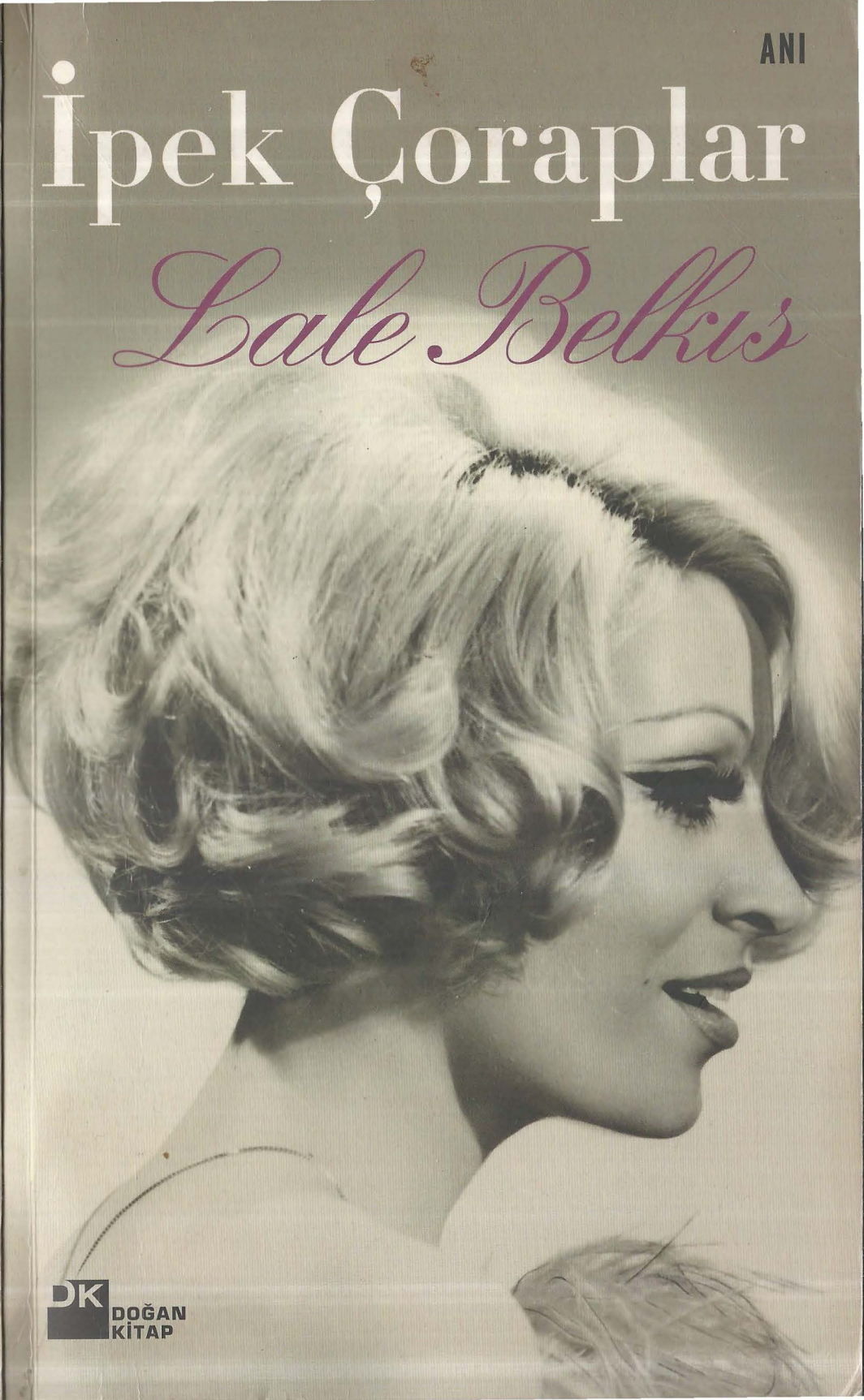
ANI

İpek Çoraplar

Lale Belkıs

DK DOĞAN KİTAP

ANI

İpek Çoraplar Lale Belkıs

DK

İpek Çoraplar

İPEK ÇORAPLAR

Yazan: Lale Belkıs

Yayın hakları: © Doğan Kitapçılık AŞ
1. baskı / nisan 2006 ISBN 975-293-456-0
Bu kitabın 1. baskısı 1 500 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design
Baskı: Altan Matbaacılık / Yüzyıl Mahallesi
Matbaacılar Sitesi 222/A Bağcılar - İSTANBUL

Doğan Kitapçılık AŞ Hürriyet Medya Towers, 34212 Güneşli - İSTANBUL
Tel. (212) 449 60 06 - 677 07 39 Faks (212) 677 07 49
www.dogankitap.com.tr

İpek Çoraplar

Lale Belkıs

DK DOĞAN KİTAP

Sevgiyi “lale”ler, “oya”lar ve Türk desenleri arasında bulan,
Refia Övüç’e...

Teşekkür

Anılarımı yazmam konusunda beni her zaman yüreklendiren hatta zorlayan eşim, her şeyim Yalçın Otağ'a; sevgili dost Pınar Çekirge'ye; kaleme aldıklarımı kitaba dönüştüren Doğan Kitap çalışanlarına ve 1954'ten beri sanat hayatım boyunca yanımda olan herkese sadece teşekkür edebiliyorum. Teşekkür edebiliyorum, çünkü teşekkür yerine geçebilecek yepyeni bir sözcük bulamıyorum.

Önsöz

1954 Türkiyesi'nde profesyonel mankenler var mıydı acaba? Sanmıyorum. Tarsus yolcu vapuruyla, Akdeniz'i ve Atlas Okyanusu'nu geçip Amerika'ya götüreceğimiz seyyar sergi kafilesinde bir defile ekibinin de yer alması kararlaştırıldığında da bilmiyordum.

Türkiye Turizm Kurumu'nun müdürü durumundaydım. Yönetim kurulu başkanımız eski İstanbul valisi Dr. Lütfi Kırdar, ikinci başkanımız *Son Saat* gazetesi sahibi ve başyazarı Cihat Baban, genel sekreterimiz Tanca Mağazası'nın sahibi Semih Tanca'ydı.

Gemide düzenlenmiş Çağdaş Türkiye Sergisi'ni Kazablanka (Fas), Las Palmas (Kanarya Adaları), Havana (Küba), Miami, Charleston, Baltimore, New York (ve başkent Washington, ABD), Lizbon (Portekiz) limanlarında halkın ziyaretine açacaktık. İki aya sığmayan bir gezi programıydı.

İstanbul Olgunlaşma Enstitüsü'nün efsane müdiresi Refia Övüç mankenlerini öğrencilerinden ve genç öğretmenlerinden seçmişti. Ben de aradığım amatör hostesleri İngilizce, Fransızca, İtalyanca eğitim veren okullarda, tanıdığımız ailelerin dil bilen kızları arasında buldum; İspanyolca ihtiyacını Yahudi kızlarımız karşılayacaktı.

1954 baharı Spor Sergi Sarayı'nda defile düzenledik. Yola çıkmadan ilk ve son provamızdı bu. Basketbol sahasının bir yanında Türkiye'nin ilk podyumunu kurduk. (Daha öncesi, enstitülerin amatör sahnelerinde düzenlenen müsamerelerdi sanırım.) Salon doluydu. Amatör mankenlerimiz, İsmet Sıral orkestrasının müziğine adım uydurarak, Olgunlaşma'nın o canım elbiselerini sergilediler.

O akşam baş başa konuştuk Refia Hoca Hanım'la.

"Nasıldı kızlarımız?" diye sordu.

"Hepsi güzel yüzlü, endamlı, iyi niyetli çocuklar. İçlerinden ikisini

benim çok gözüm tuttu. Öğrencilerinizmiş. Semra Dağyolu ile Belkıs Durmaz. Hele bu sonuncu, ki henüz bir çocuk; ama çok yetenekli. Yürümek de Allah vergisi bir nitelik herhalde."

"Öğretmen Belkıs'ı söylemiyorsun değil mi?"

"Hayır, benim dediğim ortaokul öğrencisi filan olmalı."

"Eveeet" derken yüzü aydınlandı Refia Hanım'ın; "maneje çıkmış yarış atları gibi yürüyor değil mi?"

"Bu gezinin sonunda, enstitünüzün dünya çapında bir mankeni olacak göreceksiniz" dedim. Belkıs'a sordum, daha önce elinde hiç şemsiyesi olmamış. Podyumda bir yıldız gibi taşıyordu elindeki şemsiyeyi.

Mankenler arasında iki Belkıs vardı. Biri bizim çok yetenekli yumurcak, öbürü öğretmen Belkıs Mavisu.

"Bir kafilede iki Belkıs olmaz. Küçüğe biz bir başka ad verelim, manken olacaksa o adla anılsın" dedim. Refia Hanım:

"Adı da sen bul öyleyse" dedi.

Kurumun amblemi laleydi.

"Ona Lale Belkıs, diyelim."

Dedik. Hiç yanılmamıştık. Türkiye'nin, bence gelmiş ve geçmemiş en başarılı mankeni oldu Lale. Benim de, kızım ile küçük kardeşim arası, elli yıllık bir dostum.

Yalnız manken değil elbette. Şarkıcı, oyuncu, ressam, yazar, şair... Ama efsaneleşen yanı gene de mankenliğidir. Elli yıl arayla podyuma çıkabilmiş bir başka manken tanır mısınız?

Hakkı Devrim

Önsöz

Amacım, güzel, çirkin, anılarıyla
bir dönemi belgelerimle yaşar kılmaktır.

Ağırdan alan bir sızıydı. Çoğaldı sonra. Sessizlik aktı, yayıldı, koyulaştı giderek. Yağmur yağsın istiyordum. Sırılsıklam ıslatan bir yağmur. Hüzün gibi bir şey usuldan kozasını örüyordu içimde. Hissediyordum.

Küflü bir sis inmiş olmalıydı sulara. Yerleri örten yapraklar, o ıslak, kahverengiye çalan sararmışlık. Ürperdim bir an. Bir soru takıldı aklıma hiç nedensiz: Yalnızlık kanar mıydı sahiden? Dahası, anılar yanıltır mıydı insanı? Yüzleşmekten çekindiğim hiçbir anı yoktu ki geçmişimde. Anıların misillemesinden, yağmalamasından korkmamam bundandı belki de.

Çığlık çığlığa kanat çırptı bir martı. Deniz çivit mavisi. Pencerelerde tek tük ışıklar. "Camlar şikest olmuş, meyler dökülmüş" derler ya, işte öyle bir şey...

Yosun kokan rüzgârı çektim içime. Soluk, kirli yüzlü bir başka akşam alacasıydı. Gözlerimde buğulanıveren tuzlu esintiyle seneler öncesine gittim. Evimizi hatırladım. Doğduğum evi. Sabah şebnemiyle ıslanmış, uçuşan tülleri. Üstünde su damlacıklarının titreştiği sardunyaları. Bahçedeki havuzumuzu, dut ağacımı, mor sümbülleri, yediveren güllerimi.

Sararıp solmuş fotoğraflar. Özlem bulaşığı bir yalnızlık. Bir iç ezikliği belki de bu anılar.

Akşamüstleri hep ıslak tütün solurdu bu köhnemiş liman şehri. Donup kaldım bir an; sanki eski bir film karesinde gibiydim. Feshane fabrikasının paydos düdüğü... Replikler, şarkı sözleri, gazete, dergi kupürleri, fotoğraflar uçuşuyordu belleğimde durmaksızın.

Uzun zamandır düşünüyor, bazen erteliyor, çoğu kez vazgeçiyordum. Ama artık kararımı vermiştim. Anlatacaktım. Lale Belkıs'ı, kendimi anlatacaktım. Daha önce söylediğim gibi, geçmi-

şimle yüzleşmekten korkmuyordum. Hayatı dolu dolu, ezası ve cezasıyla yaşamıştım çünkü. Doruğu, alkışları, şöhreti, sevgiyi, öncü olmanın bedellerini tek tek yaşamıştım.

Sevgili Haldun Dormen'in yazdığı *Şen Sazın Bülbülleri* müzikalinde Çetin Akcan'ın benim için yazdığı şarkı takılıverdi dudaklarıma. Usulca mırıldandım. İnce ince yağan bir yağmur başlamıştı. Camlar çizik çizikti yağmur taneleriyle... O yağmur taneleri yaşantımdan birer damlaydı aslında.

Neler gördüm, neler geçirdim.
Çok sevildim, hem de çok sevdim.
Kimine göre yosmalar gibi çemberinden geçtim feleğin.
Sayılınca sayan, sevilince seven,
Çok yaşamış bir kadınım ben.
Bazen aç kaldım, susuz dolaştım,
Meteliğe bile muhtaçtım.
Ama bir şey var yine de her zaman,
Alnım açık, başım dik dolaştım.
Bazen çok gülen, bazen de ağlayan,
Acı ve tatlı anılarıyla,
Çok yaşamış bir kadınım ben...

Daktilonun başına geçtiğimde, kronolojiye isyan etmiş hatıraların sağanağı altındaydım resmen. Sonrası önemli değildi aslında. Kendim için yazacaktım. Yıllarla hesaplaşmak adına. Bir döneme gönül ve göz tanıklığı yapmak için. Çünkü:

Kapılar bir bir çıktı karşıma
Hepsi de kilitliydi.
Açmadım, açamadım.
Acılarla, anılarla kalakaldım...
Açamadım, açamadım.
Kapılar geçit vermiyor,
Halimi soran olmuyor, günler geçip gidiyor.
Bense hâlâ yerimde,
Beterin beteri varmış.
Her derdin bir sonu varmış,
Kapıların ardında umutlar kalmış...

Evet, bu bir anı kitabıdır; yaşananların ve yaşanamayanların yazıldığı. Ama anlatılanlar sadece cam kırığı hatıralardan ibaret değil-

dir. Söyleyecek sözü olan bir kadının hayatını, bestelerini, resim çalışmalarını öğrenecek; dostlarını, sinema ve tiyatroda yaşattığı onlarca karakteri tanıyacak; Türkiye'ye mankenlik mesleğini getirişinin, ilk millî manken oluşunun öyküsünü dinleyecek; katıldığı defileleri, arşivindeki önemli ayrıntıları görecek, silik soluk da olsa gösteri tarihimizin yakın geçmişine göz atacak; bir kadının onurlu iç dünyasına inecek, duyarlılıklarına tanık olacaksınız.

Özellikle belirtmek istiyorum, bu kitapta anlatılan her olay gerçektir, ama bazı kişilerin isimlerini vermedim ve bazı isimleri de değiştirerek yazdım. Neyi ya da kimi yargılayacaktım ki zaten? Yangınlı bahçelerde, yüreğimin sonsuza uzanan labirentlerinde dolaşmayı göze almıştım bütün hayatım boyunca, yine de çok özel hayatımın sadece bana ait olmasını istiyorum.

İnsanlara hep değer vermiştim. Kimileri hak edilmeyen değerlerdi belki. Olsun, pişman olmadım hiç. Gün geldi o değeri, taşıyamayanlardan geri almasını da bildim. Sevgili dostum, canım Muzum (Musaffa Orhon) seni nasıl unutabilirim ki? Bu değerleri bana sen öğretmiştin:

"Bak güzel kızım, insanları gün gelecek bozuk para gibi değerlendireceksin. Kimi beş para, kimi yüz lira, kimi milyon lira kıymetindedir. Kıymetlerine göre beklentin olsun o insanlardan. Beş para olandan yüzlük bir değer asla umma, boş yere uğraşırsın! Belki arada istisnalar çıkabilir karşına, ama ne yazık ki, bu istisnalar çok çok azdır..."

Dedim ya, pişmanlık ve keşkelerim olmadı hiçbir zaman.

Gölgeler koyulaştı birden. Sular çoktan kararmış. Akşamın ilk ışıkları perdelerin üzerinde gezinmekte. Günün minesi solalı nice zaman olmuş.

İnsanın kendini anlatması zormuş meğer. Hele bir de anılarla salkım saçak kuşatılmışsa...

Lale Belkıs

Doğduğum ev

Lacivert bir geceydi. Ilık ve hafif bir rüzgâr esiyordu. Bilemediğim duygular dolaşıyordu benliğimde. Sanki beni çağıran birileri vardı. Kendimi bir boşlukta ve çok yalnız hissettim. Bir yerlere ulaşmak istiyordum. İçim kıpır kıpırdı ve bu dürtünün kaynağı neydi, bilmiyordum. İstediğim, içimden geçenler neydi? Yok yok, bilmiyorum değil de, aslında tam anlayamadığım, tanımlayamadığım duyguları da açıklayamazdım ki. Hayal kurarken bile olasılıkların dışına çıkmazdım zaten.

Beni çağıran bir şey, bir şeyler vardı sanki... Adımlarım beni bahçemize götürdü. Pırıl pırıl yıldızların ve ateşböceklerinin arasındaydım. Özgürce uçuşuyordu ateşböcekleri. Yoksa bende mi uçmak istiyordum?.. "Merhaba" dediler bana... Kimi burnumu, kimi saçlarımı öpüyordu durmaksızın. Dolu dolu düşüncelerle yürüyordum karanlıkta. İçinde büyüdüğüm bahçem beni çok iyi tanıyordu... Erguvanların, yediveren güllerinin pembe sağanağı altındaydım; her yıl hıdrellezde kırmızı bir torba içine para koyarak adaklar adayıp altına gömdüğümüz yediveren güllerim... Onlar da anlamıştı içimdeki dürtüyü. Sanki, "Hayrola" diyorlardı. Evet, bir dostluk, bir özgürlük ışığıydı o pembelik. Erguvan ağacının yanına gittim. Beni kucakladı ve sanki daha mor, daha pembe, daha lacivert oldu çiçekleri. Birbirleriyle yarışıyorlardı sanki.

Sonra içinde kurbağaların vırak vırak diye gevrek sesleriyle şarkılar söylediği havuzumuz. Kim bilir kaç kez düşmüştüm içine. Hep de kurtarılmıştım. O da göz kırpıyor gibiydi bana. "Ne o yoksa benden ayrılmak mı istiyorsun, çok ararsın bizleri" dediğini duyar gibi oluyordum.

Arzum ayrılmak değildi... Ama bir şey vardı beni çağıran... Neydi? Şu muhakkaktı ki hepsi birbiriyle paylaşıyordu benim bu

tanımlayamadığım duygularımı.

Ya dut ağacım... Koskoca dallarıyla nasıl sarılmıştı bana. "Bırakma beni" der gibiydi. Kahvaltılarımı hep onun tepesinde yapardım. Dostumdu o, arkadaşımdı. Hep dertleşirdik onunla. Çıkardım tepesine, "Bak ben iyice olgunlaştım, sen yemezsen düşeceğim, toprağa karışacağım, hadi ye beni" derdi meyvelerinden biri bana.

Ağacım da dallarındaki bir kurda takmıştı kafasını illaki, "At o kurdu" deyip dururdu. Kıyamazdım, "Bırak canım o da nasibini alsın, ne olacak?" derdim. Kızardı. Ama en güzel meyvelerini de bana verirdi. Zaten amaç dut yemek değildi. Amaç yakınlık, sohbet, içimdeki bilemediğim, isimlendiremediğim, biçimlendiremediğim duyguları paylaşmaktı.

Bir yerlere ulaşmak istiyordum... Başka şeyler yaşamak istiyordum... O başka şeyler, zaten erişilmemiş şeylerdi. Bilinmeyen arzulardı. Tanımlayamadığım için de, onlar hep başka şeyler olarak kalıyordu kafamda. Tabiî ki yaşam mücadelenin aynasıydı. Bu mücadeleyi vermem gerekiyordu. Ne yapabilirdim ki... Sanat, yaratıcılığı, üretimi, tiyatroyu ve müziği içeren bir şeydi. Hayır, hayır, hayır... Okulların uzaklığı, düşüncelerin uzaklığı, maddî uzaklıklar olmadı. Bir şey yapmak istediğimde, beni "hayır"lar karşıladı. Zaman zaman yüreğime oturan o hayırlar, boğazımda düğümlenip durdu; âdeta bir tortu gibi.

Güzel bir şey açılmak. Hiç olmazsa kendi kendime açılıyordum uzaklara. Çünkü beni anlayacak kimsem yoktu... Beni anlayacak, biçimlendirecek insanlar bana o kadar farklı bir gözle bakıyorlardı ki, belki bunun altında yatan bastırılmış istekleri, söylemeye çekindikleri hayalleriydi. Kimilerinin yanlış yerlerde, kendi arzuları dışında oldukları kesindi... Olmamışları olmuş gibi yaşıyorlardı. Mutluluk neydi pek bilinmiyordu.

Yüreğimdeki bu tutkular beni yıldırmadı.

Beynimdeki o küçücük koca dünyamda ne savaşlar veriyordum.

Beni aşan düşünceler içinde yediveren güllerimin altına geldim. Konuşmaya başladım usulca. "Ne olur dualarımı bana bütün güzellikleriyle geri yolla... Olacağına inanayım" dedim. Bir yaprak koparıp, bahçemde dolaşmaya devam ettim.

1940'lı yılların hemen başı. İstanbul Eyüpsultan'da bahçe içinde yedi odalı bir ev. Baba Haydar Camii Sokağı, 14 numara. Dünyanın en güzel eviydi benim için doğduğum ev...

Hatırla doğduğun evi,
O çocukluk günlerini...
Hatırla oyuncak köşeni,
Emeklediğin merdivenleri,
Burnunun ucunu dayayıp ağladığın duvarları...

Babam Çanakkale gazilerinden muhabere subayı İsmail Durmaz. Annem Kolağası Ahmet Kaptan'ın kızı Hacer Durmaz. Durmaz ailesinin altıncı ve son çocuğu olarak dünyaya gelmişim. Nüfus kaydına adım Belkıs Durmaz olarak yazılmış. Benden önce de altı kardeşim varmış. Ben doğmadan vefat eden Nurullah Ağabeyim nedeniyle, altıncılık yine bana kalmış ve altıncılığı bırakmamışım.

Mutlu bir çocukluk yaşadığımı söyleyebilirim aslında. Savaş sonrası yıllarıydı, elbette yokluk vardı... Ama babam asla sıkıntı çektirmedi bize. Hemen her dileğimiz yerine getirildi; tabiî kendi olanaklarımız içinde. Hiçbir zaman olmayacak şeyleri isteyecek lüksümüz olmamıştır. Geniş bahçemizde meyve ağaçları vardı: erik, incir, ayva, üzüm, kızılcık... Tabiî ki kral duttu, çünkü sırdaşımdı. Sebzeler ile meyveler kardeş olmuşlardı. Domates, fasulye, biber, kabak neler yetişmezdi ki. Ben doğduğumda annem rahat etsin diye on dört liraya almış babam bu evi. "Çocuklar iyi beslenmeli" diyerek bazen tavuk hatta keçi bile getirirdi eve babam. "Bunca iş arasında bu keçiye kim bakacak?" diye yakınırdı annem her defasında, ama çocuklarına süt verince biraz daha yumuşardı.

Ne çok severlerdi bizi. Hani üstüne titrer derler ya, işte öyle bir titremeydi. Babam o zor zamanlarda, yok canıyla, sırf yorulmayalım diye, bizleri Edirnekapı'ya kadar götürecek bir fayton bile almıştı.

Pırıl pırıl yıldızların gökyüzünde uçuştuğu lacivert gecelerde yıldızlarla konuşurdum ağacımın dallarından... O uçsuz bucaksız göklerde bir yıldızım olduğuna inanırdım. Bazen hayallere öylesine kapılırdım ki, kendimi bir anda yerde bulurdum.

Yaramaz bir çocuktum aslında. Ama muzır değildim. Öyle oyuncağım filan olmamıştı zaten... Taşbebeklerle de oynamadım hiç.

İlk arkadaşlarım mı?.. Güzeller güzeli Muzaffer Abla'nın kızları Gönül ve Kâmuran; sonra Leman, Vasfiye, Alev... Muhteşem bir sesi vardı Muzaffer Abla'nın. Kiracımızdılar. Çoğu akşam bahçede toplanırdık. Şarkılar söylerdi Muzaffer Abla, eline udunu alıp. Eşi Tahsin Bey Amca da rakısını masaya koyar birlikte meşk ederlerdi. Vedat Nedim Tör'ün sekreteriydi Muzaffer Abla. Şiirler

okurdu bize, edebiyatın o güzel dizelerini nefis üslubuyla bir melodi gibi beynimize nakşederdi.

Vardiyada gözcü benim
Enginlerde mavi gece
Deniz giymiş, yıldız pullu
Bir atlastan ferace
Ey koca Türk...

Enis Behiç Koryürek'in ölümsüz "Uğursuz Baskın" şiiri. *Binbir Gece Masalları*, "Ağlayan Nar ile Gülen Ayva" masalı...

Ohannes tıpkı bir kadın gibi yazıyor
Sanki o nazik eller mezarını kazıyor...

Zaman zaman düşlerimizin kahramanı olmuştu Ohannes.
Gönül'le ağlaya ağlaya dinlerdik Muzaffer Abla'yı.
"Ne olur yine oku, yine oku o şiiri..."
Ateşböceklerinin uçuştuğu gecelerde Gönül ve Kâmuran'la sokağa çıkar komşu evlerin zillerini çalıp kaçardık. Çocukluk işte... Yıllar sonra buluştuğumuzda artık onlar ünlü birer şarkıcıydılar: Gönül Akkor ve Kâmuran Akkor.

Babamın bahçeye sığınak olarak yaptırdığı halde o amaçla hiç kullanılmamış olan ikinci evimizi oyun evi yapmıştık. Bahçe tiyatrosu olarak kullanıyorduk. Güzellik çirkinlik, artistlik, doktorluk gibi daha ne oyunlar oynuyorduk. Çok kez Âşık Veysel'in "Çiçeklerin Dili"ni sergilerdik. O zamanlar kimimiz lale, kimimiz sümbül olurduk. Çoğunlukla lale ben olurdum. Ama daha lale değildim. Demek ki olacağı önceden hissetmişim veya bir çağrışımdı bu yaklaşım...

Henüz radyo yoktu evimizde. Tiyatroya ve sinemaya hiç gitmemiştim. Götüren olmamıştı daha doğrusu. O kadarı lüks sayılıyordu. Babacığım ancak rahat yaşamamızı sağlayabiliyordu.

İçimdeki o kıpır kıpır, tanımlayamadığım duygular, bir uyanış, bir arayıştı aslında. Daha o günlerden sezinliyordum hiçbir şeyi kolay elde edemeyeceğimi. Var olmak istiyordum... Üretmek. Önemsenmek. Güzel şeyler yapmak istiyordum. Sevilmek. Hayranlık uyandırmak.

Yelpaze adlı bir dergi vardı. İşte o derginin kapağında gördüğüm Amanda'yı çok beğenirdim. Gösterişli ve iddialı bir kadındı. Nefis saçları ve kocaman halka şeklinde küpeleri vardı. "Ben de

böyle olabilir miyim acaba?" diye sormuşumdur kendime çoğu kez. Bir Dürdane Ablam vardı, Farah Diba'yı hatırlatırdı; Halime Ablam Ava Gardner'e benzerdi mesela; Sabahat Ablam Prenses Süreyya'ya, Asiye Ablam Jane Waymen'a, ağabeyim Clark Gable'a benzetilirdi tanıdıklar arasında. Bazen dalga geçerdim, "Hollywood'lu kraliyet ailesi" derdim. Derdim ama içimdeki burukluk da hiç eksilmezdi.

Ben mi? Ben öyle çok güzel bir kız değildim. Ancak bol rüzgârlı, her zaman güzele tercih edilen ve edilecek olan bir havam vardı...

Güzel olan her şey etkiliyordu beni. Bazen Zehra Teyze'nin evine gider radyoda Ayten Alpman ile Rüçhan Çamay'ın şarkılarını dinlerdim. Bizim eve biraz geç girmişti radyo. Bir gün ben de içimdeki sese kulak verip şarkıcı olabilir miydim acaba? Beni de dinler miydi insanlar? "Too Young" şarkısını söylemiştim ağabeyimin düğününde. Henüz ilkokuldaydım, hiç İngilizce bilmiyordum, ablalarımın hepsi Fransızca dersi almışlardı, bu yüzden bu dile kulak dolgunluğum vardı. Bilmediğim halde o şarkıyı öğrenmiştim. Babamın, ağabeyimin ve ablamın da sesleri çok güzeldi. Annem vaktiyle ut çalarmış. İçimden bir ses, "Sen de..." diyordu, "Haydi ama Belkıs..." diyordu. Bu iç ses beni bir an olsun rahat bırakmıyordu.

Bahçede çamurdan biblolar, büstler yapardım. Öyle, bir an olsun boş duramazdım ben. Müsaade etmeyeceğini bildiğim için babamdan gizli, Eyüpsultan Halkevi'nde Zeki Bey'den piyano dersleri aldım. Notalarla tanışmış oldum böylece. Ama kaçamak olduğu için çok kısa sürdü bu oyun.

63 numaralı, Nişancı Otuz Sekizinci İlkokulu öğrencisi ve 187 numaralı, Eyüp Ortaokulu öğrencisi Belkıs hiçbir zaman çok çalışkan, sınıf birincisi bir öğrenci olmadı. Üstelik orta ikinci sınıfta, kendine güvenip, çalışmadan da yapabileceğini düşündüğü için aynı sınıfı ikinci kez okumak zorunda bile kaldı.

Dostoyevski, Panait İstrati, Stendhal, Reşat Nuri, Yakup Kadri'yle tanışmıştım o yıllarda. Süngerin taştan koparılışının anlatıldığı bölümlere hayran kalmıştım İstrati'nin *Sünger Avcısı*'nı okurken. Şimdi nasıl unuturum Nihal Yeğinobalı'nın *Genç Kızlar* romanını? *Kader Ağlarını Örüyor*'daki kuzen Raşel'i?

Yeşilçam'ın vamp kadınlarından Üftade Kim sık sık hemen yan sokağımızdaki bir ahbabını ziyarete gelirdi özel otomobiliyle. Çok şık, alımlı bir kadındı. Hayranlıkla seyrederdim onu. Yürüşü, tavrı bir başkaydı. Bir gün tam otomobiline binecekken beni fark etmiş, yanına çağırıp saçımı okşayarak, ismimi sormuş ve "Sana

ne getireyim bir daha geldiğimde güzel kız?" demişti. Utanmıştım. Yine de "*Vogue* dergisi getirin" dediğimi hatırlıyorum... Asiye Ablam çok güzel dikiş diktiğinden ve modayla yakından ilgilendiğinden evimizde bulunan dergilerinden biri de *Vogue*'du. Saatlerce mankenlerin duruşlarını, pozlarını inceler, sayfaların arasında kaybolup giderdim. Sonra aynanın karşısına geçip, tıpkı onlar gibi durmaya çalışırdım.

"Belkıs, gerçek hanımefendiler asla otururken bacaklarını ayırmazlar" demişti bir defasında eniştem Lütfü Eranus. Bu sözleri hiç unutmadım. Her zaman ve her yerde kontrollü olmuşumdur. Müştak ve Lütfü Eranus ailemizde her zaman saygı ve sevgiyle anılan kişiler oldular.

Samiye Abla vardı iki sokak ötemizde oturan. Geçirdiği kaza nedeniyle yürüyemez olmuştu. Bazen ona giderdim, konuşurduk. Elinden düşürmediği aynasında sanki geçmişini, o mazide kalmış güzel günlerini, vaktiyle katıldığı ses yarışmasının buğulu heyecanını arar gibiydi. Dünde yaşıyordu. Hep dünde... Çünkü o yarışmayı kazanmıştı. Düzenlenen ses yarışmalarına katılmanın yollarını sorardım Samiye Abla'ya, uzun uzun anlatırdı. Benim de sesim bayağı iyiydi. "Acaba"ların, "neden olmasın"ların karmaşası içindeydim.

İçimde hep bir şeyler vardı. Nasıl anlatabilirdim bu özlemlerimi? Anlatsam anlarlar mıydı, bahçemizdeki küçük sığınak oyun evimizi sahne gibi kullanıp Gönül ve Kâmuran'la şarkılar söyleyen, oyunlar oynayan Belkıs'ın özlemlerini, tutkularını...

Bir hıdrellez günüydü

Bir hıdrellez günüydü. O günün heyecanı bir hafta öncesinden sarmıştı içimi. Ateşin üzerinden atlamak... Dilek tutmak...

Erişilmezin peşinde değildim aslında. Hiçbir zaman da olmadım. Ailem hep güven duygusunu aşıladı bana. "Şunu yapamazsın, bunu edemezsin" demediler. İnsan haysiyetinin önemini vurguladılar sürekli. Kendi başıma ayakta durmayı öğrettiler, eğilip bükülmeden...

Karşı sırtların koyu, açık, daha koyu ve daha açık yeşilleri arasında koyu ve gizli bir kızıllık büyüyordu. Erguvanlar çiçeğe durmuştu. Martılar uçuşuyordu; arada bir Haliç'e hızla inip bir balık kaparak yine yükselen martılar. Küçük bir vapur, uzun uzun düdük çalarak iskeleye doğru yanaşıyordu.

Yediveren güllerimin altına geldim, evvelden hazırladığım kırmızı ipek torbamın içine beş kuruş koymuştum. Toprağı kazarak içine gömdüm. Adakta bulundum.

Akşama kadar oynamıştık bahçede. Şarkılar söylemiş, ateşin üzerinden atlamış, dua etmiştik. Ilık ve hafif rüzgârlı bir ilkyaz akşamıydı. Yemekten sonra uykuya yatmıştım. O kadar yorulmuştum ki...

Bir sesle uyandım. Korkutucu değildi. Tam tersine, nasıl anlatsam şimdi, insanın içini ısıtan, huzur veren, yankılı, yumuşacık bir sesti. "Belkıs... Belkıs..." diyordu. Yankı yaparak daha da büyüyordu o ses. Gözümü açtığımda tavandan yatağıma kadar uzanan bir erkek kolunu ayrımsadım. Kıllı, upuzun, güçlü bir kol yumruğunu yatağıma dayamıştı. Sanki benimle konuşuyordu. O güçlü ses "Belkıs, önünde çok güzel bir hayat var... Bir gün çok önemli şeyler yapacak, takdir göreceksin..." diyordu ve sürekli bunları tekrarlıyordu.

Neredeydim, bu sesin sahibi kimdi? Tanrım kimdi? Hiç bilmedi-

ğim, tanımadığım bir duyguydu bu. Sanki bir çağrı... Ama kulağımla değil de âdeta gözlerimle işittiğim bir çağrı. Uyku ile uyanıklık arasındaydım hâlâ. O sesi duyuyordum... Ürperdim... Usulca doğruldum yataktan. Duvarda iri gölgeler oynaşıyordu. "Bahçedeki erguvan veya dut ağacının dalları olmalı" diye düşündüm o an.

Uzun süre kimseye anlatmadım o gece gördüğüm hayal benzeri rüyayı. Anlatmak istemedim daha doğrusu. Anlattığımda tılsımı kaçacakmış gibi geldi bana... O ses Tanrı'nın sesi olmalıydı... Evet, Tanrının (Yaradan'ın) sesiydi... Bana gideceğim yolu söylüyordu.

İnsanlar ne denli kaçmak istese de, hatta kaçtığının farkında olmasa da, gün gelecek, yazgının çizdiği yola sapacaktı.

Hafif bir baş dönmesi mi, anlık bir göz kararması mı? Gerçek ile rüya arasında metafiziksel bir iletişim. Yaradan... Rüya... Ses... Bir çağrı...

Artık büyüyordum

Bir bayram sabahıydı. Bizim evin bayramları çok hareketli olurdu. Günler öncesinden başlardı hazırlıklar.

Babam her zaman olduğu gibi, anneme ve yedi çocuğuna yeni giysiler almak için biraz zorlansa da, yoktan var ederdi. Canım babacığım benim... Çoğu zaman ablalarımın küçülen kıyafetleri kardeşlerime göre tekrar düzeltilip dikilirdi. Evde o kadar büyüyen küçükler olurdu ki, anneciğim bu gibi işlerle de çok uğraşırdı. O kadar çocuğa bakmak kolay değildi. Asiye Ablamın bej blazer ceketi de o bayram bana kalmıştı; çok beğenirdim o ceketi.

Erkenden kalkmış, büyüklerle bayramlaşmış ve bayram yemeğimizi yemiştik. Babam hepimize harçlıklarımızı vermişti. Kendimi çoktan bayram yerine atmıştım. Garip bir his vardı içimde. Bir şeyler oluyordu bana. Tanımlayamadığım o his, o kıpırtı yine beni bırakmamıştı. Herkesin bana daha farklı bir gözle baktığını hissettim. Arkadaşlarımla karşılaştım, onlar da farklıydı bu sefer. Yalnız kalmayı istedim. Sokak ne kadar kalabalıktı böyle. İtişen kakışan çocuklar. Renkli balonlar. Kâğıt fırıldaklar, ah... Pamuk helvacısı, ne çok severdim. Tablasında naneli ve portakallı macunları satmaya çalışan yanık tenli Hüsamettin Efendi. Çocuk sesleri. Bizim bayram yerimiz Defterdar İskelesi'ndeki o büyük arsada Feshane fabrikasının yanında kurulurdu. Kalkan vapura takıldı bir an gözüm. Onlar kalktığı zaman biz de gezmek için sandallara binerdik. Denizin üstü kayık doluydu. Tenteneli sandallarda kadınlar ve çocuklar vardı. Az önce iskeleden uzaklaşan vapurun köpükleri eriyivermişti. İçimdeki tuhaflık sanki ayrılık yarası gibiydi, sandalla gezmek istemedim.

Dönmedolap, kayık salıncaklar, atlıkarınca... "Acaba önce hangisine bineyim?" diye düşündüm. Kayık salıncağın önünde bir hayli

uzun kuyruk vardı. Beklemeye değmezdi. "Sonra denerim şansımı" dedim kendi kendime. Salıncak kaçmıyordu ya... Telden kaymak... O da uçmak gibiydi. Ama tam ben kayacakken, bana yardımcı olmaya çalışan bir kişi belimi tuhaf bir biçimde tutunca kızdım, vazgeçtim. Allahım neydi bu isteksizliğim... Ne oluyordu bana böyle, sanki bir kınklık vardı içimde... Bir hüzün. Hasta filan mı oluyordum ne? Her davranış beni rahatsız ediyordu. Dahası kendime bu denli insafsız davranmaya hakkım var mıydı? Acıktığımı hissettim. İçim eziliyordu. Az ötede karamelli sumuhallebisi satılıyordu. Ah, o kalp şeklindeki kaşıklara bayılırdım. Bir tabak sumuhallebisi istedim. Üzerine bolca pudraşeker ve gülsuyu dökülmüş muhallebiden bir kaşık alacaktım ki, bilmem neden ve nasıl oldu, kendimi beni çağıran kuklaların önünde buldum; çalıp duran tef ve zillerin arasında. Gözlerinde ve popolarında renkli ışıklar yanıp sönen kuklalar, sahnenin önüne dizilen sandalyelere oturmuş çocukların yanında yer almam için beni çağırıyorlardı. Her bayram konuşurdum onlarla. İskelet biçimindeki kukla ha bire bana el sallıyordu, yanına çağırıyordu. Bir an durdum, "Gideyim mi?" diye düşündüm. Ama onlar kuklaydı! Onların birer kukla olduklarını gördüm. Sumuhallebisini çoktan unutmuştum. Çığlık çığlığa kuklaları alkışlayan çocuklara baktım uzun uzun. Benim yerim onların yanı değildi. Ben onlara yukarıdan bakıyordum. Onlardan farklı gördüm kendimi, onlarla olamazdım. Hepsi o kadar küçüktü ki. Ben kuklaların kukla olduğunun farkındaydım, anlamıştım artık... Yüreğimden bir şeylerin koptuğunu hissettim. Oraya yabancıydım. Doğanın kanunu buydu. Ben büyümüştüm. Hissettiğim ayrılık acısı da buydu galiba. Ordan kaçmak istedim. Bayram yeri çocuklarındı, bütün bu dostların benden uzaklaşmıştı, oraya yabancıydım. Koşmaya başladım... Ağlıyordum... Durmadan ağlıyordum. Artık çocuk değildim, anlamıştım bunu. Yoksa büyümek istemiyor muydum? Ama genç bir kız da değildim henüz. Bu arada kalmışlık ne zordu Tanrım... Kimdim ben, neden kalbim böylesine çarpıyordu?.. Son bayram yerinden ağlayarak ayrıldım... Daha doğrusu kabahat işlemiş gibi kaçarak... Bir veda olmalıydı bu. Unutulmayacak bir veda...

Sanki bir boşluktaydım, hiçbir yere ait göremiyordum kendimi. Bir heyecan yüreğimi çizip geçmişti. Eski, yıpranmış bir kitabın sayfaları arasında bulduğum bir çiçeğin uzak kokusundaydım o an... Öylesine erimiş ki, toz toz olmuş. Dokununca ufalanıyor, sapı kalıyor incecik.

Kömür kokulu akşam saatlerinde, paslı bir kızıllık çökerdi sokaklara.

Bir düşün içinde yürür gibiydim. Ayak seslerim boş sofada yankılanıyordu. Pencere pervazlarına karanlık bir gece iniyordu. Yüreğimde belli belirsiz bir sızı. Yine kendimle baş başa kalmıştım.

Kirpiklerimin ucundan koparak yanaklarımın üzerine yuvarlanan gözyaşlarını gizlemek için başımı çevirdim usulca.

Tereddütler yaşıyordum. Her tereddüt bir çalıydı, ayrıkotuydu sanki, onları temizlemeden yürüyemeyeceğimi, menzile varamayacağımı da iyi biliyordum.

Klasik ev kadını olarak düşünemiyordum kendimi. Bağımlı ve sınırlı bir hayatın içinde eriyip gitmeyecektim. Asla... Buna hakkım yoktu. Hayat bambaşka rollere hazırlıyordu beni (hissediyordum), bu yeni rol dağılımında başrol kavgasıydı yaptığım. İnsanların çıkarları uğruna nasıl sırtlanlaştıklarını da öğrenecektim çok geçmeden. Ama daha vardı... Ne bir çocuk ne tam bir erişkin. Daha birkaç yıl vardı Belkıs'ın önüne Lale adının konulmasına...

Bir başka rüzgâr

Hatırlamak, yeniden yaşamak mıdır geçmişte kalanı?

"Di"li geçmiş zamanda yazıyor olmak, sanki kopan bir ipi düğümlercesine. Düğümlüyorsun, az sonra kopuyor. Tekrar düğümlüyorsun... Anıların dehlizinde dolaşıyor olmanın bedeli olsa gerek bu. Oysa fotoğraflar, şarkılar, film kareleri, eskizler var. İyi ki de var. Yüreğimde taşıdığım, bunca yılın ardından karar verdiğim şu yolculuğa kadar kimselere açmadığım iç dünyamı yazarken gözlerime dolan yaşlar güçlü oluşumun ve emeğimin aynası değil aslında.

Evet, nerede kalmıştık...

Orta ikinci sınıftaki takıntım canımı sıkıyordu. Bomboş, amaçsız bir köşede oturamazdım ki öyle. Aklıma, aile dostumuz Doktor Ahmet Bey geldi. Acaba muayenehanesinde kendisine yardımcı olabilir miydim? Belki de doktor filan olurdum ileride. Ahmet Bey memnuniyetle kabul etti teklifimi. Birkaç ay çalıştım... Bu arada, iğne yapmasını da öğrenmiştim. Gel gör ki, iğneyi parasız yapmaya başlamam, civarda iğne yaparak geçimini sağlayanların bana cephe almasına neden olacaktı ister istemez. Bacak kadar boyuyla iğne yapan, üstelik "kesinlikle" tek kuruş kabul etmeyen bir kız çocuğu... Olacak şey mi? Bir de elinin çok hafif olduğu söylenmekte...

Kızılay'ın başlattığı Yeşil Melekler Gönüllü Hemşire Kursu'na katılmaya karar verdim bir ara. Derviş Manizade hocam olmuştu. İnsanlar için bir şeyler yapmak, onlara güzel ve değerli olanı sunmak, yaratmak, yoktan var etmek ve cömertçe paylaşmak... İyi bir hemşire veya doktor olabilirdim. Onların da yaratıcı gücü çok büyüktür, bana göre.

Asiye Ablamın aksine, itiraf edeyim, dikişe pek merakım yok-

tu. Daha önce de belirttiğim gibi, ablalarım son derece şık ve zevkli giyinirlerdi. Doğrusu benim öyle şık giysilerle, modayla falan fazla alakam yoktu. Varsa yoksa siyah, düz bir pantolon. Ama hoş karşılanmazdı o günlerde pantolon giyen hanımlar. Kimi şiddetle yadırgar, kimi beğenmez, kimi erkeksi bulur, kimi aykırı, kötü kadınların giysisi olarak nitelendirirdi. Umurumda değildi aslında bu ve benzeri değerlendirmeler, yakıştırmalar. İnandığımdan ödün verecek, korkup pısacak biri değildim hiç. Kafamdaki "elâlem ne der" düğmesini geçici bir süre için değil, sonsuza dek kapatmıştım çünkü.

Biraz Asiye Ablama yardım ettim ve bu yardımım karşısında kazandığım parayla kumaş alıp dikerek hayalimdeki siyah pantolona kavuştum.

Acaba Cağaloğlu'ndaki Akşam Sanat Okulu'na mı devam etmeliydim?.. Sınav gününe kadar boş durmak bana göre değildi. Babam geri çevirmedi bu isteğimi. Kaydımı yaptırdık hemen. Yeni, mecburî bir yola girmiştim...

Hiç unutmam, sarı ketenden fisto işlemeli yelek tarzı bir bluz hazırlatmışlardı okulda. Çok da güzel olmuştu ve bana da pek yakışmıştı. Hocalarım kadar sınıf arkadaşlarım da bluzumu beğenmiş, yeteneğimi, zevk sahibi oluşumu dile getirmeye başlamışlardı ağız birliği etmişçesine. Mutluydum... Yepyeni arkadaşlar edinecektim çok geçmeden. Laf aramızda arkadaş seçimini de iyi biliyordum... Onlardan biri de Mualla'ydı.

Tarçın rengi tayyörü ve aynı renk saçlarıyla herkesi kendisine hayran bırakan Mualla'yla çok iyi anlaşıyordum. Okuldan bile kaçtığımız günler olmuştur. Bir öğlen Çemberlitaş Sineması'na gidip *Kanun Namına* filmini izlemiştik. Ayhan Işık ve Gülistan Güzey'in başrollerini paylaştığı film hayli etkilemişti beni. (Kim bilir belki bir gün... Yo, yo, çok uzak hayallerdi bunlar Belkıs için. Çok uzak hatta yasak hayaller...)

Neden sonra öğrendim, Mualla, Mualla Kaynak'mış meğer. Ünlü film yıldızı Mualla Kaynak. Bana hiç kendinden bahsetmemişti, öğrendiğimde onu daha da çok sevmiştim.

Okulda bir diğer arkadaşım da Nurhan'dı. Çok iyi anlaşırdık kendisiyle. Bazen okuldan erken çıkardık, başıboş, gönlümüzce dolaşır, vitrinlere bakardık. Nurhan o sıralar Amerikan Dershanesi'ne gidiyordu. Bir gün "Haydi gel seni de götüreyim. Hem bir değişiklik olur sana" demişti. Biraz çekindim. "Bilmem ki..." dedim. Kararsızdım. Üsteledi, "Peki, gidelim" dedim ama yine de çekiniyordum.

Sınıfa birlikte girdik. Zil çaldı. Kapı açıldı biraz sonra. Aman

Tanrım, Celal... Celal İnce'ydi kürsüye doğru yürüyen. Ne kadar zarif bir insandı. Ve bir o kadar da yakışıklı. Zaten tüm genç kızlar hayrandı ona. Piyanosunun başına geçti. "Oh lei, oh lei kavuştum yine baharla sürüme" diye o meşhur "Çiftliğim" şarkısını söylemeye başladı. Heyecan içindeydim. Sanki bir rüyadaydım. Gerçek miydi bütün bunlar? Gerçek olabilir miydi? Ah, ne çok seviyordum müziği, şarkı söylemeyi...

Dediğim gibi Nurhan'la çok iyi anlaşıyorduk. Onun annesinin adı da Hacer'di. Annemle adaştılar yani. Nurhan'la (Demiröreh) dostluğumuz yıllarca devam etti. Azalmadan, çoğalarak.

Akşam Sanat'ta derslere devam edebilmemiz için diktiğimiz bir elbiseyi giyip hocalarımızın önünden geçmemiz, böylece not almamız gerekiyordu. Kendi diktiğim bluzu giymiştim. Daha ilk adımımı atmıştım ki, üzerime çevrilen bakışları fark ettim. Beğeni vardı bu bakışlarda. Şaşkınlık ve hayret vardı. Bir an duraksadım. Kafam karışmıştı. Acaba bir hata mı yapmıştım?.. Çok mu fütursuzca yürümüştüm yoksa? Tanrım, ne olacaktı şimdi?

"Senin ne güzel bir vücudun ve edan varmış böyle Belkıs..." dedi Mühibe Hoca.

Utandım. Kıpkırmızı olmuştum. Avuçlarım ter içinde kalmıştı.

"Affedersiniz efendim... Bilmiyordum" dedim.

Odadaki hocalarımızın hepsi gülmeye başladılar.

"Ah güzel kızım, bu utanılacak bir şey değil ki... Gurur duymalısın. Kaç hanım böyle bir bedene sahip olmak ister biliyor musun?"

Zorlukla "Teşekkür ederim efendim" diyebildim. Dizlerim titriyordu. Bu övgü dolu sözler beni mutlu etmedi desem yalan olur şimdi.

"Ölçülerin nedir Belkıs?"

"Şey efendim... 88, 52, 88 sanıyorum. Geçen hafta Mühibe Hoca kendi ölçmüştü..."

"Peki boyunu biliyor musun?"

"Çıplak ayakla 1,72 efendim." (Sonra iki santim daha uzayacaktım.)

"Neden mankenliği düşünmüyorsun Belkıs?"

Mankenlik. Allah Allah, bu da neydi? İlk defa işitiyordum. Vitrinlerdeki alçı mankenleri bilirdim ben ama, donuk bakışlı, alçı mankenlerdi onlar...

"Hocam beni bağışlayın ne olur. Mankenlik nedir? Tam anlayamadım..."

"Bak yavrum, mankenlik üzerindeki elbise ve aksesuarları, faz-

la hareket etmeden taşıdığını göstermektir. Bir sanattır. Zarafet ve estetiğin bütünleşmesidir, bir taşıma biçimidir..."

Kafam iyice karışmıştı.

"Sen buradan sonra mutlaka Beyoğlu Olgunlaşma'ya gitmelisin kızım. Orada sana çok kapı açılacak, hayatın farklı bir yola girer. Hem onların da sana ihtiyacı var. Buna inanıyorum Belkıs" dedi Mühibe Hoca.

Olgunlaşma... Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü. Oraya nasıl gidebilirdim? Orta ikideki takıntım çok önemli değildi nasılsa. Sınavla halledebilirdim... Orası da uzaktı, ama bir girişim yapabilirdim...

Beyoğlu'na çıkmak üzereydim artık... Yine de endişe vardı içimde. Nasıl, nasıl olacaktı bu?

Beyoğlu

Cağaloğlu Akşam Sanat'tan arkadaşım Ünal Bayman'la Beyoğlu Olgunlaşma'nın sınavına girmeye karar vermiştik. Gereken her türlü kayıt işlemini yaptık. Bu Beyoğlu'na çıkış olacaktı. Kazanabilecek miydik acaba? Dahası, gerçekten yeni bir kapı açılacak mıydı hayatımda?

Hatırlıyorum da, neşeli, fıkır fıkır, dolgun vücutlu, hoş bir kızdı Ünal. Çocuksu dişiliğiyle erkeklerin ilgisini çekerdi hemen. Üstelik dikiş konusunda çok özenliydi. Bense bir o kadar telaşlıydım; haydi itiraf edeyim, dikişim ve el işçiliğim biraz baştan savma, hani nasıl derler, şişirmeydi azıcık. Ama hiçbir zaman dikiş dikmeyi düşünmemişimdir. Ha, her zaman yeni bir şeyler yaratmayı dikişte de modada da yenilik olarak düşünmüşümdür.

Bizlere amerikandan yelek diktirdiler. Bu çalışmaya mulaj denilirdi, bize çıkardığımız işle ilgili puan vereceklerdi. Neticeyi beklemeye başladık.

Heyecanla binaya girdik. İmtihan sonuçları henüz belli olmamıştı. Pek fazla da umutlu değildim. Ama yine de "umut fakirin ekmeği" diyerek bekliyordum. Ünal'la İnci Pastanesi'ne uğrayıp birer profiterol yedik ve güle eğlene Tünel'e kadar yürüdük. Bu garip heyecan beni bırakmadı. Beyoğlu masalı kısa mı sürecekti yoksa? Garip bir heyecan vardı içimde. Ya sınavda başarısız olmuşsam? İlk günüm karmakarışık duygular, tedirginliklerle geçmişti.

Ertesi sabah yine bin bir yürek çarpıntısıyla Olgunlaşma'ya geldik. Nihayet listeler asılmıştı. Ama ne benim ne de Ünal'ın adı vardı listede. Bir daha, bir daha satır atlamadan dikkatlice okuduk. Yoktu adımız! Ağlayacak gibiydim. Umutlarım kırılmıştı. Tam o esnada "İkinci katın imtihan neticeleri" diye bir anons yapıldı. Koşup baktık. İsimlerimiz listedeydi. Kazanmıştık...

O kapı açılmıştı artık. Hiç değilse aralanmıştı. Birkaç ay öncesine dek akademi ya da konservatuvar eğitimi almayı düşünen Belkıs kendisini Beyoğlu Olgunlaşma'da buluvermişti. Moda, tasarım. Ben galiba arzularının yönlendirdiği yola değil de, kaderin çizdiği yola gidecektim. Beyoğlu efsanesi başlamıştı artık...

Öylesine genç ve hayallerle doluydum ki...

Sınıf hocamız Tomris Mazlumca, incecik, oya gibi zarif, her zaman sevgi ve saygıyla andığım bir hanımefendiydi.

Beyoğlu Olgunlaşma'ya yeni başlayan öğrenciler, kural gereği kendilerinden iki üç sınıf büyük öğrencilerle eşleştirilir, böylece, dersler ve genel ilkelere zorluk çekmeden uyum göstermeleri sağlanırdı.

"Adınız ne çocuğum?" diye sordu Tomris Hanım.

"Belkıs... Belkıs Durmaz efendim."

"Numaran kaç?"

"2 222."

"Senin eşin Behiye olacak, birlikte çalışacaksınız..."

Sınıf arkadaşlarımla hemen kaynaşıvermiştik: Mualla, Müzeyyen, İhsan, Nurhan...

Belkıs'a gelince... Muzip, taklitler yapan, şarkılar söyleyen, etrafına kelimenin tam anlamıyla neşe saçan, ama her zaman ölçülü ve saygılı bir talebe...

Yanılmıyorsam, derslerin başlamasından bir-bir buçuk ay sonraydı. Koridorlarda bir telaş, bir kıyamet ki anlatamam. Bir koşturmacadır gidiyor anlayacağınız. Meğer, geleneksel Türk giysilerini ve el işlemelerini görmeye önemli konuklar gelecekmiş.

İkinci katın ön salonu doğruca İstiklal Caddesi'ne bakardı. Fırsat buldukça Ünal'la pencerenin önüne gidip, sokağı, tramvayları, gelip geçenleri izlerdik. Bazen dansöz Nana, bir başka gün Gülistan Güzey ile eşi Ümit Deniz... Hep kaçamak bakardık İstiklal Caddesi'ne. Rüya çabuk biter, her defasında kat sorumlusu Semiha Avcı Hocamıza yakalanırdık.

Semiha Hanım, Selanik doğumlu, İpekçi ailesinden gelen, Notre-Dame de Sion mezunu, çok asil bir insandı. *Vogue*, *Official*, *Elle*, *Jour de France* gibi moda dergilerini yakından takip eder, günün moda çizgileri üzerine yorumlar yapardı.

Ve yine pencere kenarında suçüstü yakalanmıştık. Söz dinlemiyorduk ki bir türlü. Olacağı buydu! Sırası mıydı şimdi pencereden bakmanın?

"Belkıs kızım, sana kaç defa oradan bakma, yasak demedim mi? Niye söz dinlemiyorsunuz?"

"Ama hocam bugün kimler geçti, kimler..."

"Kimler geçti?.."

"Ümit Deniz, Gülistan Güzey..."

"Nasıl güzel miydiler?"

"Hem de çok. Ümit Deniz'in yakasında kocaman kırmızı bir karanfil vardı."

"Eee, ne yapalım?"

"Ama bir demet karanfil de Gülistan Hanım'a verdiler."

"Aferin onlara. Biliyorsun onlar evli... İkisi de çok değerli kişiler..."

Suçluluk duygularıyla sınıfa döndüm. Hem canım ne vardı pencere önünde mevzilenecek sabah sabah... Çocuk değildim ki artık. Okulun kuralları, yasakları vardı madem, uyacaksın.

"Belkıs Durmaz." Kapıcı Halil Efendi'nin sesiyle kendime geldim. "Seni resim odasında bekliyorlar..."

Ürperdim. İliklerime kadar buz kestim âdeta. Olan olmuştu... Kovulacaktım. Okulla ilişkim kesilecekti. Ah, bu durumu nasıl izah edecektim aileme? Nasıl? Koridoru geçerken Semiha Hanım'a uğradım. Ona sorulmadan bir şey yapılmazdı.

"Hocam özür dilerim. Beni resim odasından çağırtmışlar. Halil Efendi'yle oraya gidiyorum..."

"Git kızım. Mevhibe Hanım bekliyor."

Merdivenlerden alt kata inerken, neredeyse düşecektim. Resmen titriyordum. Kalbim duracak gibiydi. "Tanrım bana yardım et" diye mırıldandım.

Bir çift ipek çorap

Kapı açıldı. Üç tane büyük masa ve üç hoca. Bir an Mevhibe Bayat'la göz göze geldik. Konuşurken hep gülümseyen, "güzel" sözcüğü bile güzelliği karşısında yetersiz kalabilecek, sarışın, bana fotoromanlardaki kadınları anımsatan, Marilyn Monroe'ya benzeyen, kalın sesli, heyecanlanınca sesini yükselten, ışık saçan olağanüstü bir kadındı Mevhibe Hanım. Bir sanatçı, bir ressam... Masadaki çalışma lambasını söndürerek başını bana doğru çevirdi.

"İşte Belkıs Durmaz, hani size sözünü ettiğim öğrencimiz" dedi arkadaşlarına. Tir tir titriyordum... Diğer iki hoca tam karşımdaki büyük masada oturuyordu.

Mediha Akarsu şöyle bir süzdü beni ve masada çizdiği giysi tasarım çalışmalarına devam etti. Yeni tasarımlarını çizdiği kadın figürlerine oturtmaya çalışıyordu. Hemen yan masada oturan Nebahat Candan gözlerini hiç ayırmadan sevgiyle bakıyordu yüzüme. İkisi de o kadar güzeldiler ki gözlerimi ayıramıyordum. Yumuşacık sesleriyle sanki bir melodi fısıldıyorlardı bana...

"Belkıs, şuradaki kostümleri giymeni istiyoruz. Sevim Hanım, biraz yardım eder misiniz?"

Yan taraftaki elbiselerin bulunduğu odaya geçmiştik. Şaşkındım... Soyunmaya utanıyordum. Neyse, utana sıkıla üzerime bir bürümcük gömlek, altıma da ipek bir şalvar giydim. İfil ifildi hepsi. Bütün bunların üzerine de üçetek verdiler, onu da giydim. Som altından da bir kemer bağladım. Başıma ipek tülbendiyle bir de başlık koydular. Başlığın üzerinde hareket ettikçe birbirine çarpan bir sürü altın para vardı. Ben İstanbul doğumlu olduğum için bu giysileri bilmiyordum, haklı olarak yadırgıyordum. Aynaya baktım hemen. Kulağıma uzun sallantılı küpeler de takılınca her şey tamam olmuştu. Bu kostüm ve aksesuar çok yakışmıştı. Ne

kadar güzel olmuştum. Taşıyordum onları. Yüzümde hiç makyaj yoktu. Tamam olduğumu zannediyordum. O sırada Mevhibe Hanım içeriye girdi.

Dalmışım bir an...

"Aman Allahım neler görüyorum, nasıl da yaraşmış bu kıyafet sana!.."

İşte ancak o zaman anladım ki beni bu giysileri denemem için çağırmışlar. Rahatlamıştım. Sanki ağır bir yük kalkıvermişti omuzlarımdan. Üzerimde hiç bilmediğim giysiler vardı... Kendimden emin değildim...

"Gel bakalım. Biraz da makyaj yapalım sana... Unutma kızım, elbiseler makyajsız, çıplakmış gibi durur. Azıcık pudra, hafif bir ruj giyimi tamamlar her zaman..."

Kendi çantasından çıkardığı malzemeleri kullandı... Henüz aynaya bakmamıştım.

Mediha Akarsu, hep Türk kadınlarını çizerdi. Geleneksel ve yöresel Türk kostümlerini günün modasına uyarlardı. Üzerimdeki üçetekle, kendi çizdiği kadın figürlerine ne kadar da benzediğimi söylemesi çok hoşuma gitmişti. Gurur duymuştum.

Nebahat Candan "Farkında mısınız, Belkıs her kıyafeti taşıyabilecek bir yapıya sahip" diye mırıldandı.

"Şöyle bir yürü bakalım" dedi Mevhibe Hanım. Tam adımımı atmıştım ki üçü de kahkahalarla gülmeye başladılar. Siyah soket çorap, siyah mokasen ayakkabılarım ve taşıdığım o muhteşem kostüm ile aksesuarlar... Görüntü dehşet vericiydi resmen! Gülmekte haklıydılar... Ne yapacağımı bilemiyordum. Şaşırmıştım ve elim ayağım birbirine karışmıştı yine.

"Sevim (idarede çalışan görevli) dolaptan bir çift ipek çorap getirsene" dedi Mevhibe Hanım.

Sevim yan odaya geçip ipek çorapları getirdi.

"Belkısçığım, şunları giyer misin?"

Ben titriyordum. Aynı zamanda utanıyordum da... Kısa siyah soket çorabımı sağ elimle tutarak çıkarmaya çalıştım. Onlardan ayrılmak istemiyor gibiydim. O siyah çoraplar çocukluğumdu belki de... Ama zamanı gelmişti artık. Bir şeyler kopuyordu benden; bir daha geri gelmemek üzere gidiyor, uzaklaşıp kayboluyordu. Bir ayrılık, buruk bir veda anıydı bu. Tıpkı bayram yerindeki veda gibi. Gözlerim yanıyordu. Yanaklarım alev alevdi. Garip bir sızı çöktü içime, sızım sızım içime döküldü. Kopan bir parçamdı yüreğimde. İşte bu da ayrılığın acısıydı sanki. Çıkmıştı benden. Geri dönmeyecekler gibiydi. İpek çorabı usulca ambalajından çı-

kardım. Kaçırmaktan korkuyordum. İpeğin yumuşaklığı bir su gibi kaydı elimden, parmaklarımın üzerine serildi. Kandırıcı ve baştan çıkarıcıydı. Onu tutmaya çalışıyordum. Yavaş yavaş hayatın yolunu çizer gibiydi... Kanatlarından iğnelenmiş kelebek gibiydim o an. Belki sonsuzluk... Belki göz kırpımı gibi bir şey. Bir çift ipek çorap. Hiç tanımadığım, tuhaf duygular uyandıran, kandıran, baştan çıkaran, okşayan. Belkıs Durmaz'ı yeni bir yolun eşiğine getiren bir çift ipek çorap... Hayatım bir çift ipek çorapla değişecek miydi? Bir çift ipek çorap geleceğimin yönünü mü çizecekti yoksa? Çorabı giydiğimde düzgün bacaklarım ortaya çıkmıştı. Ne kadar da yakışmıştı... Ayağıma dore, topuklu bir terlik verdiler. Giydim. Usulca ayağa kalktığımda boyum biraz daha uzamıştı. Yeni bir yaşama doğru yol aldığımı hissettim. "Tamam şimdi oldu" dediler. Aynaya baktığımda hayli değişmiştim. Hocalarım bir bir yerlerinden kalkıp, üzerime takılar takarak giysimi düzeltiyorlardı. Sonra, "Haydi yürü bakalım..." dediler. Herkesin tepesinden bakıyordum, boyum bir anda uzayıvermişti. Demek ki bir gösteride ilgi çekmek için, mutlaka yukardan bakmak gerekiyordu. "Tamam... İşte şimdi oldu" dediler. Aynaya baktığımda hayli değiştiğimi fark ettim.

Yürüdüm. Yürüdükçe kendime güvenim artıyordu. Düşmedim. Biraz daha dikleştim. Hocalarım, gözlerini benden ayırmadan aralarında konuşuyorlardı, bazen kapı açılıyor diğer atölyelerden gelen hocalar da beni seyrediyorlardı. Okulda o kadar disiplin vardı ki kimse kimseye düşüncelerini yüksek sesle söylemiyordu. Herkes yeri gelince konuşuyordu.

"Bir de müdire hanım görsün..."

Salondan çıkıp, koridor boyunca, müdire hanımın odasına doğru yürürken, "Aaa, Belkıs değil mi bu?.. Ne kadar da güzel olmuş böyle..." fısıldaşmalarını duyuyordum.

İlk antredeki sekreter danışman Nermin Erkoğlu, disiplinli, ciddi, mesafeli, çok da güzel Fransızca konuşan, incecik, dokununca sanki kırılacakmış hissini veren, çok da köklü bir aileden geldiği her halinden belli olan hanımefendi, sanki gözleri yuvalarından fırlamışçasına bana bakıyordu. Onunla "Fransızcadaş" olduğumdan kendime yakın bulurdum. Müdire hanımın odasına girerek, bizim geldiğimizi söyledi ve bizi içeri aldı. Çok şık döşenmiş kocaman bir büroydu. Kadife kaplı koltuklar... Duvarlarda devlet büyüklerimizin, tabiî ki ulu önderimiz Atatürk'ün fotoğrafları asılıydı. Masada Türk işiyle kaplanmış bir sumen, çeşitli dergiler ve dosyalar vardı... Odanın her köşesinde pembe, beyaz gül-

ler, laleler göze çarpıyordu. Ayrıcalığı olduğunu sandığım bir köşede beyaz laleler duruyordu. Masanın başında siyah tayyörler içinde, gözlükleri burnunun üzerine düşmüş, cıvıl cıvıl bakan, her an yeni bir güzelliği yaratacak, aktif, âdeta ışık saçan bir hanımefendi vardı. "Güzel, çok güzel..." diyordu. Ayağa kalktı. Orta boylu olduğunu gördüm. Önünde goblen bir çanta vardı. Çantaya günlük program notları iğnelenmişti. (Sonradan öğrendim ki o çantaları Hakiye Koral yaparmış...)

"Yeni talebemiz efendim" dedi Mevhibe Hanım beni tanıtırken.

"Hangi okuldan geldin kızım?"

"Cağaloğlu'ndan efendim."

"Bu yıl mı kaydoldun?"

"Evet efendim..."

Yerinden kalktı. Üzerimdeki üçeteğin bağlantısı, kemer ve nefis çevreyi belime iyice yerleştirerek form verdi Refia Övüç Hanım.

"Şöyle bir yürü kızım" dedi.

Yine heyecanlanmıştım. Dizlerim titriyordu. Mevhibe Hanım anlamıştı durumu. Kolumdan tutup odanın tam ortasına getirdi.

"Çekinme Belkıs. Rahat ol. Burası senin evin sayılır. Çekinecek bir şey yok bunda. İyi taşıyabilirsen sen giyersin... Hem bu kostümleri giyebilmek başlı başına bir ayrıcalık, taşımak da öyle. Sakın unutma bunu. Sahi müdire hanım, konuğumuz kaçta gelecek?"

"İkide."

"O zamana kadar iyice yürütün de alışsın."

"Diğer giysileri de deneyelim mi, ister misiniz müdire hanım?"

"Taşıyabiliyorsa evet, neden olmasın?"

"Peki efendim" dedi Mevhibe Hanım.

Resim odasına döndük. Nebahat Candan "Nasıl, Refia Hanım beğendi mi?" diye sordu hemen. Başımı evet anlamında salladım.

"Öyleyse durmak yok, yürümen şart. Haydi Belkıs, üzerindekileri bize göster..."

Eyvah, bu rüya da bitti galiba... Oraya yığılıp kalacağım sandım bir an. İçimden bir ses, "Belkıs, önce yapacağın işe inanmalısın. Sonra da kendine güvenmelisin. Sana bir görev verildi. Onu ciddiye al, içine sindir ve benimse... Ve istenileni eksiksiz yerine getir" diyordu.

Yürümeye başladım. Yürüdükçe dikleşiyordum. Her adım atışımda tepemden tırnağıma giysileri hissediyordum. Bir başka duyguydu bu. Sanki ben değildim yürüyen, üzerimdekilerdi beni yürüten, soluk alan, hisseden... İpek şalvarım, bürümcük gömleğim, takılarım, üçeteğim sanki uçuşuyordu... Aramızda diyalog

başlanuştı. Ruh bulmuş, gövdelenmişlerdi âdeta. Yaşıyor ve yaşatıyordum. Şimdiye kadar hissetmediğim duygulardı bunlar... "Taşımak" deniliyormuş bunun adına.

"Aferin... Bravo..." diye sesler işittim...

"Aferin Belkıs. Bravo sana. Daha önce defileye çıktığın oldu mu hiç?"

"Hayır efendim. İlk kez şimdi..."

"Daha önce çıkmış gibisin..."

"Bilmem efendim..."

"Biliyor musun, meşhur Fransız yazar ve düşünür Georges Duhamel ziyaret edecek okulumuzu..."

Duhamel'in birçok kitap ve tiyatro oyunları yazmış olduğunu kendi araştırmalarımla sonradan öğrenecektim... Bizim Türk desenlerini araştırmak için geliyormuş.

Telaşla soyunma odasına geçtik.

"Bak giydiklerini unutma, başka arkadaşların da bu elbiselerin içinden bazılarını deneyecekler. Sen giydiklerini ayır" dediler.

Hemen giysilerime sahip çıktım. Ama çok utanıyordum. Daha doğrusu seçmeyi de beceremiyordum. Zaten biraz şaşkın gibiydim.

Giymek istediğim kostümleri ayırıp üzerlerine ismimin yazılı olduğu küçük bir kâğıt iğneledim. Saat ikiye kadar beni yukarıya, atölyeye yolladılar. Sınıftakiler tarafından "ne oldu, ne olacakmış, kim gelecekmiş"lerle dolu bir soru yağmuruna tutuldum. Pek bir keyifle yanıtladım onları. Ama yine de içimde bir kuşku vardı, ne olacak diye.

Odadan çıkarken, benimle beraber iki arkadaşımın daha o gün kıyafet giyeceğini öğrendim. Onlar da benim gibi heyecan içindeydiler.

Yarış, rekabet, sınav... Bu üç sözcük oldum olası yoktu dağarcığımda. Üçünden de nefret ederdim.

Belki her şey bugün başlayacak ya da bugün sona erecekti.

Saat bire doğru alt kata indim. Hazırlanmaya başladık. Çok geçmeden davetlilerin geldiğini öğrendik. Dışarıda müthiş bir kalabalık vardı. Her yer insan kaynıyordu âdeta.

En güzelini seçebilmek için çeşitli giysiler ve aksesuarlar denedik ve sonunda karar verdik göstereceklerimize...

Seyrekleşmiş saçlarıyla elli elli beş yaşlarında, tonton bir monşer görünümündeydi Mösyö Duhamel. Merakla bizi izliyor, bir yandan da desenler, süslemeler hakkında bilgi alıyordu. Tabiî ki Fransızca konuşuyorlardı. Tam olmasa da söylenenlerin çoğunu

anlıyordum. Bulunduğum yer daha da hoşuma gitmeye başlamıştı. Tanrı'ya şükrettim.

Mutluydum. Kader ya da tesadüf bana büyük bir fırsat tanımıştı.

Mehmet Biber, İlhan Demirel, Bülent Giz, Meftun Olgaç, Çetin Şencan, Erol Dernek, Necati Zincirkıran, Erkan Özmen, Can Aksın ve adını bilmediğim, hiç tanımadığım pek çok gazeteci, muhabir bir anda salonu doldurmuştu. Durmadan flaşlar patlıyordu. Refia Hanım, Mösyö Duhamel ve diğer hocalarımla poz poz fotoğraflarım çekiliyordu. Bambaşka, hiç bilmediğim heyecanlar yaşıyordum, tarifi güç bir hazla doluyordu içim. Gurur duyuyordum.

Konuklarımızı ağırladık, çok güzel bir gündü. Türk giysilerini, renklerimizi, takılarımızı sergileyip desenlerimizin hikâyelerini ve geleneklerimizi anlattık. Ben uçuyordum âdeta. Konuklar ayrıldığı zaman, yepyeni bir dünya açılmıştı önümde... Biliyordum.

Eve döndüğümde olup bitenleri teker teker anlattım. Heyecandan sabaha kadar gözüme uyku girmemişti. Duygularımı, kimsenin benim kadar anlayabileceğini pek sanmıyordum. Kimseye bunları anlatamazdım. O kadar bilmediğim duygu ve konulardı ki...

Gazeteye çıkan ilk resim

Ertesi gün koşarak okula geldim. Gazetede resimlerimiz çıkmıştı. Müthiş bir şeydi bu. Müdire hanım, Duhamel, arkadaşlarım ve ben bir aradaydık. Herkes "Belkıs bak resmin var" diyordu.

Hürriyet, *Milliyet*, *Yeni Sabah*, *Akşam*, *Cumhuriyet*... Duhamel gibi önemli bir yazarla benim de fotoğrafım çıkmıştı. Sanki o ben değildim, bir başkasıydı. O, ipek çoraplarla dünyaya açılan Belkıs'tı.

Bir çift ipek çorap yepyeni bir dünyaya taşımıştı beni. Bu dünya tüm ışıltısına rağmen bilinmezliklerle dolu ve korkutucuydu. Ama cesurdum ben. Başaracaktım, cesur ve azimliydim. Hani gözü kara derler ya, işte öyle.

"Belkıs" diye bir ses işittim. Arkamı döndüğümde, Mevhibe ve Mediha hanımların geldiklerini gördüm. "Seni idareden bekliyorlar" dediler. "Eyvah, bir kabahat mı yaptım?" diye düşündüm. Oysa hiçbir yanlışım olduğunu sanmıyordum. "Belki de bilmeden bir hata işledim" diyerek idareye indim. İdaredeki görevlilerin çoğuyla arkadaş olmuştum. Hepsi de sevgi ve beğeniyle bakıyorlardı bana. Dünün güzelliğinden bahsediyorlardı. Ben yine Belkıs'tım. Kısa soket çoraplı, mokasen ayakkabılı, okulun disiplin kurallarına uyan Belkıs'tım. Yine o sadık dostlarıma sarılmıştım. Zaten hiçbir zaman talebeliğimden ayrılmamıştım... Olgunlaşma'nın kuralları içinde saygıyla sürdürdüm eğitimimi...

Doğru resim odasına gittim...

"Gel bakalım kızım. Otur şöyle. Biraz konuşalım... Biraz kendinden bahset bakalım..."

"Ben ikinci kattayım. Bu yıl geldim" dedim. Zaten biliyorlardı. Ama hiç yabancılık çekmediğim için sorular soruyorlardı.

"Dün çok güzel, bir o kadar da başarılıydın. Nasıl desem, giysileri bambaşka bir havayla taşıdın. Tam bir manken gibi..."

Yine mankenlik çıkmıştı karşıma.

Manken. İkinci kez duyuyordum bu sözcüğü. Bana bunu yakıştırıyorlardı. Hem Cağaloğlu'ndayken de söylemişlerdi. Olgunlaşma'ya yazılmamı önermişlerdi... Demek ki mankenlik böyle bir şeydi. Halbuki ben mankeni vitrinlerdeki alçıdan yapılmış insanlar olarak bilirdim.

"Sen hiç manken seyrettin mi?" diye sordular.

"Hayır, hiç seyretmedim efendim. Sadece vazifemi yerine getirmeye çalıştım efendim. Verdiklerinizi giydim, yürüdüm. Hepsi bu... Ama, nasıl ifade etsem, içimdeki duygular sanki kostümlere, aksesuarlara geçiyordu. Bilemiyorum efendim..."

"Peki kızım, müdire hanım da, duruşun, zarafetin kadar güzelliğini de çok beğenmiş ve takdir etmiş seni. Dilersen ailenle görüşelim. Bu kıyafetleri iki aylık bir geziyle dünyanın bütün ülkelerinde sergileyeceğiz. Dilersen ailenle görüşelim. Amerika'ya gitmeye ne dersin bizimle?"

Amerika mı? Ben daha Beyoğlu'na yeni çıkmıştım. Onun heyecanını yaşıyordum, Amerika aklımın ucundan bile geçmezdi. Geçmedi de. O kadar uzaktı ki Amerika. Tahmin bile edilemeyecek bir uzaklık... Dilim tutulmuştu sanki. Ne söyleyebilirdim ki... Gözlerim buğulanmıştı. Amerika'ya nasıl gidebilirdim? Babam ikna olur muydu? Yok yok... Mümkün değil gidemezdim, ama hayır diyecek kadar da aptal değildim elbette. Kafamı çalıştırmalıydım. Bir çözüm, bir yol bulmalıydım... Şaşkındım ama bir o kadar da mutluydum. Birden gözlerim yaşardı.

"Niye bu düşünce ve gözyaşları?.. Çok mu mutlu oldun?"

Mutluluğu, mutsuzluğu bilmiyordum ki... Tıpkı mankenliği bilmediğim gibi. Acaba gidebilecek miyim?.. Ailem nasıl bakardı bu yolculuğa?.. Teyzeme giderken bile izinlerle... ohh... ohhh, ne zorluklarla izin alırdım. Babam çocuklarını çok sever, onlardan hiç ayrılmak istemezdi. Aman Tanrım, ne yapacaktım?.. Ya bugün gazetelerde çıkan onlarca fotoğrafı gördüyse ne cevap verecektim? Bu olup bitenleri ne şekilde açıklayacaktım? Mankenliğin ne olduğu bile bilmezken üstelik..

"Ben çok isterim efendim... Ama istemem yeterli olur mu bilmiyorum... Dahası, bugüne kadar olmayacak, olamayacak hiçbir şey istemedim ki ailemden, bilemiyorum..."

"Sen yine de velini çağır yarın. Biz burada konuşuruz. Ne dersin Belkıs? Karar senin, iyice düşün..."

İlk kez benim kararım ve düşüncelerim soruldu, oysa ben bu yolun o kadar yabancısıydım ki.

Yazdıkça, çağrışımlar birbirini doludizgin izledikçe, o günler yeniden belleğimde canlanıyor... Yorulduğumu hissediyorum bazen.

Bizim eve *Hürriyet*, *Milliyet*, *Yeni Sabah*, *Cumhuriyet* gazetelerinin yanı sıra *Marko Paşa*, *Yelpaze*, *Panorama* mecmuaları da girerdi. Babam dükkânında *Hürriyet*'i bulundururdu. Zaten babamın dükkânı bir aşevi gibiydi, herkesin faydalanması için hiçbir şeyi esirgemezdi. Canım anneciğim *Milliyet* gazetesini neredeyse son sayfasının son satırına varıncaya kadar eksiksiz okurdu. Ben ve kardeşlerim başta *Cumhuriyet* olmak üzere söz konusu gazete ve dergilerin özellikle kültür-sanat sayfalarına düşkündük. Aile içinde kendimize yakın bulduğumuz konuları, güncel haberleri konuşur, tartışırdık. Tabiî, konuşamadığımız, içimize attığımız, ertelediğimiz şeyler de olurdu arada. Susar, geçiştirirdik her defasında.

Eyvah, şimdi neler bekliyordu beni? Evde tüm gazeteler babamdan saklanacaktı ister istemez. Ya görmüşse bir yerlerde... Ya birileri götürüp göstermişse fotoğrafları... Ne yapacaktım Allahım? Allah'tan beni o kıyafetlerle kimseler tanımazdı nasıl olsa.

Annemden yana bir kaygım yoktu, ama babam... Belli bir mesafe vardı aramızda onunla. Altı çocuğuna çeşitli yaramazlıklar yapmamıza rağmen bir fiske olsun vurmamıştır. Hemen belirteyim, ağabeyimi de babamız gibi sayar, biraz da çekinirdik. Ataerkil bir aileydik anlayacağınız. Babam, bizler için çalışıp didinen gerçek bir "yorgun savaşçı"ydı aslında. Zaten Çanakkale onlarla geçilmez olmuştu. Savaşta da ayağına bir şarapnel gelmiş. Gazi onurunu taşıyan yorgun ama mutlu bir savaşçıydı... Nasıl üzebilirdik ki onu? Dahası hakkımız var mıydı buna? Sofrada babam başlamadan kimse yemeğe el sürmez, o kalkmadan masadan kimse ayrılmazdı. Ekmek elle koparılarak yenir, tabakta lokma bırakılmazdı. Babam öyle isterdi çünkü. O kalan lokmaların hep arkamızdan ağladığına inandırmıştı bizi. Ablalarım ve eniştelerimle daha bir arkadaşçaydı ilişkilerimiz.

Bir gün ansızın "Yeşilköy'deki bale okuluna gitmeyi düşünüyorum" dediğimde büyük ablamın eşi, banka yöneticisi Kemal Kaynak'ın "Aman kızım, çocuk musun, baban seni öyle uzaklara yollar mı hiç?" diye tepki verişini hatırladım. Evimizin merdivenlerinin altına gidip ağladığımı unutamam... Burnumu duvara dayayıp ağlamam geçene kadar orada kalışımı... Yeşilköy'ü uzak bulan babam Amerika seyahatine müsaade eder miydi acaba? Kafamda

sorular şekilleniyordu sürekli. Yanıtsız sorular... "Düşünen kadın"dım artık. Önümde bir sürü engel vardı. Yaşamı kısıtlayan sosyal engeller... Görünmez kurallar.

Okul dönüşü Lütfü Enişte'min Karaköy'deki yazıhanesine uğradım. Okulda benim velim oydu. Şansıma Müştak Ağabey de oradaydı. Olanı biteni, endişelerimi tek tek anlattım.

"Belkıs, aslında sana çok uygun bir uğraş olacak bu..."

Müştak Ağabey masadan kalktı ve yanağımı okşayarak "Heyecanını çok iyi anlıyorum, bak ne güzel bir şans yakalamışsın. Ben de yardım ederim, bu şansı kaçırtmayız sana" dedi.

"Tamam da enişte, babamı nasıl ikna edeceğim?"

"Acele etme. Akşam ablanla da bir konuşayım... Bir orta yol buluruz."

"Şey... Sizi yarın velim olduğunuz için okuldan bekliyorlar..."

"Öğlene doğru gelmeye çalışacağım..."

Heyecanla girdim evin kapısından. Babamdan gazeteler saklanmıştı. Herhalde görmemiş olacaktı fotoğrafları... Belki görmüştü de bu konuda yorum yapmak istemiyor, susmayı tercih ediyordu. Mutfakta anneme yardım ederken, okulda yapılan teklifi anlattım dilim döndüğünce. Anneciğim de, dünyasını altı çocuğuna adamış bir huzur kucağıydı. Bana "Eniştene güven. Her şeyi halledecektir. Bak, Müştak Ağabeyin de ilgilenmiş, kuşkun olmasın..." dedi. Rahatlamıştım.

Ama nasıl?

Ertesi gün öğleden sonra Lütfü Enişte okula gelip hocalarımla ve müdire hanımla konuştu. Ayrılırken medivende karşılaştık. Elimi tuttu, "Ablanla olabilecekleri düşünüyoruz Belkıs" dedi.

Neler olacaktı? Bir köşeye sinmiş kedi gibi bekliyordum.

Olgunlaşma'da, özellikle de ikinci katta bir Belkıs rüzgârıdır esiyordu. Her kattan provalar için çağrılıyordum. Herkes benimle ilgileniyordu. Bense o güne kadar göstermediğim bir itinayla bakıyordum kendime. Eve döndüğümde mutlaka bir duş alıyordum. İç giyim temizliğinin kesin şart olduğunu anladım. Pırıl pırıl saçlarım, giysilerim ve düzenimle örnek bir öğrenciydim. Temizlik çok önemliydi benim için. Kendine ve başkalarına saygının bir göstergesiydi çünkü... Ablalarımın küçülmüş eşyalarını kaçamak da olsa kullanırdım. Provalara olanaklarım dahilinde tertemiz giderdim. Mankenlik için bakım şarttı. Doğallığın yanında, elinize, yüzünüze daha fazla özen göstermeniz gerekiyordu. Prova için soyunduğunda seni denetleyenler ve içten içe kritik edenler vardı. Hiç kimseye fırsat vermeyecektin bu meslekte. Onlara en iyi,

en sağlıklı, en temiz halinle görünmen ve bunu koruman şarttı. Çünkü ne kadar iyi, ne kadar temiz ve ne kadar bakımlı olursan o kadar başarılı olursun. Sana da o kadar değer verirler... Hocalarımın hepsi sabah okula geldiklerinde saçları tertemiz ve pırıl pırıl, elbiseleriyse tiril tiril ütülü oluyordu. Ben bunları gördüm.

Bu arada Olgunlaşma'ya Hasan Saka'nın eşinden tutun da Cahide Sonku, Bedia Muvahhit'e kadar kimler gelmezdi ki... Onları yakından görüp tanıdıkça, ünlülerin bizden hiç de farklı olmadıklarını anlayacaktım. Ama saygınlık kazanmak için emek vermek gerektiğinin de farkındaydım.

Bazen jimnastik derslerine "mazeret"leri nedeniyle katılmayan arkadaşlarım olurdu. Sahi, mazeretleri neydi acaba? Sormamıştım hiç. Daha genç kız olmamıştım ki... Bilemezdim. Bedenim daha düzene girmemişti.

Provalarda, hocalarımın yanında kıyafet değiştirirken utanırdım. Alışamamıştım. Sutyen kullanmıyordum. Öyle ki bu durum giysi provası esnasında Melahat Otman Hoca'nın dikkatini çekmişti ve bana bir gün "Peki kızım ama, prova yapılırken kostüm parçalarını tutturacak bir iç giysin, ne bileyim sutyenin olmalı mutlaka" demişti.

Atölyeye sayısız moda dergileri gelirdi. Onları incelerken "maison"ların, yani modaevlerinin varlığını öğrendim. Meğer bizde de pek çok maison varmış. Bu arada çalışmaya da başlamıştım. Provalara da gidiyordum. Ben eşleştiğim Behiye'yle birlikte bir tayyör hazırlayacaktım. O deneyimli olduğu için bana rehberlik ediyordu. Prof. Dr. Nushet Gökdoğan Hanımefendi'ye siyah tüvit bir tayyör hazırlıyorduk. Ben her an salonda ve provalarda olduğum için biraz zor geldi bana, ama Prof. Dr. Nushet Gökdoğan Hanımefendi söz konusu olunca iş değişti, seve seve kabul ettim. Nushet Hanım aydın bilimkadınlığının yanında çok da şefkatli bir anneydi. Kızı Gönül Gökdoğan da Paris'e keman eğitimi için gidiyordu. O sıralar ayrılık üzüntüsü yaşıyorlardı. Gönül'le arkadaş olmuştuk, zaman zaman sohbet ederdik. Yıllar sonra Gönül Gökdoğan ile Hikmet Şimşek'in evlendiklerini duyacaktım...

Bu sevgi ve şans yumağı içinde kendimi yine yalnız hissediyordum. Pek kimseye açılamıyordum. Eve gidip gelirken Muzumla konuşuyordum. Çözüm bulamadığım her olayda bana yardımcı olur, beni rahatlatırdı. Ondan ayrıldığımda kendimi bir kuş gibi hafiflemiş hissederdim. Muzum annem gibi, yakınım, arkadaşım

ve sırdaşımdı. Aramızdaki yaş farkının hiç önemi yoktu. Onun oğluyla yaşıttım, ama biz yine de kardeş gibiydik. Tam bir abla kardeş. Onunla mesafeyi hiçbir zaman aşmazdık. O benim içimdi. Her zaman onu çok özlüyorum. Ömür boyu onun gibi yakınım olmadı. Onu her zaman yanımda hissediyorum.

Birkaç gün sonraydı. Müdire hanımın beni çağırdığını söylediler. "Eyvah"larla alt kata uçar gibi indim. Kalbim hızla çarpıyordu. Göğsümde bir baskı hissediyordum. Odaya girdiğimde Mevhibe Hanım ile Lütfü Enişteminin neşeyle konuştuklarını gördüm. Refia Hanım da sohbete katılmıştı. Demek işler yolundaydı.

"Tamam Belkıs. Ablanla karara vardık. Hocalarınla da anlaştık. Amerika'ya gidiyorsun. Babana gelince, kendisine iş nedeniyle yurtdışına yapacağım seyahatte karımı ve küçük baldızımı da yanımda bulundurmak istediğimi söyleyeceğim. Bu süre zarfında biz de kayınpedere gözükmeyeceğiz. Bu kadar basit işte..."

Artık epeyce rahatlamıştım. İşin içinde eniştem ve ablam olunca soruna çözülmüş gözüyle bakarak ellerinden öptüm ve provalara devam ettim.

Günlerden bir gün ünlü modacı Nina Ricci'nin İstanbul'a geleceğini, Kervansaray'da defile yapılacağını ve okulun hocalarının da bu defileye gideceğini söylediler. Beni yine resim odasına çağırdılar. "Belkıs senin bu defileyi muhakkak görmen lazım, işte defile bu, sen de bu işi yapacaksın" dediler... İyi, beni de götürecekler ama nasıl gideceğim?..

Nina Ricci Paris modacıları arasında önemli isimlerden biriymiş. Defile de Kervansaray'da yapılacakmış. Kervansaray da bu gibi görkemli gösterilerin yapıldığı salonlardan birisiyimiş.

Görmedim, ama öyle olduğunu işittim.

O muhteşem yere bazı starlar gelirdi. Herkesin gidemeyeceği bir yer olduğunu duymuştum. Aznavur ile Dario Moreno da gelmişti. Dario Kayseri doğumluydu. Ben bazı isimleri yeni duymaya başlamıştım. Adamo, Sacha Distel ve Hervé Vilard da gelenler arasındaydı.

Ve Nina Ricci Kervansaray'a geliyor. Şimdi de ben talebe olarak onu izlemeye gideceğim. Ama Tanrım!.. O gün giyimim bir âlemdi. Ne giyilir bilmiyorum ki. Bilsem bile o tür yerlere giderken giyebilecek bir şeyim yok ki. Siyah etek, siyah bluz, siyah soket çorap giyeceğim. Yok yok, kısa çorabı çıkarmıştım. İpek çoraplarla değiştirmiştim, ama bu durumda ipek çorapları da giymek bana ters geliyordu. Hem yaşım buna uygun değildi hem de

giyimim. Arada kalmıştım. Allahım, ne zor durumdaydım... Soket çoraplarımdan uzun zaman ayrılamamıştım zaten.

Ablalarımın şömizye bluzlarından birini alarak altıma da yine siyah renkte düz, dar bir etek giydim. Siyah düz ayakkabılarımla uyumlu olur diye ten rengi bir soket çorap giyerek hocalarımla Kervansaray'ın yolunu tuttuk.

Heyecandan ölecektim. İçeri girdiğimizde kendimi dergilerde gördüğüm mücevher kutularının içinde hissettim bir an. Yaldızlar içinde nefis bir yerdi. Sanki bir saraydaydım. Kocaman bir yerdi. Yalnız burayı kendime göre saray olarak görüyordum. İlk defa böyle ihtişamlı bir yere geliyordum. Aynen bahçemizdeki havuzumuzun çok büyük olduğunu düşünüp, üzerinden bir adımda atladığımda hissettiklerim gibiydi. Nasıl da üzülüp ağlamıştım o gün... Oysa ben havuzumuzun çok büyük olduğunu düşünürdüm, aslında küçücükmüş diye düşünmüştüm. Tıpkı Küçük Prens'in gülü gibi... Onun daha önce kendi gülünden başka gül görmediği için gül bahçesine düştüğü zaman yaşadığı üzüntüyü hiç unutamam... Ne yazık ki yanıldığını zamanla anlar...

Evet, duvarlara bakmaktan başım dönüyordu. Rölyef panolar duvarları süslüyordu, yerler bordo renkli halılarla kaplanmıştı. Sekizer, onar ve altışar kişilik yuvarlak masalar vardı, üzerlerine de halının renginde keten örtüler örtülmüştü. Bu ihtişam, bu klas, yaldızlı koltuklar, nefis örtüler, ne kadar güzeldi. Hafif salon müziğinin eşliğinde kendimi bir başka dünyadaymışım gibi hissettim.

Bir masaya oturmuştuk. Masada broşürler vardı. Ben gözlerimi dört açmıştım, hiçbir olayı kaçırmak istemiyordum, bu heyecan kalbimi durduracak gibiydi âdeta. Gelenlerin tümü şık ve zarifti, birbirleriyle selamlaşıp konuşuyorlardı.

Çok geçmeden İtalyan orkestrası yerini aldı ve hafif müzik yapmaya başladı, âdeta rüyada gibiydim. Pot kırmamak için su bile içmiyordum. Oysa önümüze çay ve pötibörler çoktan koyulmuştu.

Altın varaklı Kervansaray'da Charles Aznavur, Dario Moreno, Sacha Distel, Hervé Vilard'a değin kimler sahne almamıştı...

İlk defa salonda bir defile seyredecektim. Yabancısı olduğum bir mesleğin ne olduğunu görme şansına erişecektim.

Saat gelmişti, defile başlayacaktı. Müzik değişti, daha ritmik ve hareketli şeyler çalınmaya başlandı. Salonun ışıkları söndü ve podyum ışıkları yandı. Orkestranın önüne iki sunucu geldi. Biri incecik zarif bir Fransız bey, diğeri Türk... Aaa Sezen Cumhur Önal sunacakmış... O da o zamanlar çok genç ve yakışıklıydı. Aynı zamanda da çok şıktı. İsmini daha önce radyodan duymuştum.

Tanrım bana güç ver de heyecandan ölmeyeyim!..

Ve defile başladı... Fransız sunucu bütün inceliğiyle giysileri tanıtıyordu, ama bizim "Sezen Cumhur"umuz da diğerini kıskandıracak kadar şık ve sıcak esprileriyle harika bir sunuculuk yapıyordu. İkisine de hayran kalmıştım.

Mankenlerin geçişi başladı, her şey bir nehrin akışı gibi aksamadan devam ediyordu. Hepsi bir beden, hepsi de bir boydaydılar. Hepsinin başlarında ten rengi saten bone, ayaklarındaysa aynı satenden on üç pont yükseklikte düz dekolte ayakkabılar. Üzerlerindeki giysileriyle hiçbir şekilde dikkati dağıtmadan rüzgâr gibi geçiyorlardı. Hiçbir falso yapmadan müziğin ritmiyle sanki uçuyorlardı. Tüller, şifonlar, uçuk yeşiller, uçuk griler, rozeler, drapeler içinde kaynaşıp, su gibi akıp gidiyorlardı. Sunucular da o yılın modası ve renkleri hakkında fikir veriyorlardı.

Güncel çizgilere yer vermemişti Nina Ricci. Refia Hanım'a bunun nedenini sorduğumda, Ricci'nin o defilede sadece şifon ve drapelere ağırlık verdiğini öğrenecektim.

Mankenlerin bu kadar süratli geçişinin nedeni de podyumda fazla kalmadan ilgiyi içeriye çekip alıcıların ürünlerle yakınlaşmasını sağlamakmış.

Acaba ben de bu mankenler gibi olabilir miydim?

Mankenliğin profesyonel, estetik bir sanat dalı olduğunu, mankenlerin yabancı oluşundan öğrendim. Dahası bir meslek olduğunu bu defileyi seyrettikten sonra daha iyi anladım.

Yok denecek kadar az makyajla hepsi aynıydı sanki. Düşündüm, benim adım atacağım dünya da böyle mi olacaktı acaba?.. Yooo... Bizlerde çok abartı vardı, tanık olduğum bazı görüntüler böyle olduğunu düşündürüyor. Dediğim gibi, giysiydi öne çıkardıkları, taşıdıkları aksesuardı. Kendileri değil...

Karar vermiştim. Ülkeme bu mesleği armağan edecektim bir gün. İyi izlemem gerekiyordu. Hiçbir ayrıntıyı kaçırmamam lazımdı. Kuşkusuz zordu işim. İyiyi, doğruyu, yanlışı görerek öğrenmem gerekiyordu. Ancak bu izlediklerimi kendime örnek alabilirdim.

İncecik, zarif ve süzülürcesine hareket ediyordu mankenler. Güzeli ve en doğruyu sergilemekti görevleri.

Kervansaray dedim de, yıllar sonra Kervansaray'ın sahibi Kibar ailesini yakından tanıma fırsatım olacaktı. Hizmeti, atmosferi, şıklığıyla en güzel ve kaliteli olanı tanıtıyorlardı İstanbul'un bu en nezih mekânında. Unutulmaz anılarım oldu Kervansaray'da yaşadığım. Mualla, Faize Sevim, Suat Aysan defileleri gözümün önüne geliyor şimdi.

Frapanlıklara ucuzluk işlememişti henüz. Sıradana gönül verilmemişti. Zarafetin, kalitenin saltanat kurduğu o davetler... Para ile kültürün yer değiştirmesiyle yükselen yeni değerlerle tanışmamıza daha çok vardı...

Kennedy'nin öldürüldüğü haberini yine Kervansaray'da sahnedeyken alacaktım... Podyumun tam ortasına gelmiştim ki ansızın Amerikalı müzisyenlerden biri gitarını bırakarak hızlı adımlarla salonu terk etti. Donakalmıştım. Sessizlik... Büyüyen bir sessizlik. ABD sefaretinden defileyi izlemeye gelen diplomatlar ayağa kalktılar... Bir diplomatın yere düşüp bayıldığını gördüm. Şaşkınlık içindeydim. Çıt çıkmıyordu... John F. Kennedy'nin bir suikasta kurban gittiğini işte o an, podyumda giysi sunarken öğrendim.

Madem kronolojiye başkaldırmış anıların sağanağı altındayım, o zaman başka bir diğer defileye dönelim şimdi de.

Mualla'nın defilesiydi. Mualla kuaförüm Vecihi'nin yaptığı saçları bozmamak için bir kostümü hiç düşünmeden omuzdan kesivermişti. Bu büyük jestin altında kalamazdım. Bir başka defilede mankenler arasında pek rağbet görmeyen bir giysiyi, Mualla'nın beğenmeyip de tüm karşı çıkmalarına rağmen sergilemeye karar vermiştim. Üstelik kıyafetin geniş eteğini koluma bağlayarak ve bu bağlantı yerine de zarif bir gül oturtarak, nefis bir kreasyon oluşturdum kendimce. Üstelik defilenin en beğenilen, ilgi toplayan giysisi olacağını tahmin etmeden...

Mualla büyük kadın, gerçek anlamda büyük modacıydı. Bir ekoldü. Rahmetle anıyorum Mualla'yı.

Gelelim yine Nina Ricci defilesine. Hocalarım durmadan not almaya devam ediyorlardı. Masalarda tanıtım broşürleri vardı bol miktarda. Gerçekte çizgiler, bilinen klasik giysilerin üzerinde yapılan değişikliklerdeydi ki bir Olgunlaşma öğrencisi olarak bu senteze pek de yabancı sayılmazdım. Klasik kalıplarda çeşitlemeler yapıp, günün ve geçmişin üslubunu karıştırarak yeni bir şeyler yaratmak. Moda bu değil miydi zaten? Muare, tafta, krep, ipek, saten, otomanlar arasında kaybolmak üzereydim. Peppino di Capri'nin "Bambino"suyla kendime geldim.

Defile büyük beğeni toplamış ve alkışlarla sona ermişti. Kervansaray'dan ayrıldık. Boz, sarı ve kızıl renkler taşıyan bir günbatımıydı. Büyülenmiş gibiydim. Mankenliğin, tepeden tırnağa kadar bir giysiyi hissetmek ve onu yaşayarak taşımak olduğunu, kendi bedeninizi cansızlaştırıp taşıdığına hayat vermek olduğunu

bir kez daha anlamıştım. Eve koşmak, olup biteni ablalarıma ve anneme bir an önce anlatmak için yanıp tutuşuyordum. Şifonları, drapeleri, bej ve uçuk pembe salınışları... Nina Ricci dünyasının içindeydim...

Uyku tutmadı o gece. Tuvaletler, uçuşan şifonlar, orkestranın şarkıları, o ritim, düşlerden sızıp gelmiş hayal kahramanlarını andıran mankenler... Gözlerimi tavana dikmiş defileyi düşünüyordum. Kafam tümüyle bunlarla meşguldü... Ben ne olacaktım? Nasıl olacaktım? Ya da olabilecek miydim?..

Umutluydum kendimden... Ama... Amalar çoktu.

Sabah erkenden fırladım yataktan. Çabucak giyinip okula gittim. Arkadaşlarımla paylaşacağım ne çok şey vardı Kervansaray'la ilgili.

Dimdik yürüyen, ayağını yere daha sağlam basan, kendine güvenen biriydim artık. Tanımak istiyordum kendimi. Aynada yansıyan görüntümü inceledim bir süre. Okuldaki defile hariç o güne kadar hiç makyaj yapmamıştım. Gözlerime hafif bir gölge, şakaklarıma bir pembelik yayılmış, saçlarımaysa pas kızılı bir ışık vurmuştu. Boynuma, omuzlarıma baktım. Başım ve omuzlarım bir an olsun eğilip bükülmeyecekti. Asla! Hiçbir koşulda. Ayaklarımı seviyordum; üzerinde dimdik durabildiğim ayaklarımı. Ya ellerim. İşte mankenliğin ve sahnenin kullanımı en zor organı eller. Onları sevmem lazımdı, ellerimi çok az kullanmam gerekiyordu. Benim kişiliğimi yansıtıyorlardı, ben onlarla konuşurdum da, dostumdular. Her zaman minnettar kaldım onlara.

Seyahat tarihi yaklaştıkça heyecanla, coşkuyla atölye, provalar ve Olgunlaşma'nın altı katı arasında koşup duruyordum. Neye niyet, neye kısmet derler ya, kitabı olmayan bir mesleğe adımımı atmıştım. Başarmalıydım. Başaracaktım. Şevkle sarıldım çalışmalara. Hem atölyede Prof. Dr. Nushet Gökdoğan'ın tayyörlerini dikiyor, hem provalara koşuyordum.

Türkiye Turizm Kurumu tarafından düzenlenen "Kalkınan Türkiye Sergisi" altmış üç gün sürecek bir yolculukla ülkemizi dünyaya tanıtmayı amaçlıyordu. Büyük bir sorumluluk ve onur duyarak Türkiyemizi anlatacaktık dünyaya. El emeğimizi, Türk kültür ve sanatını, Türk zevkini teşhir edecektik... Böylesi bir organizasyonda yer alarak, önemli bir rol üstlenmiş oluyordum. Hedefe doğru bir adım daha. Çıktığım her basamak, bir sonrakinin eşiği olacaktı. Hissediyordum.

Amerika sergisine büyük bir ciddiyetle hazırlanıyorduk. Her

gün değişik yerlere (Bedesten vb) hocalarımızla birlikte gidiyor, detaylı araştırmalar yapıyorduk.

Ellerinde farklı kumaşlar, motifler, atlas yatak örtüsü, kadife, çuha, havlu, uçkur, mendil, cepken vs bulunanlar, bu malzemeyi okula taşıyorlardı. Gelen malzemelerin arasından kullanabileceklerimizi seçiyorduk. Bazı kilim desenlerinden kaftanlar, bazı yatak örtülerinden çıkarılan desenlerle gelinlikler, çeyizler yapılıyordu hiç durmaksızın. Elbise, pantolon, kaftan ve tuvaletlere isimler takılıyordu: "çeşmi bülbül", "sultan", "masal dünyası", "Çerkez kızı..." Daha bir sürü Osmanlı tarihinden esinlenilerek koyulmuş isim... Şiir gibi giysiler, görkemli aksesuarlar...

İş elbette giysilerle bitmiyordu. Ayakkabıları Semih Tanca ve Hayko hazırlıyor, giysi kumaşlarından, özel modellerde ayakkabı siparişleri veriliyordu.

Olgunlaşma'nın hemen bütün katlarından, resim ve nakış odalarından ben çağrılıyordum. Bir Belkıs'tan âdeta yüz, bin Belkıs çıkıyordu. Her yere yetişen, yorulmak bilmeyen bir Belkıs.

Provalarda aynaların önündeydim. Her giysi için farklı duruşlar deniyordum. Giysi modeline bağlı olarak değişiyordu duruşlarım. Hocalarımın önerilerine, kendi özgün yorumumu da ilave ederek buluyordum en doğru olanı. Beni ayrıcalıklı kılan da buydu sanırım. Taklide yeltenmemek... Sadece kendim olmak.

Şehrimiz Sanat Okulları Mezunları Cemiyeti'nin Taksim Belediye Gazinosu'nda gerçekleştireceği defilede, Olgunlaşma Enstitüsü'nü temsilen podyumda olacaktım. Telaş içindeydim. Defilede öğrencilerin, geçen ders yılında hazırladıkları giysi ve aksesuarların sergileneceğini öğrenmiştim. Ben de bunlara katılacaktım. Olgunlaşma bünyesinde benden önce elbise tanıtımı yapanlar çoğunlukla görevli hocalardı. Örneğin şapka ve moda hocamız Belkıs Mavisu, Nurinisa Şimşek... Her ikisi de son derece zarif, güzel hanımefendilerdi. Nurinisa Hanım ileriki yıllarda okul yöneticiliğine de getirilecekti zaten.

Benden evvelki mankenleri de izlerdim. Olgunlaşma'nın defilelerine katılmış, sevilen hanımlardı hepsi de. Onları ben de çok sevmiştim. Ne var ki benden yaşça çok büyüklerdi. Arkadaşlığımız pek olmadı. Farklıydı yaşantılarımız.

Bir diğer mankense Semra Dağoğlu'ydu. Sarışın, şık, boylu boslu, sohbeti yerinde, hoş bir insandı Semra. Turgut Kartal adlı Mısırlı bir beyle evlenmiş ve sanırım çok geçmeden de ayrılmışlardı. O beyi de ara sıra Beyoğlu'nda görürdüm. Şık siyah bir el-

bise, siyah melon şapka ve siyah bastonuyla *promenade* yapardı cadde boyunca. Hatırladığım kadarıyla Semra eşinden ayrıldıktan sonra bir terzihane açmıştı. Hayatını öyle kazanıyordu. Büyük bir film şirketinin sahibinin hayranları arasında olduğu söylentileri dolaşıyordu ortalıkta. Semra defilelere çıkmadı pek...

Ve Sevim Burak. Sarışın, dolgun vücutlu, sinesinin güzelliğiyle dillere destan olan Sevim Burak. O yıllarda Orhan Borar'la evliydi. Çok ünlü bir yazar olacağını elbette tahmin edemezdik. *Yanık Saraylar*'ı nasıl hatırlamam şimdi?

Para karşılığında mankenlik yapan yoktu o yıllarda. Dahası her elbise giyen de manken sayılmazdı tabiî ki. Belirttiğim gibi, hocalarımız da elbise giyiyorlardı, ama manken değildiler. Bir de Tansel Hanım varmış, hiç tanımadım kendisini, o da elbise tanıtımı yaparmış ama manken değilmiş.

Ayna karşısında her hareketimi kontrol ediyor, en küçük bir detaya bile dikkat ediyordum.

"Bu duruşları nereden öğrendin?" diye soran hocalarıma yanıtım hep aynı oluyordu:

"Benim doğal halim bu efendim... Bir yerden öğrenmedim..."

Burada bir parantez açmak istiyorum. İyi bir mankenin görüntüsü, duruşu, dikliği kadar ayaklarının duruş açısı da çok önemlidir. Şöyle diyeyim, iki ayağının dikliği içinde birinin hafif önde duruşu ile diğer ayağın arkada kalarak hafif kıvrılması... Nasıl desem, âdeta ayak beyinle iletişimi sağlayan bir antendir bu bağlamda. Ve zamanla, çok çalışmayla elde edilebilecek bir melekedir bu duruş. Tıpkı şoförlük gibi...

Evet, aynaların karşısında eksiklerimi arardım sürekli. Hocalarım "Aferin Belkıs, hep böyle dur podyumda da... Elbiseleri o kadar güzel taşıyorsun ki..." derlerdi. Başımı döndürdüğümde vücudumunda hafifçe dönmesi... Yani, baş, ayak ve bedenin birbiriyle uyumu şarttı. Aksi düşünülemezdi zaten. El bir yanda, bacak bir yanda, baş bir yanda... Böyle manken olamazdı. Asla!

Demin de belirttiğim gibi, ayağın, başın, bedenin dikliği birlikte ve belli bir ahenk içinde olacak. Giysiyi önce hissedeceksiniz; kumaşını, dikişini, ceplerini, aksesuarlarını, beyninizle, yüreğinizle hissedecek ve âdeta bir tiyatro oyunundaki gibi o giysiye bir rol, bir yaşam vereceksiniz. Tüm bu detayları Nina Ricci defilesinde yakalamıştım... O defile bir bakıma benim meslekî alfabem olmuştu.

Madem mankenlik güzelliği, iletişimi, zarafet ve zekâyı birlikte sunmaktı, en iyisi olacaktım. Gözlerim, kulaklarım ve tüm duygularımla her detayı inceliyor, içime sindiriyordum.

10 mayıs 1954 günü tüm İstanbul kız sanat okulları ve enstitülerinin müştereken tertipledikleri defile Taksim Belediye Gazinosu ve hemen bir ay sonra da, Amerika'ya gidecek sergiye ait defile de Spor Sergi Sarayı'nda yapılacaktı. Heyecanımı ömrüm boyunca unutamayacağım. Defile öğleden sonra saat ikide başlayacaktı. Biz saat on birde Taksim Belediye Gazinosu'nda yerimizi almıştık bile. Kervansaray'a "saray" demiştim hatırlarsınız, Taksim Belediye Gazinosu ise uzun merdivenleri, kat kat salonlarıyla âdeta bir "şato"ydu gözümde. Büyük bir şato!..

Gönül gücünün desteğiyle önümde açılan kapıdan yürüyordum... Allahım yüzümü kara çıkartma ne olursun...

Siyah şifon ceket, straplez bluz, satenden uzun bir etek... İlk ben ve Semra çıkacaktık podyuma... Acayip bir güvenim vardı kendime. Başaracaktım. Bütün bilgisizliğim ve doğallığıma rağmen hiçbir kompleksim yoktu. Ben beni bilirdim. Elde edemeyeceğim tek şey istemedim. Daima yerimi bildim. Düşebilirdim de. Ne yapalım, olursa olacak... Olmaması için elimden ne gelirse yapacağım...

Muazzam bir kalabalık vardı salonda. Merdivenler ayrı bir yürüyüş platformu olarak kullanılacaktı defile boyunca. Yukarıda bize ayrılan bölümde giyinecek ve merdivenlerden aşağıya gösteri yaparak inecektik.

Elbise provaları devam ediyordu. O kadar çocuk, o kadar küçük kalıyordum ki yanlarında. Ya düşersem, ya tökezlersem podyumda?.. Tedirginlik, korku, heyecan tırmanıştaydı anlayacağınız. Kolay mı, ilk kez manken olarak büyük, hıncahınç dolu bir salonda uzun uzun yürüyecektim.

Giysiler adlarımıza göre ayrılmıştı. Uzun uzun baktım o giysilere ve düşündüm: "Nasıl başlayacaktım?.."

Mevhibe Hanım benimle biraz daha fazla ilgileniyordu o gün. Ben de bana düşen görevi eksiksiz yapmaya çalışıyordum.

Ayakkabıları, şalları, başlıkları, takıları ve diğer aksesuarları yerleştirdik hep birlikte. Okulun döner sermayesi olduğundan bu işler için bir destek kadro söz konusu değildi elbette.

"Haydi Belkıs, makyajını yapalım" dedi Mevhibe Hanım. Yüzüme pancake sürdü, onun üzerine biraz allık. Hafif bir far ve rimelle gözlerimi belirginleştirdi. Yanaklarımda, dudağımda ince bir pembelik... Siyah kalem gözlerimin çağla yeşiline çalan elalığını öne çıkarıvermişti bir anda.

"Aman Allahım..."

Hızla arkama döndüm, bir şey mi oldu diye.

"Yoo, Belkıs sana seslendim. Belkıs, âdeta *Vogue*'dan çıkmış gibisin..."

Hem utandım, hem de çok mutlu oldum. Ayağa kalktığımda kendimi tanımıyordum. Bir başkasıydım âdeta. Güzel desem değil, canlı desem değil, cansız desem o hiç değil... Bir başka havalı, âdeta yetişkin bir kadın olmuştum. Bu sahiden ben miyim diye uzun uzun baktım kendime. Elbiseyi giyince daha da değiştim.

Burada özellikle belirteyim, makyaj asla abartılı biçimde boyanmak değildi. Resim hocalarımız boş bir tuval gibi bize bizi çiziyorlar, ama çok pastel çalışıyorlardı.

Nebahat Hanım ile Mediha Hanım hayranlık dolu bakışlarla süzüyorlardı beni.

Utandım ama çok da sevindim bu sözlere. İçime beni yücelten sıcacık bir rüzgâr doldu. Aynaya baktığımda bir an tanıyamadım kendimi. "Bu ben miyim sahiden?" diye düşündüm. On üç pontluk papuçlarla boyum beş santim kadar uzamıştı.

Çocukluğum kaybolmuştu...

Zekâi Apaydın orkestrasının çaldığı parçalarla defile başladı. Orhan Boran yapıyordu sunumu. (Orhan Boran'ın o günlerde Gönül Yazar'la maceralı bir aşk yaşadığı kulaktan kulağa fısıldanıyordu. Sahi, dönemin defilelerinde Halit Kıvanç, Erkan Yolaç, Sezen Cumhur Önal sunuculuk yaparlardı. Her şey bir başkaydı. Bambaşkaydı...)

Önce günlük kıyafetlerle açılış yapıldı. Hocalarımız Belkıs Hanım ile Nurinisa Şimşek Hanım, sonra da biz talebeler ve diğer mankenler podyumda ilerlemeye başladık.

Saten etekler, bindallılar, suzeniler, şifon bluzlar... Büyük alkış alıyorduk podyumda yürürken. Sanki yıllardan beri mankenlik yapıyordum. Bir rüzgâr esiyordu... Şıklık, zarafet dolu bir rüzgârdı bu. Şehir hayatının kibirli, sonradan görme insanları henüz istila etmemişti davetleri.

Hocalarım beni her elbise değiştirişimde kutlayarak yanağımdan öpüyorlardı. Ben de giydiklerimi gösterirken, giydiklerim beni yürütüyor gibi bir rüzgâr, bir coşku, bir hava içinde yürüyordum. Geride büyük bir başarı bıraktığıma inanıyordum. "Allahıma şükürler olsun" dedim. "Bravo Belkıs" sesleri çarpıyordu kulağıma. İki saat boyunca giysiler yürütmüştü beni; soluk alan, sevinen, telaşlanan, kendine güvenen bütün o giysiler... Sim ve payetler... Şifon ve ipeğin iç içe geçişi... Yaşayamadığım tarihi yaşıyordum.

XI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadarki klasik Türk giysilerinin çizgileri esas alınarak hazırlanmış seksen dokuz kostüm... Podyuma

adımımı attığım andan itibaren sanki başka bir dünyadaydım. Bu elbiseler beni yürütmüyor sanki uçuruyordu. Birden yükselmiştim... Yerle bağlantım kesilmişti. Sanki biraz da yukarıdan bakıyordum. Müzikle birlikte alkışlar salonu çınlatıyordu... Ama bu alkışlar bana değildi ki, elbiselereydi... Zaten üstüme alınmadım o alkışları... Daha da ciddiyetle herkesin gözlerinin içine bakarak defileye devam ettim. Kulağıma çok güzel sözler geliyordu. Beni yücelten sevgi, başarı çiçekleri yağıyordu omuzlarıma... Tanrım rüyada mıydım? "Dualarım kabul edildi, başardım galiba" diyerek elbiseleri değiştirmeye başladım.

Siyah pantolon

Bir sonraki giysim çocukluğumun rüyası Karacaoğlan'dı. Siyah pantolon üzerine yine siyah kadifeye işlenmiş Maraş işi, lale desenleri ve sırmalarla kaplanmış bir kaftandı... O ne güzellikti... Bir masaldı... Kendimi Karacaoğlan'ı bekleyen Karakız zannettim. Dünyaya açılmamda siyah pantolonum ve ben bütünleşmiştik... Ve bu böylece devam etti.

Yerçekimi yoktu sanki... Dedim ya, elbiseler yürütüyordu beni. Yükseklerdeydim... Kulaklarımda alkış sesleri çınlıyordu. Sarhoşluk bu muydu?.. Hiç alkol kullanmamıştım... Ama sarhoşluk bu olmalıydı. Alkışlar bana değildi, giysiler içindi... Yoksa bana mıydı o sevgi çiçekleri?.. Rüyada olmalıydım. Tanrı dualarımı kabul etmişti.

Hürriyet'in 11 mayıs 1954 tarihli sayısında haber şöyle verilmişti:

> Şehrimizin sanat okulları kendi aralarında birleşerek dün Taksim Belediye Gazinosu'nda geçen ders yılı içinde öğrencilerin vücuda getirdikleri eserlerden mürekkep güzel bir moda geçidi tertip etmiştir.
>
> Seçkin ve kalabalık bir davetli kitlesinin zevkle takip ettiği geçitte, bilhassa Belkıs Uslu'nun sunduğu iki tuvalet büyük alaka toplamıştır.

Çeşitli gazetelerde de şöyle yer almıştı:

> Sanat Okulları defilesi yapıldı.
> Yüzden fazla orijinal kostüm teşhir edildi.

Yılın defilesi adı verilen, şehrimizdeki bütün kız sanat okulları ve enstitülerinin müştereken tertipledikleri defile dün saat 15.00'te Taksim Belediye Gazinosu'nda yapılmıştır. Dünkü defileyi kalabalık ve seçkin bir davetli topluluğu takip etmiştir. Bu arada geçen yıllardan çok fazla olarak, davetlilerin üçte birini erkeklerin teşkil ettiği de göze çarpmıştır. Defileye bir öğleden sonra elbisesiyle başlanmıştır. Teşhir edilen elbiseler arasında son moda olan şalvar etek ekseriyeti almıştır. Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü öğrencileri tarafından yapılan elbiseler, altın su, senfoni, çeşmi bülbül, kuğu, İstanbul geceleri, trapez, Karacaoğlan gibi isimlerle takdim edilmişler ve bu arada bir numaralı mankenlerimizden Leyla (Leyla Uslu) elbiselerin teşhiri sırasında yaptığı jestlerle davetlilerin büyük takdirini toplamıştır.

Senenin en büyük defilesi...

Şehrimizde senenin en büyük defilesi dün sanat okullarının hazırladıkları eserlerle Taksim Belediye Gazinosu salonlarında yapılmıştır.

Gazete haberleri, fotoğraflar... Hayır, ailemden hiçbir tepki görmedim olumsuz anlamda. Ağabeyim de, babam da Olgunlaşma'da eğitim gördüğümü biliyorlardı.

"Ağabeyciğim, bu kıyafetleri devlet büyüklerine tanıtıyoruz... Babacığım, millî giysileri sergiliyoruz..."

Yemin etsem başım ağrımazdı zaten. Hemen her gün okula yerli, yabancı konuklar geliyor biz de onlara millî kostümlerimizi sunuyorduk... Meğer ağabeyim de gazete haberlerini babamdan saklarmış o günlerde. Bu gerçeği çok sonra öğrendim...

Unutuyordum, dikkatinizi çekmiştir, bir gazete Belkıs Uslu diye yazmış, diğeriyse Leyla Uslu. Babamdan çekindiğimden haber muhabirlerine farklı isimler söylüyordum, çaresiz. Çocukluk işte. Böylece Belkıs Durmaz'ın farklı isimleri, soyadları oluvermişti bir anda.

Şimdi sırada Spor Sergi Sarayı'ndaki Amerika'daki sergi için yapılacak tanıtım defilesi vardı. Kıyafetler tamamlanmak üzereydi, yolculuk hazırlıklarına hız verilmişti artık. Aralarında para toplayan arkadaşlarım siyah, son derece şık bir çanta, kırmızı üstüne siyah desenli ipek emprime bir kumaş almışlardı... Bu kumaştan Müzeyyen ve Mualla arkadaşlarım nefis bir giysi diktiler bana. Laf aramızda, bu tür kadınsı giysilere hiç alışık değildim henüz... Bu giysilerin yerinde ve zamanında giyildiğinde çok işime yaradığını belirterek hepsine teker teker teşekkür ettim.

Hatırlarsanız, Kervansaray "saray"dı gözümde, Taksim Belediye Gazinosu bir "şato" ve Spor Sergi Sarayı ise âdeta bir "eyalet". Koskoca bir mekân... Kare bir podyum... Karenin her kenarı yürüyüş podyumu olarak kullanılacaktı. Podyumu baştan sona yürümek aşağı yukarı on dakika sürüyordu. Çiçekler ve bayraklarla süslenmişti salon. Merdivenlerden çıkarak giriyorduk podyuma ve diğer manken tam podyumu ortaladığımız an merdivenlerden çıkmaya başlıyordu. Yazarlar, gazeteciler, İstanbul valisi, belediye başkanı, emniyet müdürü, pek çok diplomat ve bürokratların yanı sıra elit bir davetli topluluğu karşısında defile gerçekleştirildi...

Seneler sonra Hakkı Devrim o defilenin muazzamlığını hiç unutmadığını söyleyecekti bana. Gerçekten de müthiş bir defileydi. Yer yerinden oynamış, günlerce konuşulmuş, kelimenin tam anlamıyla bir "olay" olmuştu.

Kimler yoktu ki o defilede... Cihat Baban, Lütfi Kırdar, Fahrettin Kerim Gökay, Simavi'ler, Karacan'lar, Nadir'ler, Kılıçlıoğlu'lar, Yolaç'lar, Ilıcak'lar, Berrin İnsel'ler, Altemur Kılıç'lar, Hakkı Devrim'ler, İpekçi'ler, Nezihe Araz'lar... Şu an aklıma gelmeyen daha nice isim beni bağışlasın. Bu muhteşem basın topluluğunun yanı sıra ailelerimiz ve Cumhuriyetimizin aydınlattığı halkımız da oradaydı. Alkışlar âdeta gökgürültüsü gibi devam ediyordu. Okulum Atatürk'ün Türk kadınına verdiği hakları bir kez daha kanıtlamıştı. Refia Övüç'ün kendi olanaklarıyla kurup, Kültür Bakanlığı'yla kurumsallaşan bir okul haline getirdiği bu güzel yuvayı alkışlıyorlardı... Dakikalarca sürdü bu beğeni ve takdir. Bizlere daha da sorumluluk yüklüyordu bu elbette.

O hafta tüm gazete ve dergiler defileden söz ediyordu. O dönemde sinemalarda film başlamadan on beş dakika önce gösterilen bir tür tanıtım mahiyetindeki haberler bölümünde de yine âdeta bir olaya dönüşen bizim defileden parçalar kullanılmıştı... Dediğim gibi defile başlı başına bir olay olmuştu Türkiye'de.

Amerika'ya gidecek Türkiye sergisi ve defilesi böylece bir fırtına gibi esmeye başladı.

En pahalı, en güzel giysi gençlik

İmkânlarım çerçevesinde kendime seyahat için bir şeyler hazırlıyordum. Yerli Mallar Mağazası'ndan, beyaz üzerine lacivert küçük çiçek desenli basma aldım ve onu hemen bolerolu şık bir giysi haline getirdim. Sonra yine basmadan kahverengi, kızıl ve mor karışımı daire bir etek üzerine straplez siyah, giyimi kolay bir bluz yaptım. İpek bir elbisem de vardı nasıl olsa. Birkaç tişört, balıkçı pantolon... Kuşkusuz çok pahalı, kaliteli şeyler değildi onlar ama, ne giysem güzel duruyordu. Zaten en pahalı, en güzel giysi gençlik değil miydi? Yeterdi bu bana...

12 haziran geldi sonunda. Sabah babam, Lütfü Eranus Enişte-mi, Dürdane Ablamı ve beni "Kendinize iyi bakın, sağlıcakla gidin" diye uğurladı. Daha evvel de söylediğim gibi, babam enişte-min iş nedeniyle yapacağı seyahate bizi de yanında götürecek diye biliyordu.

Hiç ummadığım kadar yolunda gitmişti her şey...

İşte Galata Rıhtımı'ndaydık. Annem ve ağabeyimin dışında tüm kardeşlerim, enişte lerim oradaydı. Hep beraber beni uğurlamaya gelmişlerdi. Halk Bankası'nın müdürlerinden Kemal Kaynak Asiye Ablamın eşiydi. Evliyazade firmasında görev yapan Halime Ablamın eşi Mehmet Özen ve tabiî ki Eranuslar altı kardeşin en küçüğünü uğurlamaya gelmişlerdi... "İngilizce bilmesen de Fransızcanla derdini anlatabilirsin" dedi Sabahat Ablam. Henüz Fransızca öğretmeni çıkmamıştı ama yine de tavrıyla ve sözleriyle tam bir öğretmen gibiydi.

Rıhtım tıklım tıklım doluydu. O zamanlar yurtdışına çıkmak kolay bir şey değildi. Kısıtlı döviz temini, düzenlenecek onlarca seyahat belgesi... Dahası yaşım da tutmuyordu. Neyse ki Lütfü Enişte m tüm işlemleri tamamlamıştı... Mahkeme kararıyla yaşım

beş yaş birden büyütülmüştü. Nihayet hocalarının emin ellerine teslim edildim...

Bizler herhangi bir ücret almayacaktık... Ama parasız seyahate çıkılmazdı ki... Emin olun, hiç parayı düşünmedim.

Lütfü Enişte kırmızı diplomat pasaportumu bana uzatırken "İçinde iki yüz elli lira var, sakın düşürme" demişti. O zaman işin ciddiyetini, paranın gerekliliğini kavramaya başladım. Ablalarım zarfların içinde, hepsi birbirlerinden gizli olarak bana bütçelerine göre küçük küçük paralar veriyorlardı. Ben bu kardeş bağlılığını orada çok iyi anlamıştım.

Arkadaşlarım da gelmişlerdi. Hepsi çiçekleri ve yolluklarıyla elimi kolumu doldurdular. Uzun uzun başarı dilekleriyle yolcu ediyorladı beni... Valizlerimizi ve paketlerimizi kamaraya bırakmak için gemiye biniş zamanı gelmişti. Bir koşu onları kamaraya bıraktım ve rıhtıma geri döndüm. Martılar sanki bu yolculuğun senfonisini haykırıyor, durmaksızın kanat çırparak küpeşteye konuyorlardı. Hele bir tanesi vardı ki sürekli etrafımda uçuyor, bana yaklaşıyor, yanımdan ayrılmıyordu. "Bak onlar bile seni geçirmeye gelmişler" diye gülümsedi Dürdane Ablam.

Ve ikaz anonsu. Misafirlere artık gemiyi terk etmeleri gerektiğini hatırlatan anons...

İçimde bir sızı vardı. Hiç ayrılmamıştım ki ailemden. Onlar koruyucu meleklerimdiler benim... Hepsine ayrı ayrı sarıldım. Vedalaşma zamanıydı. Korku, endişe sağanağı... Yine de yalnızlık içimi acıttı. Bir ürperti sardı bedenimi, nedenini bilmediğim... Kendimi hayat okulunda sınayacaktım. İnşallah hatalarım olmazdı.

Herkes bir şeyler söylüyordu.

Gemide yakın aile dostlarımız Sabiha ve Ahmet Dargalar (dünyaca tanınmış Hititolog Prof. Dr. Muhibbe Darga'nın anne ve babası) vardı. Ahmet Bey gemi doktoruydu zaten. Başlangıçtan bu yana tüm olumlu gelişmeler benden yanaydı... Şans mı, tesadüf mü?..

Yine de "Merak etmeyin beni" diyor, korkumu, yalnızlık duygumu belli etmemeye çalışıyordum. Hocalarım beni, yani emanetlerini almaya geldiler çok geçmeden.

"Haydi Belkıs... Doğru yukarıya. Merdiveni çekmek üzereler..."

Sonsuzluk vardı o merdivenin ucunda. Yol vardı. Çıkış, yükseliş vardı. Merdivene baktım bir an. Bir başka dünyaya götürüyordu beni... Öyle bir dünya ki, her zaman o dünyayı kuramaz, hayal edemezsiniz. Ben görüyordum onu, yaşıyordum...

Dürdane Ablama sarıldım ve teşekkür ederek, "Allahaısmarladık" dedim. Daha fazla tutamadım kendimi. Ağlamaya başladım.

Dürdük, bana sarılmıştı.

"Nasıl gidiyorsan öyle dön Belkıs. Farklı bir Belkıs olma."

Hiç böyle bir şey düşünmemiştim... Demek olabilirmiş.

"Canım hiç merak etmeyin, nasıl gidiyorsam öyle döneceğim" dedim.

Sessizlik... Sustum... Sustuk... Sanki o an bütün rıhtım sustu. Martılar bile. Boğazımda büyüyen kekre bir acıyla sustum... Sustuk.

Sabahatçığım "*Au revoir*" dedi bana. Ben de ona "*Au revoir*" dedim. Çok hassas biriydi. Gözleri yaşarmıştı. Elimi tuttu. "Sen istediğini başaracaksın. Görürsün ve göstereceksin" dedi. "Herkese Allah böyle bir kısmet nasip etsin..."

Halime Ablam çok sıcak, sevecen bir kadındı. "Bu güzelliğin, bu sıcaklığın, bu saygın varken, herkes seni sevgiyle, takdirle kucaklayacak emin ol" dedi.

Asiye Ablam "Güle güle, yolunuz açık olsun..." dedi.

Tamam, beni yolluyorlardı ama hepsinin içinde böyle bir seyahat özlemi vardı herhalde.

Hiçbirisi gözümün önünden gitmiyordu. O halleri bir fotoğraf gibi yerleşti gözbebeklerime. Yine anons yapıldı, "Harekete on dakika kaldı" diye.

Merdivene yöneldim. Dik, dar bir merdiven. Çıkması bayağı zordu. Düşersen denize düşersin... Belki kurtaran olur o anda, belki olmaz. Kimse fark etmeyebilir de düşüşünü. Ya da düşüşün kimseyi ilgilendirmez. Bunlar acı gerçekler, düşmemeye gayret edeceksin...

Evet, yavaş yavaş çıktım basamakları. Ufak bir dinlenme yeri vardı. Orada durdum ve aşağıdakilere baktım. Geride bıraktıklarıma baktım. Sanki özlem, gıpta, sevgi, kaygı ve acabalarla uğurluyorlardı beni. Bunu gördüm. Haklıydılar, çocuktum henüz. Her ne kadar birkaç gün önce mahkeme kararıyla nüfus cüzdanıma düşülen kayıtlara göre beş yaş büyütülmüş olsam da, daha genç kız bile değildim.

En sıcak bakışlar ayrılık çanları çalıyordu. Belkıs gidiyordu...

Ben yalnız başıma hiçbir şey yapmamıştım. Bu yalnızlık ürkütüyordu beni... Yavaş yavaş güverteye çıktım. Güverte başlı başına bir âlemdi. Farklı dünyaların insanlarıydık orada. Belkıs Hoca'yla aynı kamarada kalacaktım. Eşiyse bir başka kamarada... Öyle uygun görmüşlerdi. Dedim ya, emanettim onlara. Sorumlulukları çok büyüktü.

Bir koşu kamaraya gidip, elimdeki çantayı bıraktım, yeniden güverteye döndüm.

El sallıyorduk. Gidip de dönmemek vardı, dönüp de bulmamak. Altmış üç koca gün. Gülümsüyorduk, daha doğrusu gülümsemeye çalışıyorduk. Ama ıslaktı gözlerdeki ve dudaklardaki gülümseyişler. Sırılsıklamdı hem de...

Bir omuz, bir destek aradım. O martı yeniden geldi. Yaklaştı kanat çırparak. Sanki "Ben buradayım" der gibi usul usul, daha da yaklaştı.

İşte o zaman içimde çoğaldı ayrılık... Özlem... Kopuş anı... Ben artık tek başıma kalmıştım, hayatım boyunca olduğum ve olacağım gibi. Yalnızlık başlamıştı.

Merdiven rıhtımdan çekildi, halatlar alındı, gemi ayrılıyordu kıyıdan.

Ailem rıhtımdaydı. Gözyaşlarını sildiklerini gördüm. O sırada o martı yine yanıma gelmişti. Kanatlarının rüzgârıyla teselli ediyordu beni. "Üzülme, ben buradayım" dercesine tepemde dönüyordu. Parmağımla işaret ederek onlara martıyı gösterdim, gülüyorlardı.

Gemi kalktığında kendimi geriye çektim birdenbire... O boşluk... Tutunacak bir kol. "Tanrım beni zor durumlarda bırakma" diye dua ettim.

Rıhtımdakileri daha iyi görebilmek için parmak uçlarımda yükseldim. Dik durmak bana daha da güç verdi. Ailemi daha iyi görmeye başladım. "Demek dik durunca insanlar daha iyi görebiliyorlar" diye düşündüm... Düşüncelerim ve ben bu doğrultuda yol alıyorduk.

Hep kendimi sınama halindeydim... Onlara ağlamadan baktım... "Merak etmeyin" dercesine el salladım. Dostum martı benimleydi. Tam ağlıyordum, "Ayıp sana" der gibi yanıma geldi ve kakasını bırakıp kaçtı... "Ne yapalım, bu da martı şakası" dedim içimden ve uğurdur diye gülümsedim. Güzel şarkılar, türküler söyleniyordu rıhtımda hep bir ağızdan.

Ülkemizi taşıyorduk dünyaya. O sergi zaten Türkiye'de dillere destan olmuştu, dünyada da olacaktı.

Tabiî ki kendi marşlarımızla yola çıkıyorduk ve her ülkede de marşlarımızı söyleyecektik.

Gözlerimi rıhtımdan ayıramıyordum; ailemden, arkadaşlarımdan... Giderek küçülüyorlardı ama hep el sallıyorlardı. Bu görüntü giderek küçük bir objektifin merceği gibi yok olmaya başladı ve ben kendimi denizin ortasında buldum. Onlar da kaybolmuşlardı, tek başıma kalmıştım.

Eyvah!

İşte o zaman beynime bir ağırlık çöktü denizin ortasında. Bomboştum, yalnızdım... Eyvah! Sorumluluk duygusu, dik durmak... Kimse yakın değildi, sıcak değildi. Olanlar da vardı olmayanlar da... Bu düşüncelerle savaş veriyordum. Ne el sallayan ne de gözyaşı döken kimse gözüküyordu. Kız Kulesi de bu vedaya katılmıştı. Haydarpaşa önlerindeydik. Marmara'ya açılıyorduk. İstanbul bir siluet halinde arkamızda kalıyordu artık ve martılar yine bizimleydi. Camiler, Kadıköy el sallıyordu sanki; deniz dümdüzdü, dalgasız... Bu düzlük de nerden çıkmıştı? Ürkütüyordu. Bir şeyleri saklarcasına bir sessizliğe gömülmüştü her şey, sonunun neye varacağı bilinmeyen bir sessizliğe. Kulaklarım işitmiyor, gözlerim bulanık görüyordu. Hatta sanki hiçbir şey görmüyordum...

Bir boşlukta hissettim kendimi. Hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım ve koşarak kamarama gittim. Kamaram boştu. Belkıs Hanım henüz gelmemişti. Herhalde eşinin valizlerini yerleştirmeye gitmişti. Kapıyı kapattım. Küçük, âdeta kutu gibi bir yer. Bembeyaz... Her şey yabancıydı bana. Aldığım nefes, lavabo, duvarlar, yatağım, çarşaflar, yastığım... Nereye yatacağım belli değildi. Ama Belkıs Hanım valizlerini alt ranzaya koymuştu. Ben de üstteki yatağa koydum eşyalarımı ve yatağın üzerine uzandım. Her şey yabancıydı. Hiçbir şey yoktu beni tanıyan, çağıran, bağlayan... Bir yabancılık içindeydim. Hüngür hüngür ağlıyordum. Tavana diktim gözlerimi... O kör edici beyazlık. Bir tek ampul vardı bana ışık verebilecek, ama o da yanmıyordu. Onun dışında bana tanıdık gelen tek şey yoktu... Ne yapacaktım altmış üç gün?.. Bu düşüncelerle ağladım, ağladım...

Birden hafif bir ses geldi kulağıma. Nefis bir melodi. Schubert'in, okulda müzik derslerinde öğrendiğimiz liedlerinden en bilineninin küçücük bir bölümünü orgla çalarak öğle yemeği çağrısında bulunuyorlardı. Aslında tam olarak öğle yemeği denemezdi, gecikmeli olarak servis yapılacaktı demek. "Ben gelmeyeceğim" dedim. Çünkü saat iki olmuştu. Bu ağlamış suratla nasıl çıkabilirdim insanların karşısına?.. Gitmezsen gitme, kime ne yani. Görevli gitmiş, hocalarımdan birine yemeğe gelemeyeceğimi söylemiş. Az sonra bir baktım Nebahat Hanım kapıda.

"Belkıs, neden gelmiyorsun bakayım?"

"Hocam, ben istemiyorum" dedim ağlayarak.

"Olur mu hiç öyle şey? Haydi bakayım doğru yemeğe... Toparla kendini biraz. Bak biz varız yanında... Seni bize emanet ettiler. Ayşin neyse sen de benim için osun." (Bir doktorun eşi olan Nebahat

Candan'ın bir kızı varmış. Adı da Ayşin'miş. O şimdi çok değerli bir tiyatro eğitimcisi ve araştırmacısı Prof. Dr. Ayşin Candan.)

"Peki" dedim. (Başka şansım yoktu.) Yüzümü yıkadım. Kızaran yüzüme bol bol krem sürdüm. Gözlerimin kızarıklığını giderecek kadar da farla gölgeledim. Saçımı taradım. Bir bluz giyip restorana doğru yürüdüm.

Koskoca bir salon. Birinci mevki yolcuları... Biz de resmî görevli olarak gittiğimiz için, bizlere büyük, uzun bir masa hazırlanmıştı. Öyle olmamasına rağmen her şey çok lüks geldi bana. Masalar, masalar... Herkes derin bir sohbet içindeydi. Ben kendimden emin değildim doğal olarak... Böylesi bir gruba ilk kez katılıyordum. Çekingendim ister istemez. Bizim masada bütün Olgunlaşma ailesi oturuyordu. Beni de nedense en başa oturtmuşlardı. "Eyvah" dedim içimden. Yanımda Semra, onun yanında Sevim... Onun yanında da Belkıs Mavisu Hanım, eşi Kemal Bey ve diğer hocalar... Yanımızdaki masada da Tarsus gemisinin ünlü süvarisi Şefik Kaptan. Yanında Refia Övüç, Lütfü Kırdar ve eşi, karşısında Cihat Baban ve eşi, yanında Nazlı Tektaş, Mebrure Alevok ile oğlu Yaman Koray ve ikinci süvari Necdet Kaptan. İşte böyle bir protokol masası...

Bir diğer masada da Semih Tanca, Hakkı Devrim, Orhan Boran, Berrin İnsel ve kızları Solmaz ile Füsun, genç hostesler Oya Kaynar, Oya Baysal ve şu an soyadını hatırlamadığım bir başka Oya. Anlayacağınız Oya cenneti... Ve daha tanımadığım pek çok basın mensubu... (O zamanlar daha medya kelimesi kullanılmıyordu.) Tanımadığım değerli yolcular ve yine ünlü yazarlardan Fasih İnal, Kâzım Kip, Meral Gaspıralı, Kahraman Bapçum, Özdemir Asaf ve çok önemli müzisyenlerden Darvaş, İsmet Sıral, Sevinç Tevs, Nejat Cendeli, Hale-Belma kardeşler... Hans... Kimler yoktu ki... Laf aramızda hepsini ben sonradan tanıdım. Bu ünlü simalar o denli doğal ve halktan kişilerdi ki, onları tanımak beni mutlu etti. Hepsiyle o kadar çok şey paylaştım ki, seyahat sonuna kadar birbirimizi iyice tanıdık. Ben de yerime oturdum. Herkes bizimle ilgileniyordu; süvarisinden çımacısına, garsonundan kamarotuna kadar. Ama o ilk servis benim yapıtaşlarımı oluşturdu.

Masada oturanlar, mankenler hepsi çok rahattı. Leyla Argun çok güzeldi. Bir doktorun kızıydı. Notre-Dame de Sion mezunu, rahat ve alımlı bir hanımdı. Ama Semra da idealimdeki bir mankendi. (Ben daha elbise giymeden önce "Okula Semra geldi" denildiğinde, merdiven aralıklarından onu görmeye çalışırdım. Siyah tayyörler giyerdi. İncecik bir beli vardı. Ben tayyörün güzelliğini onda gördüm. O zamanlar tayyörü sadece yaşlılar giyer sa-

nırdım. Cehalet işte... Ne de olsa yeni gençlik... Semra'ya tayyör o kadar yakışırdı ki, sonraki yıllarda ben de öyle bir tayyör yapmayı kafama koymuştum. Semra çok da çapkındı. Herhalde dostları da unutamamıştır esprilerini ve rahat sohbetini.)

Yemek servisi başladı çok geçmeden. Önce çorbalar geldi. Tamam kaşıkla içeceğiz çorbayı da ya sonra? Peki o üç bıçak ile üç çatal neyin nesi?.. Bunları hangi sırayla kullanacağım? Bu sorularla boğuşurken, birden sol tarafımdan bir kol uzandı. Bir tepsi içinde enginarlar vardı. Ben garsonun tabağıma koymasını bekliyorum, oysa garson yiyeceğim kadar enginarı üzerindeki çatal ve kaşık yardımıyla tabağıma almamı bekliyordu. Baktım servis yapmıyor "Teşekkür ederim, yemeyeceğim" dedim çaresiz.

Bu arada Cihat Baban ve eşini sıkı bir göz takibine almıştım. Hangi çatal bıçağı kullandıklarına dikkat ediyordum. Dediğim gibi, hayatımda ilk kez bir protokol masasındaydım. Yanlış yapmamalıydım. Âdeta bir stajdaydım. Gözler üstümdeydi. Bir sapaktaydım. Dönüşü yoktu, biliyordum.

Yemek yemesini elbette biliyordum. Ama bu kadar sıkı kurallar içinde değil... Çatal bıçakların dıştan içeriye doğru kullanıldığını, yemek masasında nelere dikkat edilmesi gerektiğini gözlemleyerek öğrendim. Yaşayarak, görerek öğrendim her şeyi... Kendimi yetiştirmeye çalıştım.

Zeytinyağlıların ardından tavuk, pilav ve fıstıklı, havuçlu, bezelyeli garnitür geldi. Canım istemiyordu pek. Biraz atıştırdım yine de. Evdekileri düşündüm. Boğazımdan geçmedi onlarsız. Garson yine geldi, "Ne içersiniz?" diye sordu. Duraksadım. "Su lütfen." Aman Tanrım! Önümdeki koskoca sürahiyi fark etmemiştim. Diğerleri soda, meyve suyu, bira aldılar. Sahi o yıllarda bugünkü gibi çeşit çeşit biralar nerede... Biraz meyve suyu koydum bardağıma. Sırada tatlılar vardı. Laf aramızda dondurma enikonu keyiflendirdi beni. Kahve içmedim. Ne de olsa, kahve içersen Arap olursun korkusunu üzerimden atamamıştım henüz.

Yemek bitmişti. Büyükler kalkmadan sofra terk edilmezdi, böyle görmüştüm ailemden. "Afiyet olsun" dedi Refia Hanım. "Haydi eşyalarımızı yerleştirip azıcık istirahat edelim, bugün serbestsiniz... Ama, şey... Saat tam beşte, çay zamanı salonda buluşalım istiyorum. Anlatacaklarım var size..."

Bir yere grupla gitmek, kuralların dışına çıkmadan, belli bir disiplin çerçevesinde, ölçülü bir özgürlük yaşamak...

Tarsus gemisi nasıl da büyük gelmişti bana. Bir uçtan bir uca git git bitmiyordu âdeta. Her yer aynı, bir o kadar da ayrıydı. Ka-

marama gidip yerleşmeye başladım. Havlumu, pijamamı, diğer giysilerimi dolaba koydum... Kamarama alışmaya başlıyordum galiba. Belkıs Hanım da gelmişti. Onunla abla kardeş gibiydik. Bir yandan tatlı tatlı konuşuyor, bir yandan da bize yolculuk öncesi verilen çiçeklerle kamaramızı süslüyorduk...

Kemal Bey uğradı. Gülmeyin şimdi bana, evlilik ya da beraberlikler hakkında herhangi bir şey bildiğim yoktu. Yine de, "İsterseniz ben biraz sonra geleyim efendim" dedim. "Olur mu hiç öyle şey" diye yanıtladı Belkıs Hanım. "Hem Kemal de gidip kamarasını düzenleyecek bizim gibi..."

Bu kamarada altmış üç gün yaşayacaktım. Ara sıra karaya ayak basacak olsak da ben hep yalnızdım. Yakın dostum olacaktı bu kamara, onunla iyi geçinmem lazımdı. Oysa beni ben yapacaktı bu yalnızlık. Tıpkı bütün hayatımda olacağı gibi...

Tam vaktinde çay salonunda toplandık. Sevim Borar, Sevil Nayman, diğer mankenler, hocalarımız... Semra azıcık gecikmişti yine. Refia Hanım hepimize elleriyle çay ikram etti. Sanki evimizdeydik... O da annemizdi.

Kısa balıkçı pantolonumla gelmiştim. Defilede en sevdiğim Karacaoğlan kıyafetini giymişim hissine kapıldım bir an. "Altı gün hiç karaya çıkmadan yolumuza devam edip ilk durağımız olan Kazablanka'ya varacağız" dedi Refia Hanım konuşmasının başında. "Biliyorsunuz, Türkiyemizi temsil eden bir organizasyonda bulunuyoruz. Öncelikle davranışlarımıza çok dikkat etmemiz gerekiyor. Aşırılıklardan kaçınmamız şart... Ayrıca gemideki Türkiye sergisine de yardımcı olacağız hep birlikte."

Türkiye sergisinin oluşumunda önderlik eden Prof. Dr. Vedat Ar (Tanrım, tombul, güler yüzlü, ne şeker bir insandı...) eşi İclal Ar Hanımefendi'yle katılmıştı geziye. Soprano olduğunu daha sonra öğrendiğim İclal Ar ve eşi Vedat Ar'la kurulan dostluğumuz yıllarca sürdü...

Ne kadar şanslıydım aslında. Bunca değerli insanla beraberdim. Tam bir okuldu Tarsus gemisi benim için... Âdeta bir laboratuvardı. Gazeteci Hakkı Devrim de bu sergiye katılanlardan biriydi. BBC'den yeni dönmüş Orhan Boran ve Vedat Bey'le birlikte bizi zaman zaman sergi hakkında aydınlatan İsmail Noyan da bu seçkin grubun içindeydi.

Refia Hanım, "Çocuklar, herhangi bir defile öncesi size tarihi bildireceğim. Elbirliğiyle eşyaları çıkaracağız. Ütüydü, söküktü bunlara dikkat etmemiz lazım... Zaten herkes görevini biliyor" dedi.

Ben ayakkabılardan sorumluydum, onları kutularından çıkarıp hazır edecek, deforme olmamaları için içlerine kalıpları yerleştirecektim. Ailenin en küçük çocuğu olduğumdan mıdır nedir, annem de ablalarım da benden öyle iş filan beklemezlerdi... Acaba yaptırmaya kalksalar yapar mıydım bilemiyorum. Serde çocukluk, havaîlik var elbette.

Hâlâ Spor Sergi Sarayı'ndaki alkışları duyuyorum. "Hak edilmemiş alkış sahte paraya benzer, toplayana zarar verir" demiş Montaigne. Hak edilmemiş hiçbir alkış almadım sanat hayatımda. Elli yılın sonunda bunu itiraf edebilirim. Hak verilmez alınır. Ne doğru bir yaklaşım...

Gemide sergiyle ilgili Türk kültürünü iyi bilen, en az üç dil konuşan, neredeyse güzellik kraliçeleriyle boy ölçüşebilecek nitelikte hostesler vardı. İşlerini yaparken o kadar saygılı ve ciddiydiler ki, her bakımdan örnek oluyorlardı. Orhan Boran'ın yardımcısı Beki Levi'ydi. Hakkı Devrim'in yardımcısıysa Mizat Aydostlu'ydu. Doli Güzelbahar... Aman Tanrım, o ne güzellikti, insan kendini alamıyordu bakarken. Tülin Vafi, Oya Kaynar... İstanbul'un seçkin ailelerinin kızları bu sergi tanıtımına büyük bir gururla sahip çıkmışlardı...

Bu güzel insanların arasında Mizat'ın yeri bambaşkaydı. Yakın arkadaşım oldu. Ben Fransızca şarkı söylerdim, o da kusursuz İngilizcesiyle "Kiss of fire"ı söylerdi. Tabiî bütün bu yakınlaşmalar daha sonraları başladı. Can arkadaşımdı Mizat. Duygusaldı. Dertleşirdik onunla, için için özlemlerimizi dile getirirdik. Sırdaş olmuştuk.

Kafamda yeni yeni oluşan güzellikler vardı. Zaman zaman güverteye çıktığımda deniz, gökteki yıldızlar, bulutlar, dalgalar beni bilmediğim dünyalara taşırdı... Arkadaşım yoktu... Kimseyi tanımıyordum ki doğru dürüst. Kiminle arkadaşlık edecektim?.. Arkadaşlıklar öyle pat diye kurulamazdı ki...

Daha önce belirttiğim gibi, diğer mankenler yaşça büyüktü benden. Herkesinki gibi onların da başka dünyaları vardı. Ama bu hiçbir şekilde anlaşamıyoruz demek değildi. Kendi ölçülerimiz içinde birlikteliğimiz gayet keyifli başlamıştı.

Leyla güzel bir hanımdı. Boylu boslu, fazla konuşmayan, sadece her akşam beş ile yedi saatleri arasında Darvaş'ı dinleyen biri olarak belleğimde yer etmişti. Çok iyi bildiği Fransızca'yı bile az kullanıyordu. Sevil Nayman... O da eşi Behzat Barış'la katılmıştı yolculuğa. Ara sıra her evli çift gibi sürtüşmeleri olurdu. Tabiî o da profesyonel bir manken değildi. Sadece verilen göre-

vi yapıyordu. Müzisyenlerden İsmet Sıral, Nejat Cendeli'yle de arkadaşlığımız çok seviyeli ve duygu yüklüydü... İşin içinde müzik vardı çünkü. Bir de Darvaş vardı. Darvaş beş ile yedi arası salona iner, nefis Çigan müziği yapardı... Darvaş o sıralar mankenlerden birine âşıktı. Onun kim olduğunu herkes bilirdi, ama kimse ismini telaffuz etmezdi. Böylece altmış üç gün devam etti. Sonrasını bilmiyorum. Darvaş konuşunca zaten kaçacak yer arardınız. Sıklıkla kullandığı bir cümle vardı: "Macar fuhuşu acar" der dururdu. Bunu duyan çevredeki geçkin çapkınlar sözümona büyük espri yapılmış gibi gülerlerdi. Çok çirkin bir adamdı... Ama müziğinin virtüözüydü.

Gemide saat sekize kadar oyalanılır sonra da yemek salonuna geçilirdi. Bizim güverte ve gemiyle tanışmalarımız böylece devam etti... Ne var ki beni Kadıköy'den Karaköy'e geçişimde bile deniz tutardı. Altı gün karaya ayak basmadan yol alacaktık. Kazablanka'ya kadar nasıl dayanacaktım, göreceğiz bakalım.

Bütün bu heyecan ve telaşla korktuğum başıma geldi. İki gün sonraydı. İçin için bir sallantı, biraz fırtınayla tanıştık. Belki çok küçüktü ama bana o da çok şiddetli geldi. Bulantı, baş dönmesi beni kamarama yatırdı. Yediklerim de mi dokunmuştu ne? Orada da sallanıyordum. Dışarı çıkmadım. Yatağıma sarıldım, ne yedim ne içtim. Sabahı zor ettim. Uyandığımda bayağı bitkindim. Yine kahvaltıya gitmedim. Belkıs Hanım bana yiyecek bir şeyler getirmişti. Banyoya geçtim. Bende bir farklılık vardı. Hafif bir ağrı ve rahatlama. Vücudumdan çocukluğumu atıp genç kızlığa geçiyordum. Allahım her şey ne kadar üst üste gelmişti. Ne yapabilirdim?.. Hiçbir şey de bilmiyordum. İşte burada da yalnız kalmıştım. Uzun zaman sakladım bir suçlu gibi. Kime söyleyebilirdim ki böyle bir şeyi?.. İçime attım. Onu da kendi kendime çözdüm ve yoluma devam ettim.

Benim miladım öncesi ve sonrası olarak başlamıştı artık.

Yolculuğumuz böylece olaylı ve olaysız kara görünmeden devam etti. Cebelitarık'ı geçerken bir bağırıştır tutturduk. Neyi duyurmak istiyorduk ki?.. Kendi kendimize bir deşarjdı herhalde. Bizi gören yoktu ama yine de el sallıyorduk. Ve Atlas Okyanusu'nda bu şekilde yol aldık. Tam anlamıyla okyanusta bir fındık kabuğuyduk. Biraz ürküyordum. Sabah uyandığımda gemi bir limana yanaşmıştı. Bilmediğim bir lisan konuşuluyordu ve karşımda daha önce görmediğim görüntüler vardı... Kahvaltıya giderken görmüştüm bunları. Kazablanka limanıydı. Ara sıra gü-

verteden Fransızca konuşmalar geliyordu kulağıma. Arap giysilerinin içinde Fransızca konuşanlar vardı. Kazablanka'nın, o yıllarda Fransız işgalindeki Fas'ın büyük bir dış ticaret merkezi olduğunu öğrendim.

"Gece on ikide hareket edeceğiz, ama kalkış saatini kaçırmayın" dediler. Orada da Kervansaray Oteli vardı, orada da Cola-Cola, Orange Juice içiliyordu. Limana ayak bastığımızda koskoca bir beton yığını içinde bulduk kendimizi. Bol kesimli Arap giysili insanlar "Marhaba, marhaba" diye bizi karşılıyorlardı. Hava oldukça sıcaktı. Karaya ayak bastığımda sanki yer sallanıyordu. "Tutun beni" diyerek yere çömeldim. Düşmemek için bir süre oturdum. Âdeta kara tutuyordu beni, deniz değil. Sallanıyordum ve ayakta zorlukla duruyordum. Meğer ne zormuş uzun süre karaya ayak basmadıktan sonra yürümek.

Alışmam epey zaman aldı. Grubumuzda Mehmet Biber, Özdemir Asaf, Aysel Tursan, Rıdvan Bey, Cengiz Bey, Leyla Argun, Sevim Borar, Semra ve ben vardık. İlk önceleri şehir bana pek cazip gelmemişti... Ama daha sonra görülmesi gereken bir yer olduğunu fark ettim. Şu nedenle bana cazip gelmemişti aslında: Araplar sokakta bir kova içinden avuçlayarak bulgur pilavı yiyorlardı ve yemek isteyenlere de aynı avuçla veriyorlardı. Yani el yıkama ve bir kaba koyma alışkanlıkları yoktu. Bu bana çok ters geldi. İğrendim. Ağzıma bir şey koymadan dolaştım. Bizimkiler, yani grubumuz, Marakeş'e gidelim diye tutturdular. Ben ne bileyim nasıl bir yer olduğunu. Meğerse orada Kasbah diye bir yer varmış ve insanlar istediği kadını her türlü kullanım amacıyla para karşılığında satın alırlarmış. Gittik. Bizim Kapalıçarşı'dan çok daha büyüktü; esrarengiz ve ürkütücü bir yerdi. Sanıyorum orası turistleri çekiyormuş. Bilmediğim ve ısınamayacağımı düşündüğüm bir yer olarak kaldı hafızamda...

Altı yedi saatlik gezimizde tarihî yerler gördük ve de bir sürü karmaşık mimarîyle karşılaştık. Arklı kümbet evlerin yanında şahane diyebileceğim modern villalar da vardı. Tabiî ki yer yer Fransızlar imzalarını atmışlardı.

Gezimiz devam ederken Cengiz Bey'den, "Vuruldum" diye bir ses işitildi. Cengiz Bey "Ben vuruldum" dedi ve bir hanımın arkasından gitmeye başladı. Özdemir Asaf "Ne oldu Cengiz?.." diye sordu. "Abi görmüyor musun şu kızın gözlerine bak..." Hepimiz dönüp kıza baktık. Gerçekten şahane iki tane sürmeli simsiyah gözle karşılaştık. Gözlerine bakmaktan başka bir yerine bakamıyorduk. Siyah çarşaflar içinde uzun boylu, edalı edalı yürüyen bu

gizemli hanım sanki Cengiz'i çağırıyordu. "Cengiz dikkat et bu bir tuzak olabilir" diyordu Sevim ile Mehmet. Bizi dinlemeden peşinden gitti. Bizler de arkasından gidiyorduk.

"İsminizi öğrenebilir miyim lütfen?.."

Ses yok.

"What's your name?"

Yine ses yok.

"Comment vous appelez vous?"

Yine ses yok.

"Lütfen adınızı rica edebilir miyim?"

"Jakline."

Dünyalar âdeta Cengiz'in olmuştu.

"Gözleriniz bir şiir, bir şarkı gibi. Lütfen peçenizi de açın, rüyalarım tamam olsun." Jakline "No, no" diyor, başka bir şey söylemiyor. Ama sürekli, üstelik davetkâr bakışlarla birbirlerine kur yapıyorlardı. Biz de başladık takılmaya, "Tamam tamam Cengiz, sen kaldın burada" diye. "Durun bakalım canım, daha çok uğrayacağınız liman var" deyince anladık ki espriyle cevap veriyordu. Ne var ki Jakline'in yüzünü göstermesi için hâlâ ısrar ediyordu. Jakline daha fazla bu ısrara dayanamadı ve peçesini indirdi. Bütün hayaller yıkılmıştı. O güzel gözlerinin altında neredeyse kulaklara kadar uzanan bir ağız ve servetini belli eden otuz iki dişi de altından bir pencereyle karşı karşıyaydı. Yıkılmıştı Cengiz. "Jakline lütfen kapa" dediğini duydum. Daha sonra da vedalaştık. Gezilecek yerlerin hepsini geziyorduk. Sevgili Mehmet Biber de bunları fotoğraflıyordu.

Daha sonra gittiğimiz yerlerdeki limanlara da bizim gazetelerimiz geliyordu. Böylece kendi haberlerimizi gazetelerden okuyorduk. Tabiî ki çok keyifliydi.

Gemiye döndüğümüzde hepimiz gülüyorduk Cengiz Bey'e.

"Ucuz atlattın, seni kaybediyorduk."

"Dönüşte senin kuyumcu dükkânından alışveriş yapardık" diyordu Özdemir Asaf.

Böylece gezilere tatlı tatlı başlamıştık. Tam saatinde döndüğümüz gibi, tam saatinde de Las Palmas'a hareket etmiştik. Limanda tanımadığımız insanlara el sallamıştık. Daha doğrusu ben geride bıraktığım ailemi düşleyerek el sallamıştım. Onların bana el salladıklarını her limanda gördüm. Uzakta bir çarşaflı hanım da bize gizli gizli el sallıyordu. Dikkatle baktım, Jakline'di.

Las Palmas'a varmamız bir hayli şenlikli oldu. Adaya vardığımızda sanki bir cennetteydik. Mis gibi kokuyordu doğa. Yeşilin bin rengini, pembenin lilayla buluştuğunu, morun kaçamak yaptığını orada gördüm. Bu ne güzellikti. Gauguin'in renklerini aratmıyordu. Renkler âdeta İspanyol müziğiyle flamenko yapıyordu. Oranın turizm yetkilileri bizi kastanyetler ve danslarla karşıladılar. Biz de onları gemimizde konuk ettik ve onlara küçük bir gösteri yaptık. Gece Santa Cathalina Oteli'nde defilemiz olacaktı. Oraya gitmek üzere hazırlığa başladık. Otel âdeta büyük bir çiçek sarayıydı. Muhteşem bahçesi Türk bayraklarıyla donatılmıştı. Hepimiz bize yakışacak ağırlıktaydık. Yaptığımız işi biliyorduk ve Türkiye'nin sorumluluğunu taşıyorduk. Bu seyahatimizin ilk defilesi olacaktı.

Defile yapacağımız yerde biraz dolaştık, mekânı tanıdık. Bize herkes "Hoşgeldiniz, buenas noches" diyordu.

"Gecede önemli misafirimiz var" dediler. Silvana Pampanini defileyi seyredecekmiş. Tabiî ki öylesine ünlü birinin izlemesi hoş bir şeydi.

Akşam saat dokuzda defile başladı. Bir buçuk saat sürdü. O alkışlar Türkiyemeydi. En güzel biçimde tanıtım yapıyorduk. Bir kez daha gurur duydum ülkemle ve okulumla.

Las Palmas Kanarya Adaları'nın en büyüğü. Masalsı bir ihtişam... Sıcaklık... İkliminden gelmiş herhalde. Bir renk cümbüşü... Çiçek düğünü sanki. Bir hayal dünyası...

Alkışlar devam ediyordu. Pampanini de geldi ve bizleri kutladı. Bize bir elbisemizi almak istediğini söyledi. Ne var ki biz her yerde olduğu gibi, bu bir sergi gösterisidir dedik ve bu isteğini geri çevirdik. Çünkü en küçük aksesuarı bile kaydettirerek gümrükten çıkarmıştık. Geri döndüğümüzde eksiğimizin olmaması yasalar gereği şarttı.

Bu güzel adadan ayrılış bile insanı canlandırıyordu. Sabah altıda gemimiz Amerika'ya doğru yola çıkacaktı. On iki gün hiç kara görmeden devam edecektik. Sabah gözümü açtığımda saat sekizdi. Hemen giyinip kahvaltıya gittim. Masaya oturdum. Çoktan okyanusa açılmıştık. Bir an içim ürperdi. Dün akşamki başarılı bir gösteriydi ama bana yine de okyanusu düşündürdü. Biraz da korkuyordum. Tarsus dünyasıyla daha da iç içe kalacaktım on iki gün boyunca. Uzun uzun yüzen günler...

Deniz sakindi. Uğraşılar bulmam lazımdı. Duramazdım.

Las Palmas, o çiçekler içindeki renkli ada ve Santa Cathalina Oteli'ndeki defilemiz muhteşemdi. Oradan ayrılırken bıraktıklarımız her zaman için pırıl pırıl hatırlayacağımız aydınlık anılar ola-

rak kalacaktı. Gelecek acaba bu kadar aydınlık olacak mıydı?.. Düşüncelerim olacaklara odaklanmaya başlamıştı. Olasılıklar bunları çağrıştırıyordu zaten. Atlas Okyanusu'na açıldıkça bu düşüncelerim daha da yoğunlaştı.

Atlas Okyanusu

Yolcu adedini tam olarak bilemiyorum ama, günaydın dediğimiz yaklaşık dört yüz kişi vardı Tarsus'ta. Küçücük bir gezegendi sanki benim için. Tanımadığım o dört yüz kişi beni de tanımıyordu elbette. Bu yabancılarla ilk kez bir birlikteliği paylaşıyorduk. Babam bize her zaman öğütler verirdi:

"Evlatlarım, insanları tanımak için ya bir yolculuğa çıkacaksın, ya bir sofrada yemek yiyeceksin ya da onunla eğleneceksin. İşte her kimse kendini o zaman açıklar."

Ne güzel öğütlermiş bunlar. Şu anda ben de böyle bir sınavdan geçiyor ve insanları sınıyordum. Geminin sallantısına biraz daha alışmıştım galiba. Güvertede yürüyüşler yapıyordum. On iki gün sürecek yolculuk nasıl geçecekti?.. Yeni yeni dostluklar kurup yeni oyunlar öğrenecektim herhalde.

Gemide bir de yüzme havuzu vardı. İsteyen giriyordu. Ben daha o kadar açılmamıştım. Havuza girecek kadar kendime güvenim yoktu. Küçüklüğümün verdiği çekingenlikle kendimden emin değildim. Mayoyla acaba nasıl olurdum?.. Doly Güzelbahar diye bir hostes vardı ya, o çok güzel hanım mayosunu giyip havuza girdiği zaman kimse gözlerini ondan ayıramazdı. O kadar güzeldi ki, o da Amerika'da kaldı.

Mizat canım arkadaşımdı, doğrusu onunla çok sıcak bir dostluğumuz başlamıştı. Onunla hep şarkılardan, filmlerden, yapacağımız işlerden, yapmak istediklerimizden konuşurduk... Dahası hep "Godot'yu bekleyeceğimizden" konuşur dururduk. Zaman zaman o Hakkı Bey'in yardımcısı olduğu için işinin başına giderdi. Bu okyanus günlerinde güverte bizim sığınağımız olmuştu. O da işinde çok ciddiydi. Severek, kendi güzelliğini de katarak yapardı işini. Tabiî ki başka arkadaşlarımız da olurdu ama, özeller ayrıydı.

Ben her zaman talebe Belkıs'tım ve bundan hiçbir zaman vazgeçmedim. Sanırım bu biraz da işime gelmişti. Çevremiz o kadar değişik insanlarla doluydu ki hepsi ayrı görüşte kişilerdi. Tabiî bu arada seçeneklerimiz olurdu. Tercih hakkı bende olmasına rağmen yine de düşünerek, temkinli hareket ederdim... Zaten bütün adımlarımı hep düşünerek atmıştım.

Tanınmış bir yazar olan Mebrure Alevok ve oğlu Yaman Koray... Mebrure Hanım Refia Hanım'ın arkadaşıydı. Zaman zaman beni masalarına çağırırlar birlikte yemek yerdik. Mebrure Hanım oğluna çok baskı yapardı. Biz yaşıttık Yaman'la. Biraz konuşmaya başlasak bizi hemen ayırır, Yaman'a yapması için bir iş uydururdu.

İsmet Sıral usta müzisyen... Akşamları onu dinlemeyi dört gözle beklerdim.

Nejat Cendelli usta bir piyanist... Bazen İsmet Sıral'la bir kaptırırlardı ki tutabilene aşk olsun.

Ya Sevinç Tevs... O büyük cazcıydı, ondan dinlediğim "Thenderly"yi ve "Summer time"ı hayatım boyunca unutamam. Bu klasik caz parçalarını kendi yorumuyla söylerdi ve onun için de unutulmaz oldu.

Orhan Boran ve Hakkı Devrim öyle bir ikiliydiler ki gemideki herhangi bir soruna derhal çözüm bulurlardı. Yanımızdaki kamarada kalmalarına rağmen bir gün bile kamara önünde karşılaşmadık. Hep salonda ve defilelerin olduğu zaman, iş başında olurlardı. Hakkı Bey çok ciddiydi ve hep göreviyle meşguldü. Orhan Bey de akşamları sahne aldığı salonda ince, düşündürücü esprilerle bizlere yaşamdaki gerçekleri aşılardı. Bir günümüz bile boş geçmezdi.

Öğrencilik yıllarımdan
bir anı (1950).

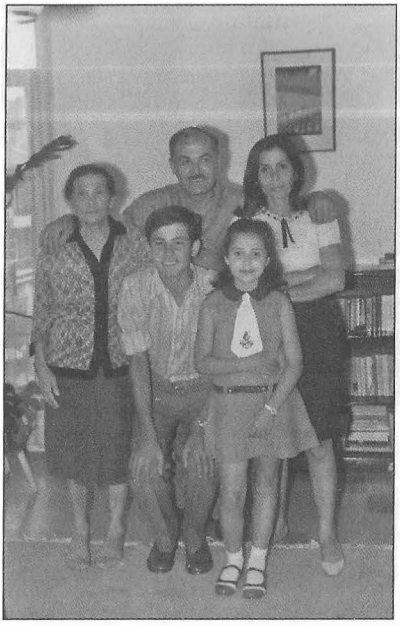
Emin Ağabeyimin düğününde "Too
Young" adlı şarkıyı seslendirirken.

Ablam Halime ve ağabeyim
Emin Durmaz.

Yeğenim Lütfü'yle şehrin sıcağından
bunalıp denize koşmuşuz.

Bir aile fotoğrafı: sol başta annem, sonra Emin Ağabeyim ve Asuman Yengem; öndekiler yeğenlerim Lütfü ve Yonca.

Mankenliğe başladığım ilk gün (ipek çorapları giydiğim gün) Fransız düşünür Georges Duhamel'le tanışmıştım (1954).

Yıldız Parkı'nda. Soldan sağa: Semra Dağoğlu, ben ve Leyla Argun.

ELÇİYE KIYAFET Birleşik Amerika adına, dünya turuna çıkarak her memleketin kendi moda hususiyetlerini belirten eserleri toplayacak olan Elçi için, Olgunlaşma Enstitüsü tarafından hazırlanan eser dün saat 11.00 de Enstitüde teşhir edilmiştir. Lâle Uslu tarafından giyilen tuvalet, beyaz şifonda olup, kahverengi modernize Türk motifleriyle süslüdür. Ocak ayı sonunda memleketimize gelecek olan Moda Elçisi, Olgunlaşma Enstitüsüne bu tuvalete mukabil, bir Amerikan kıyafeti hediye edecektir. (Fatin Yılma

Olgunlaşma Enstitüsü'nün bir defilesinde. Giydiğim tuvalet, kahverengi, modernize edilmiş geleneksel Türk motifleriyle süslü beyaz şifondan.

Amerika yolculuğunda ilk defile kıyafetimle;
Mehmet Biber'in objektifinden (1954).

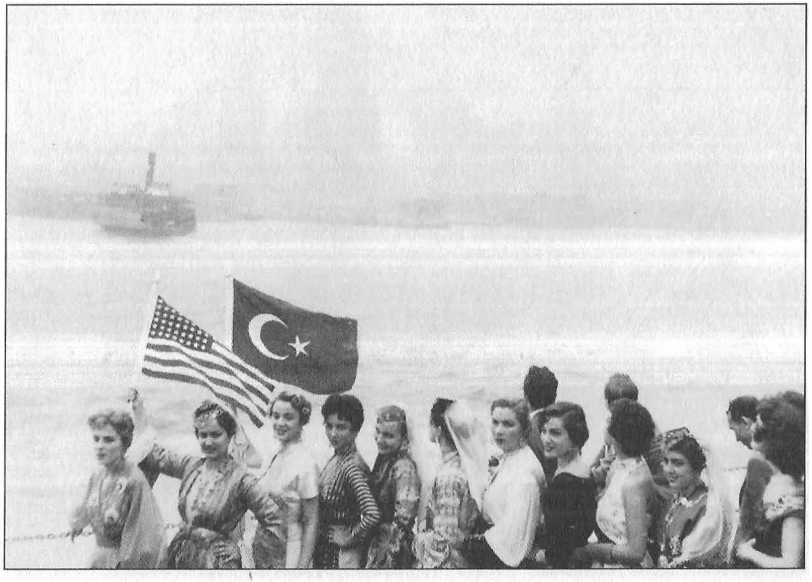
Tarsus gemisinde kendi aramızda bir de güzellik yarışması düzenlemiştik (1954).

Tarsus gemisinde amerikan bar başında bir akşam sohbeti (1954).

Ünlü caz şarkıcımız Sevinç Tevs Tarsus gemisinde verdiği konserde (1954).

Tarsus gemisi New York Limanı'nda (1954).

New York'ta Birleşmiş Milletler örgütü binası önünde (1954).

Bir defile için gittiğimiz New York'ta, tiyatro
etkinliklerinin merkezi Broadway'den bir anı (1954).

Washington'daki defileden sonra bazı Amerikalılarla objektife böyle poz vermiştik (1954).

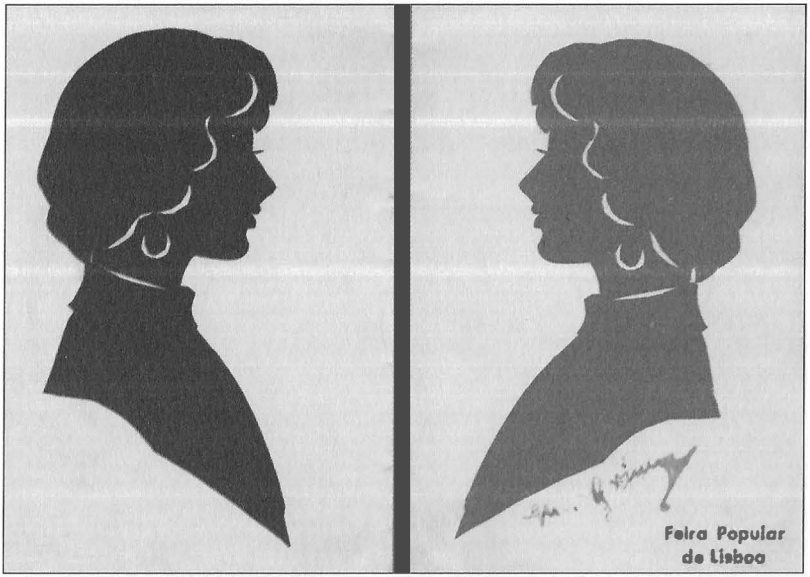
Geleneksel giysilerimizi Fransa'nın Cannes kentinde de tanıtmıştık (1954).

Kazablanka'da, Fransız Mareşal Louis Hubert Gonzalve Hyautey'nin heykelinin önünde. Soldan sağa: Özdemir Asaf, Aysel Tursan, ben, Sevim Burak, Leyla Argun ve Rıdvan Bey (1954).

Olgunlaşma Enstitüsü grubuyla gittiğimiz Küba'da Tropicana adlı gece kulübünde (1954).

Lizbon'da gezerken, bir genç, iki pesetaya, iki dakikada siluetimizi çıkarmıştı (1954).

Olgunlaşma Enstitüsü'nün Frankfurt'ta düzenlediği defile, küçük çapta olmasına rağmen büyük ilgi toplamıştı.

Ankara Palas'ta çıktığım defilelerden birinde bir kıyafeti sunuyorum.

Ankara Palas'ta Faize Sevim'le bir sohbet esnasında.

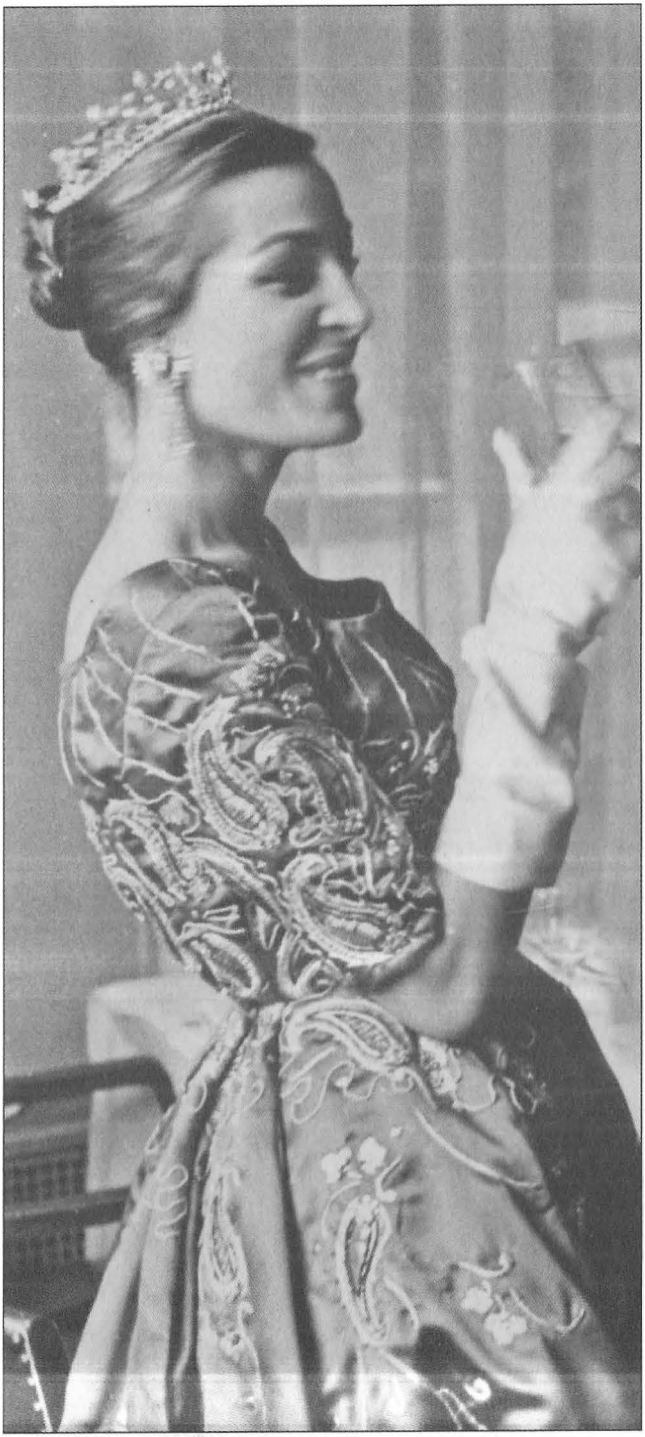
Hilton'un açılışı için düzenlenen defile sonrası arkadaşlarla bir arada (1955).

Bu defilede değişik bir yöntem uygulanmıştı: Kıyafetleri bir panonun önünde sergilemiştik.

Vakko'nun düzenlediği bir defilede 1960 ilkbahar ve yaz modellerinin tanıtımı.

Paris'te bir defilede bir kokteyl elbisesinin tanıtımında (1959).

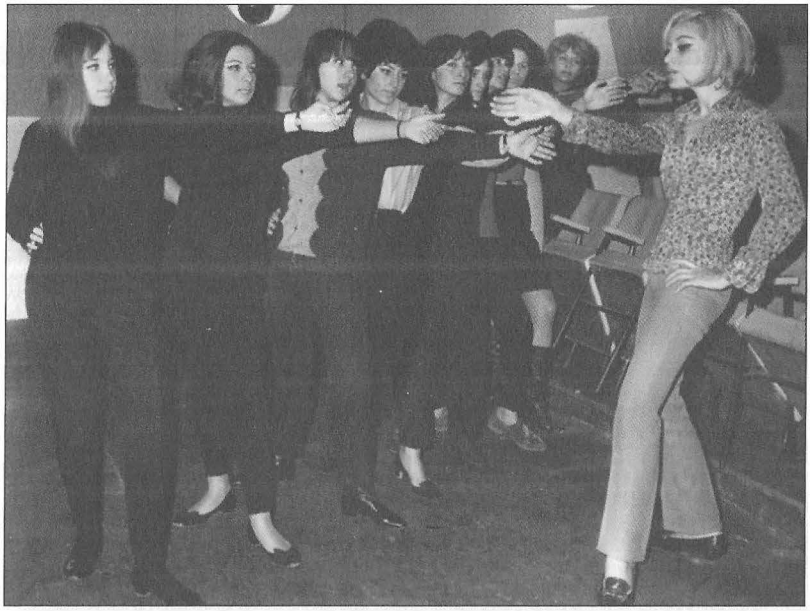
Kervansaray'da düzenlenen bir defile ve yine çok şık bir kıyafet...

Modacı Mualla Eken'in Hilton'da düzenlediği defilede Tülin, Bengisu, Deniz ve ben podyumdayız (1963).

Sevgilime Göz Kulak Ol oyunundan bir sahnede Ayfer Feray'la (1963).

Oraloğlu Tiyatrosu'nda manken adaylarıyla bir ders sırasında (1965).

Kadınlar I-ıh Derse oyununa getirilen yasağın kaldırıldığı Lale Oraloğlu'na tebliğ ediliyor, ben de sevinçle olayın tanığı oluyorum (1967).

Merhaba Lale

Günlerimiz yeni şeyler öğrenmekle ve tanıtımlarla geçiyordu.

"Belkıs, sizi Refia Hanım çağırıyor" diye bir haber geldi; kamarada iki Belkıs'tık ve öğle yemeğinden sonra biraz istirahat ediyorduk. Birbirimize bakışarak "Hangimiz acaba?" dedik. "İsterseniz ben gideyim" dedim. "Zannetmem, seni neden çağıracak" dedi öğretmen Belkıs. Kalktı, giyindi ve gitti, biraz sonra da geri döndü. "Refia Hanım beni değil seni çağırıyormuş" dedi. Ben de hemen hazırlandım ve müdire hanımın yanına gittim. "Bak kızım, Belkıs adından dolayı hep karışıklık oluyor. Basında da sana bazı isimler yakıştırılıyor. Biz Hakkı Bey'le senin adını değiştirmeye karar verdik" dedi. "Artık görülüyor ki tüm ülkelerde Türkiye'yi mankenimiz olarak temsil ediyorsun ve edeceksin, şimdiden millî mankenimiz oldun, gel senin adını Olgunlaşma'nın ve Osmanlı'da bir dönemin sembolü olan Lale koyalım ha" diye de ekledi. Anladım ki zaten buna karar vermişlerdi.

"Ama ben babamın bana verdiği ismi çok seviyorum."

"Kızım biz de çok seviyoruz ama karışıyor iki Belkıs. Biz Hakkı Bey'le karar verdik, senin adın bundan böyle 'manken Lale Belkıs' olarak sanat hayatında devam etsin. Tamam mı?.. Hem de biz Belkıs'ları karıştırmayız."

"Peki efendim" dedim. Doğumlarda isimlerin kulağa seslenildiğini bilirdim, şimdi de yeni isim annem Refia Hanım, isim babam da Hakkı Bey olmuştu. Ben de bu ismi taşıdığım elbiseler gibi iyice içime ve üzerime oturttum. Bu sorumluluğu ve bütün ağırlığını taşıyarak.

Millî manken unvanını bu isimle, dünyaya yaptığım ve yapacağım Türkiye tanıtımlarımla almıştım. Ölene kadar da onu taşıyacağıma, kendi kendime söz verdim.

Varsın yükün ağır, yolun taşlı olsun, içinde sevdiğim varsa.
Ağaçlar Ayakta Ölür'den

Daha da değişmiştim, üç defileden sonra gemide örnek bir genç kız olarak gösteriliyordum. Las Palmas'ta elimize geçen Türk gazetelerinde bizlerden bahsedildiğini görüyordum. Haberler çok güzeldi. Sevgili Mehmet Biber benim resmimi kullanarak haberi manşet olarak vermiş.

"Tarsus'ta 63 gün" diye bir dizi haber yapmış.

Bu güzel yaşantı, bu güzel yazılar, Bu Lale beni ürkütüyordu. Çünkü ben tam değildim, eksik ve de kendime güvensiz bir şekilde yeni bir dünyaya ayak uydurmaya çalışıyordum. İçgüdüsel olarak doğruyu biliyordum, ama ne kadar?.. Yanlışlar babamın öğrettiklerinin dışındakiler miydi acaba? Aynaya bakarak kendimle konuşuyordum, yanılmamak için dua ediyordum, bütün bu güzelliklere rağmen tedirgindim.

Okyanusla kucak kucağaydık, gidiyorduk gündüz gece. Uzun ince bir yolda, ben de bilmiyordum ne haldeydim, büyük Veysel'in dediği gibi...

Tabiî ki emin ellerdeydim de, tedirginlik beni bırakmıyordu ki.

Okyanus başka bir dünyaydı; bilmediğim tanımadığım bir dünya. Her an bilmediğin yeni bir şeyle karşılaşabilirsin.

İçerideki, yani Tarsus'taki yaşam yeni, tanımadığımız insan ilişkileriyle devam ediyordu. Bu doğaldı.

Bir sabah durgun okyanusun ortasında, fışkıran bir su, patlamış boru görürseniz, ne yaparsınız? Hiçbir şey. Koşup herkese haber verdik. Meğer balinalar uyanmış sabah temizliklerini yapıyorlarmış. Bilenler öyle söylediler. Benim öğrendiklerim bunlarla sınırlı... Ne kadar doğru bilemem... Ama sonrası?.. Tabiî ki bunları araştıracaktım.

Yolumuz hiçbir kara görüntüsü ve kent ışığı almadan devam ediyordu. Uçanbalıklar ve balinalardan başka tanıdık bir şeye rastlamadık.

Dördüncü gündü, bize o dört gün bile pek bir uzun gelmişti. Her anı ayrı güzellik olan okyanus, herkesi düşlerindeki dünyaya götürüyordu. Biraz su akar deli bakar olmuştum. Yeni bir söylenti kulağımıza geldi. Ankara gemisi Amerika'dan dönüyormuş...

Hepimiz gemi yolu gözlemeye başlamıştık. Ben artık dalgalarla konuşuyordum. Ne de olsa bizden bir nefes geçecekti yanımızdan. Dalgalar köpürüp köpürüp durulduğunda, tıpkı bir kristal ayna görünümünü alıyordu; net, pırıl pırıl parlayan kristal bir ayna.

Ne var ki bütün pırıltılar gibi çok kısa sürüyordu. O aynalarda görmek istediğinizi, eğer yürekten isterseniz görebilirdiniz. Tanımadığım bir sürü yüz geçti, kim olduklarını çıkaramadım. Ah tamam, birini içim titreyerek tanıdım. Annemdi, bana el sallıyordu. O kadar özlemiştim ki, gayriihtiyarî ellerimi kaldırdım, ben de el sallamaya başladım. Etrafıma bakındığımda, tabiî ki kimse bunun farkında değildi. Onlar da deniz yolundan Ankara gemisini bekliyorlardı. Gözlerimdeki yaşları sildim ve beklemeye devam ettim.

Uzaklardan bir ses geliyordu. Okyanusta yankılanarak... "Onuncu Yıl Marşı"mızı söyleyerek gelen, Ankara gemisi yolcularıydı. Bu karşılaşmayı bekliyorlarmış ki okyanus "Onuncu Yıl Marşı"yla çınlıyordu. İki gemi birleşmiş karşılaşmayı kutluyorlardı. Sanki okyanus korosu oluşmuştu. Düdükler çalınarak, millî marşımız söylenerek yolumuza devam ettik. Bir başka tattı bu okyanus buluşması ve de bir başkadır benim memleketimin şarkıları...

Gemide her gece eğlenceler tertip ediliyordu. Bazı yarışmalar da yapılıyordu. Laf aramızda bazı kıskançlık kavgaları da kulağımıza gelenler arasındaydı. Hele hele aşk dedikoduları da başlamıştı. Görebildiklerimiz ile görmediklerimiz birbirlerini götürüyordu. Tabiî ki aşk güzel şeydi, ama kolay aşklar kalıcı olmuyordu. Abuk sabuk yaklaşımlar duyguları ve değerleri küçültüyordu, yine de iz bırakanlar bu gibi yaklaşımlarla da olabiliyordu... Daha doğrusu bunların hepsi ...muş ...muş. Olsun o güzellikler veya çirkinlikler köşelerde kalsın ki değer ölçülerimizi biz de anlayalım.

Düşüncelerim beni rahat bırakmıyordu. Tabiî ki nedenleri de vardı. Bu yalnızlık içinde, bazı aileler de oğullarına evlenecek kız arıyorlardı. Yani hepimiz kontrol altındaydık. Hatta Bay X benimle acele evlenmek istedi. Tabiî ki şaşkınlık içindeydim. Hemen Sabiha Hanım'a söyledim, o da geminin doktoru olan eşi Ahmet Bey'e açmış. Aile dostumuz Dargalar gayet nazik bir şekilde cevap vermişler.

"Evladım, Belkıs bizim kızımız, o daha çocuk, seyahat dönüşünde görüşürüz" demiş olduklarını anımsıyorum. Ama benim biraz huzurum kaçmıştı. Zaman zaman daha çok değişik öneriler beni güldürmüştü de.

Ve günler geçti... Geçti, geçti...

On ikinci günün sabahı saat yedide New York'a geldiğimizi ve Franklin iskelesine yanaşacağımızı anons ettiler.

New York Limanı'nda yüzlerce iskele vardı. Her iskelenin de tabiî ki ayrı bir ismi... Bizim canım Tarsusumuz da, koca Atlas

Okyanusu'nu aşmış, Don Kişot gibi usul usul Franklin iskelesine yanaşıyordu.

Aman Tanrım o da ne!.. Helikopterlerden "Wellcome to New York! Wellcome my friend!" yazıları sallandırılıyor ve iskelede bir de bando!.. Belki güleceksiniz, belki de "Nerden çıktı şimdi bu bando?" diyeceksiniz ama inanın gerçekte de böyle bir orkestra millî marşımızı çalıyordu. Devamı da tabiî ki "Onuncu Yıl Marşı"mız. Hepimiz yoğun duygular içinde bu şenliğe katıldık. Birden Eartha Kitt'in sesi işitildi. "İstanbul (Not Constantinople)"u söylüyor, güzel sesiyle ortalığı kasıp kavuruyordu. Bir an düşündüm, rüya mıydı bütün bunlar, ben neredeydim, nasıl buralara gelmiştim?..

Şimdi daha da ciddi olarak korkmaya başladım. Görevimizi onur ve güvenle sahiplenmemiz gerektiğine daha da inandım.

Bir anons bizleri yani mankenleri çağırıyordu, koşarak toplantı odasına gittik. Limanda bir gösteri olacakmış. Hemen hazır olan giysilerimizi giydik, Türk kızları olarak gösterimize başladık.

Bizler uçuyorduk sanki. "Bakın bizlere, biz buyuz" der gibiydik hepimiz. Herkes şaşkındı. Şıklığın ve görkemin en güzelini, tarihin çağdaş renklerle uyumunu şaşkın şaşkın ağızları açık seyrediyorlardı. Turkuaz şalvarlı tuvaletin kaftan ceketle muhteşem uyumu fantastik bir şekilde sergileniyordu. Bizler de alkış, beğeni, basın, televizyonlar derken bu karışık duygularla meğer Türkiye neymiş dercesine on iki gün gemiye kapanışımızın özgürlüğünü yaşıyorduk. Evet rüya gibi gerçeği yaşadık. Bu arada yanımıza bir bey geldi.

"Ben Tarık Bulut Ankara Radyosu'ndan, Ayşe Abla programındaydım, şimdi burada aynı değerde bir program yapıyorum. Hoş geldiniz..."

O kadar heyecanlıydı ki, ağlıyordu. Bu görkemli inişimiz onu o kadar etkilemişti ki, özlem ve gurur duygularıyla sarsılmış ve gözyaşlarına boğulmuştu. Bu görkemli inişimiz, bir nevi çıkarma olmuştu. Tabiî ki yetkili kişilerle görüşülüyordu. Gemide ikram başlamıştı. Sergimizi gezmeye gelen tüm konuklarımıza, Türkiye'yle ilgili tanıtım dergileri ve de bizlere has armağanlar veriyorduk. Nazar boncukları, Hacıbekir'in meşhur "Turkish delight"ları kapışılıyordu.

Hakkı Devrim, Orhan Boran Woldrof Astoria'daki yapılacak defilenin organizasyonuyla meşguldüler. İki gün sonra ünlü Hiltonların oteli Astoria'daki defilemizi kusursuz sunmak için ellerinden gelen çabayı gösteriyorlardı. İki usta da gösteri için, söyleşileri ve basına verilecek tüm bilgileri yanıtlıyorlardı.

O gün geç vakitlere kadar New York'u gezebildiğimiz kadar gezdik: Broodway, Fifth Avenue, Radio City, Empire State Building ve daha birçok yer... Çok serbesttik. Bir hafta burada kalacaktık.

Akşam yemeği için gemiye döndük. Heyecandan ve gezmekten çok yorulmuştuk.

Akşam yemeklerinde mutlaka gemide olmamız gerekiyordu. Her an bir resmî ziyaretçi gelebilirdi. Zaten bu nedenle de bu seyahat ve sergi yapılıyordu. Onun için izinsiz hiçbir yere gidemezdik.

Gemide herkes gördüklerinden ve de bize gösterilen ilgiden bahsediyordu. Bütün büyük mağazalarda, Türk bayrakları ile Türkçe "Hoş geldiniz" pankartları asılmıştı. Duygulanmamak elde değildi. Konuşmalardan herkesin aynı mutluluğu yaşadığı anlaşılıyordu.

Tarık Bulut bizlere çok yakındı, yılların özlemini böylece geçiştirmeye çalışıyordu, bunun için de gemiden dışarıdaki işleri dışında pek ayrılmak istemiyordu. Basın ve televizyonlarla iletişimimizi, çeşitli röportajları ayarlıyordu. Nitekim bir sonraki gün için NBC televizyonunda, sabah saat sekizde başlayıp sekiz otuza kadar sürecek bir program ayarlamıştı. Biz giysilerimizi sergilerken, Tarık Bey de piyanosuyla bize eşlik edecek, bazı şarkı ve türkülerimizi seslendirecektik. Öyle de yaptık.

Aynı gün televizyon programından sonra Otel Woldrof Astoria'ya gittik. Muazzam bir oteldi. Lobide kendinizi kaybedebilirdiniz. Birbirimizden bir santim bile ayrılmıyorduk. Odalarımıza tam olarak yerleştik diyemeyeceğim, çünkü saat dörtte defile provası vardı.

Hemen salona indik, giysilerimizle ilgilenmeye başladık. Çok ilginç bir sunuşla defilemizi yapacaktık. Bu Türkiye'de yapılan defileler arasında ilklerden biriydi. Ne var ki ben zaten hep ilkleri yaşıyordum. O kadar kolay uyum sağlıyordum ki kendime şaşıyordum. Bazı şeyleri, sanki yıllardır yapıyormuş gibiydim.

O gün defile saatimiz geldiğinde Astoria'nın koca salonu kırmızı beyaz renklerle donatılmıştı. Her masada Türk bayrakları ve Olgunlaşma'nın tanıtım broşürleri vardı. Her kostümün ismi, hikâyesi, tarihçesi ve çağdaş uyumu anlatılıyordu. Bizler, yani elbiseleri giyen mankenler, çıkış pistindeki büyük bir platformun üzerinde, değişmeli panolar oluşturuyorduk. Yıllara ve renklere göre. Sevgili Orhan Boran sunuyordu defileyi. İngilizce, İspanyolca, Fransızca ve Türkçe olarak. Düzenlemeyi de, koreografiyi de Hakkı Bey üstlenmişti. Hepimiz sarmaş dolaş olmuştuk. Tekvü-

cuttuk. Yaşanası bir defileydi. Sahnede panoyu oluşturan benimle beraber sekiz manken vardı. Adı okunan elbiseyi taşıyan manken panodan ayrılarak salonun ortasına kadar uzanan podyumda yürüyor, gösterisi bitince de tekrar panodaki yerine dönerek diğer arkadaşlarının işlerinin bitmesini bekliyordu. Bu mankenlerin işi bitince hepsi içeriye giriyor, onların yerine başka bir grup gelip yeni bir gösteri yapıyordu. Bu muhteşem bir olaydı. Türkiye'nin ihtişamına ihtişam katılıyordu.

Alkışlar salonu çınlatıyordu...

Bizleri seyredenler arasında kimler yoktu ki... Tüm Amerika sefir ve sefireleri, kültür ataşeleri... Tek tek isimlerini saymak biraz anlamsız olacak ama şöyle desem daha doğru olur: Eisenhower ve eşi bile bizleri seyretmeye gelmişti. Defile finalinde Refia Hanım, Nazlı Tektaş tarafından podyuma çağrılıp bu işlerin mimarı olarak halka tanıtıldığında salon alkışla çınlıyordu. Alkışlar saatlerce sürdü.

Akşam otelin büyük salonunda yemek vardı. Tamamen diplomatik bir protokol yemeğiydi. "Eyvah" dedim. Hem kıyafet hem de o kadar resmî bir yemekte, ne yapabilirdim? "Ya bir pot kırarsam?" diye düşünmeye başladım.

Biraz sonra Refia Hanım bizleri çağırdı. "Çocuklar, akşama hepiniz çok şık olmalısınız, en beğendiğiniz ağırbaşlı kostümlerden birini giyebilirsiniz" dedi.

Tamam, uçuyordum, kıyafet halledilmişti. Hemen giymeye karar verdiğimiz elbiseleri alıp odalarımıza çıktık. Daha defile heyecanını ve yorgunluğunu üzerimizden atmamıştık. Biraz dinlendikten sonra, makyajımızı tazeleyerek aşağıya yemek salonuna indik. Burası da görkemli bir salondu. Salondaki hanımların tümü söz birliği etmiş gibi, Avrupalıların farklılığını iyice vurgulamak istercesine şık giyinmişlerdi. Bizler içinse hepsinden farklılığımız gözetilerek, bir protokol masası oluşturulmuştu. (Dürdane Ablam bana hep "Antenli" derdi ki o zamanlar antenler dünyası yoktu, uydular tembel tembel yıllarını bekliyordu.) Ben de antenlerimi sonuna kadar çalıştırmaya başlamıştım.

Masada yine bir sürü çatal bıçak vardı. Ama bu kez daha tecrübeliydim. Yemek seçimi yapıldıktan sonra yemeğe başladık. Tabiî ki en az söz bana düşüyordu. Sadece dinliyordum. Ancak soru sorulduğu zaman cevap veriyordum. Ne var ki yemek arasında çatalımı yere düşürdüm. "Tamam işte" dedim, "oldu olanlar..." Korktuğum başıma gelmişti. "Eğilip çatalı yerden almalı mıyım yoksa yemek yemekten vaz mı geçmeliyim?" diye düşünürken

bana doğru "Miss" diye bir kol uzandı ve garson yeni bir çatalı servis tabağının yanına bıraktı. "Thank you" diyerek yemeğime devam etmiştim.

Küçük şeylerin zaman zaman ne kadar önemli ve unutulmaz olduğunu da böylece bir kez daha öğrenmiş oldum.

Yemek daveti herhangi bir aksaklık olmadan sona ermişti. Refia Hanım "Artık istirahat edin, yarın televizyon programı saat yedide" dedi. Bizler de iyi geceler dileyerek odamıza çekildik.

Aman Tanrım, odalarda televizyon var!..

Bir yerlerden duymuştum ama ne olduğunu bilmiyordum. Büyükçe bir çanta gibiydi, bir sürü de düğmeleri vardı. Hemen önüne bağdaş kurarak oturdum. Düğmelerine basıyorum basıyorum bir türlü çalışmıyor. Bilmiyorum ki nerden açılır nerden kapanır. Ya beceremezsem, bir de ters bir şey yaparsam?.. Zaten bu gibi elektronik aletlerden hiç anlamazdım. Ya yanlış bir şey yaparsam? Evet startı biliyorum, volümü de biliyorum. Daha bir sürü düğme var... Hay Allah, hangisine bassam acaba? Gece ikide filan benim antenlerle frekans bağlantısı kurdum ve görüntüyü yakaladım... Sinemalardan tanıdığım yüzler geçiyordu ekrandan. Tam seviniyordum ki *to be continue*. Hay Allah kaçırdım diye üzülürken, biraz sonra yine aynı film gösterime girdi. June Allyson, Elizabeth Taylor... Aman Tanrım *Küçük Kadınlar*!.. Ben odamda Louisa May Allcot'un meşhur, *Küçük Kadınlar*'ını seyrediyordum!.. Böylece bir ilk heyecanı daha yaşıyordum. Bu heyecan mutluluğuyla televizyon başında uyuyup kalmışım... Saat altı sıralarında, yedide çekim var diye uyandırıldım. Gözlerim şişmişti. Hemen bir banyo yapıp üzerime de pantolon ve tişört geçirerek aşağı indim. Yedide çekimdeydik. Hiç düşünmemiştim çekimleri, yine kostümlerimizi giyerek Tarık Bulut'un piyanosunun başına toplanmıştık. Türkçe şarkılar, türküler söyleyerek gösterimizi yapıyorduk. Aynı panolu duruşumuzu uyguluyorduk, sırası gelen elbiseyi gösterip yine panodaki yerini alıyordu. Bu yarım saatlik bir programdı. İşimizi bitirip dışarı çıkıyorduk.

Burası öyle bir stüdyoydu ki, içinde açık olarak elli altmış masa, hepsinin başında da iki üç kamera duruyordu. Hiçbir aksaklık olmadan saati gelen zaten masa başında bekliyor ve programa geçiyordu. Bu program aksamadan yedi gün sürdü.

İlk gün programdan sonra Broadway'de yürürken bazı kişilerin "Turkish delight" dediklerini duyduk. Elbiseleri çok beğendiklerini söylediklerinde, yaptıklarımızın yerini bulduğunu görerek bizler de pek bir gururlanıyorduk.

Bilmediğimiz, tanımadığımız bir ülkede nasıl karşılanacağız,

dahası Türk desen ve tasarımlarını nasıl karşılayacaklar tedirginliğini yenmiştik ve giderek büyük başarı kazandığımızı, bize yapılan iltifatlarla ödüllendirildiğimizi görüyorduk.

Basında ve birçok televizyon haberinde defilemizden bahsedilmişti. Uzun uzun renklerimizin, desenlerimizin uyumunu ve de fantastik modellerimizin görülmesi gereken bir sergi, ekspozisyon olduğunu ısrarla vurgulamışlardı.

New York kelimelere sığmayan, anlatılamayacak kadar büyük ve ürkütücü bir şehirdi. Her an yok edilmeye hazır bir şehir izlenimi bıraktı bende. Esrarengiz, sır dolu bir şehir...

Bir hafta sadece dolu dolu gezmek için yaşadım. Zaman zaman yakın dostlarımla ve de gemi arkadaşlarımla görülmesi gereken yerleri gezdik. Yaz olduğu için şov yoktu, biz de Radio City'de *Garden of Devil* filmini seyrettik.

Her gün –defile günleri hariç– gemimize büyük bir keyifle dönüyorduk. Gördüklerimizi birbirimize anlatıyorduk... Yine bir gün ilklerime bir şey daha ilave ettim. Üçboyutlu filme gittik. Bayağı büyük bir restoran gibi... Büyük koltuklarda oturuyorsunuz, film başlıyor, siz de bir arabanın içinde gidiyormuş gibi filmi seyrediyorsunuz. Bana pek cazip gelmedi ama, yeni bir olaydı tabiî ki.

Bir gün arkadaşlar "Hadi lunaparka gidelim" dediler. Buradaki oyuncakların eğlencesini anlata anlata bitiremiyorlarmış. Hadi gidelim dedik. Oysa ben son bayram yerini bıraktığımda, nasıl şaşkın ve üzüntülüydüm, unutamamıştım. O günleri anımsayınca içim buruldu, çocukluk günlerime döndüm, bahçemi ve son bayram yerimi düşündüm. Neredeydim, şimdi nerelerdeyim...

Lunapark... Her şey kocaman. Birçok oyun ve eğlenceden hevesimi aldım. Yine de aklım trene binmek ve telden kaymaktaydı. Kendi kendime telkin ediyordum: "Belkıs korkma, biraz tehlikeli galiba... Olsun, bineyim, hadi, cesaret."

Git git bitmeyen uzun raylı trene bindik... Tabiî ki iyice yerimize bağlandık ve tren hareket etmeye başladı. Gidiyoruz... Gidiyoruz ama sağa sola yalpalayarak gidiyoruz. Her çıkışın sonunda dik bir iniş oluyordu. Kazara aşağıya bir düşsen paramparça olursun. Allahım indiğimi görebilecek miydim acaba? Buradan düşemezsin de, tellere takılıp kalırsın, oralarda da parçalanırsın. Nereden bindim buna?.. O on dakika bir ömür gibi geldi bana... İndiğimde dizlerim çürük içindeydi. Daha fazla da dışarıda kalamadım ve gemiye dönüp hemen yattım. Gece yatağımda hâlâ lunaparktaki trende gibiydim... Sanki düşüyordum. Tellerin arasında devamlı gidip geliyor, tutunacak bir kol arıyordum. Tam düşer-

ken yataktan fırlıyordum. O ne kâbustu! Of... of...

Tabiî ki büyüklerin arasına girdim, yaptığım işin önemini biliyordum. Ama hâlâ çocukluğumdan sıyrılamamıştım ki. Genç kızlığıma girmeden hanımefendi muamelesi görmek taşınması hayli zor bir yüktü.

Gezme günlerimizdendi... Sevgili Sevinç Tevs'le birlikte dolaşmaya çıktık. Daha doğrusu o çıkıyordu, "Ben de geleyim mi?" dedim. "Gel, gel de Broadway'in altını üstüne getirelim" dedi, gülerek. Gezmeye başladık. Broadway müthiş bir bulvar. Kocaman mağazalar, koca koca galeriler, büyük tiyatrolar, sinemalar, devasa ilanlar, reklam panoları, anlatmakla bitmeyecek büyüklükte bir cadde. Zaman zaman ara sokaklara da giriyorduk. Bu ara sokaklarda önemli barlar da varmış. Sevinç öyle söyledi. Bu barların birinin önünden geçerken, "Bir dakika duralım" dedi Sevinç.

Barın kapısına kulağını dayayarak içeriden gelen müziği dinlemeye başladı. Yüzü güldü, sesi tanıdı, şarkıyı biliyordu. Mırıldanmaya başladı. Hiç kimseye bir şey sormadan adım adım içeriye giriyordu.

"Gel gel iyice içeri girelim" dedi ve girdik.

Zenci bir sanatçı şarkı söylüyordu. Daha doğrusu prova yapıyordu. Bizi görünce önce ters ters baktı. Sanatçıların provalarında kimseyi istememesi kadar doğal bir şey olamaz. Ama Sevinç'le konuşunca o ters surat birden yumuşadı. Sevinç "Ben de caz söylüyorum. Çoğunlukla da sizin şarkılarınızı söylüyorum. Biraz dinliyebilir miyim?" diye sordu. "Of course my friend" diye karşılık verdi.

Bu sanatçı Sarah Vaughan'du. Uzun zaman birlikte şarkı söylediler. Kimse olmadan aralarında jam session yaptılar. "Lola" şarkısını onlar kadar güzel söyleyen kimse olmadı benim için.

"What ever Lola want, Lola greats and little man and little Lola want you" diye diye gemimize geldik. Anlattığımızda kimse bize inanmadı ama böyle oldu.

Tarsus'ta Hale ve Belma kardeşler diye iki radyo sanatçısı vardı. Onlar da her zaman kendi şarkılarının provasını yaparlardı. Çok farklıydılar. Gerek söyledikleri şarkılarla, gerekse davranışlarıyla, benim de seçiciliğimin başlangıcı olmuşlardır. Ben onlar ne zaman prova yapsa ne yapar ne eder yanlarında biterdim. Belli etmeden için için tüm şarkıları ezberlerdim. Bazen de onlara katılırdım. O zamanın sevilen şarkılarından Vaya Condios'un "My Darling"ini çok güzel söylerlerdi. Repertuvarım giderek zenginleşiyordu. Sürekli yeni şeyler öğreniyor, beni gelecek yıllara taşıyacak bir birikime sahip oluyordum.

Sevgili Mehmet Biber bizleri alıp New York'un görülmesi gereken yerlerini tekrar tekrar gezdirirdi. En yüksek binası Empire State'in yüz ikinci katında dizlerim kesilmişti. Çıkarken pek fazla bir şey anlayamıyorsunuz ama inerken sanki uçuyorsunuz. Birleşmiş Milletler binasının önündeki bayrakların altında sanki Amerikan başkanı gibi bize bilgi veriyordu.

Biber, iyi bir gazeteci, iyi bir arkadaş ve her şeyden öte iyi bir insandı. Onun emeklerini ömrüm boyunca unutamam.

Hele hele bir gün de Harlem'e gittik. O ne cesaretti. İşte orada korktum. Kendi renkleriyle aynı renk kırmızı tuğla binalar ve merdivenlere oturmuş bir dolu zenci. Bize, "Eğer sizi çağırırlarsa sakın yanlarına gitmeyin" demişlerdi, biz de söz dinledik ve uzaktan merhabalaştık.

Tarık Bulut da zaman zaman bizlerle olur, o da gezilere katılırdı. Ayrılık anı yaklaşırken, "Bu akşam da sizi ben davet ediyorum. Görmeniz gereken yerlerden biri de Chinatown, mutlaka görmelisiniz" dedi. Artık hepimiz birbirimize alışmıştık, her yere grup halinde gidiyoruk. O küçücük Çin mahallesine gittik. Çok şirin gri, kurşunî bir yer olarak anımsıyorum. (Yazılarımda çok yeni ve eski kelimeler kullanıyorum. Karıştırdığım sanılmasın o zamanlar da böyle ikilem arasında kalmıştık. Alışmak kolay olmuyor... Örneğin, anımsamak, yoğun gibi.) Evet Chinatown'da küçük küçük insanlar, küçük küçük adımlarla, küçük küçük tabaklarla, küçük küçük servisler yapıyorlardı. Çin müziğinin eşliğinde, Çince sohbet pek bir farklıydı. Yemeklerini fazla sevmememe rağmen o akşamın keyfi de küçük küçük oldu. Çinlilere de "Kâtibim"i öğrettik. Tarık Bey piyanosunun başına geçti, bizler de koro oluşturduk her zamanki gibi, Çinliler de katılınca, seyreyleyin gümbürtüyü... (Yıllar sonra orada bir sokağa "Üsküdar" isminin verildiğini öğrendim.)

New York'ta unutulamayacak kadar güzel günler yaşıyorduk, ama artık ayrılık zamanı da yaklaşmıştı. Bizler daha birçok yere uğrayacaktık, yapacağımız işleri düşünüyorduk. Sabah saat sekizde yola koyulacaktık. Türk kolonisi bizleri uğurlamaya gelmişti, hepsi de ağlıyordu. Bu ağlamalar da yalnız bizlere mahsus galiba... Ne de olsa Akdeniz iklimi duyarlılığı, yeni tanışmamıza rağmen birçoğumuz ayrılışımıza ağlıyorduk. Bizler sevgi dolu insanlardık muhakkak.

Hele hele Tarık Bey hüngür hüngür ağlıyordu. "Keşke sizleri görmeseydim, bu güzel olayları keşke yaşamasaydım. Şimdi daha

da çok dönmek isteyeceğim..." diyordu. Evliydi ve çocuklarıyla yaşamına devam etti. Ömrü yettiğince...

Ellerimizi sallayarak vedalaşmalarımız epeyce dramatik oldu. Yaşamın bir kez daha ayrılık ve birleşmelerle renklendiğini gördük.

Yolumuz Washington'du. Enteresan köprü altlarından geçiyorduk, her seferinde de kimi görsek el sallıyorduk. Alışmıştık artık, bir teselli veya özlem simgesi olmuştu. Böylece bir gün sonra geç saatlerde Washington'a vardık. Burada öyle helikopterlerle filan karşılanmadık, sıradan bir gemi gibi yanaştık limana. Sonra bizi resmî görevliler karşıladı. Sonra yine gemide bir hoş geldiniz tanışması ve yine sergimizin gezilmesi ve yine onların inanılmaz, fantastik sözleriyle övgü yağmuruna tutulmamız tabiî ki bizleri mutlu ediyordu. Ne var ki, güzellikleri ve el emeklerini, muhteşem desen ve renk uyumunu biz de biliyorduk. Fazla tevazuu göstermiyorduk... "Thank you"yla yetiniyorduk. Alışmıştık bu övgü ve alkışa.

O günün akşamı Hotel The Willard'da defilemiz vardı. Hemen hazırlanıp otele gittik. Bizim bir zamanların Park Oteli'ne çok benziyordu. Otelin klasik görünümü, resmî üniformalı personeli, bizler için hazırlanmış podyumu çok hoşumuza gitmişti. Ayrıca bizi çok güzel karşılamışlardı.

Defilemiz yine çok beğenildi, alkışlar arasında görevimizi yaptık. Otelin ve defile organizasyonunun davetlisi olarak akşam yemeğe katıldık. Bunların hepsi protokol gereğiydi. İşimiz bitince, sabah yola çıkmak üzere gemimize döndük. Gemide de bizim tarafımızdan verilen bir davet vardı. Sabaha kadar devam etti. Yapılacak işlerimiz vardı, yorulmuştuk da, o yüzden iyi geceler dedim ve kamarama gittim. Baltimore'a hareket edecektik.

Uyandığımda Washington'dan ayrılmıştık, kara gözükmüyordu ama birkaç saat sonra Baltimore'da olacağımız Şefik Kaptan tarafından bildirildi. Kahvaltılarımız pek neşeli ve bol sohbetli geçiyordu. Ben tabiî ki ustaları dinlemekle yetiniyordum. Bazen lafa da karışıyordum, hatta bazen de pot kırıyordum.

Sevgili Orhan Boran tabiî ki olayları kendi yorumuyla bize anlatıyordu. Bazen de aynı hikâyeyi değişik biçimlerde birkaç kez anlatıyordu. Yine bir gün daha önce ondan dinlediğim bir şeyi başka biçimde duyunca "Aman Orhan Bey bıktık sizin bu esprilerinizden" dedim. "Hanımefendi, hanımefendi, sizin bıktık dediğiniz esprilerle biz ekmek parası kazanıyoruz" dedi.

Hay Allah, kızım sen kimsin ki Orhan Bey'e laf söyleyecek? Daha doğru dürüst hayat tecrübesi olmayan deneyimsiz birisin.

Kendi kendime de "Boyundan büyük işlere karışma" dedim. İşte böyle cevabını alırsın, altından da kalkamazsın. Bu olay da bana ders olmuştur.

Yaşayarak eğitim daha farklı oluyor. Okuyarak bunlar öğrenilmiyor. Deneyimler insanın yapıtaşlarını oluşturuyor. Ben her gün yaşadığıma ve gördüklerime şükrediyordum. Her gün çok şey öğreniyordum ve de yeni yeni yaşam tarzlarına tanık oluyordum.

Baltimore'a yaklaşıyorduk, yüksek yüksek binalar gözükmeye başlamıştı. Bakalım burda bizleri kimler karşılayacaktı...

Galata rıhtımı gibi gemilerin rahatça yanaşabileceği bir liman şehriydi Baltimore. Tabiî ki çok daha büyük, çok daha geniş, çok daha işlek bir yer olduğu muhakkak. Bizi sefaretten yetkili görevliler karşıladı, yanlarında Amerikalı görevlilerle birlikte.

Hemen sergimizi gezdiler. Onları her zamanki gibi protokole uygun olarak ağırladık. Daha sonra defileyi yapacağımız yer ve saat bildirildi.

Bizler kenti gezmeye çıktık, tabiî ki yakın yerleri dolaşıyorduk. Çünkü gece yemekte gemiye basın mensupları gelecekti. Daha defile yapılmadan, desenlerimizi, renklerimizi, otantik ve çağdaş Türk modasının uyumunu yakinen incelediler, basında da geniş yer verdiler.

Defilemiz bir gün sonra oranın eski bir tiyatro binasında olacaktı. Ertesi gün öğleden sonra dörtte bu tarihî tiyatroda Feridun Cemal Erkin'in resepsiyonuyla sunulacaktı ve de öyle oldu. Tiyatro çok ilginç bir yapıya sahipti. Kendimi müzede gibi hissettim. Tüm duvarlar o zamanlar daha tanıyamadığım oyuncuların fotoğraflarıyla doluydu. Doluydu derken sade bir dizaynla dizilmişlerdi. Oynanan oyunlardan bazı sahnelerin fotoğrafları tiyatronun duvarlarını doldurmuştu.

Çoğunlukla kendi dünlerini, oluşumlarını gururla sergiliyorlardı. İçin için bizim geçmişimizi ve zenginliğimizi düşündüm. Sarayları düşündüm, yanan yıkılan tiyatrolarımızı, Muhteşem Süleyman'ı ve Süleymaniyemizi, Sinan'larımızı düşündüm... İçimde bir kızgınlık, bir haksızlık rüzgârı oluştu. Zenginliğin yapılaşmasıyla olmayanları ya da küçücük olanları, ne kadar özenilir hale getiriyorlardı. Bu iç savaşım beni daha da yapıcı olmaya itekliyordu. Bir William Shakespeare, bir Steinbeck, bir O'Neill, bir Tennessee Williams'ın oyunları bir bir geçiyordu gözlerimin önünden. Ben bunların hepsini ablalarımın sayesinde biliyordum, ama içeriklerini tam olarak kavrayamamıştım o zamanlar. Giderek sanatın ve sanatçının dünya nimeti olduğuna huzur du-

yarak inandım. İç kargaşama rağmen kendimi çok yakın hissediyordum bu içinde bulunduğum dünyaya.

Defilemiz yapıldı, yine çok beğeniyle alkışlandık. Bizler dünün ve bugünün kostümlerini çağdaş bir uyum içinde sunmuştuk. Yabancıların en çok kullandığı kelime her gösterimizde yerini alıyordu: "fantastik..."

Üçüncü günde Baltimore'dan ayrıldık. Charleston'a doğru yol aldık. Şefik Kaptan rotamızı söyleyince akşam yemeğinde orkestra hemen müziği değiştirdi ve çarliston çalmaya başladı. Bir de baktık ki pistte yakışıklı geçkin delikanlılar yer aldı. Yanlarında da geminin yeni kolej mezunları. Bir güzel çarliston dansı yapmaya başladılar... Bizler oraya varmadan onların dansını yapıyorduk. Çok eğlenceli bir akşamdı. Başarı, beğeni, ne güzel bir ödüldü. O gece erken yatmaya karar verdim. Tabiî ki yoruluyorduk, hepimiz görev ve heyecan yorgunuyduk, insan biraz da düşünmek, yaşadıklarını yeniden yorumlamak ve taşımak için tartmak istiyordu...

Defilemiz bir gün sonra olacaktı.

Charleston... Burası bizim Ankara gibi geldi bana. Tabiî deniz olanı... Bir ağırlığı vardı, şimdi diyeceksiniz ki şehrin hafifliği olur mu ki ağırlığı olsun. Bilmem, bana öyle geldi. Bize olan yaklaşımları, diplomasisi, kadın örgütleri, davetleri hem olabildiğince özgür hem de bir o kadar kuralcıydı. Sempatik ve esprili... Bende böyle bir çağrışım ve böyle bir iz bıraktı Charleston.

Kadın kuruluşlarıyla piknik yaptık. Bize şehri gezdirdiler, öğle yemeğini bir balık lokantasında yedik. Büyük büyük balıkları çiğ olarak servis yaptılar, sonra bildiğimiz salatalığı da bize tatlı olarak sundular. Değişik bir Amerikan mutfağıyla karşılaştık. Kimimizin bağırsakları bozuldu, kimimiz sunulanları çok beğendi... Böyle güzel bir turla günümüzü noktaladık.

Defile yine bir otelin salonunda olacaktı. Elbise ve aksesuarlarla oraya gittik ve nefis gösterimizi sergiledik. Amerikalı hanımlar bizi hayranlıkla izlediler. Bazısı bu giysileri satın almak istedi. Ne var ki biz bu kostümleri, daha önce belirttiğim gibi, topluiğnesine varana kadar gümrüğe kaydettirmiştik. Aynı sayıyla geri götürmemiz gerekiyordu. Ancak sipariş olarak alabilirdik. Biz de sadece gösterimizi bıraktık onlara. Amerika'nın çok büyük bir ülke olduğu muhakkaktı. Uzaktan bakıldığında insanlara tüm haklar verilmiş... O insanlar da bu haklar için belli ki çok savaşlar vermiş. Haklı ya da haksız sahiplendikleri bu kara parçasına sahip çıkmışlar, ellerindeki maddî güçlerle yaşanır hale getirmişler... Buna kar-

şın, tamamen yapısal oluşumlarla duygularını unutmuşlar. Yine de yeni neslin en sevdiği balad "Old man river"dı. Hiçbir zaman onların o teknik ve mekanik yaşantılarını kıskanmadım. Ama emeğe verilen değere ve alınan haklara gıpta etmedim değil.

Amerika'dan ayrılırken bazı arkadaşlarımız orada kalmış ve de kaçak bir yolcu Amerika'ya sığınmıştı.

Tarsus rotasını Küba'ya çevirmişti.

Küba'nın çok renkli, hareketli olduğu söyleniyordu. Miami ve Havana'da defile yapacaktık. İki günlük yolculuğun ardından Havana'ya vardık. Gerçekten rengârenk bir adaydı. Herkesin ellerinde marakaslar çıkır çıkır samba yapıyorlardı... İzlediğim bol adalı filmler nedeniyle ortam bana hiç de yabancı gelmedi. Dorothy Lamour ve Bob Hope'un oynadığı bir sürü "yol"lu film... Hiç yabancılık çekmedim. Hani onları aramadım da değil, köşeyi dönünce karşıma çıksalar şaşırmazdım... Ama çıkmadılar...

O gün de meşhur Havana'da bayram varmış meğer. O ne ritim. Cıvıl cıvıldı insanlar, neşeyle şarkılar söyleyip dans ediyorlardı. Koskocaman bir bayram yeriydi sanki Havana. Büyük bir otelde defilemiz olacaktı. Bütün defilelerimiz süresince her zaman benim makyajımı ya Mediha Hanım ya da Nebahat Candan Hanım yapardı. Ellerine sağlık, çok da güzel yaparlardı.

O gün defile salonuna gitmekte biraz geciktik. Yapılacak işlerde de haliyle bir gecikme olacaktı. İlk defa makyajımı kendim yapmaya çalıştım. Benim hiç makyaj malzemem yoktu. Bildiğim kadarıyla önce pancake sonra da far, allık ve ruj sürmek gerekiyordu. Bunları okulun makyaj çantasından alıp kendim sürmeye başladım. Yüzüme baktım ve nerelerimin ön plana çıkmasının daha güzel olacağını görerek kendimi incelemeye başladım. Apakurya maskarası gibi boyamadım kendimi. Düşündüm ve pastel tonlarda bir makyajı kendime uygun gördüm. Ağırlığı gözlerime vererek ilk makyaj sınavımdan da geçtim. O gün çok beğenilmiştim.

Ben artık başkalarının üzerindeki ağırlığımı kaldırmıştım. Bu da bir sınıf atlama oldu bana. Yavaş yavaş mesleğimdeki yaşama ve var olma koşullarını öğreniyordum. Daha doğrusu mecburdum kendime sahip çıkmaya. Ertesi gün Havana'yı dolaşmaya çıktık. Ormanın içindeki ağaçların arasında eğlence yerleri vardı. Buralarda değişik gösteriler yapılıyordu. Grubumuz çok kalabalıktı. Biz yaşıtlarımızla eğleniyorduk. Berrin İnsel'in iki güzel kızı Füsun ve Solmaz yakın arkadaşlarım oldular. Yani onlarla çok iyi anlaşabiliyordum. Çok zeki ve uyumluydular. Ormanda ufak ufak hediyeler alıyorduk birbirimize.

Yaman Koray da bana bir marakas hediye etti. Bu hayatımda bir erkekten aldığım ilk hediyeydi. Çok sevindim. Dans edilen mekânlarda çala çala eğlendik. Havana'da bayram vardı. Otele döndüğümüzde Mebrure Hanım (Alevok) fena halde sinirlenmiş olmalı ki benden o marakasları istedi. Ben de verdim. Böyle şaşırtıcı olaylar da yaşanıyordu. Bu olaydan sonra Yaman hep kaçtı yanımdan...

Bir gün sonra yine grup halinde gece kulübüne gidecektik. Yanımda hocalarım da vardı. Tropicano Havana'nın en popüler gece kulübüymüş. Palmiye ağaçlarıyla kaplı devasa bir kulüp. Her ağacın gövdesi elli altmış metre kare ve ağaç gövdesine daire olarak pist yapılmış. En aşağı yirmi beş-otuz ağaç üzerinde gösteriler ve ışıklarla geçişler yapılıyordu... Hiç aralıksız bir şov. "Take my hand, I'm stranger in Paradise" şarkısı çalınıyordu.

Gerçekten cennet gibi bir yerdi. Az daha yaşım küçük diye beni içeriye almıyorlardı. Zorlukla ikna oldular. Sadece hindistancevizi içinde dondurma yememe izin verdiler. Zaten başka bir şey içemezdim ama, yine de çok sıkı bir kontrol vardı. Hem yaş hem içki için. Ben Tropicano'yu görmüştüm... Bir gece de o muhteşem şovlarını izlemiştim.

Gemimize döndüğümüzde sanki bir rüyada gibiydim. Hep o şarkıyı söylüyordum:

"Take my hand... I'm stranger in Paradise..."

Uyumuşum. Belki de gözlerim açık olarak uyumuştum. Yaşamda neler vardı. "Allahım teşekkürler" diyordum. Hani bir dev çıkar da "Dile benden ne dilersen" diye sorar, sen de dilediğini söylersin... Ben öyle bir şey istememiştim ki... Ne geldiyse kendiliğinden geldi... Çünkü istemesini de bilemezdim.

Havana'dan sonra Miami'ye yol almıştık. Limana geldiğimizde bizleri elçilik görevlileri karşılamıştı. Yine gemide bir tanıtım vardı. Bizler küçük bir organizasyonla ertesi günkü gösterimizden bazı kostümleri sergilemiştik. Konuklarımız da Sayın Prof. Dr. Vedat Ar'ın açıklamalarıyla sergimizi geziyorlardı.

Unutmayalım, bu sergi bir ekip çalışmasıyla oluşmuştu. Bu ekibi oluşturanlar akademisyenler ve usta eğitmenlerdi. Vedat Hoca da çok duygusaldı. Her beğeni onu daha da coşturuyor, sergiyle ilgili bilgi verirken zaman zaman gözleri yaşarıyordu. Vedat Bey'in ve sevgili eşi soprano İclal Ar'ın Türkiyemizin ilerlemesi için sanata büyük katkıları olmuştur.

Vedat Hoca ilk desen animasyon çalışmalarını reklamlarda kullanmış ve bu sayede pek çok grafiker gence yeni yeni çalışma sahaları yaratmıştır.

Miami bir sürü küçük adadan oluşmuş bir adalar topluluğu... Tabiî bazıları inşa edilen köprülerle birleştirilmiş. Hatta o kadar küçük adalar ki bazılarında sadece bir adet villa var... Bunları motor gezisinde gördük. Tabiî biraz ürkütücüydü ama gezmek için masalsı bir yer. Hele hele Miami'nin merkezinde oteller zinciri oluşmuş... Çoğu da ismini *Binbir Gece Masalları*'ndan almış: Şehrazat, Ali Baba, Keloğlan, Nasrettin vs.

Ama Miami Beach şahane bir sahil ve tatil yeri.

Defilemiz de çok güzel geçti. Gemide tekrar tekrar verdiğimiz kokteyller de Miami basınında oldukça geniş yer aldı. Zaten Tarsus gemisi de ünlü olmuştu. Her yerde "yüzen kültür" olarak bahsediliyordu ondan.

Orada bizim biraz daha kalmamızı istediler ama programımız çerçevesinde planlanmış bir gösteri vardı... Avrupa'ya doğru yola çıktık. Rotamız Fransa'ydı. Villefranche'a demirleyecektik.

On iki günde geldiğimiz Amerika'dan dokuz günde Atlas Okyanusu'nu aşarak önce Lizbon'a sonra da Fransa'ya varacaktık.

Yine uzun bir yolculuğa başlamıştık. Bu sayede herkesin birbirini daha iyi tanıyabileceğini, dostlukların pekişeceğini sanıyordum. Sürpriz tahminler çok da az olmuyordu. Ama yine de verilen değerler insanları yanıltabiliyordu da. Olsun hayat yine de güzel... Devam ediyorduk yolculuğumuza.

Atlas Okyanusu'nun suları hoşgeldiniz der gibi bizi yeniden kucakladı. Ben beyaz, mor ve lacivert dostuma kavuşmuştum. Süratle geçen günler gibi ona bakarak özlemlerimi, olacakları sanki görüyordum.

Uğrayacak iki yerimiz kalmıştı. Fransa ve Portekiz. Sonra İstanbul'a dönecektik. Ya sonra?.. Onu göreceğiz. Bana bu kapı açılmıştı. Peki ondan sonra?.. Bu düşünceler kafamı allak bullak ediyordu. Onlarla doluydum... Neler olacaktı kim bilir? Dalgaların arasında Dürdane Ablamın bana ayrılırken söylediği sözler aklıma geldi. "Belkıs nasıl gidiyorsan, öyle dön" demişti.

Onları çok özlemiştim. Ve onların istemediği hiçbir şeyi yapmamıştım. Tabiî ki genç kızlığa yeni adımını atmış biri olarak duygusal kıpırtılar yaşıyordum. Ama yine de hakkım olmayan tek şey yapmamıştım. O yaşta gönül ferman dinlemez derler ama, ben yine de fermanımı içime atarak yalnızlığımı yaşadım.

"Bu gece gemide güzellik yarışması var" dediler ve bizleri de aday olarak gösterdiler. Allah Allah nereden çıktı şimdi bu yarış-

ma?.. Benim hiç inanmadığım bir konu. Neden diyeceksiniz... İnsan bir kere bir etikete sahip oldu mu, diğer yapacağı işlerini o etiket gölgeliyor ister istemez. Ama o günkü yarışma her zaman olduğu gibi bir eğlence programı olarak adlandırılmıştı.

Akşam yemeği sonrası Orhan Bey bizleri orkestranın önüne çağırdı. Hepimiz tek tek jürinin önünden geçiyor, sonra da tekrar bir araya geliyorduk. Tabiî ki ciddi bir oylama olmamıştı. Sonunda ayrım yapmadılar ve galiba hepimiz kraliçe olduk. Çünkü bütün bu yarışmaya katılanların ayrı ayrı özellikleri vardı. Katılanların güzellikleriyle beraber yaptıkları iş de büyük önem taşıyordu.

Günler geçiyordu. Gemide sevilen bir genç kızdım. Yine bir gün güvertede İsmet Sıral, Semra Dağoğlu, Mizat Aydostlu, Sevinç Tevs ve diğer arkadaşlarla sohbet ediyorduk. İsmet Sıral o kadar iyi ve candan bir insandı ki, benim bazı şarkılarını onunla birlikte söylemem ve bazı konularda ondan fikir almam kendisini mutlu ediyordu. Bildiği bütün müzik kurallarını bana anlatıyordu. O gün de coşmuştuk. Onlar konuşuyordu ben de ustaları dinliyordum. Elindeki nefesli sazıyla egzersizler yapıyordu. Birden coştular. Sevinç Tevs'le harika bir jam session'a başladılar, hiç hesapta olmayan plansız bir coşkuydu. Bu arada çevremize de dinleyiciler dolmuştu. Bitirdiklerinde müthiş bir alkış yağmuruna tutuldular. Ben de kendimi tutamayıp ikisinin de yanağından öptüm. Tabiî onlar da benim yanağımdan öptüler. Çok güzel dakikalardı. Tam o güzel melodileri yaşıyordum ki, yanıma ailesiyle yolculuk eden çok saygı duyduğum bir bey yaklaştı: Bay X "Teessüf ederim sana... Bir genç kızın yanağını ancak kocası öper. Bütün ümitlerimi yıktın. Ben seni gelinim olarak görüyordum" dedi. Ben de sahiden ayıp bir şey yaptım düşüncesine kapılarak bu durumu Refia Hanım'a söyledim. "Yok kızım. Senin ve sanatçıların elleri ve yanakları öpülür" dedi. Bu farklı görüşler ve davranışlar bizleri tanımayanlar arasında her zaman hakkımız olmayan yakıştırmalara neden olmuştur. Ama kendilerini kanıtlayanlar bunları aşmıştır... Çünkü ben bu mesleğe koca bulmak için gelmemiştim... Yapacağım çok iş vardı, buna inanıyordum.

Yolumuza devam ediyorduk. Zaman zaman değerler kendilerini gösteriyordu. Mor lacivert dalgalarımda yine annemi, babamı ve kardeşlerimi gördüm. Onların yerini alacak kimsem yoktu. İnsanlar sevgi ve övgülerini belli bir amaç için kullanıyorlardı.

Bakalım daha neler görecektim. Onlara birer öpücük yolladım.

Her geçen gün biraz daha Atlas Okyanusu'na veda etmeye yaklaşıyorduk. Bir de bu güzel olayların yanında acı bir olay yaşamıştık. Yolculardan birini kaybetmiştik. Kimseye açık açık söylenmedi... Ama ağızdan ağıza "Gemide cenaze var" diye bir söylenti dolaşıyordu. Kimdi, nerede kalıyordu, bu açıklanmadı. Belki de açıklandı da üstü kapalı geçildi. Ama bir ölüm soğukluğu uzun zaman devam etti. Sonra her zaman olduğu gibi zaman her şeyi unutturdu ve gemide herkes normal yaşantısını sürdürmeye başladı. Emanet de vatanında yakınlarına teslim edildi.

Güle ağlaya yolumuza devam ediyorduk.

Yine hayli erken bir saatte dokuzuncu günümüzü bitirip karaya ayak basacaktık. Her kara parçası uzaktan aynı gözüküyordu. Memleketlerin kültürleriyle değer kazandığını karaya adım attığınızda daha iyi anlıyordunuz.

Lizbon... Limanda kendimi Karaköy'de hissettim bir an. Gri gri binalar, kocaman kocaman yapılar tabiî ki bizim o meşhur Bankalar Caddesi'ndekilere benzeyen işyerleri ve de hemen her yerde boğa boynuzlu ilanlar.

Orhan Bey "Bu akşam boğa güreşini kaçırmayalım" dedi. Toplu olarak gitmeye karar verildi. Defilemiz ertesi gündü. Biletlerimiz sefaret tarafından temin edilmişti. Akşamı dört gözle bekliyor ama bu arada da şehrin önemli yerlerini geziyorduk.

Green Hause... O ne güzel bir botanik köy... Sanki bin bir çeşit bitki ve ağaç üzerine kurulmuş yerleşim yerleri unutulur gibi değildi. Her bitkiye göre ayrı evler yapılmış, onlarla ilgili bilgiler gezenlere sunulmakta...

Hepimiz bu olağanüstü yapıları hayranlık ve büyük bir dikkatle izledik. Akşama az bir zaman kalmıştı. Hepimiz heyecanlıydık. Orası zaten muhteşem bir parktı. Sanat her köşede kendini gösteriyordu.

Orada yirmi yaşlarında bir gençle karşılaştık. Elinde küçük bir makas ve parlak renkli bir kâğıt vardı. "Sizi keseyim" diye tutturdu. Hepimiz şaşırdık. Sonra yaptığını bize gösterdi. Grubumuzda Mizat, Sevil, Rıdvan Bey ve hocalarımız vardı. Birbirimize bakarak "Haydi kes bakalım" dedik. Hepimiz gülüyorduk. İki pesetaya iki dakikada kafalarımızın siluetini çıkarıp kestikten sonra kartona yapıştırdı...

O kartonların üzerine de hepimiz unutulmaz arkadaşlığımızı ve dostluğumuzu pekiştirecek imzaları attık; yıllar sonra okuduğu-

muzda gençliğimizi ve o günleri anımsarız diye. Mizatçığım bana kelimelere sığmayan sevgisiyle şöyle yazmıştı:

"Laleciğim arkadaş arkadaşa ne yazar, anladığın gibi..."

Akşam olmuştu. Arenaya gelmiştik. Yuvarlak bir alan. Üst üste insanlar. Sarı, turuncu, yeşil, mor, kahverengi iç içe... Yerde nefis bir toprak rengi... Ben çok heyecanlıydım. Nasıl heyecanlanmam ki, bir boğa öldürülecekti, bizler de seyirci olacaktık!.. Ve binlerce kişi vahşetin o yabanıl zevkini tadacaktı!.. O kadar güzel bir İspanyol müziği çalıyordu ki, insan donup kalıyordu. Atların üzerinde incecik tığ gibi matadorlar vardı. Hepsi de dünyanın en popüler mankenlerinden daha zarif ve daha estetik görünüyorlardı. Bir bir geçmeye başladılar. Taşlı boleroları bizimkilerle boy ölçüşebilir güzellikteydi. Öncelikle şov ağırlıklı bir gösteriye başladılar. Sanki hepsi at sırtında flamenko yapıyordu. Nefis bir dans gösterisiydi. Bir, üç, beş derken esas matadora sıra geldi. Aman efendim, bir yakışıklı, bir yakışıklı ki insanlar kıyamet koparıyor. O da yana yatık uzun melon şapkasıyla bazı kişilere selam veriyordu.

Arenaya ilk çıkanlar antrenman boğalarıymış. Esas güreşecek boğa alana girdi. Ortalık yıkılıyordu alkıştan. Matador dans eder gibi kılıcın üzerinde kırmızı şalla boğayla oynamaya başladı. Her hamlede "Ole ole!" nidaları çınlıyordu arenada. Boğa iyice kızmıştı. Ben her atakta başımı çeviriyordum. "Allahım, bitse de gitsek bir an önce" diyordum içimden. Sinirden ölecektim. Daha bitmedi. Hayvan zaten sersem olmuştu. Başladılar kılıç saplamaya... Vahşetti bu... Dayanılır gibi değil, ne biçim zevkti bu... Her "ole"de kılıcın battığı yere bir yenisi saplanıyordu... Korkunç bir şeydi. Hayvanın kafasından kanlar akmaya başlamıştı. Bağırışlar biraz daha yükselmeye başladı. Orhan (Boran) Bey çok iyi İspanyolca bildiği için hepimiz ona sorduk:

"Nedir bu bağırış?"

"Boğayı küçük buldular."

"Vay vay vay... Zevke bakın!"

Ne vakit bitecekti bu vahşet. Matador o filmlerde gördüğümüz tehlikelerin hiçbirini atlatmadan o canım hayvanı yerlere serdi. Birkaç atlı geldi ve boğayı sanki büyük bir başarı ödülü taşır gibi sürükleyerek alandan dışarı çıkardılar. Ama yine de o vahşetten sonra protesto gösterisi devam etti. Bizler çok hüzünlüydük ve birbirimizin yüzüne bakamıyorduk. Kendimizi suçlu hissediyorduk ve bir eziklik içindeydik.

Akşam yatmak için gemiye dönerken yol üzerinde ışık yanan bir yer gördük. Biraz yaklaştık. İçerden müthiş bir ağıt geliyordu,

durduk. Biraz daha yaklaşarak kapıdaki yazıyı okuduk: Amália yazıyordu. Sonradan öğrendik ki en önemli fado sanatçısı Amália Rodrigues'miş. "Oturabilir miyiz?" diye sorduk. Bize "Şarkılar dinlendiği zaman daha güzel olur" dediler. Çok haklıydılar. Biz de geç vakte kadar Amália'yı dinledik. Ordan hiç ayrılmak istemiyordum. Beynimde yine şarkı söyleme hasletim canlandı. Ne kadar bana yakındı bu duygular... Bu balad şarkıları... Ondan mı seviyordum Jacques Brel'i, Gilbert Bécaud'u... Bu şarkılar da benim yolumu ışıklandırıyordu... Yüreğimden bir şeyler kopuyordu onları dinlerken. Neler düşünüyordum...

Sabah defilemiz vardı yine. Yatıp iyi bir uyku uyumamız lazımdı. Ertesi gün kahvaltıda vahşeti ve Amália'yı konuştuk; gözlerimizin önünden gitmeyen o boğanın yaşam savaşını ve kulaklarımızdan silinmeyen "Adieu Lizbon" şarkısını...

Defilemiz yine güzel bir otelde yapıldı. Yine çok beğenildik. Alkışlarla, "Adieu Lizbon" diyerek Fransa'ya doğru yola koyulduk.

Her çıkışın çok zor, inişinse çok daha kolay olduğunu söylerlerdi. Birkaç gün sonra tekrar Cebelitarık Boğazı'ndan daha kısa bir sürede geçeceğimiz söylendi... Yani sayılı günlerimiz kalmıştı. Bir de Fransa da Cannes'da defile yapacaktık. Fransa benim kendime çok yakın bulduğum bir yerdi. Biraz da seviniyordum. Bilmiyorum nedenini... Sanatıyla, modasıyla, şansonları, bazı dostlarımızla, yani yazarı ve çizeriyle kendime çok yakın buluyordum. Orada sanki sanata ve sanatçıya karşı daha çok önem verildiği düşüncesindeydim. Daha doğrusu sanata daha da hak verildiği kanısındaydım. Bu düşüncelerle dolu olarak Villefranche'a geldik.

Villefranche'ın iki-üç yüz metre kadar açığına gemimiz demirledi. O gün defile yoktu. Villefranche, Monte-Carlo, Nice, Cannes... Bunlar birbirlerine çok yakın yerlerdi. O yıllarda Grace Kelly yeni Monte-Carlo prensesi olmuştu. Dillere destan bir düğünle âdeta bir masal yaşantısı bizlere bir film gibi gösterilmişti. Muhteşem Monte Carlo kumarhane binası bizim gemiyi demirlediğimiz yerden gözüküyordu. Altın rengi ışıklandırılmış bina; bina değil tabiî ki saray... İşte bu hakiki saraydı. Saray değil canım, saray saray içinde malikâne... Muhteşem bir görünüm... İçinde büyük kumarlar oynanan, orada birçok dünyanın yıkıldığı söylenen muhteşem bir görüntü... İçinde büyük sırların saklı olduğu üzerine öyküler yazılan yerlere benzeyen görkemli bir yapı... Enteresan... Beni hiçbir zaman çekmeyen bir görkem... Hani "Gelin sizi bir hafta burada misafir edelim" deseler, emin olun bir an düşünürdüm. Orada huzur olduğuna inanmıyordum.

Gemi demirlemişti. Bir botla sahile çıkıp Villefranche'ın çakıllı ve kirli sahilinde biraz güneşlenelim dedik. Minik havlularımızı taşlı sahile yaydık. Hale ve Belma kardeşlerle Vaya Condios'un şarkısının çalışmalarına başladık. Ben de onlarla birlikte söylemeye çalışıyordum. Ama tabiî ki bütün şarkıları içimden söylüyordum. Hale'yle yıllar sonra karşılaştığımda bu şarkıyı ona söylemiştim. Ne yazık ki, kendisi bu parçayı anımsayamamıştı. Ama bende çoktan unutulmazlar arasına girmişti o şarkı.

Defilemiz ertesi gündü. Biz hem bulunduğumuz yeri tanımak hem de bazı yerleri görmek için merkeze doğru yürümeye başladık. Yine sefaretten görevli kişiler bize eşlik ediyordu. Bir deniz müzesine girdik. Tam iki saat denizdeki canlılarla tanıştık. Bilmediğimiz o kadar çok yaratık vardı ki denizin dibinde, zaman yetmezdi onları tanımaya. Daha bizler Kaptan Cousteau'yu bile tanımamıştık.

Dolaşırken bir sinemanın önüne geldik. Charlie Chaplin'in *Sahne Işıkları*... Bu ne güzel bir rastlantıydı. Daha Türkiye'de vizyona girmeyen bir filmmiş. Okumuştum ama... Bu filmler en az üç dört yıl sonra Türkiye'de gösterime giriyorlardı. Benim sinemalarım da zaten sonraları başlamıştı.

Hepimiz aman kaçırmayalım, görelim diye gişede kuyruk olduk. Kimimiz anlamayız ama yine de olsun muhakkak görelim dedik. Sıraya girdik. O şaheser film başladı. O eşssiz müzik ve onunla sahne ışıkları ışımaya başladı... Zaman zaman "one man show", zaman zaman bir bale resitali, kimi zaman da şöhretin doruğundan aşağıya inen bir starın duyguları ve bu duygularla yaşam mücadelesi... Aşk... Paylaşma... Rüya gibi işlenmiş bir film... Sinemadan çıktığımızda gözlerimiz ağlamaktan kan çanağına dönmüştü. Çoğunu anlamamamıza rağmen o ustanın oyunu bir mim sanatıydı, izlenmeye değerdi.

Gemide hepimiz felis felis (sinek) diye güldürüyü devam ettiriyorduk. Yıllar sonra her sanatçının sahne ışıklarının sönmemesi için nasıl mücadele verdiğine istesek de istemesek de tanık olmuşuzdur.

O gece *Sahne Işıkları*'nın müziğiyle uyudum. Rüyamda bale yapıyordum. Ve o müzikle defileye çıkıyordum. Bir elbise vardı ki bütün uğraşmalarıma rağmen giyemiyordum. Çekiştire çekiştire uyandım.

Sabah Cannes'a gidecektik. Palm Beach'te defile yapacaktık. Sefaretten gelip büyük bir otobüsle bizleri aldılar ve Cannes'a götürdüler... Palm Beach çok güzel bir casinoydu. Burası Avrupa

sosyetesinin çok sık uğradığı ve büyük kumarların oynandığı bir casinoymuş. Biraz da yağmur yağmıştı sanki, nemli bir rüzgâr esiyordu dışarda. Tereddütlü bir bekleyişle hazırlığa başladık. Fransızlar bizlere hiç yardım etmiyorlardı. Sanki onlardan başka kimse moda gösterisi yapamazdı. "Hava yağmurlu" diyerek bizi caydırmaya çalışıyorlardı. Çünkü bazı masalar kaldırılmıştı ve bahçe yağmur nedeniyle pek düzenli değildi. Bizler yine tekvücut olmuştuk. Elbirliğiyle, bize yakışır biçimde bahçeyi düzenleyip, hiçbir aksaklık ve gecikmeye, daha da önemlisi kimsenin dil uzatmasına fırsat vermeden tam vaktinde defileye başladık.

Başta sefaret mensuplarımız, sonra çeşitli ülkelerin sefir ve sefireleri ve de çeşitli davetliler tarafından yine çılgınca alkışlanıyorduk... Palm Beach'in çift kadın heykelli podyumunda âdeta heykeller bile bizi alkışlıyordu... Hiçbir engel bizi durduramamıştı. Bu gezideki son defilemizi de burada böylece başarıyla noktalamıştık.

Gemiye yani Tarsusumuza döndük. Bu altmış üç günlük gezi beni çok geliştirmişti. Bakış açım da çok değişmişti. Herhangi bir hata yaptığımı sanmıyorum. İstanbul'a varmak üzere yola çıktık. Ne yazık ki, bazı kişilerin "Gümrükten sen şunu geçir, sen de bunu geçir..." "Bende bir adet bundan var... Gümrükte birisine hediye edersem, rahatlıkla geçiririm..." şeklindeki küçük hesaplarını işittiğim zaman o büyük, ulaşılmaz gördüğüm insanların ne denli küçük olduğuna tanık oldum. Çok üzüldüm. Benim hiçbir zaman böyle sorunlarım olmadı. Bazı kişilerin gözümden düşmesi bana acı verdi. Biraz daha dikleştim. Kendime güvenim daha da arttı. Hep bilmeden bir hata yapacağımdan korktum. Benim hamurumda bu yanlışlıklara yer yokmuş. Sevgili Muzumu yine anımsadım. Bazı büyük bildiğim değerlerin onları tanıdıktan sonra hiç de büyük olmadıklarını gördüm çünkü. Bu kendimle baş başa kalışım bana beni ve diğerlerini tanıttı.

Yavaş yavaş valizleri toplamaya başlamıştık. Birkaç gün daha vardı İstanbul'a varmamıza. İki ay yaşadığımız odamıza, evimize çok alışmıştık. Yalnızlığımı paylaştığım kamaramla artık dost olmuştum. Beni dinliyordu. Çıkmazlarımı birlikte çözümlüyorduk. Oysa bu kamaraya ilk girdiğimde ona ne kadar uzaktım. Yabancıydım.

Ne zaman hoşlandığım bir kimse bana biraz yaklaşmak istese ondan hep kaçmıştım. Aslında bayağı bir iz bırakmıştı bende... Hem bedenimde hem beynimde... Koşarak kamarama kapanmış, tüm sırlarını ona anlatmıştım. Aynalardan da yüzümü kaçırmadım. O da bana hak vermişti. Çözümleri hep baş başa hallediyorduk.

Dostum ve sırdaşım olmuştu kamaram... Bunların hepsi ayrılık anının günah çıkartmalarıydı. Bayağı da yaklaşmıştı ayrılık zamanı...

Öyle fazla alışveriş yapacak param yoktu. Kendime ancak benim taşıyabileceğim bir pardösü, bir lasteks mayo ve bir tanede transistörlü radyo almıştım. Birkaç küçük anı olarak da gittiğimiz yerlerden biblo vs... O sıralar Türkiye'de bu aldıklarım kolay bulunmuyordu, hatta yoktu da denilebilir.

Bunların hepsini bir valize topladım. Bir de Acar'ın, babası Safa Bey'e yolladığı bir paketi de ayrı tutarak, toparlanmaya başladım. İçinde ne olduğunu hiçbir zaman bilmedim. Amerika'ya giderken de ona bir paket götürmüştüm, onun da ne olduğunu hiçbir zaman öğrenmedim. Acar, Safa Kılıçlıoğlu'nun Amerika'da okuyan oğluydu. Annesi Bedia Hanım Refia Hanım'ın yeğeni oluyordu. Eşinin *Yeni Sabah* gazetesine Zeynep Berk adıyla moda yazıları yazıyordu. Annma da uzun anlattım ama olaylar böyle gelişmişti. Kardeş çocuklarından biri de Nurullah Berk'ti. Nurullah Bey de ünlü bir ressamdı. Ve Refia Hanım'ın büyük aşkı, ayrıldığı eşi, yegâne sevdiği varlıktı. Nâzım Hikmet'in eşlerinden birine kaptırdığı, biraz da vefasız olarak onda kalp yarası açan aşkı.

Artık seyahatimizin son günlerini yaşıyorduk. Akdeniz'in sıcacık havası içimizi ısıtıyordu. Tüm sahiller bize kucak açıyordu, bunu hissediyorduk. İnsan yaptığı işle mutlu olabiliyorsa kendini daha da güçlü hissediyor ve bu duygu insana yorgunluğu unutturuyor. Şimdi her şey daha net ve daha da güzel görünüyordu bana.

Stromboli'nin o sönmüş kızgın görünümü hem ürkütüyordu hem de bir resim harikasını çağrıştırıyordu bana. Akdeniz öyle bir dünyaydı ki bir saniyenizin bile kayıp olmaması için, elinizden gelse zamanı durdurabilirsiniz.

Tarih 12 ağustos... Sabah saat dört... Gökyüzünde iki kocaman ışık kütlesi. Tanrım bu neydi?.. Bir yerden güneş doğuyor, bir yerden de ay batıyordu. Dilim tutuldu... İki muhteşem küre... Kral ve kraliçe birbirlerine kur yapıyorlardı. Sonunda kavuşamayacaklarını bilerek yalnız kalmaya mahkûm keder içinde birbirlerine veda ediyorlardı. Bu ender yaşanan olay bize verilen armağandı kuşkusuz. Uzaydan bu ışık demetlerini bize sunduğu için doğaya teşekkür ettik. Kimimiz hüzünlendik buluşamadılar diye. Bu düşünceler biraz da gülmemize neden oldu... Ya buluşsalardı?.. Acaba dünyanın sonu böyle mi olacaktı?

İstanbul'a yaklaşıyorduk artık. Ege adalarına içimiz buruk da olsa el salladık. Uzakta da olsa "Yasus, yasu pedya..." sesleri işitiliyordu belli belirsiz.

Sabah olmuştu artık, gün ağarmıştı. Gri, mavi, pembe ve alev renkleri çevremizi sarmıştı, İstanbul yavaş yavaş beliriyordu. Sonra minarelerden ezan sesleri duymaya başladık. Yine şükrettim Tanrı'ya, vatanıma kavuştum diye. Ayrılık beni daha da bağlamıştı güzel ülkeme... Kadınlarımızı düşündüm... Memleketimden insan manzaralarını düşündüm... Babamı gördüm... Ayağında taşıdığı şarapnel parçasını ve taşıdığı gazi onurunu ve bundan duyduğu gururu anlatışını hatırladım.

Hayatım boyunca elimden geldiği kadar kalıcı güzellik bırakmak için yemin ettim. Çünkü yapılanların onurunu taşımak, hiçbir şeyle ölçülemez ve sizi daha da onurlu ve de sorumlu yapar.

Ey güzel İstanbul... Benim sevgili yârim... O kendine özgü tarihsel görünüm, sayısız kişilere kucak açmış denizi, bir ana şefkatiyle, hasret gidermek için sabırsızlanıyordu sanki. Tanrım o ne güzellikti, sarayları, Kız Kulesi, Galata Köprüsü, balıkçıları, şehir hatları vapurları, Kadıköy, Haydarpaşa, güzelliği dillere destan olmuş sultanlar gibi kurum kurum kurularak bizlere, hoş geldiniz der gibiydiler.

Kendimi de güzel gördüm. Valizlerimi hazırlamıştım. Bana ait tüm eşyalarım hazırdı. 12 haziranda neyle yolculuğa çıkmışsam, yine onları giymiştim. Aileme söz vermiştim...

Yolcu salonu uzaktan çok kalabalık görünüyordu, giderken de öyleydi. Tarsus (ben ona Amerika'dan sonra Don Kişot adını vermiştim) limana yanaşıyordu. Daha kimseyi görememiştim. İçimi bir korku sardı. Her şey olabilirdi. Acaba döneceğimizden haberleri olmamış mıydı?.. Yok yok, muhakkak gelirlerdi... Üf hay Allah neredeler?.. Bakındım, bakındım, yoklardı... Hah, tamam tamam, gördüm onları, Bana el sallıyorlardı. Uçuyordum. Gözlerimden sevinç gözyaşları akıyordu... Ben de bu yaşları bir türlü anlayamadım; sevinince de ağlıyoruz üzülünce de.

(Muzumun söylediği gibi "Ah bu gözyaşları her zaman kendine bir yer bulur... Sevinince şakur şukur, üzülünce de salya sümük..."

Gemimiz hiçbir arıza yapmadan bizleri aldığı yere sağ salim teslim etti. İnerken iskelenin tutunduğum son yerine bir öpücük kondurdum, bizleri vatanıma getirdiği için ona teşekkür ettim.

Aileme, arkadaşlarıma, hocalarıma sarılmak epeyi zaman aldı. Dürdaneme, Lütfü Enişteme çekinerek bakıyordum. Herhangi bir terslik oldu mu diye. Hayır olmamıştı. "Aferin sana, gittiğin gibi döndün. Sana bu kadar da demedik ya, ama seninle iftihar ediyoruz. Verdiğin sözü tuttun" dediler.

Bu güzel karşılanmadan sonra Eyüp'teki evimize döndük. Anneciğim benim sevdiğim yemekleri yapmıştı. O gece bayağı bir ziyafet vardı. Babacığım daha sonra geldi. Ona da sarılarak ellerinden öptüm.

"Döndük babacığım."

"Nasıl Lütfü işlerini halletti mi?"

"Hepsi halloldu babacığım."

Babam yan gözle de bana bakıyordu, neden olduğunu anlayamadım.

Artık huzur içindeydim. O gece makine sallantısı olmadan, deliksiz bir uyku uyudum. Yaşamak çok güzeldi; hele bir görevi başarıyla yapabilmek ölçüsüz, bambaşka bir mutluluktu.

"Tamam efendim"ler

Okullar tatildi, ben vereceğim sınavı düşünüyordum. Bir türlü günlerim uyuşmuyordu... İyice de ünlenmeye başlamıştım. Biraz da kaçmıyor değildim ya. Hep ya beceremezsem korkusu yaşıyordum. Artık tanındığım için de hakkımda iyi, kötü her şey yazılıyordu. Konservatuvara girebilmem için bir yolunu bulup sınavı kazanmam gerekiyordu. Ne var ki artık okuluma bağlılığım ve yapacağım işler buradan hiçbir şekilde uzaklaşamayacağımı gösteriyordu. Devamlı yabancı konuklar geliyordu. Tatil dinlemiyordu. Tanıtım için ben şarttım. Hiçbir yere ayrılamazdım.

"Hadi Belkıs, tam onda okulda ol."

"Tamam efendim."

"Belkıs İran şahı gelecek."

"Tamam efendim."

"Belkıs, Kraliçe Elizabeth gelecek."

"Tamam efendim, hemen ordayım."

"Belkıs, Karamanlis geliyor, muhakkak bizim desenlerimizin, Anadolu kültürümüzün farklılığını göstermemiz lazım."

"Tamam efendim."

"Belkıs, Prenses Süreyya gelecek."

"Tamam efendim."

"Belkıs, akşam Dolmabahçe Sarayı'nda defile var."

"Tamam efendim."

"Belkıs, Eisenhower geliyor."

"Tamam efendim."

"Belkıs Hilton açılıyor. Tüm konukları sizler karşılayacaksınız."

"Tamam efendim."

"Belkıs para fonu kongresi oluyormuş, bizim kıyafetlerle açılış yapılacakmış."

"Tamam efendim."

"Belkıs güzellik kraliçesi gelecek."

"Tamam efendim."

"Belkıs Polatkanlar geliyor."

"Tamam efendim."

"Belkıs, İstanbul turizm müdürü Fethi Pirinççioğlu'nun düzenlediği Turizm kongresi başlıyormuş, konuklara kıyafetler gösterilecek."

"Tamam efendim..."

Daha... Daha birçok gün... Ben bu yaptıklarımla her zaman gurur duydum. Beni ben yapan bunlar oldu.

Ücret mi? Tek kuruş almadan... Benim maddî değil, manevî olarak hiçbir şeyle ölçülemeyecek kadar büyük bir servetim oldu.

1954-1960

1954-1955 eğitim yılı başlamıştı. Ben de artık değişik isim kullanmaktan vazgeçmiştim. Hayatıma Lale Belkıs olarak devam ediyordum. Okulda arkadaşlarıma çeşitli gösteriler de yapıyordum. Şımarıklık değildi, bütün eksiklerime rağmen biraz daha kendine güvenen biri olmuştum. Güldürüler yapıyordum, şarkılar söylüyordum, hatta masa üstüne çıkıp, ünlü konuklarımızın, dikiş diktirmeye gelen bazı müşterilerimizin taklitlerini yapıyordum. Ama hiçbir zaman saygısızlık yapmıyordum. Hele hele ders saatlerinde asla...

İşte bu sıralarda sınıfımıza yeni bir hoca geldi. Kız okuluna erkek öğretmen. Manto ve tayyör yapımıyla ilgilenecekti. Olgunlaşma'nın tüm dikişleri gerçekten çok güzeldi, gelinlikler rüya gibi olurdu. Çeşitli çeyizler, elbiseler, tuvaletler, mantolar, tayyörler...

Demek ki palto ve tayyör dikişlerinde böyle bir gereksinim duyulmuş. Aslında ben Olgunlaşma'ya girmeden önce de bir erkek hoca gelmiş: Necmi Vardar. Sevgili Vardar da birkaç yıl ders vermiş manto, tayyör üzerine.

Yeni hocamız Faik Sönmez oldukça yakışıklıydı. Bizler olur olmaz sorular sormaya başladık. Maksat konuşmak.

"Hocam tayyörün yakasına kıl tela mı koyacağız yoksa keten tela mı koyacağız?"

"Kumaşınız gabardin veya başka kışlık kumaş ise kıl tela koyacaksınız. Ama eğer kumaşınız ketense tabiî ki keten tela kullanacaksınız."

"Teşekkür ederim efendim."

Başını kaldırmadan cevap verirdi. Hemen arkadaşlara koşardım:

"Çocuklar ben anlamamış olabilirim, bir de siz sorun."

Arkadaşlar giderler, aynı soruyu tekrar sorarlardı. O da hiç sıkılmadan aynı sözlerle anlatırdı. Faik Bey'le altı yıl birlikte çalıştık. Giydiğim en güzel tayyörü o dikmişti. Lacivert, nefis bir tayyördü. Zoraki bir kumaş alabilmiştim. Onu eskitene kadar giydim, ikincisini yapmak istedim, o da güzel oldu ama ilki gibi olamadı, nedenini bilemiyorum.

O sıralarda Beyoğlu'nda manken Lale Belkıs rüzgârı esmeye başlamıştı. Sık sık gazetelere çıkıyordum. Önemli diplomat veya sanatçı konuklara defile yapıyordum. Saat dokuzda girdiğim okuldan, akşam beşte ayrılırdım.

Okulumuzun karşısında Taksim Erkek Lisesi vardı. Çıkış saatimizde birçok arkadaşımızı o liseden çıkanlar beklerdi. Beni kimseler beklemedi, kendimi bile kandırırdım bazen, şu gelmiş beni bekliyor, bu sürpriz yapmış gelmiş diye. Ünalcığımı arkadaşı Suphi beklerdi, sonra da evlendiler... Üç çocuk sahibi oldular...

Okul çıkışında Ünal'la Tünel'e kadar yürürdük. Önce İnci Pastanesi'ne uğrar, birer profiterol yerdik. O zamanlar kilo korkumuz yoktu. Horoz ya da balık biçimli çikolatalardan birer parça alabilirsek alırdık, küçük dağları biz yarattık dercesine keyif çata çata yolumuza devam ederdik. Tokatlıyan Oteli'nin önünden geçe geçe otel sakinleriyle tanış olmuştuk. Onlara selam vermek için büyük özen gösterirdik. Benim için kısa sürdü. Artık her adımımız izleniyordu. Bir İlhan Demirel vardı ki, her olayı yakından takip ederdi, Mendès France'ın Türkiye'yi ziyaretinde çiçek yerine bir şişe pastörize sütle karşılaması dünya basınında yer almıştır. Mehmet Biber biber gibiydi. Kimsenin bize laf etmesine izin vermemiştir. Bize önce basın sahip çıkmıştı. Zaten halk mankenliği de onların sayesinde kabul etmişti. Hele Meftun Olgaç, aman Tanrım, okuldaki tüm olayları, kim gelmiş, kim gitmiş, kim ne yapmış, günü gününe basına yansıtırdı. Necati Zincirkıran kuş uçurtmazdı, ondan hiçbir haber kaçmazdı. O bende hep *La Strada* filmindeki Anthony Quinn'in Zincirkıran Zampano rolündeki halini anımsatmıştır, her zaman saygı duymuşumdur. Çetin Şencan oda arkadaşımdı. Amerika seyahatimize o da katılmıştı. Erol Dernek canım kadar sevdiğim dostumdu. Beni günümüzdeki basından tanıdığı arkadaşlarına emanet ederek aramızdan ayrıldı. Birçok yazar, daha doğrusu beni anlayan birçok insanla dostluklar kurduk. Hele hele Esin Uluer, Erkan Özmen, Can Aksın her zaman benim yanımda olmuşlardır. Ben de onları hiçbir zaman mahcup etmemişimdir. Eleştirilerinin de övgülerinin de yürekten olduğuna inandığım yazar dostlarım...

Saraylar bizim evimiz olmuştu. Beylerbeyi Sarayı... İki günde bir gösterimiz olurdu. Kendimi bazen Hazreti Süleyman'ı bekleyen Seba Melikesi Belkıs sanırdım. Arkadaşlarıma "Gelmedi, gelmedi" diye espriler yapardım, gülüşürdük...

Topkapı Sarayı... Dillere destan sarayımıza ilerleyen yıllarda *Harun Reşid'in Gözdesi* filminin çekimi için gittiğimizde, hiç yabancılık çekmemiştim, o kadar çok defile yapmıştım ki evime döndüğümü hissettim. Haremi, silahhanesi, Osmanlı kostümleri, Kaşıkçı Elması vb onlarla da bayağı tanış olmuştum.

Şale Köşkü nefis işleme mozaik sanatının görsel örnekleriyle dopdolu bir mekân.

Dolmabahçe Sarayı, Atam, Cumhuriyetimiz... Yaşam ve ölüm... İnsan hakları, sanat iç içe... Teşekkürler Atam...

Saraylardaki defilelerimiz, bizim tanıtım yaptığımız kostümlerle daha da anlamlı hale geliyordu. Yerinde gösteri yapılınca, tanıtım daha da kolaylaşıyordu. Bizler de tarihimize bire bir yaklaşarak yeni nesle aktarmaya çalışıyorduk.

Ve Hilton açıldı

Okulda bir söylentidir gidiyordu:

"Hilton açılıyormuş. Pek çok ünlü de açılışa gelecekmiş..."

Terry Moore, Anne Miller, Baba Conrad Hilton, oğlu playboy Nick Hilton, daha bir dolu tanınmış kişi. Bizim Avrupa ikinci güzelimiz Suna Soley... Ben onu Beyoğlu'nda yürürken arkasından görmüştüm ve gözlerimi ayıramamıştım. Bizim okula Avrupa'daki yarışmada giyeceği millî kıyafet için gelmişti, çok güzel bir hanımdı. Kraliçeliğini asil bir biçimde sürdürdü, İstanbul'un tanınmış bir ailesinin oğluyla evlenip, ömrünü Tanrı'nın verdiği zamana kadar sürdürdü.

O gün ne olaylar olmuştu ne olaylar... İlhan Demirel Terry Moore'un elbisesinin altına külot giymediği bir fotoğrafını yayımlamıştı. Kıyamet kopuyordu. Anne Miller o nefis dansçı, uzun bacaklarıyla Conrad Hilton'u yakalamış, ha bire dans ediyor, aşk yapıyorlardı. Nick Hilton o sıralarda Elizabeth Taylor'la evli miydi yoksa evlenmek üzere miydi hatırlamıyorum ama o da kim çekerse onun elinde kalıyordu. Alkolik bir zavallıydı.

Bizler de Olgunlaşma'nın en görkemli elbiselerini giyerek zarafetin, tarihin ve asaletin ne olduğunu onlara gösterdik. Tabiî ki sadece konu mankeni olarak değil...

Hilton'un açılışıyla İstanbul büyük bir değişikliğe uğradı. Turistler ve yolcular oldukça yararlı bir sirkülasyona neden oldular. Artık çoğu defile Hilton'da yapılmaya başlamıştı. Tüm paralı hanımlar beş çaylarını orda veriyorlardı. Kendilerini göstermek isteyen sanatçılar da olaylarını orda çıkarıyorlardı. Zamanın Benli Belkıs'ı orda kalıyordu, Gönül Yazarımız da epey bir süre orada ikamet etmiştir... Ha, "Nerden biliyorsun?" diye sorarsanız, tabiî ki basından...

Hatta hepsinin odaları bile varmış.

Paralı, geçkin zamparalar hep oradaydılar, günün her saatinde hazır ve nazırdılar. Hatta yaşlı zengin hanım bulmak isteyen, amadé jigololar... Hepsi oradaydılar. Gösteri oteli olmuştu... Bizler bunları sadece gazetelerden okuyorduk, zaman zaman da defilelerimizde tanık oluyorduk.

Bizlere de dil uzatma sırası gelmişti Hilton'da resimlerimiz çıkınca. "İşte mankenlik.. Bu otel odalarında soyunup giyiniyorlar. Kim bilir daha neler neler oluyordur..." diyenler de vardı. Bizler bu söylentilere aldırış etmeyerek işimize alnımız açık başımız dik, ciddiyetle devam ediyorduk... Hilton'un açılışı bir efsane gibi oldu ve Hilton'da hayat bir efsane gibi devam etti.

Tabiî bu arada başka yerlerde de defilelerimiz oluyordu. Pera Palas'ta, Çınar Oteli'nde, Park Otel'de ve tabiî ki Kervansaray'da. Buralar İstanbul'da defile yapılacak salonları olan yerlerdi.

Daha maison defilelerine çıkmıyordum, sadece Olgunlaşma'nın defilelerine katılıyordum. Sonra yurtiçinde ve yurtdışında bir sürü defilelere çıkmaya başladım.

En önemlileri de Ankara Palas defileleriydi.

Tarsus seyahatinden sonra diplomatik defilelerin hepsi Ankara Palas'ta olurdu. Bunlar dış ülkelerin temsilcileri ve de konuklarına yapılan defilelerdi. Bizim parlamenterlerimiz de eşleriyle bu gösteriyi izlerlerdi. Tabiî ki çok anlamlı olurdu. Ankara Palas ve ilk Meclis binası karşı karşıya olduğu için sanki eski günleri anarlardı. Bazen çok duygulanırdık ve bizlere yani Cumhuriyet kadınlarına verilen haklarla neler yapılabileceğini göstermenin mutluluğunu yaşardık.

Klasik kristal aynalı ve nefis barok üslubu oymalı iç içe girmiş salonları olan Ankara Palas'ın yine iç içe girmiş podyumlarında muhteşem defilelerimiz olmuştu.

Bizler o kadar işimize ve izleyicimize saygılıydık ki, kimsenin bizleri istismar etmesine izin vermezdik.. Yine bir gün tam defileye hazırlık yapıyorduk, giyeceğim elbisede bir problem olduğu için soyunuktum. Tabiî ki kapılar da kapalıydı. Bir de baktım ki zamanın sayın müsteşar beyi içerde.

"Lütfen dışarı çıkar mısınız, burası bize ait bir yer, ne işiniz var sizin burda?"

"Kızım nasıl söylersin böyle bir şeyi, o beyin kim olduğunu bilmiyor musun?"

"Bilmiyorum. Ama kim olursa olsun, çıplağım, kimse giremez buraya."

O zarif insan, "Özür dilerim bilmeden girdim, çıplak olduğunuzu bilmiyordum" diyerek ve defalarca özür dileyerek orayı terk etti.

Belki de ben ayıp etmiştim, koskoca müsteşar beyi kovmuştum. Böyle yapmasaydım çok kişi yanlışlıkla soyunma odasına girecekti belki de. Ondan sonraki karşılaşmalarımızda o günü anarak gülüşürdük. Bana "Siz beni kovmuştunuz" derdi. İlerleyen zamanlarda kızı sevdiğim bir arkadaşım oldu... Defilelerimiz bazı bakanlıkların isteği üzerine, enstitülerde de yapılırdı. Hepsi de güzel ve eğitsel olurdu.

Ben gazetelerdeki resimlerimi saklayadurayım... Babacığıma da benim millî kıyafet giymeye başladığımı, manken değil de (çünkü mankenlik nedir daha bilinmiyordu) bir talebe olarak istek üzerine giydiğimi söylerdim. (Hele millî kıyafet olunca savaş görmüş bir gazi için akan sular duruyordu.) Evden ayrılışlarım hep böyle pembe yalanlarla aklanırdı.

Ne yazık ki babacığımın rahatsızlığı başlamıştı. Damar sertliği...

Akşamları işten eve erken geliyordu, bazen de işe gitmiyordu. Tabiî ki onun sağlığı çok önemliydi. Ama benim de gidiş gelişlerim sorun olmaya başlanıştı. Her günüm heyecan içinde ve zor geçiyordu. Anneciğim de idare etmekte çok zorlanıyordu. Bu kadar sık da ablalarımda kalamazdım ya bu hastalık zamanında...

Sayın Necmettin Polvan babamın doktoru olmuştu. Biraz da zor yürümeye başlanıştı canım babacığım. Sevgili Polvan'ı eve getirmiştik. Doktor eve geldiğinde bizler yani küçükler pek yanına çıkmazdık. Babam ortalarda gözükmemizi istemez diye dışardaki odada görüşürdük. Doktorla babamın durumunu annem ve ablalarım konuşurdu. Bizler de babama görünmeden uzaktan takip ederdik. Merak tabiî, bir gün odaya daldık iyi haber alacağız diye. Biz hastalık ne durumda derken, doktor bana "Siz bizi temsil eden millî manken kızımız değil misiniz?" demez mi!.. Ailedeki herkes öksürmeye başladı. Hemen Polvan'ı dışarı aldık.

"Aman hocam, babamdan gizli gittim, o benim manken olduğumu bilmiyor, belki üzülür, sinirlenir. Yanında hiç konuşmayalım lütfen."

"Güzel kızım, babam bilmiyor dedin ama, siz dışardayken sizlerle iftihar ettiğini söyledi. O biliyor da sizlere bildiğini söylemedi galiba."

Herkes birbirine bakıyordu. Bu konu da böylece kapandı.

Babacığım böyle bir babaydı... Sevgili Polvan'la da çok dostane, şiirsel hasta doktor arkadaşlığı başlattılar...

Sene 1958, Expo 58 Brüksel sergisi... Yahut fuarı diyelim, daha doğru olur.

Olgunlaşma'dan ben, Prof. Adnan Ergene'nin eşi Nejla Ergene, sinema ve tiyatro sanatçısı Saime Bekbay –ki o sıralarda Sipa Press'in sahibi Gökşin Sipahioğlu'yla evlilerdi– okulumuzun talebelerinden Gülşen Şefkatlioğlu ve Nurhan da bu sergiye katılacaklar... Yeni bir seyahat heyecanı başlamıştı hepimizde.

O sıralarda Ankara'da bir Olgunlaşma Enstitüsü açılmıştı. Ankara'dan da katılacak mankenler olacaktı. Ayten Kaçmaz, Ayla Üngen ve Aygen... Hepsi birbirinden hoş ve ayrı branşlarda uğraşıları olan hanımlardı.

Ayten Kaçmaz Devlet Tiyatroları'nda oyuncuydu. Ayla Üngen bir ressamdı. Aygen de bir şirkette çalışıyordu. Ve bizleri de bakanlığımız doğrultusunda fuarın yönetim hosteslerinden Alev Ebüzziya yönlendiriyordu. Alev'in babası Zeyyat Bey de Olgunlaşma'nın hemen yanında bir kitabevinin sahibiydi. Önceleri oralarda karşılaşırdık, zarif bir beydi. Her kitap alışımda sohbet ederdik. Sonra da Vecihi Kuaför'de Vâlâ Hanım'la, Zeyyat Bey'in eşi Alev'in de annesiyle tanıştık. O da dolu dolu bir kadındı. Alevciğim de Tuzla'ya seramik çalışmalarına gidiyordu. Ulaşımın çok zor olmasına rağmen o çalışmalarına hiç aksatmadan devam etti. Şimdi de Brüksel fuarında görev alıyordu.

Babamın hastalığı beni çok üzüyordu. Bu arada provaların koşuşturması sürüyordu. İhtiyaçlarım ve maddî olanaksızlıklarım için epey mücadele veriyordum. Kimseden bir şey isteyemezdim, istemedim de. Kendi olanaklarımla ihtiyaçlarımı karşılamaya çalışıyordum. Öncelikle babamın sağlığı önemliydi. Ama yine de ortalardaydım. Tam değilse de ihtiyaçlarımı görmezden gelemezdim. Talebeydim, tamam ama, okul dışındaki hayatımda da birçok ihtiyacım vardı. Tamam gençlik en güzel ve paha biçilmez giysiydi ama yine de yerinde kullanılacaklara ihtiyacım vardı. Ben hayatım boyunca hep araştırdım... Ürettim... Hani derler ya yoktan var ettim. Kendi ürettiklerimle elimden gelenin en iyisini yaptım. Mesela zincirlerden kolye yapıp satardım. Küçük de olsa bana katkısı olurdu. Kendime fötr kumaştan bir etek dikmiştim. Belli bir ücret karşılığında isteyenlere aynısını dikiyordum. Tasarımlarım her zaman ilginç olur ve çok beğenilirdi.

Hayat zordu, o zorluğa yenilmeden devam edebilmek daha da zordu.

Karşınıza her an, yolda giderken bile sizi şaşırtacak, yolunuzu saptırabilecek bazı kişiler çıkıp, size askıntı olabiliyorlardı.

Onlardan biri türemişti. Okuldan çıkarken, peşimi bırakmıyordu. Kimseye de söyleyemiyordum. Ama zaman zaman kimdir bu adam diye düşüncelerimi meşgul ediyordu.

"Beni takip ediyorlar... Kimseye bir şey söylemedin değil mi?.. Beni öldürecekler... Benimle evlenirsen seni dünyanın sayılı kadınlarından biri yaparım, bu fırsatı kaçırma..." gibi anlamsız sözlerle karşı karşıya kalıyordum.

Ne söyleyecek bir sözüm ne de o kişiyle ilgili bir şey söyleyecek tanıdığım vardı. Eve gidip gelirken yaklaşıp yaklaşıp bunları söyleyip dururdu. Sonradan bir manken arkadaşının sevgilisi olduğunu öğrendim. Bu sefer de bana takılmış. Yani adam manken avcısıymış. Ondan kurtulana kadar epeyi uğraş verdim. Daha sonraları öğrendiğimde Fransız Lape Hastanesi'nde psikiyatrik tedavi görüyormuş. Yakınıyla bana haber yollayarak ölmeden bir kere olsun beni görmek istediğini söylemiş. Bunu benden rica eden onun çok yakın arkadaşıydı. Ben de tanımıştım kendisini, kıramadım, hastaneye gittim... Beni tanıdı. "Geldin mi? Artık ölebilirim" dedi... Ve aradan bir saat geçtikten sonra ölüm haberini aldım. Gitmeseydim hayatım boyunca vicdan azabından kurtulamayacaktım. Allah tüm gençlerimizi böyle olaylardan korusun. Ben de ona kanıp yanlış yollara sapabilirdim... Bana da geçmiş olsun...

Evet, bu arada provalarım da sıklaşmıştı. Babacığım da ağırlaşmaya başlamıştı. Ben de ne olduğunu bilemediğim ne olduğu anlaşılmayan bir enfeksiyon geçiriyordum. 39-40 derece ateşle ev ile okul arasında koşuşturuyordum. Okulun doktoru, İffet Onur Hanım "Kızım sende tifo başlangıcı var. Biraz istirahat etmen lazım" dedi. Eyvah ne yapacağım ben şimdi? Zaten zor gidip geliyorum. Halimi gören Refia Hanım bana çare bulmaya çalıştı. "Kızım sen biraz benim yanımda kal. Bak Zehra Hanım da burda. Hem sana hem bana bakar, provalar da aksamamış olur" dedi. Ben, "Hocam, babam hasta, ben belki gidemeyebilirim, isterseniz benim yerime bir başka arkadaş provalara girsin" teklifinde bulundum. Refia Hanım bunun üzerine, "Kızım biz yapabildiğimiz kadar yapalım da, sen de okuldan dışarı çıkma, iyileş, sonra da ne icap ederse onu yaparız" dedi.

Akşam eve geldiğimde Dr. Polvan babamı muayene ediyordu. Babacığım maalesef iyi değildi. Korkuyordum. Ya ben gittiğimde bir şey olursa? İçimden hiç gitmek gelmiyordu. Mecburdum da gitmeye, gitmemize de bir hafta kalmıştı. Eve anlattım durumumu. "Anneciğim birkaç gün okulda kalayım, gidip gelirken üşütüyorum galiba. Belki biraz daha az yorulurum. Ateşim de düşme-

di, ne yapabilirim?" dedim. Annem, "Senin yapacak bir şeyin yok kızım. Birkaç gün okulda kalman iyi olur hem ateşin düşer hem de biraz istirahat etmiş olursun" dedi.

O günden sonra birkaç gün Refia Hanım'ın odasında misafir olarak kaldım. Refia Hanım'la ana kız gibiydik. Onda da çocuk sahibi olmayan çoğu kadındaki gibi analık özlemi olduğunu görüyordum. Beni kızı gibi seviyordu. Zehra Hanım da kat yardımcısıydı, her istediğimizi yapardı. Ateşim bir türlü düşmüyordu. Hocalarım da mutlaka Brüksel'e gitmemi istiyordu. Fuara benim katılmam şarttı. Ev ile okul arasında koşuşturup duruyordum. Refia Hanım'la da aramızdaki mesafeyi bozmadan çok güzel bir yakınlık kurmuştuk. Birbirimize sorunlarımızı anlatıyorduk. Çok sıcak bir şekilde yaklaşmıştık birbirimize...

Brüksel'e gidiş

"Kızım sen işini yapıyorsun kendini suçlama, senin kalman herhangi bir şeyi değiştirmez, yanında olmaktan başka" dedi Polvan. Ben aklım İstanbul'da, evde kalarak 39 derece ateşle Sabena uçağına bindim. Karar vermek her zaman olduğu gibi sona yaklaşmaktır düşüncesi bu kararsızlık mücadelesinden sonra bana pek iyi geldi. Çökmüştüm... Uyumuşum. Uyumak değildi, bayılmıştım... Uyandığımda tam iki saat geçmişti, terden sırılsıklam olmuştum ama ateşim düşmüştü. Meğer benim ateşimin düşmesi için Sabena uçağına binmem gerekiyormuş. Yorgun ve halsizdim...

Alanda bizi sefarethaneden görevliler karşılayarak kalacağımız yere götürdüler. Büyük bir pansiyonda kalacaktık. Refia Hanım da ayrı bir pansiyonda kalacaktı. Öyle düşünülmüştü. Ama mesafeli ilişkimiz her zaman devam edecekti.

Expo 58 fuarı, büyük bir alanda kurulmuş. Her ülkenin katılımcıları sergileyecekleri eşyaları kendi bölümlerinde gösterime sunmuştu. Fuar alanı aşağı yukarı, Taksim, Maçka, Şişli ve Kurtuluş'u içine alacak büyüklükteydi. Her çeşit sanat, yapı, endüstri ve üretim tanıtım pazarı olmuştu.

Bizim standımız muhteşemdi. Standın arka kısmı usta sanatçı Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yapmış olduğu, dünya çapında büyük ödüller almış seramik panoyla kaplanmıştı, bizler bu panonun önünde bir ay boyunca defilemizi yapacaktık. Onun yanında nefis Türk yemekleri yapan restoranımız vardı. Yine onun da yanında Turkish delight Hacıbekir'in lokumları her zaman olduğu gibi lezzetiyle ilgi çekiyordu.

Füreya Koral ve Mediha Akarsu'nun Türk kadını figürlü seramik yapıtları, fuarın en çok ilgi çeken ürünleri olmuştu.

Bizleri bir telaş sardı. Dünya modacılarıyla yarışmak değil de,

bizler gösteride zayıf kalmamak istiyorduk. Acabalarımız vardı. Bu arada da Sayın Munis Faik Ozansoy, Ankara'dan yetkili olarak yalnız bu fuarla ilgili, tanıtım ve düzenlemeleri kontrol için gelmişti. Hepimizi gözlüyordu, çok da ince öğütlerde bulunuyordu.

Panonun önündeki defilemiz başlamak üzereydi, Sevgili Ayten Kaçmaz Roma'daydı, daha da gelmemişti. Geç kalınca Munis Bey söylenmeye başladı:

"Denetim kuruluna bildireceğim, böyle bir yerde geç kalmak neymiş efendim..."

Biraz sonra Ayten gelince, "Merak ettim efendim, nerelerdeydiniz, sorumluluğum altındasınız" diyerek işi tatlıya bağlamıştı. Türkiyemizi yine en güzel, akıllarda kalacak şekilde tanıtıyorduk. Bu duygu yoğunluğu hiçbir sözle anlatılmaz, sadece yaşanırdı.

O sıralarda Paris büyükelçiliğimizin çalışanlarından Burhan Doğançay'ın akrabası olan Munis Faik Ozansoy, fuar zamanı dört günümüzün boş olduğunu söyledi. Başarımıza bir ödül olarak Paris'e gideceğimizi, büyükelçimiz Feridun Cemal Erkin'in bizleri davet ettiğini söyledi. Hepimize de harcırah verileceğini ekledi... Aman Allahım... Uçuyorduk sevinçten. Hesapta olmayan bu davet, çalışmamıza daha da bir hız veriyordu.

Eyüboğlu'nun panosunun önündeki gösterilerimiz tüm Belçika basınında yer alıyordu.

Babamdan haber almamıştım. Ne bir zevkim ne de şevkim kalmıştı. Bir haber alsaydım o zaman keyfini çıkaracaktım her şeyin. Maalesef hep kötü haber gelecek diye tedirgindim.

Fuarın özelliği, simgesi Atomuim yılın amblemi olmuştu. Bu, tepeden, yükseklerden mekanik bir bağlantıyla tutturulmuş, fuarın yukardan görülmesini de sağlayan bir çeşit binek yeriydi. Otuz kırk kişi oraya oturup tepeden fuarı seyredecektik. Bu sırada, "Lale... Lale, telgraf geldi..." diye biri bana sesleniyordu... Buz gibi oldum, elim ayağım kesildi, titriyordum, ne yapacaktım şimdi? Yığıldım kaldım.

"Laleciğim... Baban iyiymiş, yürüyormuş."

"Şaka etmiyorsun değil mi Alev?"

"Al oku... Böyle bir şeyin şakası olur mu?"

Telgrafı aldım... "Babamız tehlikeyi atlattı, için rahat olsun, hepimiz iyiyiz. Dürdane..." yazıyordu.

Hüngür hüngür ağlamaya başlamıştım... Alev'in o güzel ve herkesten farklı sesi bir meleğin sesi gibi geldi bana. Öyle de kaldı.

Alev'i çok severdim. Bu kez daha da başka sevdim. Onun bambaşka bir ruhu vardı. Benim üzüntümü paylaşmıştı. Eminim ki sevincimi de. Onun bu duygusal yapısının, ilerde, dünya çapında

olan ender seramiklerinin, o tül gibi çanaklarının da hamurunda yoğrulduğu muhakkak belli oluyor.

Akşam defileden sonra şehir kulübüne davetliydik. Aygen ve Ayla okul elbiselerinden giymişlerdi. Ben de okulun mor saten bir elbisesini giymiştim. Hepimiz şıktık ama kıyafetlerimiz bana biraz fazla abartılıymış gibi geldi. Galiba ben alışmamıştım. Aytenciğim de gelmişti, özel bir işi vardı, fazla kalmadı. Güzel bir geceydi. İlk defa huzurluydum. Alev o gece her zamankinden daha güzeldi. Nefis Fransızcasıyla tüm soruları yanıtlıyordu. Pırıl pırıl bu genç danışmanımızla ne kadar övünsek azdı.

Fuar defilelerimiz büyük ilgi çekiyordu. Defilelerden sonra da Brüksel'in ilginç yerlerini geziyorduk.

O pazar boştuk, altın yaldızlı binalarının bulunduğu Büyük Meydan'ı gezdik, meydanda bir de sinema vardı, saat de müsaitti. *Leylekler Geçerken* oynuyordu. Kimimiz anlamayız, kimimiz anladığımız kadar diyerek içeri girdik. Rus filmiydi, çok da zor anlaşıldı, yine de görülmeye değerdi, çünkü yabancısı olduğumuz hayatları anlatıyordu. Birbirimize anlamadığımız yerleri sorarak dışarı çıktık. Sokak sinemaya girdiğimiz gibi değildi. Meydana stantlar, podyumlar yerleştirilmiş, müthiş bir kalabalık da oraya akın etmeye başlamıştı zaten. Sinemadan çıkışımızın şaşkınlığı içindeydik. Tam konuşacaktık, bu kargaşayla karşılaştık... Müthiş bir de yağmur başlamıştı. Ben ülkemdeki yağmurları bilirdim, bu başka bir yağmurdu sanki...

"Nedir, ne var, ne olacak?"

"Édith Piaf'ın sokak konseri var dediler."

Şans ve şansızlık eşittir Édith...

Yo... yo... Bu yorumları maalesef hep bizler yapıyoruz. Onlar için kıyamet kopsa bu olay engellenemezdi. Ve Édith geldi. O çatallı harika sesiyle "Non, je ne regrette rien" şarkısıyla meydanı çınlatmaya başladı. Bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyordu. Meydanı dolduran halk şemsiyelerini açmış, kımıldamadan şarkılara eşlik ediyordu. Bu böylece saatlerce sürdü. Her şeyin muhteşem bir güzelliğe dönüştüğü o yerde saatlerce dinledik onu. Sanki oraya çakılmıştım, bittiğini bile fark etmedim... Sabaha kadar kalabilirdim orada... Şarkılar hepimizin şarkılarıydı, bir tarihti... Bu an anlatılamazdı...

Hep teşekkür ettim böyle bir günü yaşadım diye... Hayatımda unutamadığım günlerden biridir...

Ertesi gün yine defilemizi yaptık. İşimizi bitirince bazı müzeleri, görülmesi gereken yerleri gezmeye devam ettik.

Belçika'da eski bir yerleşim yeri olan şimdi tamamen turizme açılmış ve kullanılır hale getirilmiş bir yer varmış, oraya gitmeye karar verdik. Hepimiz pantolonlarımızı giyerek rahat kıyafetlerle oraya gittik. Tıpkı bizim Beyoğlumuz gibi sokak araları parke taşlarla döşenmiş, tarihî hiçbir yapıya dokunulmamış ama harap hiçbir yerin bulunmadığı değişik mekânlardan biri. Flaman müziğinin melodileriyle huzur veren bir yer. Her zaman düşünmüşümdür, bizim Beyoğlu neden bu şekilde değerlendirilemez diye. Şimdilerde biraz düzenlendiyse de daha fazla sahip çıkılması gerektiğini düşünüyorum.

O gün orada bunları yaşadım. Jacques Brel'in "Ne me quitte pas" parçasını –o ne güzel bir parça– doğrusu bir ömür boyu söylesem –ki ilk öğrendiğim şarkılardan biridir– ve dinlesem bıkmam. Bu güzel yeri Brel'in şarkılarıyla gezdik...

Ertesi günden itibaren dört gün boyunca fuardan izinliydik. Sayın Feridun Cemal Erkin bizleri Paris'e davet etmişti. Ayrıca büyükelçimiz Rue Ankara'daki sefarethanemizde bize bir resepsiyon da verecekti. Çok sevinmiştik.

Paris benim çok sevdiğim bir şehir. Neden diye sorarsanız, ben de bilmiyorum. Henüz hiç gitmemiştim. Beni çekiyordu âdeta... Düşlerimdeki bir yerdi. Oranın müziği, sanat yaşantıları, şansonları, müzeleri, Moulin-Rouge'u, Lido'su, ben buraları görmediğim halde biliyordum. Moda ve sanat dergilerinden okuyordum.

Hepimiz mutlu olmuştuk. Ayrıca fazla miktarda harcırah veriyorlardı. Ben ilk kez böyle bir para alacaktım. Sabah erken saatlerde yola çıktık. Paris'e vardığımızda bazı konsolosluk görevlileri bizleri karşılamışlardı. Necati Cumalı, Kâmuran Bey, Gökşin Sipahioğlu, Burhan Doğançay, Nevin Menemencioğlu... Tabiî ki, hiçbirini tanımıyordum. Bizim gibi onlar da görevdeydiler.

Bizi Avenue Wagram'da Otel Wagram'a yerleştirdiler. Dört gün dört gece konaklayacaktık. Avenue Wagram, Etoile'den ayrılan on dört sokaktan biriymiş. Bize "Nereye gitmek isterseniz isteyin merkezde sayılırsınız" dediler.

Avenue des Champs Élysées'nin altını üstüne getiremeyiz tabiî ki ama geç saatlere kadar dolaştık durduk ve imkânlarımız dahilinde alışveriş yaptık. Ben nefis bir sarı keten, bir bluzan pardösü aldım. Allahım nasıl yakışmıştı. Saçımı da tek taraftan örüyordum. Aniden küçük bir parizyen oluvermiştim âdeta.

Bana biraz daha güven geldi. Herkesin ilgisini çekiyordum, bu açıkça görülüyordu... Ben bile kendimi beğendim. O gece geç saatlere kadar Paris'te dolaştık.

Ertesi gün sefarette bizlere bir resepsiyon verilecekti. Elbette bakımlı olmamız gerekiyordu. Pür dikkat hazırlandık. Bize verilen davete katıldık. Herkes çok şıktı. Ben de okulun defile için hazırlamış olduğu kıyafetlerden birini giydim. Diğer diplomatlarla birlikte nefis Türk yemekleri yiyerek midelerimize güzel bir ziyafet çektik. O kadar güzeldi ki her şey, tadına doyamadık desem yeridir. Çünkü Türk mutfağını özlemiştik.

Feridun Bey ve Munis Faik Bey, "Haydi sizi Paris'in ünlü birkaç yerine götürelim" dediler. Ben hazırdım. O gün de pek havamdaydım. Sarı pardösümü giyerek Champs-Élysées'den aşağıya inmeye başladık. Yine ilgi odağı olmuştum:

"Lale Hanım size ne kadar çok bakan var..."

"Burada o kadar çok bakılacak kişi var ki... Belki beni farklı gördüler..."

"Yok, yok... Çok alımlı olduğunuz aşikâr."

"Teşekkür ederim efendim..."

"Sizi değişik bir yere götürelim" dediler.

George V'te Madam Arthur diye bir gece kulübüne gittik. Ben o zamanlar erkekten dönme kadınları bilmiyordum. Madam Arthur bu tip insanların gittiği en meşhur gece kulübüymüş. İçeri girdik. Bizi Madam Arthur karşıladı. Eyvahlar olsun!.. Kadın mı, erkek mi ne olduğu belli olmayan kişi gözünü benden ayırmıyordu. Ben ne olduğunu pek anlayamadım. Masaya oturduk. Hemen şampanya geldi. Bardaklarımıza koyuldu. Madam Arthur da karşıma oturdu. Gözlerini bana dikti, sürekli bakıyordu. Ne yapabilirim, deli olacağım.

Munis Bey, "Sizi pek beğendi" dedi.

"Eyvah ben ne yapacağım?.." diye sordum.

Feridun Bey, "Yok kızım merak etme... Onların şovları budur" dedi.

Madam Arthur gözlerini gözlerime dikerek, "Garde moi" dedi ve ağzıyla, diliyle acayip hareketler yaptı. "Qui, je garde" dedim. Daha sonra, "Bien, bien" dedim.

Ben pek bir şey anlamadım ama, yanımdakiler, çok zor dakikalar geçirdi. Feridun Bey, Munis Bey'e "Ucuz atlattık... Bunların elinden kurtuluş çok zordur" dedi. Ama kapıdan çıkarken de yanağımdan öpmeyi ihmal etmedi Madam Arthur. Gerçekten ucuz atlatmıştım...

Paris'in nisan yağmurları pek meşhurmuş. Biz de bundan nasibimizi aldık. Ama sarı pardösümle dolaşmak çok zevkliydi.

Okuldayken akademiden modellik için teklifler alıyordum. Devamlı gitmiyordum. Ama misafir öğrenci olarak bazı derslere katılmıştım. Moda evlerinin yanında empresyonist ressamları da tanımaya başlamıştım. Belki de bu nedenle Toulouse-Lautrec çok ilgimi çekmiştir. Onun yaşantısı, desenleri bende derin izler bırakmıştır.

Bir de çocukluğumdan beri gerek müzisyenlerin, gerek yazarların, gerekse ressamların eserleri, hayat hikâyeleri ablalarım tarafından anlatılır, okunurdu... Onlar bıraktığında bu kitap ve makaleleri elime alır sabaha kadar okuyup bitirirdim. Onun için çoğunun hayatlarına, eserlerine yabancı değildim.

"Necati Bey, bizi Toulouse'e götürsenize..."

"Nereden çıktı şimdi bu Toulouse?"

"Ben Toulouse Lautrec'yi çok seviyorum... Desenleri ve yaşantısı çok ilgimi çekiyor."

"O zaman sizi Louvre Müzesi'ne götüreyim. Orası aylarca gezilse bitmez ama bir fikriniz olur... Toulouse buradan çok uzaktır. Vaktimiz yok gidip gelmeye... En iyisi, akşama sizi Moulin-Rouge'a götüreyim" dedi.

Ben uçuyordum artık.

"Zaten Feridun Bey sizler için yer ayırttı" dedi.

Böylece Necati Cumalı'nın bizlere bıraktığı güzel edebî eserlerinden başka nice eğitsel hizmetlerinin de olduğunu görecektik...

Louvre'u gezdik... Anlatılır gibi değildi. Zaten o zamanlar gördüklerimizden çok şey anladığımız söylenemezdi. Daha çok acemi ve bilgisizdik, bunu kabul edelim...

Akşam Moulin-Rouge'da yani Kırmızı Değirmen'deydik... O ne renkler, o ne cancan... Seyrine doyulmayan Jean Avril. Unutulmayan kadınlar... Kahvehane, kabare ve tiyatro resimleri ve de hiçbir zaman mutlu olamadığı genelev kadınlarıyla yaşantısı...

Lautrec çok sevdiğim bir ressamdı. Onu yaşadım. Onun ezikliğini, kadersizliğini, onun aşk arayan gönlünü, isyanını, düş kırıklıklarını, kendinin değil ama çizgileriyle yaşayamadığı aşk dünyasını hissettim. Olsun kimse dört dörtlük değil Toulouse. İyi ki de yaşamışsın Lautrec. Ağlıyordum... Onu hissettim... Ruhunun da oralarda, Moulin-Rouge'da dolaştığını seziyordum...

O asil ailene de teşekkür ettim, bizlere senin gibi bir devi bıraktığı için...

O gece uyuduğum söylenemez. Sarsıldım. Eksikliklerimizi gördüm. Toplumsal ve kişisel eksikliklerimiz... Beden olarak ya da beyin olarak da değil. Açılım olarak o kadar engeller var ki birini

geçseniz diğerine takılıyorsunuz. Gerek bürokrasi, gerek ekonomi, gerekse kişisel özgürlükler hep engeller içinde yaşam savaşı veriyorsunuz...

Bugün de biz yalnız dolaşalım dedik. Otel Wagram'ın altıncı katında bir odada Gülşen, Nurhan ve ben üç öğrenci, manken, arkadaş beraber kalıyorduk. Odamızda tuvalet yoktu, yüz yıkamak için bir lavabo vardı sadece. Tuvalet de her katta bir yahut iki tane bulunuyordu. Tuvalet ihtiyacı olan odasından dışarı çıkmak zorunda kalıyordu. Çok hoş bir durum değil ama bizim kaldığımız otel öyleydi. Çünkü en merkezî yerde ve en eski otellerden biriydi.

O gün akşama kadar boştuk. Akşam nasılsa yine sefarette yemekteydik. Öğlen için bir şeyler alıp odamızda yiyelim dedik. Yumurta, peynir, domates, meyve suyu, tabiî bir de o nefis baton ekmeklerinden aldık. Odamızda sofranızı kurduk. Domatesleri doğradık. Peynirlerimizi de açtık. Aman efendim bir keyif, bir keyif... Bardaklarımıza meyve sularımızı da doldurduk. Hah, şimdi de yumurtalar dedik. Hepimize birer tane düşecek şekilde yumurtaları paylaştık. Ağzımızın suları akmaya başladı. Ekmekleri pay ettik. Yumurtaları tabaklarımıza aldık. Yumurtayı kırmak için tabağın kenarına tık ettim. Bir de ne göreyim, tabağın içine dökülmez mi? Meğerse çiğmiş yumurtalar. Biz onları pişmiş diye almıştık oysa. İkincisini de kırdık o da çiğ çıktı. Salise meselesi o güzel iştahımız kaçmıştı.

Aniden kalktım. O iki yumurtayı da pencereden aşağıya fırlatıverdim. Aşağısı Avenue Wagram... Dizi dizi otomobiller otelin önünde. Sen o yumurtalar bir arabanın üstüne düş, sanki Paris'te bomba patladı. Anında aşağıda alarmlar çalmaya başladı ve polisler geldi. Kıyamet gibi bir kalabalık toplandı. Ben tam yumurtayı atarken Necati Cumalı'nın geldiğini görmüştüm. Pencereyi derhal kapattım. Kurduğumuz o güzelim sofrayı bir anda toplayıp çöpe attık. Hiçbir yiyecek izi bırakmadan açlığa gömüldük. Kapıyı çalıp yumurtaları bizim atıp atmadığımızı soruyorlardı. Bizler, "No, no, no" diye yanıtlıyorduk. Yüreğimize de indi, nasıl yapmıştım bu işi bir türlü anlam veremedim... Demek şeytanın işi yoktu, bize de uğramıştı.

Necati Bey oturmuş bizleri sefarete götürmek için bekliyordu.

"Ne oldu bir ses duyduk, bomba gibi bir şey patladı..." dedik.

"Eşeğin biri otelden aşağıya yumurta atmış... Taksi, oteli dava ediyor. Polisler geldi, zabıt tutuldu... Dahası yumurtayı atan da bulunamadı..."

Kim acaba?

"Vah vah... Vay eşek vay" dedim ama bu sırrı yıllar yılı açıklamadım. Necati Bey'in son yolculuğuna çıkmasından bir yıl önceydi, AKM'de karşılaşmıştık. Tabiî ki, Cumalı çok ünlü bir yazar olmuştu... Birçok eser kaleme almıştı. Farklı edebiyat adamlarımızdan biri olmuştu. Merhabalaştık.

"Nasılsın Laleciğim... Sen hiçbirimizin yüzünü kara çıkarmadın. Seninle iftihar ediyorum" dedi.

"Sağolun, çok teşekkür ederim" dedim.

İçimde bir yerlerde yıllar önce yaptığım o ayıp hep rahatsız etmiştir beni. "Kızım, söyle de kurtul" diyordu içimdeki ses.

"Yalnız bir günahımı itiraf etmek istiyorum Necati Bey..."

"Hayrola Laleciğim, nedir?"

"Hani Paris'te yıllar önce Otel Wagram'ın penceresinden araba üzerine yumurta atılmıştı ya... Şey, o yumurtayı atan bendim."

"Ooo, günah çıkartıyorsun ha?.. Eee, şimdi rahatladın mı?.."

"Evet" dedim... Oh beee, gülüştük.

Paris'te son günümüzdü. Elimizde kalan parayı bitirmek için, ihtiyacımız olan bazı şeyleri almaya çalışıyorduk. Vaktimiz kısıtlıydı. Saat tam sekizde yemekte olmalıydık, alelacele alışverişi yaptık ve sefaretteki davete yetiştik. Yine nefis Türk yemekleri vardı masada... Çerkeztavuğu, fava, pastırma, sucuk, turşu... Bizim güzel, leziz yemeklerimizi çok özlemiştik. O yüzden biraz da fazla kaçırdık sanırım... Geç vakitte otelimize döndük. Hayli de yorgunduk. Odalarımıza çekildik. Ertesi gün saat öğleyin ikide Brüksel'e hareket edecektik. Bir hafta daha fuarda defilemiz devam edecekti. Hiç vakit kaybetmeden valizlerimizi topladık ve hemen yattık. Gece müthiş bir karın ağrısıyla uyandım. Zor durumdaydım... Aceleyle kattaki tuvalete koştum. Bir de ne göreyim, tuvaletin önünde bizim gruptan üç kişi sıra bekliyor... Hemen aşağı kata indim. Orda da sıra bekleyenler var... Allahım, deli olacağım, ne yapabilirdim?.. Otelin bütün tuvaletlerini dolaşarak maalesef çok zor dakikalar geçirdim... Biraz rahatladıktan sonra uyumuşum. Uyandığımda aynı durum devam ediyordu. Anlayacağınız hepimiz kötü bir Paris finali yaşıyorduk.

Ellerimizde kalan frankları da burada bitirmek istiyorduk. Her alışverişe girdiğimiz mağazada ilk uğradığımız yer tuvalet oluyordu.

Belirtilen saatte toparlanıp, Paris'e veda ettik. Eyfel'e çıkamadık ama Suavi Sonar kulenin önünde benim fotoğraflarımı çekti. Ve bu fotoğraflar *Hayat* mecmuasında kullanıldı. Ona da el sallayarak, tekrar buluşmak üzere veda ettik. Çünkü bir yıl sonra yani 1959'da Paris'te defilemiz olacaktı.

Brüksel'e dönüşümüz bağırsaklarımızdaki bozukluk nedeniyle hayli zor geçti. Pansiyonumuza geldiğimizde kendimizi evimizde gibi hissettik ve bir oh çektik.

Benim odam bahçe katındaydı. Geceleri bu yüzden biraz tedirgin yatardım. Sanki birisi bahçeden içeri girecekmiş gibi gelirdi bana. Erkenden kalkardım... Defile zamanına kadar dolaşır sonra da fuara giderdim. Hiçbir ters olay olmamıştı. Ama nedense ben böyle bir korkuya kapılmıştım. Sanırım yavaş yavaş bir özlem de başlamıştı... Şuna kanaat getirdim ki, ben on günden sonra, gizli gizli özlem sancıları çekiyordum. Ee, üç hafta olmuştu evden ayrılalı... Bugün de Kurban Bayramı'ydı. Bizim evde bayramlar çok güzel kutlanırdı... Bu yıllar yılı hep böyle devam etti. İçimde bir eziklik, bir yalnızlık, bir eksiklik... Ailemi aradım yanımda. Kimsem yoktu. Yalnızlığı severdim ama, bugün değil... Dönüş de yaklaşmıştı zaten. Bayramlaşmak için birini aradım, bulamadım. Bizim evde kahvaltıdan sonra eller öpülür, babacığım da annem dahil hepimize bayram harçlığı verirdi. Yemekte kurban kavurma ve ekmekkadayıfı yenirdi. Sonra babam dükkâna gider bizler de dağılırdık. "Herhalde şimdi evde bunlar olmuştur" diye düşündüm. Anneciğim de sanki bizim en büyük ablamız gibi bizlere uyardı. Şimdi onları daha çok özlediğimi anladım. Kendimi sokağa attım. Etrafıma boş boş bakıyordum. Dönüş için bir valiz almam gerekiyordu. Tabiî ki bu bir bahaneydi. Avenue Louise'de dolaşıyordum. Kafam bin türlü düşünceyle doluydu. Bilindiği gibi beni düşündüren şeyler vardı. Gönül işleri açık seçik olmuyordu. Kimden ne geleceği belli değildi. "Ya yıkım olursa"lara, takılıyordum, kararlı değildim. Neredeyse yolda ağlayacaktım. Birden önümde Refia Hanım'ı gördüm. Hemen ellerine sarıldım.

"İyi bayramlar efendim..."

"Sana da iyi bayramlar kızım."

"Ben kimseyi göremedim... Çok da yalnız hissettim kendimi. Bu bayram sabahı sizi gördüğüme çok memnun oldum."

"Ben de kızım... Ben de sıcak bir selam arıyordum... Ama akşam yemeğinde kurban kavurması var. Her nerede olursa olsun yine âdetlerimiz devam ediyor" dedi.

"Teşekkür ederim efendim" dedim.

"Gel seninle şu kafeteryada birer bayram kahvesi içelim" dedi.

Hemen önünde durduğumuz kahveye girdik...

"Ya işte böyle Lale kızım. Yalnızım yalnızım diyorsun. Kim yalnız değil ki... Bak bana, bunca yıl çalıştım, bir yuva kurdum... Yuvamın leğen örtüsüne varıncaya kadar her şeyi ellerimle yaptım,

hiçbir şeyimiz eksik değildi... Birbirimizi seviyorduk... Evlendik... Ama Nurullah benim sevgimi başkasına tercih etti günün birinde. Bir başka kadına bu kurulu düzeni ve benim sevgimi değişti. Ben de sevgimi içime atıp, o yuvanın güzelliğini, sevgisini, sizlere ve okula verdim... Nurullah'ın değil, bunca talebenin sevgisiyle yaşıyorum. Ne yapalım, yaşamak tam istediğin gibi olmasa da devam ediyor..."

Refia Hanım ağlıyordu. Ben ağlıyordum. Tabiî ki zırlayarak değil.

"Ben senin ikinci annenim. Seni burada bulduğuma ben de çok sevindim, mutlu oldum. Yalnızlığımızı da, sevgimizi de paylaştık. Hadi kızım yemekte buluşuruz" dedi.

Ben de rahatlamıştım. Gülerek, "Peki efendim" dedim. Ayrıldık, kendi yollarımıza devam ettik. Ben söylediğim o valizi alıp yemeğe kadar cadde boyunca dolaştım durdum.

Akşam yemekte hepimiz bayramlaştık ve teke kokan kavurmadan yedik. Her memleketin kendi toprağına göre beslenen hayvanları vardı. Bize ters geldi ama biz bayramımızı yapmıştık. Sadece ekmekkadayıfımız eksikti.

Ayrılırken o samimiyetten eser yoktu. Saygıyla elini öperek ayrıldık. Mesafeli sevgimizi ve saygımızı hiçbir zaman yitirmedik. O akşam rahat bir uyku uyumuştum.

Babamdan mektup gelmişti. Güzel Alev bana her zaman kendi gibi güzel haberler getiriyordu. Dönüşümüz de yaklaşıyordu.

Fuar bütün maisonların defile yaptığı Plais de L'elegance'ta yapılacaktı. Hepimiz çok heyecanlıydık. Fuarın son defilesi olacaktı bu. Tüm modacılar gösteri yapmak için hazırlandılar. Balmein, Carven, Dior, Nina Ricci, Madam Chanel, Givenchie ve daha pek çok moda otoritesi, bu final gösterisine katılacaklardı. Biz de bütün aksesuarlarımızla oradaydık. Masamıza kullanacağımız eşyaların tümünü koyduk. Takılarımız ve desenlerimiz tabiî ki çok ilgi çekiyordu...

Mankenler o kadar profesyoneldi ki, başta da söylediğim gibi sadece tanıttıkları giysilere konsantre oluyor, başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorlardı. Ne var ki, bizim reyonumuza gelince takılıp kalıyorlardı. Nedeni renklerimiz ve biçimlerimizin onlara ilginç gelmesiydi. Zaten bu gösterilerden sonra Avrupa ve Amerika'da şalvar modası yaygınlaştı. Eminim bu yüzden böyle oldu...

Mankenler o kadar sadelerdi ki, benim başta da belirttiğim gibi, ağırlığı tanıtacakları giysiye veriyorlardı sadece. Dikkat dağıtıcı tek bir şey kullanmıyorlardı. Yalnızca ten rengi ayakkabı ve aynı renk boneyle tüm giysileri tanıtıyorlardı... O kadar süratliydiler ki

nasıl bittiğini bile anlamadık defilenin. Zaten amaçları da ilgi çekip üzerinde not alınan giysileri pazarlamaktı.

Mankenliğin özelliğinin bu olduğunu, yabancı mankenleri ve defileleri izleyerek anlamıştım. Yaptığımız tüm defilelerde bu doğrultuda gitmemizin, mesleğin klasını artırdığına tanık oldum. Diğer mankenler işleri bittikten sonra bizim elbiselerimizi izlediler ve çok ilgilendiler. Bizler de tarihimizi anlatarak onları bilgilendirdik. Şu var ki memleketimizde eksik olan bu mesleğe daha da bilimsel olarak sahip çıkmayı kendime ilke edindim.

Dönüşlerim hep muhteşem oluyordu. O kadar modanın içine girmiştim ki, okulun ikinci katına dikiş diktirmek için gelen seçkin kişiler hep beni arar olmuştu. Bana danışmadan giysileri nasıl diktireceklerine pek karar vermezlerdi. Bu durum hoşuma gitmiyor değildi. Ne var ki ben bu katta talebeydim. Semiha Avcı Hanım da katımızın şefiydi. Ne zaman bir giysiyle ilgili karar değişikliği olsa beni çağırır bana sorardı. Benim de farklı görüşlerim olduğu anlaşılmıştı.

Hocalarım da beni çok seviyordu. Ellerinde hazır bir elemandım. Okulda zaten dört yılımı doldurmuştum, artık çalışmam gerekiyordu. İhtiyaçlarımı karşılamak bana düşüyordu. Ne yapabilirdim ki? Bazı dostlarımla bu düşüncelerimi konuşuyordum.

Bulunduğum yeri seviyordum, evet yeni bir alan açılmıştı, ihtiyaçlar bitmiyordu ki. Güzellikler iyi ama, yaşamam için kazanmam lazımdı.

Refia Hanım beni çağırdı.

"Belkıs sen bayağı iyi bir modacı oldun. Görüşlerin ve prova esnasında yaptığın değişiklikler çok yerinde. Gel seni Semiha Hoca'nın yanına yardımcı şef olarak verelim ha... Ne dersin? Bu arada hem mankenlik yapmaya devam edersin hem de okulun elemanı olarak burada çalışırsın."

Ben isterdim bir göz, Allah verdi iki göz. Ama benim geçmem gereken bir sınavım vardı. Zaten geç de kalıyordum ve çalışmam da şarttı.

"Okulun kadrosunda mankenlik diye bir branş yok... Ama seni müstahdem kadrosuna alabiliriz... Hem de beş yüz lira aylıkla, ne dersin?.."

"Teşekkür ederim efendim. Siz nasıl uygun görüyorsanız öyle devam ederim..."

"Senden de bunu bekliyordum zaten" dedi ve yanağımdan öptü, ardından "Semiha Hanım seni bekliyor" dedi.

Ben sevinmiştim. Mankenlik gibi güzel bir işten sonra ne yapabilirdim ki?.. Semiha Hanım'a gittim, beni masasına oturttu. "Bundan sonra yerin burası" dedi. Hoşuma gitmişti. Bir masam ve işim vardı. Mutlu olmuştum. Bir aylığım olmuştu. Hemen muhasebecimiz Nazif Bey beni yanına çağırttı, bordrolar için gerekli bilgiler alındı ve kayıtlar yapıldı. Hem de SSK'ya girişim oldu. Yasal olarak çalışma hayatına başladım.

Okulumun yani ikinci katın iyi bir elemanı olmuştum. Gelen müşteriler beni arıyor, bana giyim hakkında sorular soruyorlardı. Ben farkında olmadan işin içine o kadar girmişim ki bütün dergilerin içeriğini biliyordum... Hangisi Fransız, hangisi Amerikan, hangisi İtalyan, hangisi teenager, hangisi gelinlik... Artık bunları biliyordum... Seçtiklerim çok beğeniliyordu. Hatta bazı modeller üzerinde kendi fikrimce değişiklik yapıyordum ve bunlar çok beğeniliyordu.

İçimdeki dürtüler beni rahatsız etmeye başlamıştı. Buradan sonra ne yapacaktım?.. Güzel bir çevrem vardı. Ama mutlu değildim... Azdı... Birden o kadar büyük işlere girmiştim ki... Bu iş beni nereye götürecekti?.. Halbuki ben konservatuvar ya da akademi istemiştim... İçim kıpır kıpırdı. Sanatçı olmak en büyük tutkumdu. Rastlantılar beni bir başka branşa yöneltti... Modayla uğraşmak, modacı olmak... Bu da üretmek değil mi? Neden olmasın?

Hep yenilikler peşindeydim. İçimde en güzelini ve en yenisini yapabilme isteği vardı. Ama tam olarak ne yapacağıma daha karar verememiştim.

Pazartesi sabahı yani haftanın ilk işgünü beni artık Lale Belkıs diye arıyorlardı. Okul sekreteri Nermin Erkoğlu "Lale Hanım sizi Vakko'dan arıyorlar" dedi.

"Alo... Benim efendim. Tabiî, olur... Yalnız 12.00-14.00 arası... yahut saat 17.00'den sonra... Tamam efendim. Yarın 12.00'de alt katta büronuzda. İyi günler..."

Vakko Sultanhamamı'nda bir eşarpçıydı. Beyoğlu'nda bir bina almış. Orayı hem hazırgiyim hem kumaş mağazası yapıyormuş ve benimle de görüşmek istiyormuş.

Hemen müdire hanıma gittim.

"Hocam benimle Bay Vitali Hakko görüşmek istiyormuş. Ne dersiniz?"

"Kızım en güzel emprime kumaşların yapıldığı bir müessese, neden olmasın?"

Onayı aldıktan sonra sabahı bekledim. Biliyordum iyi bir mankendim ama bağlıydım... Zaman gösterecekti olacakları. Ben za-

manı beklemeden karar vermiştim. İzinli olarak katılacaktım defilelere. Ertesi gün Bay Vitali'yle buluştuk. Güzel bir görüşme oldu. Durumumu izah ettim. O güne kadar kimseyle para konuşmamıştım. "İşimiz bittikten sonra hallederiz" dedi. Okulla olan bağlantım profesyonel olmamı engelliyordu. Her zaman yapacağım çalışma beni heyecanlandırmıştır. Okulumdaki yaptığım işlerin iyi olduğundan emindim. Diğer maisonlardaki işlerimde daha düşünmem gerekliliğini gördüm.

Okulumda bir nevi salonyerlik yapıyordum. Bir genç kızın bilmesi gereken adabımuaşeret kurallarını yaşayarak öğreniyordum. Nerede nasıl konuşulacağını, ne zaman ne giyileceğini, bir ikramın nasıl hatasız yapılacağını yaşayarak öğreniyordum. Elimden hiçbir zaman kitap düşmezdi. Bu konuları araştırırdım. Aslında her türlü yaşam kuralı burada sergileniyordu, sen kendine yakın olanı seçiyor, onu da bir elbise gibi giyiyordun.

Salonda tanıdığım değişik kesimlerden insanlar vardı. Profesörler, sanatçılar, yazarlar, çizerler, müzisyenler ve tabiî ki ev hanımları... Hepsi benim dostum oldu. Onlardan bilmediklerimi öğrendim. Bu seyahatlerden sonra, beni hem seviyor hem de çok sayıyorlardı. Ben de tüm hareketlerime ve yaşam biçimime özen göstermeye başlamıştım.

Okulda bana kısmetler de çıktı. İstanbul'un en önemli işadamlarından birinin annesi beni Galatasaray Postanesi'nde görmüş. Daha sonra gelip beni babamdan istediler. Hatta büyük ve kıymetli hediyeler getirdiler ve bir nişan bile yapıldı. Ama ne olursa olsun ben henüz evliliğe hazır değildim. Bu kadar çabalamıştım ve bunları evlilik için yapmamıştım. Mutlaka evlilik kutsal bir şey, ama hayır, ne olursa olsun benim için, çok sonra düşünülecek bir konuydu. Kendimi hiçbir zaman ülke nüfusuna bir katkı malzemesi olarak düşünmedim, yapacak işlerim vardı. Kadınların birer sanat eseri olduklarını kanıtlayacaktım. Evlenmek istemiyordum.

Tüm düşlerim bir kâbusa dönmüştü.

"Babacığım, ben sevmiyorum. Yapamayacağım... Ne olur beni bağışla..."

"Ben seni her şeyden çok seviyorum. Seni mutsuz görmek istemem..."

Sanki dünyalar benim olmuştu. Âdeta bir yük üzerimden kalkmıştı. Hemen bana gönderilen hediyeleri iade ederek özür diledim.

Kendi dünyama dönmüştüm. Gerçekten hazır değildim ev kadını olmaya. Daha yapacak işlerim vardı. Hiçbir zaman da bitme-

sini istemedim. Bu arada İstanbul'daki modaevlerinden yeni defile önerileri geliyordu. Mualla, Faize Sevim, Suat Aysan, Başkurt, Stefan Luici, Lütfiye Arıbal, Tomris Mazlumca, Ankara'dan Celile Hanım ve Vedia Hanım benim yetiştiğim zamanın en ünlü modacılarıydı. Hepsi de defilelerinde beni görmek istiyordu. Hem disiplinli hem hareketleri ve yaşam biçimi doğru olan bir manken olarak aranıyordum.

Zaten önemli kişiler modacıydı... Tümüyle dışarıya açık, hiçbir yeniliği kaçırmayan, yeniliklere katkı yapacak tasarım gücü ve yaratıcılığı fazla olan kişiler modacıydı. Hiçbir terzi yani dikiş diken kimse modacı değildi. Onlara modacı olarak bakmamak lazım. Ha eğer altyapıya yeni ve sürüm getiren buluşlar ilave olursa moda bu demektir. Modacı araştırmacıdır, tasarımını gündeme getirendir.

Benim modacılarımdan Mualla hem dikişi çok iyi bilen hem de modaya nefis yenilikler getiren bir kadındı. Hiç unutamam, bir yılbaşı gecesi için hazır olması gereken şifon drape tuvaleti diken terzi münakaşa ederek işi bırakıp gider. O günün sabahında da elbisenin teslim edilmesi gerekmektedir. Canım Muallacığım gözünü kırpmadan sabaha kadar oturdu, elbiseyi bitirdi ve teslim etti. Sözünün eri, mert, asil bir hanımefendiydi. Çocuklarına olan sevgisi ve fedakârlığıysa ayrı bir değerdi. Her ana gibi şefkat dolu bir insandı. O yıllarda Canan ortaokula gidiyordu. Şimdiki büyük modacı Canan Yaka bizler defile provaları yaparken, karşımıza geçip bizim taklidimizi yapardı.

Faize Sevim de sanatçı yönü ağır basan kişilerdendi. Tiyatroyla iç içe oldukları için, değişik buluşları vardı. Zaman zaman sahne kostümleri gibi giysiler de çıkardı. Ben severek taşımışımdır onları. Hem pratik, hem kullanışlı, hem de şık kostümlerdi.

Başkurt akademiden genç bir elemandı. Kadın giysilerini pek severdi. Özellikle uç ve aşırı giysiler yapardı. Renkli bir kişiliği vardı. Sanki bugünün Cemil İpekçi'siydi, ama hiçbir zaman onunla mukayese edilemezdi. O fantezi kostümler yapardı sadece. Cemil İpekçi ise tarihî kostümlerden esinlenerek hazırladığı giysileri bugüne uyarlayarak imzasını atmaktadır. Çok beğendiğim ve sevdiğim bir modacıdır.

Necmi Vardar, Faik Sönmez'den önce bizim okula hoca olarak gelmiş çok değerli bir terziydi. Klasik tayyörler ve paltolar ikisinin elinden de mükemmel çıkardı.

Bizim Olgunlaşma'da çok güzel dikişler dikilirdi... Fantezi giysiler yani aşırı şatafatlı sahne kostümleri hazırlanmazdı. Tabiî is-

tisna dikişler olurdu. Örneğin bir gün zamanın en ünlü dansözlerinden Nana kostüm için gelmişti. Okulda kıyametler kopuyordu. Provalarını alışık olmadığımız bir biçimde, tamamen nü olarak yapıyordu. Biz utanıyorduk. Bizim söylememiz gereken şeyi o bize söylerdi:

"Utanılacak bir şey yok... Ben alışığım, rahatsız olmayın" diyordu.

Bizler de hocalarımızla fazla göz göze gelmemeye çalışıyorduk. Nana iyi bir dansözdü. Hiçbir sansasyonel olayına tanık olmadık, ayrıca başka bir yerden de böyle bir şey duymadım, o zamanlar günlük gazetelerde daha bugünkü gibi magazin haberleri yayımlanmıyordu... Provalara her zaman yarım saat önce gelirdi. Randevusunu aksatmazdı. İşine saygılı ve profesyonel bir dansçıydı.

Okulumuzdaki farklı çalışmalar ancak bu tip kişilerin bize gelişiyle olurdu. Her zaman klasik, her zaman oturaklı giysiler daha ağırlıktaydı. Örneğin bir prensese, bir kraliçeye yakışır kıyafetler...

Çiftçiler en değerli müşterilerimizdendi. Sabiha Hanım, İlter Hanım, Asude Hanım, Çifçi ailesinin gelinleri Olgunlaşma'dan giyinirlerdi. Sık sık dış ülkelere seyahat ederlerdi. Sabiha Hanım her provaya gelişinde "Amerika'da kilo aldım, Avrupa'ya geldim zayıflayacağım" derdi.

Arkadaşlar arasında slogan olmuştu... Gülerdik...

Mizansenli defile

Lütfiye Arıbal okulumuzun hocalarındanmış. Ben onun hocalığına yetişmedim. Özellikle gelinlikleri pek revaçtaydı. Daha sonra da onun bir defilesinde, kendi koreografimle Türkiye'de yine bir ilke imza attım. İlk kez mizansenli defile yaptım.

Bu defilede bir hanımın, gün boyunca yapacağı işlere göre giyeceği kıyafetleri tanıttım. Sunum Hilton'da oldu.

Sabah uyanan bir kadın saçını tarayarak elinde su veya çay bardağıyla podyuma çıkar. Bu gecelik ve sabahlık gösterisidir. Bunu ben yapıyorum. Tur bittiği zaman başka bir manken, hiç zaman kaybetmeden podyumda sabahlıkla yürür. Bittiğinde ben kahvaltıdan sonra yürüyüşe çıkacağım için podyuma spor bir kıyafetle kültürfizik yaparak girerim. Ben içeri girince iki manken podyuma çıkarak spor kıyafetlerini sergiler. Ardından köpeğimi alarak (köpeğin adı Caspar'dı) elimde içinde çeşitli meyve ve sebzenin bulunduğu pazar torbasıyla podyuma çıkıp alışveriş yapıyormuş gibi yürürüm. Pazar işi bitince yine köpeğimle birlikte öğle yemeğine giderim. Bu esnada hemen podyuma ufak bir masa koyulur ve bir garson bana yemek servisi yapmaya başlar. Tabiî ki bunların hepsi ...mış gibi oluyordu. Bitince yine içeri girerim, ben içerdeyken iki manken, benim yemek saatinde giydiklerime benzer kıyafetlerle podyuma çıkıp masaya oturur ve aralarında bir sohbet başlar. Bu arada ben beş çayı giysilerimle onlara katılırım ve bu sohbet tamamen kültür ve sanatsal ağırlıklı olur. Aramıza bir erkek manken katılır katılmaz oturan mankenler içeri girip kıyafet değiştirerek gelir. Bu arada ben bir gece elbisesiyle onlara katılırım. Daha sonra bir gece kıyafetiyle, tuvaletlerle defilemizi değişik bir biçimde bitiririm.

Bu gösteri çok beğenilmişti. Tüm yenilikleri düzgün bir biçimde

düzenleyerek sunarsanız kabul görürsünüz, her zaman da ilgi çekersiniz. Böyle mizansenli defileler, tabiî ki sık yapılmaz. Yapıldığı zaman esprisi kalmıyor, onun için de düşünerek ve özenerek yapacaksınız.

Benim Lütfiye Hanım'la çok güzel çalışmalarım olmuştur. Ankara'dan Celile Hanım'ın defileleri ve Vedia Hanım'ın sezon gösterileri sadece yılda iki kez olurdu. Bunlar ilkbahar ve sonbaharda olan defilelerdi. Yine de ben çok severek ve de ciddiye alarak katılırdım.

Çıktığım defilelerden hiçbir zaman büyük paralar almamışımdır. Zaten kendi ürettiklerimle ufak ufak elime geçenleri değerlendirerek, yaşamımı sürdürüyordum... Hem okul hem defileler hem protokol gösterileri... Bunlardan ben de zevk almaya başlamıştım. Artık tanınıyordum ve seviliyordum. Ama ihtiyaçlarım vardı, çalışmalarımdan biraz daha getiri sağlamam için, bir şeyler yapmam lazımdı. İlaveler şarttı.

Akşam Hilton'da bir resepsiyon varmış. Okuldan muhakkak kıyafet giyerek katılmamız istenildi. Tabiî her zaman olduğu gibi beni yine bir heyecan sardı... Artık eskisi gibi değildim. Değişik düşünceler içindeydim. Yeni beklentilerim olmaya başlamıştı. Hep böyle mi devam edecekti? Kendimi, kişiliğimi kazanıyordum, ama yine de eksiklerim çoktu. Güzellik, beğenilmek, hoş bir şeydi ama yeterli değildi. Sen seni bilirsen, eksikliğini görürsen, yapacak çok şeyin olduğuna inanırsan pek mutlu olamazsın. Ben yaşadıklarıma şükrediyordum... ama... ama... amalar bitmiyordu.

Çevremde çok beğenilen biriydim ama ben bunları aramıyordum, benim daha kimse beynime girmemişti, düşüncelerimde belirli bir kişi yoktu. Benim için, kişilik, tutarlılık ve saygı çok önemliydi. Etrafımdakilerin hepsi şov yapıyordu. Sanki açık artırmadaydım ve kimde kalacağımla ilgili yarış yapılıyordu. Ben bu artırmaları artık görebiliyordum, aslında belki de bu artırmaları ben yapıyordum. Daha doğrusu çocukluğumu bitirmeden, genç kızlığımı yaşamadan hanımefendi olmuştum, mutlaka güzel bir şeydi ama henüz yerine oturmayan bir şeyler vardı, erken öten horozu keserlermiş. Korkuyordum, her ne kadar horoz değilsem de bu kısa zaman içinde yaşadıklarım bana çok şey öğretmişti. Ben kendimin efendisi olmuştum. Ama yaşam dershanesinde, kadınca duygularımla, bir yakın, bir dost, bir koruyucu, bir danışmana da ihtiyacım vardı.

Tamam, Muzum vardı, arkadaşımdı, onunla tüm duygularımı paylaşabilirdim, doğru yanlış, çekinmezdim, ne var ki o bizim

dünyamızın uzağındaydı. Bana hep manken Lale Belkıs olarak yaklaştıkları için, inancımda zorlanıyordum. Çünkü ben de mükemmel değildim. Hem kendimi hem de olanları sınıyordum. Kimisi gözlerimin içine bakarak "Kaça bu elbise..." derken sanki benim fiyatımı sorarcasına bana kur yapıyordu. Ben de "Ben değil, satılık olan elbise, fiyatı da şu kadar" diyerek hemen oradan ayrılıyordum.

Bilmem hangisi doğruydu, zaman zaman bunları söylediğime bile üzülmüşümdür.

O gün Hilton'daki resepsiyonda tüm Ankara diplomasisi vardı. Bizler yine boy gösteriyorduk. Tabiî yine havalardaydım. İlgi, iltifat, sohbet, ölçülü konuşmalar...

Sayın Fatin Rüştü Zorlu, Sayın Namık Gedik, Sayın Polatkanlar, Sayın Menderesler, hepsi oradaydı. Hanımların çoğunu Olgunlaşma'ya dikiş işleri için geldiklerinden dolayı tanırdım. Beyleri de basından ve Ankara Palas defilelerinden... O sıralardada Polatkanların otomobil lastikleri işinde bazı olumsuzluklar olmuştu, pek keyifli değildiler. Namık Gedik'i her zaman çok beğenmişimdir. Onurlu ve zarif bir insandı, zaten kendini de kanıtladı.

Sayın Zorlu İngiliz asilzadelerine benzerdi. Her zaman şık ve asil davranışlarıyla ilgimi çekerdi. Tabiî benim bu görüşlerim sık sık Ankara ve İstanbul'daki protokol gösterilerimizde edindiğim intibalardı.

O gün de Para Fonu Kongresi için toplanılmıştı. Sağ tarafımdan bir kol uzandı ve bir kırmızı gül bana takdim edildi. Tanımıyordum, "Mersi" dedim gitti, bilmiyordum neden bırakıp gitmişti, konuşmadı bile. Düşünmeye başladım. Neden?.. Kimdi?.. İşimiz bitene kadar da karşılaşmadım. Zaten bizler işimiz bitince fazla kalmaz evimize dönerdik. Ben bazen Eyüp'e bazen de Kadıköy'deki evimize dönerdim. Babamın yanına erken döndüğümde giderdim, geç gittiğim zamanlardaysa "Ablalarında" diye anneciğim idare ederdi.

Dönüşlerim zor olmaya başlamıştı. Çünkü makyajımı silmem uzun sürerdi. Taksi bulmak her zaman mümkün olamazdı. Her konuda hareketlerimi düşünerek yapardım...

Babacığımın sağlığı iyice bozulmaya başlamıştı...

İmkân dahilinde ondan ayrı kalmamaya, uzaklaşmamaya bakıyordum. Artık hep evde yatıyordu, çok az yürüyebiliyordu. Benim eve dönmediğim zamanlar okulda millî kıyafet giydiğimi, görevli olduğum için de gelmediğimi zannediyordu. Tabiî ki bu beyaz yalanlar beni de rahatsız ediyordu ama ne yapabilirdim ki. Anneciğim zaten bir melekti. Hep o idare ederdi. Babam artık

pek bir şeylere karışmıyordu. Sadece çocuklarına inandığı için, onların yanlış bir şey yapmayacağını biliyordu.

Bu arada bir de İzmir defilemiz oldu.

Sayın Belediye Başkanı Faruk Tunca'nın eşi Günseli Başar-Tunca Hanımefendi tarafından davet edilerek, Cumhuriyet Kız Enstitüsü'nden yardım gören kız öğrenciler menfaatine Kültür Park Tenis Kulübü'nde eğitsel bir defile yapıldı. Yine büyük ilgi ve beğeniyle kutlandık. Bu arada Günseli Hanım bizleri Efes'i görmemiz için Selçuk'a götürdü, Meryemana'yı gezdik, Tanrıça Artemis'le tanıştık... İnançlara saygıyla yaklaştık.

Bir de söylenti vardı... Efes'teki Meryemana Evi'nin yanındaki çeşmeden akan suyu ağrıyan yerinize ya da yürümeyen ayaklarınıza, görmeyen gözlerinize sürerseniz, hastalıklarınız geçermiş... Oraya bırakılmış bir sürü baston ve protez vardı. Hadi ben de alayım da, babacığımın ayaklarına süreyim dedim. Bir şişeye doldurdum...

"Babacığım bak sana Efes'ten, bu şifalı sudan getirdim, bir de bunu deneyelim lütfen."

"Peki sürelim sürmeli gözlü kızım, mademki sen inanarak getirdin, sürelim." (Babam Tanrı'dan başka hiçbir şeye inanmamıştır ve böyle inançları hiçbir zaman olmamıştır. Aslında ben de babamın kızıyımdır, ama ne yazık ki denize düşen yılana sarılır...) Ben babamın ayaklarına suyu sürmeye başladım. (İnandığımdan değil de ya tutarsa... Yapacak başka bir şeyimiz kalmamıştı.) Babamın arkası dönüktü, biraz daha eğildiğimde bir de baktım ki babam kıs kıs gülüyor. Ama ben getirdim diye, hatırım için, inanmasa da, beni kırmamıştı. Sonra da birlikte gülmeye başladık.

Babam giderek ağırlaşmaya başlamıştı. Maalesef artık hiç yerinden kalkamıyordu. Hareketsizlikten organları da işlevlerini tam olarak yerine getiremiyordu. Bütün kanalları da tıkanmıştı. Doktorlar yapılacak herhangi bir şey yok dediler... Karnı da şişmişti... O gece babamın karnını ovuşturuyordum... Karnına hafif hafif masaj yaparak az da olsa idrarını boşaltmaya çalışıyordum. Biraz rahatlasa yani idrarını yapabilse açılır düşüncesiyle elimizden geleni yapıyorduk...

"Rahatladın mı babacığım."

"Evet, Allah razı olsun."

Babacığımın son sözü bu oldu...

Ertesi gün babamı kaybetmiştik. Bütün evlatları başucundaydı. İstediği gibi yolcu ettik. Her zaman "Ben Peygamber Efendimizin öldüğü yaşta öleceğim" derdi.

Altmış üç yaşında da isteğine kavuştu...

Yaşam devam ediyor

Bizim ailede hiçbirimiz sevgimizi açık açık birbirimize söylemezdik. Belki de sevgi ve saygıyı öyle devam ettirdik. Sonradan öğrendiğime göre, benim gazetelerde çıkan resimlerimi, ağabeyim de babamdan saklarmış. Hiçbir zaman bunu bana söylemedi, ablalarımdan öğrendim. Ne var ki babamın odasında ahşap oyma bir kasası vardı, açıldığında içinden tomar halinde benim resimlerim çıktı...

Çalışmalarım devam ediyordu. Okul, seyahatler acımı unutturmasa da oyalanıyordum. Yine bir yurtdışı seyahatimiz olacaktı. Çoğunlukla talebelerin katılacağı bu defileyi manken hocalarımız sunacaktı. Ankara Olgunlaşma Enstitüsü de bize katılacaktı. Yolculuğumuz sanıyorum zor olacaktı, çünkü otobüsle gidilecekti. Zordu ama öyle düzenlenmişti. İstanbul'dan kalkış, Zagrep, Niş yoluyla Almanya, Münih, Stuttgart, Frankfurt, Venedik, Roma ve Paris'i bulacaktık. Yolumuz açık olsun...

Her zamanki gibi çevreyi seyrede seyrede gidiyorduk, iklim ve ülkeler durmadan değişiyordu. İlk geceyi Bükreş'te bir motelde kalarak geçirdik. Sabah erken saatlerde de yolumuza devam ettik ve iki gün sonra Münih'teydik. Orada bizim okuldaki gibi eğitim verilen bir okulun misafirhanesinde kalacaktık. Onlara da defile yapacağımız söylenmişti. Okula geldiğimizde oranın yöneticileri bizleri karşıladı, öyle hoş geldiniz filan diye değil, "Allah kahretsin nerden geldiniz?" der gibiydiler sanki. Hemen, koğuş gibi bir yatakhane açıldı, yataklarımızın çarşaflarını da onlar serdiler, bizler de baygın olarak yattık.

Başlangıç diğer seyahatler gibi fazla cazip değildi. Ama görevimizi eksiksiz yapacaktık... Yine canla başla en güzel biçimde sergiledik sergimizi. Bende hoş bir anı bırakmadı maalesef.

Çok güzel yerlerde defilelerimizi yapmıştık, bu güzelliklere de

fena alışmıştım. İnsanlar alıştıklarının dışına çıkınca, biraz yadırgıyor. Böylece Frankfurt ve Bad Durkheim'ın yolunu tuttuk. Frankfurt'ta Carlton Oteli'nde defilemizi yaptık. Basın bizden övgüyle bahsediyordu:

> İki manken hoca gösteriyi devam ettirdi. Lale Belkıs, Gülşen Şefkatlioğlu yirmiye yakın elbise takdim ettiler, hepsi de büyük parçalardı. Gazeteciler, davetliler, defileyi çok beğendiler. Davetliler seçkin kişilerdi. Salon tamamen doluydu.
>
> Defile akşam sekiz buçukta başladı, verilen kısa bir izahattan sonra iki genç hoca sahneye millî kıyafet giyerek çıktılar. Bu kıyafetlerden ilham alınarak hazırlanan modern elbiseler, büyük bir ilgi topladı. Salonda güzel Alman kızlar ile Türk talebeler ekseriyeti teşkil ediyordu...

Bu yazı tamamen basın belgeselidir...

Viyana'da yapılacak olan defileyse, sefarethanemizin tavsiyesiyle tehir edildi. Sebep, o sıralarda orada yapılmakta olan, Enternasyonal Gençlik Festivali'nin komünistler elinde bir propaganda makinesi haline gelmiş bulunması. Bu yüzden Viyana'ya uğramadan, yolumuza devam ettik.

Münih'teki defilemizin yapılmayışına da sebep sefaretin ilgisizliği oldu. Bu şehirdeki fahrî konsolosun, merkezle bir türlü irtibat kuramaması, defilenin yapılma imkânlarını büsbütün ortadan kaldırdı.

Bu arada Almanya'nın sayfiye ve kür şehri Bad Durkheim'da, zengin ve istirahate gelen varlıklı Almanların kaldığı Park Otel'de yapılan defile büyük bir başarı kazandı. Ama sunucu fiyatları okumaya başlayınca, bu varlıklı insanların bile güldükleri görüldü. Yine sunucu elbiselerin fiyatlarını mark olarak anons edince daha olumlu yaklaşıldı. Zaten biz hiçbir parçamızı satmıyorduk. Bu bir gösteriydi, sadece sipariş alıyorduk.

İşlerimiz bitince bir konser vardı. Ağaçlar içinde nefis bir açıkhava konseriydi. Bol bol Strauss ve Mozart dinledik. Bütün yorgunluğumuz geçmişti, şu müzik nasıl bir gıdaydı... Hemen toparlanıp Paris'e hareket ettik.

Paris'e gelmiştik. Benim Fransa'ya üçüncü, Paris'e ikinci gelişimdi. Paris'i çok yakın buluyordum kendime, çok kişi de tam bir Fransız aksanına sahip olduğumu söylüyordu. Okulda da biraz Fransızca öğrenmiştim. Komik gramer yanlışlarım vardı. Ama ne var ki cesurdum, çekinmiyordum. Kafa göz yara yara konuşuyordum.

Mukadder Sezgin Bey bizi karşıladı. Nevin Menemencioğlu ve diğer sefaret görevlileri bizlerle yakınen ilgilendiler. Zaten bu defileyi Türkiye Basın Yayın ve Turizm Büromuzun müdürü Mukadder Bey düzenlemişti. Tabiî ki bakanlık olarak büromuz Champs-Élysées 102'deydi. Biraz aşağıda da Lido Pasajı vardı ve diğer modaevleri yani maisonlar sırayla takip ediyordu.

Bizim büromuz binanın ikinci katındaydı. Sanıyorum orayı satın almışlardı. Giriş katımızda usta ressam ve seramik sanatçısı Orhan Peker'in büyük bir panosu vardı, gelenleri kucaklıyordu. Türkiye dışındaki vatan hasreti çeken vatandaşlarımızı bir ana kucağı gibi sarıyordu. Dış ülkelerde insanlar çok duygusal oluyor. Orhan Peker bizi de kucaklamıştı.

İkinci kattaki tamamen danışma ve büro görevlileri, tüm sorunları çözüyor ve soruları yanıtlıyorlardı. Türkiye tanıtımı da buradan başarılı biçimde yapılıyordu.

Defilemiz burada olacaktı. Leon Citroene de defilemizi sunacaktı.

Leon Fransız televizyonunun en ünlü sunucularından biriymiş. Basın ve televizyon da gelecekmiş. Bu organizasyonu da büro çalışanları sevgili dostumuz Gökşin Sipahioğlu'yla birlikte yapmışlar... O zamanlarda Gökşin daha Sipa Press'i kurmamıştı.

Bizler Champs-Élysées'nin iki paralel yanında, Avenue George V'te bir İspanyol oteline yerleştik. Merkezî bir yerdi, her yere kolaylıkla ulaşabiliyordunuz. Bizler defile öncesi gezmelere başlamıştık, Mukadder Bey ve zarif eşi hepimizi evlerinde ağırladılar. Ben o sıralarda Fransızca şarkılar söylüyordum: "Où es tu mon amour", "Les feuilles mortes", "Ne me quitte pas." Bu şarkılar dilimden düşmezdi. Evlerinde şarkıların orijinallerini, sahiplerinden dinleterek bize ikinci unutulmaz bir ziyafet daha çektiler. Daha daha büyük ikram da, bana Jacques Brel'in "La Chanson des vieux amants" plağını armağan etmeleriydi.

Defilemiz ertesi gündü. Otelimize döndüğümüzde sabahki randevumuza hazırlanıyordum. Dünyaca ünlü kuaför Alexandre'dan randevu alınmıştı. Ben bir Carita'yı biliyordum. Bunları da tabiî ki dergilerden öğrenmiştim.

Sabah uyandığımda, kendimi çok önemli bir kişiymişim gibi hissettim. Allah Allah, ben nere Alexandre nere, ama bu duyguyu da iyi yaşadığımı iyi taşıdığımı hissettim. Gayet ciddi bir şekilde on ikideki randevuma gittim. Tabiî bana Gökşin Sipahioğlu ve bizim bürodan Kâmuran Bey eşlik ediyorlardı.

Aman Tanrım dışardan bile muhteşem görünen bir yer.

İçeri girdiğimde bir prömiyer karşıladı ve randevu saatimi sordu.

"İl est douze heure" dedim.

"Merci attende."

Bekliyordum, bir antreye aldılar hemen.

"Thé ou café."

"Merci un thé s'il vous plait." Bu diyalogdan sonra çayım geldi, demlenmeye başladım.

Çevreme bakıyordum. Her yer kristal aynalarla kaplıydı. Bütün çalışanlar beyaz "A" armalı giysiler içindeydi. Bir sürü de oda vardı. Manikür yeri ayrı, pedikür yeri ayrı, boya yerleri ayrı, saç tarama yerleri ayrıydı. Alexandre'ın ayrı bir bölümü vardı. Daha onu görmemiştim. Haber verdiler, beklediğini söylediler.

"Matmazel Lale Belkıs geldi, Türkiye'den randevusu olan manken."

Bir de baktım ki incecik, upuzun, gayet hoş ve şık, her davranışı bale dansçısı gibi, siyah taytlar içinde, boynunda beline kadar uzanan muhteşem bir altın broş ve kolyeyle bana gülerek yaklaştı. Sanki kırk yıllık dostummuş gibi, "Ooo, Lale bien venue, je suis très content" dedi. "Merci Alexandre, moi aussi" dedim.

Biz böylece tanışmamızdan duyduğumuz mutluluğu birbirimize ilettik. Ben dilim döndüğünce, Türkiye'yi anlattım. Bu arada yüzündeki fondöteni fark ettim. Ben defilelerde o kadar kullanmıyordum. Ama ona her şey çok yakışmıştı. Arada bir Fransızcamdaki bozukluklar için özür diliyordum. "No, no, no, bien bien très bien" deyip duruyordu. Yani tatlı bir sohbet ve ilişki başladı, saçımı nasıl istediğimi sordu. "À la mode" dedim, "Sizin uygun gördüğünüzü tercih ederim". O sıralarda da çarliston modası vardı, biraz da şekli anlattım. "Oui d'accord mademoiselle" dedi. Elleriyle usta bir sanatçı gibi saçlarımı düzenliyordu. Çok da güzel olmuştu. Ama ben alışmıştım bizim Vecihi'nin ellerine. Bir başkasının saçıma dokunmasına tahammül edemiyordum.

Aaa, bir de baktım ki Madam Simson orda. Aman Tanrım, zarif bir şekilde selamlaştık, o da sanki beni yıllardır tanıyormuşçasına bakıştık durduk. Sonra Alexandre'a benim kimin kızı olduğumu sordu. "Bir Türk mankeni" denildiği zaman daha da çok ilgilendi. Sevdiği kadın için İngiltere tahtını terk eden kralın karısı, herkesten sevgi, saygı, hayranlık görüyordu.

İçimdeki duygular yine kıpır kıpırdı. Ne zaman, neden, nasıl bir bekleyiş? Neyi bekliyordum? İnanmak ne güzeldi.

Ben yine o Vecihi'nin yaptığı dağınık saçı düşünüyordum. Bir başka havası vardı o adamın elini sürdüğü saçların. Osman Kara-

ca'nın eşi de Vecihi'ye saçlarını yaptırırdı ve her karşılaşmamızda özenle yapıldığı belli olan saçlarını göstererek "İmza V" derdi. Alexandre da saçlarıma çok güzel dokunuyordu ama ben rahatsız oluyordum... "Ne çabuk alıştın birtakım şeylere?" diye soracaksınız belki ama, dört beş yıldır hep bu ellere alıştım. Onun yapmadığı saçla defileye çıkmazdım. Sanki gösteride başarılı olamayacakmışım gibi gelirdi.

Zor tuttum kendimi. Yine de her yüze uygun çok güzel saç modelleri yapan önemli bir sanatçıydı Alexandre.

Saçım bitti. "Merci beaucoup" dedim, "très belle" dedim ama bu kafa benim kafam değildi. "Au revoir" dedim ve gitmeye hazırlandım. *Hayat* mecmuasından arkadaşlar geldi, fotoğraflar çekildi... El sıkıştık, yarın yine beklediğini söyledi. Ben de onu defileye davet ettim... İmkânsız olduğunu söyledi. Böylece samimi bir sohbetle uzun yıllar dostmuşuz gibi tekrar görüşmek üzere ayrıldık.

Kuaförden çıkarken kasaya uğradık, bizlere ödemede jest yapıldığını söylediler basın yayındaki arkadaşlarımız. Tabiî bunlardan ne benim ne de Alexandre'ın haberi oldu.

Otelime döndüm, George V'teki kaldığımız otel bizim büromuza çok yakındı. Defilenin başlamasına daha üç dört saat vardı, içimdeki huzursuzluk beni yiyip bitiriyordu. Saçımdan memnun değildim. Aynaya baktım, beğenmedim, çok kadınsı bir saç olmuştu, o uçuşan dağınık görüntüsü yoktu. Vecihiciğimin elinin değdiği saç değildi. Alışamamıştım. Kendimi bulamadım... Aynada kendimle, Belkıs'la göz göze geldim. Ani bir refleksle başımı lavaboya uzattım ve Alexandre'dan özür dileyerek saçlarımı ıslatıp yeniden kendim şekillendirdim. Rahatlamıştım. Beni çok iyi tanıyan Vecihi o güzel eşek gözleriyle –ben ona kocaman gözlerinden dolayı eşek gözlüm derdim– sanki bana aynadan gülümsüyordu. "Oh be, işte şimdi oldu" dedim. Vecihi birkaç sene sonra Tuzla'daki evinde ocağın gazını açarak canına kıydı. Saçlar arasındaki mutsuzluğa daha fazla dayanamadı...

Koşa koşa büromuza gittim. Çok kalabalık vardı. Defilemize iki de yabancı manken katılacakmış. Hemen giyim odasına geçtik, bizler de uzaktan birbirimizi süzmeye başladık. Biz neyiz, onlar ne diye. Hiçbir farkımız yoktu. Fazlamız vardı eksiğimiz asla... Eh, biraz rahatladık ve defilemizin başlamasını bekledik.

Defilemizin sunuculuğunu Leon Citroene yapacaktı. Ve tüm basın da oradaydı. Birlikte röportajlar yapıldı. Hepsine Mukadder Bey aydınlatıcı cevaplar veriyordu...

Defilemiz başladı.

Bu arada komik şeyler de oluyordu. Ankara Olgunlaşma da katılmıştı bu gösteriye. Bir rekabet değil ama, için için bir çekişme sezinleniyordu. Ankara'nın müdiresi Bayan Alyot, bizlere bol bol Fransızca tembihlerde bulunuyordu. Benim de en nefret ettiğim şey tembihtir. Müthiş rahatsız oluyordum. Ama bu sefer gülmeme neden oldu.

"Silence... Silence..."

Ankara'daki okul dış kaynaklı kumaşları daha kolay temin edebiliyordu. Zavallı Refia Hanımcığım kumaş bulmak için çok zorlanıyordu, ama bizim okulun amacı da yerli kumaşlardan en güzel desen ve modelleri yaratmaktı. Biz daha modern oryantalist çalışıyorduk. Atlas ve şilebezinden şahane kıyafetler yapıyorduk. Tabiî ki onlar ilgi çekiyordu. Bayan Alyot ikide bir, "Nefis halis Fransız keteninden yapılan tayyör" dediğinde çok gülüyorduk. Biraz tereciye tere satmak olmuyor muydu?

Bunlar hoş anılar. Yaşamın tatları...

Basın ve televizyonlar bizimle çok ilgilendi. Daha doğrusu Türk desenli kostümlerle... Taşıdıklarımızla o kadar bütünleşmiştik ki hep "bizler bizler" dememek işten bile değil...

Dior'dan, Balmein'den gelmişlerdi. Daha şalvar ve turkuvaz pek moda değildi. Amerika, Brüksel ve Paris defilelerimizden sonra, birçok maison koleksiyonunda bu tasarımları kullandılar. Oryantalist olarak kabul ettiler. Bizler de, eskiyi yenileyerek, hiçbir çizgisinden çıkmadan, günümüze çağdaş biçimde uygulayarak taşıdık onları.

Defilemiz bittiğinde, yeni yeni kişilerle tanıştık. İsmet Sezgin Bey de bir parlamenter olarak oradaydı. Çok duygusal ve vatansever bir insan olduğu için, hem bizlerle hem de kardeşinin yaptığı bu sanatsal tanıtımla gurur duyduğunu, yakından gördük. Zaten İsmet Sezgin her zaman sanatın ve sanatçının yanında olmuştur.

O gün büromuzda düzenlenen kokteylde, Leon bana biraz yaklaşmak istedi, ertesi gün yemeğe davet etti, ben de gideceğimizi söyledim, daha doğrusu atlattım. İki gün sonra dönecektik. Fransızlar insana çok zarif bir biçimde yaklaşırlar, ama kendilerini de çok beğenirler, ben o tip insanları pek sevmem. Her ülkenin kendine göre saygın töreleri vardır. Zarif bir bey, çok iyi ve sevilen bir spikerdi. Kendisine teşekkürler ederek uğurladık.

Ertesi gün yine büromuza uğradık. "Aman dışarı çıkmayın, talebe eylemleri var" dediler. Birinci caddede olduğu için hemen ön pencereden dışarı baktığımızda olayları görebiliyorduk. Büyük bir kalabalık ellerinde kazmalar Champs Élysees'nin o canım as-

faltlarını acımasızca kazmaya başlamıştı. Bu Komünist Enternasyonal'in talebe eylemleriymiş. Bizler kazmayı ilk vuranları gördük. İçim acıdı. Bu eylemlerin nedenlerinden haberimiz yoktu, haklarını istiyorlardı muhakkak. Bu kadar yıkıcı olmadan alamazlar mıydı acaba, ne olurdu sanki bu yıkımlar olmadan her şey hallolsaydı...

Türkiye'de de bazı olayların olduğu kulağımıza gelmişti. İçimize bir kurt düştü... Memleketimizde olmayı istedim; ne olursa olsun bir an evvel eve dönmek, vatanımda her türlü olayı paylaşmak...

Bazı üzücü olaylar yaşadığımız güzellikleri maalesef biraz gölgeliyordu. 1960'a gelmemiştik, daha 1959 yılıydı. Bu olaylar Türkiyemizde de başlamıştı ve de tabiî bin türlü söylenti vardı. İçten ve dıştan bizlere vurulan darbeler çoğalmıştı. Bir an önce memleketimize dönmek istedik. Zaten ertesi gün de İstanbul'da olmamız gerekiyordu. Yine bizim cefakâr ağır aksak otobüsümüzle Edirne'den içeri girdik. Ve durduk. İlk işim yere ayak basıp vatanımın toprağını öpmek oldu... Atamın emanet ettiği Türkiyemin toprağını... Çanakkale gazisi babama bize özgürlüğümüzü verdiği için tekrar tekrar teşekkür ettim. Savaşlarda aldığı şarapnel yarasının bir onur olduğunu görerek yaşadım. Şükran duygularıyla taşmıştım. Hüngür hüngür ağlıyordum. Bizler hiç savaş görmemiştik, hazıra konmuştuk. Değerini bilemeyenler için özür diledim...

Yaşadıklarımda kötü hiçbir şey olmamıştı. Her şey o kadar güzeldi ki herkesin rüyalarında bile göremeyeceği şeyler yaşamıştım... Ama bu memleket olayları beni çok sarsmıştı.

İhtilal

İstanbul, büyülü şehir bizi kucaklıyordu. Gördüğüm herkese el sallıyordum. Öyle içimden geliyordu. Bizler millet olarak kenetlenmiştik birbirimize... Zaman zaman kendimi suçlamaya başladım. Yapıcı, kalıcı olmak, eğitici olmak için ülkemize elimizden geleni yapmalıyız diye düşündüm. Teknolojiyi ve yenilikleri Anadolu'ya götürmeliyiz dedim. Bunların bizim görevlerimiz olması gerekliliğine yürekten inandım.

Ailelerimiz telaş içindeydi. Herkes asfalta ilk kazmayı vuran eylemciden bahsediyordu, üzücü bir olaydı. Yapmak için yıkmak ne kadar doğru, tartışılır. Yaşanmamış hiçbir şey gerçek olmuyor. Yapılan eylemler söylenti halinde, değişik yorumlarla kulaktan kulağa yayılıyordu.

Menderes hükûmeti sallantıya girmişti. Her an her şey olabilirdi. Ben politikanın içinde olmadığım için, derinliğine inmiyorum, bu yorumlar beni aşar. Ben oyunlarımı sevgi ve sanat için oynuyordum. Güzel şeyler yapmaya çalışıyordum. Her güzelliği yapana, memleketime iyi ve doğru katkısı olana saygım vardır. Ama kötülükleri savunanları, devrim ilkelerine karşı olanları nefretle dışlıyorum. Ben bir Cumhuriyet kadınıyım. Çağdaş ve yeniliğe açığım. İleri görüşlü kimsenin savaşının, her zaman bu olması dileğim. Böyle olması için de tüm kadınlar adına söz verdim. Olayları yorumlayacak değilim. Çünkü politika artık çıkar ilişkileri haline gelmeye başlamıştı. Büyük Atam ve İnönü'den ve de diğer kahramanlarımızdan sonra üzülerek söylüyorum bunları...

Vakko

Herhangi bir terslik olmadan görevlerimizin başına dönmüştük. Ben birkaç defileye çıkacaktım. Tarihler saptanmıştı. Vakko'nun da defilesi vardı. Vakko İstiklal Caddesi'nde altı katlı bir bina satın almıştı. İlk iki katı kumaş, eşarp vb reyonu olmuştu. Diğer katları da hazırgiyim ihtiyaçlarını karşılayacaktı. Söylentiler buydu. Ben yedi gün boyunca her katta yapılacak olan defileler için konuştum. Daha bu seri defileler Türkiye'de başlamamıştı. Yine de bu başlangıç olarak güzel bir yenilikti. Bay Vitali Hakko bu yenilikler için epeyi uğraş verdi. Çünkü Vakko daha tam oturmamıştı. Sultanhamamı'ndaki Şen Şapka olarak biliniyordu. Beyoğlu bu pazar için önemli bir yerdi. Ama yine de özel maison sahiplerinin yanında ayrıcalığı olan bir kuruluştu muhakkak. Yeni kumaşları, modelleri, kupları, tüm yenilikleri Türkiye'ye getirmeye çalışıyor, bir üretim evi olarak başarmak için çok uğraş veriyordu.

Bu çalışmalar sürerken, öğle yemeklerine Harbiye'deki Faço Restoran'a gider, neler yapabileceğimizi konuşurduk içmimar Metin'le. Vitrine ilk canlı manken koymayı ben önermiştim Bay Vitali'ye. Vitrine araba koyulmasını da yine ben önermiştim o yemeklerde. Bay Vitali daha birçok önerime sıcak bakmıştır.

Genç ve yaratıcı yardımcıları vardı. Dinamizmini onlardan alırdı. Yakın dostu desinatör Metin Bey, kardeşi Bay Albert, kuzeni Bay Alberto ve ablası Vakko'yu Vakko yapanlardı. O kadar organize bir şekilde çalışıyorlardı ki, Vakko Beyoğlu'na Avrupa'nın gelişi olmuştu. Başarmışlardı...

Vitali Hakko tanıtımlara yabancı mankenler de getirirdi ve onlarla uyum içinde çalışmamızı sağlardı.

Önceleri yabancı mankenlerle defileye yalnız ben çıkıyordum. İzleyenler onlardan daha üstün olduğumu söylerlerdi. Ben bu-

nunla gurur duyardım. Yaptığımın bir meslek olduğunu yabancı meslekdaşlarımla çalıştığımda daha iyi anlamıştım.

Başarmıştım, bu mesleği, yarışırcasına değil de güzelliklerin sunucusu olarak kabul ettirmiştim. Sevgili Müşerref Hekimoğlu övgülerini, desteğini hiçbir zaman esirgememiştir, yazılarında her zaman bunu belirtmiştir. Leyla Umar Hanımefendi de, gördüklerini, yani başarıyı her zaman yazmıştır. Hele hele bana Dior'dan defileye çıkmam için öneri geldiğinde yabancı mankenlerin yaşadığı kıskançlığı öyle güzel yazmıştı ki, asla unutamam...

Bu çalışmalarımın arasında bir sabah büyük bir demet kırmızı gül beni arıyordu. Okulda alışık olunan çiçekler Refia Hanım'a Sabuncakis'ten, Abdullah Efendi Lokantası'nın sahiplerinden biri olan Bay X tarafından yollanırdı. Dostluklarının ileri boyutlara varmasını bütün okul isterdi. Şimdi de yine aynı Sabuncakis'ten Lale Belkıs'a kırmızı güller geliyordu. "Ooo hadi bakalım Lale Hanım, hayırlısı olsun" diye beni tiye almaya başlamışlardı. "Vallahi tanımıyorum, kim olduğunu bilmiyorum" diyorsam da, "Saklama saklama, nasıl olsa meydana çıkar bir gün" diye beni kızdırmaya devam ediyorlardı. Utanıyordum da, ama merak etmeye de başlamıştım. Bir hafta devam etti bu tuhaf yaklaşım. Hani sıkılmıştım da. Kim olduğunu bilmiyordum ki?

"Belkıs telofonla aranıyorsun."

"Alo benim efendim, tabiî konuşabiliriz, ne fotoğrafı, ama ben sadace elbise tanıtımı yapıyorum... Bu bir makine için mi kullanılacak... Olabilir... Ancak saat beşten sonra uğrayabilirim... Adres... Galatasaray... Tamam efendim."

O akşam iş konuşması için verilen adresteki büroya uğradım, telefonla yaptığımız konuşmalar doğruydu. Çok şık bir bey beni karşıladı. Başarılı bir işadamı olduğu bürosunun görkeminden belli oluyordu. Bana Hilton'da kırmızı gül verip kaybolan beydi. Daha sonra gelen kırmızı gülleri gönderenin de o olduğunu o söylemeden tahmin ettim. Eski Avrupa güzeliyle evlenip ayrılan, bir traktör şirketi olan beydi.

Bir ürünün tanıtımı için fotoğrafımı kullanmak istiyordu. Kabul etmedim. Ben mankenliği yeni kabul ettirmiştim. Bu gibi fotoğraflarla modayı öldüremezdim... Para bile konuşmadım. Oysa o kadar paraya ihtiyacım vardı ki... Özür diledim.

Zarif, kibar, içtenlikli, bir hanıma nasıl davranacağını iyi bilen, tam bir beyefendiydi. Amerika'da okumuş, orada garsonluk yaparak geçimini sağlamıştı. İlk servisinde, yemekleri müşterinin

üstüne nasıl döktüğünü anlatmıştı. Böylece, çalışmaktan yılmamış, emeğiyle kazanmış bir insanı tanıdım. Çok medenî biriydi. Ona inanmıştım. Şimdiye kadar, bu kadar düzgün, kadına değer veren böyle bir kimseyle tanışmamıştım.

İlişkilerinde çok ciddiydi, ilk defa "olabilir" düşünceleri beynimde dolaşmaya başlamıştı. Hayatımı birleştirebilirim diye geçiriyordum kafamdan. Ama yapacağım işler vardı... Daha doğrusu yapmak istediklerim çoktu. Ben evlenmek istemiyordum. Ben daha tam olarak olgunlaşmamıştım. Kendime kıyamıyordum. Güzel açılımımı değerlendirmeden evlenmek... Yok yok... Hayır... Hayatımın bu yeni yolunu kapatamazdım.

Belki çok kişi tarafından ters anlaşılabilir bu düşüncelerim ama ne yapabilirdim ki, içim kaynıyordu sanatla. Mutlaka bir şeyler üretmeliydim. İçimdeki heyecan ve bir şeyler üretme isteği hep beni kamçılıyordu. Yine söylüyorum, evlenmek için bu işlere atılmamıştım. Para önemliydi ama, her şey değildi... Para yaşamak için sadece bir araçtı. Onsuz uğraşılarla, yaratılarla yaşanıyordu... Kendime yetecek kadar da kazanmaya başlamıştım. Az çok idare edebiliyordum. Seçici de olmuştum. Bir sürü film teklifini kabul etmemiştim.

Bu arada arkadaşlığımız devam ediyordu. Benden cevaptan ziyade ona yakınlaşmamı bekliyordu. Basında da dedikodu sütunlarında çıkmaya başlamıştık.

Frankie Laine'ın bir şarkısı vardı "My little one" diye. Bana öyle hitap ederdi. Aramızda da büyük yaş farkı vardı. Büyük aşk diyemeyeceğim ama saygılı bir dostluğumuz oldu. Ben her zaman kendisine saygı duymuşumdur.

Dostluğumuz devam ediyordu, 28 kasım benim doğum günümdü. Bana "Doğum günün kutlu olsun, daha birçok yıllar birlikte" diye bir kutu uzattı. "Çok teşekkür ederim" dedim. (Doğrusunu isterseniz, hiç böyle bir şey beklemiyordum.) Kutuyu açtım, zümrüt ve pırlantalarla bezenmiş, kocaman altın bir bilezikti. Aman Tanrım muhteşem bir şey... Şaşırdım kaldım, benim hayatta böyle bir mücevherim olamazdı, bunu düşlememiştim bile. Olmayacakların beynimde ne işi vardı ki.

"Çok teşekkür ederim, ben bunu kullanamam ki" dedim.

"Olsun, sen bunu bir kenara koy bulunsun, daha ilerde kullanırsın" diye ısrar etti.

"Yoo yoo... Ben kullanamam, sen illa ki bana bir hediye almak istiyorsan, kullanabileceğim başka bir şey al, daha memnun olurum..." diyerek ben de almamakta ısrar ettim.

İstemiyordum. "Ben ona şunu aldım, ben ona bunu aldım" denilmesi beni rahatsız ediyordu. Aslında hiç öyle bir insan değildi, ama olsun bu gibi eşyalar göze çarpar. Sonra ben ne cevap verirdim herkese!.. Ben kendi çalışmalarımla böylesi olmasa bile imkânlarım ölçüsünde istediğim mücevheri zamanı gelince alırdım. Maalesef onu kırdım, daha doğrusu bunun cehaletimden kaynaklanan bir davranış olduğu muhakkaktı. "Peki, sen nasıl istersen" dedi. Daha sonra Necmi Rıza Mağazası'ndan, çok güzel empirme bir kumaşla hediye faslını kapattık. Dostluğumuz devam ediyordu, bana evlenme teklifinde bulundu, hazır olmadığımı söyledim. Defilelerim vardı. Defilelere çıkmamdan bile rahatsız oluyordu, bunu hissediyordum.

Her ne kadar bazı beyler sanatçı eşleriyle iftihar ediyorlarsa da kendilerine ait olduktan sonra, onları, sahnede değil de yanlarında ev kadını olarak görmek istiyorlar sanki. Yahut sahiplenme duygusuyla tahammülsüzlük başlıyor. Belki de kendilerince haklıydılar bu düşüncelerinde, ancak ne olursa olsun kadın erkek eşitliğinin dışına çıkılıyordu. Anlaşılmazlık doğa kanunuymuş gibi sürüp gidiyordu.

Ben düşüncelerimde haklıydım. Acabalar, yapmak istediklerime engel olabilirdi... Acabalar... Acabalar... O da çok sık dışardaki yabancılarla birlikte oluyordu. Değişik insanlarla iş yemeklerine ve iş seyahatlerine katılıyordu. Benim de bunlara pek tahammülüm yoktu.

Aslında bunların hepsi bahaneydi galiba... Zaman her şeyi gösterecekti.

Kadıköy vapuru

Belirli saatlerde gidip gelen Kadıköy vapuru sakinleri, birbirlerini tanırlar, birbirlerine sahip de çıkarlardı. Eh, artık bayağı da ünlenmiştim.

Vapurun kıç güvertesinde yirmi beş kuruş verilerek oturulan, "lüks" diye isimlendirilmiş ayrı bir bölümü vardı. Herkes birbirine selam vererek nerede boş yer bulursa oraya otururdu. Gazeteler açılır, güncel olaylar tartışılırdı o eski Kadıköy vapurlarında. Bazıları da her zaman kavga ederdi. Necip Fazıl Kısakürek ile eşinin kavgaları hiç bitmezdi. Vapur iskeleye yanaşınca hiçbir şey olmamış gibi kalkıp giderlerdi. Ben okula giderdim. İşlerine gidenler de, yetişme telaşı içinde koşuşup dururlardı.

Vapurun yaramaz çocuklarından biri de Nihat Boytüzün'dü. Bugünün kamera reklamı Emre kardeşler, Çetin, Engin, Halim. Sormayın, hepsi birbirinden yakışıklıydı. Çetin benim arkadaşımdı. Kimi basketçiydi, kimi babasının işiyle meşguldü. Güreş federasyonundan güzel haberler getirirdi.

Vapura son anda yetişenlerden Ajda ve Semiramis kardeşler ilgi odağıydı. Beni Pekkan kardeşlerden sanırlardı. Benzeyen bir havamız vardı. İkisini de her zaman beğenmişimdir. Sonraki yıllarda Semiramis'le değil ama Ajda'yla arkadaşlığımız olmuştur. Onu her zaman çok sevmişimdir.

Tülin ve Sevim Oral kardeşler, ikisi de canavar gibi tiyatrocu oldular. Devlet Tiyatroları'nda çok güzel oyunlar sergilediler.

Sevda ve Ferda kardeşler... İkisi de birbirinden güzel film yıldızları... Farklı kişilikleriyle birçok kişinin gönlünde taht kurdular.

Yıldız Alpar ve kardeşi... Türkiye'de ilk özel bale stüdyosunu kurdular. Değerli balerinimiz, güzel yavrular yetiştirdi. Oynadığı *Anastasia* oyunuyla unutulmaz oldu. Daha bir dolu ünlü vardı,

ben pek kimseleri tanımıyordum. Komşumuz olan güzeller güzeli Nihal Hanım iki çocuğunun (Duygu ve İnci Asena) ellerinden tutar bir güzellik yumağı oluşturarak ara sıra vapura uğrarlardı. Bazen Arda Uskan da kapı karşı komşu arkadaşlarını bırakmaz, Babası İlhami Bey ve annesi Simin Hanım'la katılırdı.

Usta bariton Mete Uğur opera eğitimi için İtalya'ya gitmeye hazırlanıyordu. Onunla kültür ve müzik ağırlıklı renkli sohbetlerimiz olurdu.

Bu güzel insanların arasında anımsayamadıklarım beni bağışlasınlar, yolcular birbirlerini tanırlardı ve birbirlerine de sahip çıkarlardı.

Bir akşam sekiz yirmi vapuruyla eve dönüyordum. Gazetemi açmış okuyordum, belki de ...muş gibi yapıyordum, kimselerle meşgul olmamak için. Usul usul yanıma bir bey sokuldu, bir şeyler söylemeye başladı:

"Do you speak English?"

Cevap yok.

"Vous parlez France?"

Cevap yok.

"Deutsch?"

Yine cevap yok.

Hiç anlamamış gibi yaparak, "Türk'üm ve Türkçe konuşuyorum, ne söyleceksiniz söyleyin, ben de gazetelerimi rahat okuyayım" diye çıkıştım.

Ben bu sözleri biraz yüksek sesle söylemişim herhalde, salonda oturan beyler, en aşağı kırk kişi, o beyin çevresini sardı, başladılar soru yağmuruna; bunlar mizah dergilerindeki en komik sorulardı. Kimse bunlara cevap beklemiyordu, amaç, yağmur gibi sorularla adamı bunaltmaktı. Tüm vapur adamın düştüğü duruma kahkahalarla gülüyordu. Kadıköy iskelesine yanaştığımızda, arkasına bakmadan bir kaçışı vardı ki görülmeye değerdi. Bu olay Sayın Malik Yolaç'ın *Akşam* gazetesindeki köşesinde hemen yayımlanmıştı. Gülmeme rağmen sinirlerim bozulmuştu. Arkadaşım Mete Uğur evime kadar bana refakat etti. Konuşmalarımız yine sanatla ilgiliydi. *Konsolos* operasının hazırlıkları içindeydi, onun heyecanını yaşıyordu. Hele hele Faruk Yener'le opera konuşmalarımız hiç bitmezdi. *50 Opera* kitabının bizlere öğrettiklerini herhalde kimse inkâr edemez...

Kadıköylüler birbirlerine işte böyle sahip çıkarlardı.

Ayla Erduran

Amerika'dan döndükten sonra bir hafta sonu tatili için, Dürdane Ablamla Uludağ'a gitmiştik. Ben de yeni yeni özel maisonlardan defile önerileri almaya başlamıştım. Lütfü Enişte hafta sonuna kadar bizimle birlikte olacak, biz bir hafta daha Kirazlıyayla'da kalacaktık. Her yer bembeyazdı, muhteşem bir manzaraydı. Kemal Kaynak Enişte de Bursa Halk Bank'ın müdürüydü. O da ara sıra dağa çıkıyordu, güzel akşamlar geçiriyorduk. Herkes kayak yapıyordu, bense beceremiyordum kaymayı. Bir kayak hocasıyla anlaşma yaptık, bana günde iki saat kayak öğretecekti. Başladım çalışmaya. Güzeldi, hoştu, ama zorlanıyordum. Çalışmalarda hafif ayağım incindi, hemen ara verdim. Ben daha keyif yapacak durumda değildim. Defilelerim vardı, söz vermiştim. Daha işin başındayken, ayağım aksıyor, kolum sarılı... Ih, olmayacaktı. Kimi görsem ya kolu kırık ya da topallıyordu. Birden vazgeçtim. Benim kayak yapacak lüksüm olamazdı... Bir daha da denemedim.

Akşam yemeklerinden sonra, şömine başı toplantıları, büyüklerin çocuklar gibi eğlenmeleri çok güzeldi. Bana çok şeyler hatırlatıyordu ister istemez. Kardanadam yapmalarını, kartopu oynamalarını, babamdan gizli bahçeden merdiveni alarak Nazır Ağa yokuşundan kaymalarımı, ateşten atlamalarımı, düşlerimi, yediveren güllerimi, havuzumu... Akşam olsun da eğlenelim diye dört gözle beklerdim.

Benim yaşımda sarışın bir hanım bu eğlencelere katılmak isterdi. Ağlamaklı bir sesle "Anne ne olur, ben de biraz kalayım. Sıkıldım, eğlenmek istiyorum" derdi. "Hayır çalışman lazım, odana git ve kemanını çalış" diye karşı çıkardı annesi.

Hiçbir gün aramıza giremedi, annesi onu hep odasına çalışmaya götürdü. Çoğu kez gözleri yaşlıydı. Bu güzel hanım, usta ke-

mancı Ayla Erduran'dı. Onu her zaman dağınık sarı saçları ve yaşlı gözleriyle anımsıyorum.

Hiçbir olgu kolay elde edilmiyor. Ayla o günlerden, eğlencelerden eksik kaldı ama, büyük bir virtüöz oldu.

Ben de kayak yapmaktan vazgeçtim ama yıllar yılı sağlam ayakla, mesleğimi devam ettirdim. Fedakârlıklarla her şey daha sağlam oturuyor. Katlanmayı bilmek lazım...

Kırmızı halılı ev

Tarlabaşı'nda dolmuştan indiğinizde, Bekâr Sokak'tan İstiklal Caddesi'ne çıkarsınız, hemen sağa döndüğünüzde, Olgunlaşma Enstitüsü...

Hep öyle yapardım. 42 no'lu binanın ilk katında da Avni Diker'in terzihanesi vardı, sık sık uğrardım, hem dostumdu, hem de bazı dikişlerimi bana hediye olarak dikerdi. Ne de olsa o da bizim okulda hocalık yapmıştı.

Dolmuştan inmiş Avni Bey'deki provama uğrayıp, okula gidecektim. Düşüne düşüne Bekâr Sokak'tan yukarı çıkıyordum. Avni Bey'in binasına girdim, Allah Allah, bir değişiklik vardı. Oradan taşınmış mıydı acaba? Kırmızı halılar, etrafta oturan rengârenk, açık saçık kadınlar, acayip, genzi yakan boğucu bir koku, tuhaf bir sıcaklık... Kapıyı aradım, kapı yoktu, Avni Bey'in zili vardı kapıda, o da yoktu. Sadece yukarı çıkan, kırmızı halı serili bir merdiven vardı... Şaşkın şaşkın etrafıma bakıyordum. Birden tokat yemiş gibi oldum. Beynimde bir şimşek çaktı... Başım dönüyordu, ben neredeydim?.. Aniden döndüm ve dışarı çıktım, dalgınlıkla yanındaki binaya girmiştim...

Avni Bey söylemişti bana, "Atölyeyi taşıyacağım, yanımıza Lüks Nermin geliyor" dediği zaman işin ciddiyetini anlayamamıştım. Aldı mı beni bir düşünce.

Oradan telaşla çıkarken ya birisi beni gördüyse ne demez... Gel de inandır. Ne deseler haklılar. Bunlar da değişik iş kazaları... Günlerce kâbusum oldu.

Kendi atölyemi kurarsam, belki özgürce çalışırsam yaşamımı daha da kolaylaştırırdım. Yine defilelerime çıkarım, okuluma da giderim, kazancım daha verimli olur düşüncesiyle, okulun yan sokağında bir daire kiralayarak, kendi tasarımlarımı yaratmak is-

tiyordum. Hüseyin adındaki terziyle anlaşarak maison çalışmalarıma başladım. Defilelerden kazandıklarım kira ve diğer masraflara ancak yetiyordu. Okul ile atölye arasında hayli zorlanıyordum. Fazla da açılamıyordum kimseye. Defileler, atölye, okul herkes benden medet umuyordu, ama ben imkânsızlıklar içinde var olmanın çabasını veriyordum.

Atölyem güzel olmuştu. Tam bir sanat eviydi. Bir gün Bay Vitali geldi, sezon kumaşlarını tanıtmak için defile yapacakmış, benim de katılmamı istedi, "Tabiî" dedim neden olmasın, hem atölyemin adı duyulur, hem de bana katkısı olur diye düşündüm.

Kumaşlar geldi, çalışmalara başladık. Bay Vitali tüm yaptıklarımı beğendi. Diktiklerimizi tabiî ki ben gösteriyordum. Defilemiz Hilton'da oldu. On adet ünlü modaevi de katılmıştı, ne yalan söyleyeyim, benimkiler çok beğenildi.

Lale Modaevi

Bu iş başında olmadan yürüyecek bir iş değildi. Defileler, okul, atölye derken hepsine birden yetişemiyordum. Atölyede kalanlar, gece bazı konuklar getiriyormuş. Rahatsız oldum. Bana gelenler hepsi tanınmış insanlardı, güvenerek geliyorlardı. Okulda da bazı söylentiler başlamıştı. Hiçbir getirisi olmadan benden çok şeyleri götüreceğini anladım. Atölyeyi çalışanlara bırakarak ordan ayrıldım. Okuldakiler de rahat etti ben de. Bu kısa atölye macerası böylece bitti.

Akşam okuldan beşte çıkıyorduk. Saat üçten sonra başlardık hazırlanmaya... Beyoğlu'nun en güzel saatleriydi. Çıkışınızı heyecanla beklerdik. Ünlülerle karşılaşıp selamlaşmak için ben de bu saatleri sabırsızlıkla beklemeye başlamıştım.

Saat beşi gösteriyordu, Beyoğlu cıvıl cıvıldı.

UNUTULMAZ

Tramvaylar geçmişti bir zamanlar
Çift taraflı, dan, dan, dan, dan...
Çekilin yoldan, vatman geliyor,
Beyoğlu'ndan.
Sokak şarkıcıları, ünlüler.
Benli Belkıs, Cahide Sonku,
Muhsin Ertuğrul, Bedia Muvahhit,
Necmi Rıza, Vasfi Rıza Zobu,
Dünyalar güzeli Fatma Tatari ah ah
Renkli suların akışı,
Çanlarıyla tramvayların kalkışı.

Unutulmaz, unutulmaz.
Seke seke, yüksek topukluların kırıtışı.
Ah unutulmaz, unutulmaz.
Yeşilçam Erol Dernek Sokağı,
Beyoğlu onlarla dert ortağı.
Unutulmaz, unutulmaz.
Hangi sokakta yürürsen,
Hangi köşeyi dönersen, Beyoğlu
Unutulmaz unutulmaz.
Beyoğlu'nda yok yoktur.
Şıklığın, güzelliğin.
İstanbul'un atan kalbidir,
Yirmi dört saat değil, ölümsüzlüğün yeridir.
Unutulmaz, unutulmaz.
Barın en paspalı, Markiz'i ve Lebon'un havası
Asmalımescit, Tarlabaşı'sı.
Hele hele Abanoz'u,
Sarhoşun erdemlisi, en hoşu.
Unutulmaz, unutulmaz...

Unutulmazların arasına galiba ben de girmiştim...

Brüksel'den dönüşüm çok farklı oldu, her günüm kazanımlarla doluydu. Duruşlar, mankenliğin kuralları, yabancı profesyonel mankenlerle çıktığım defileler, bana mesleğimle ilgili yepyeni ufuklar açtı.

Gerek Paris'te gerek Brüksel'de diğer mankenlerden hiç farkımız olmadığını gördüm. Bu mesleğin kitabı yoktu. Beyin gücü ile vücut gücünü birleştiriyorsunuz, estetiği orada yakalıyorsunuz. Mankenliğin hoş görünümü sağlayan, rahatsız etmeyen, abartısız bir iletişim mesleği olduğunu, bir kez daha gördüm ve öğrendim. Buna lisan gerekmiyordu, onu anladım. Topuk tırısı, vücut armonisini sağlıyordu. Vücut dili, gözlerinizle yürüyüş ahengini düzenliyor ve taşıdığınız kıyafetle iletişime giriyordu. Her zaman söylediğim gibi taşıdığınızı içten hissedeceksiniz. Tanıtımını yaptığınız ürünle ten teması şart, defile yaparken aşağıdaki kurallarla da flört edeceksiniz.

1) Baş: Yumuşak, esnek ve dimdik. Her an boyundan düşecekmiş gibi kıvrak.

2) Gözler: Net ve kararlı, benden sonra tufan dercesine ısrarlı bakış.

3) Beden: Omuzlar dik ve geriye yatkın, çok az öne eğik.

4) Eller: Bale gösterisinde gibi zarif duracak. Mümkün olduğu kadar az kullanacaksınız. Hatta yok gibi davranacaksınız ve olmadığına inandıracaksınız kendinizi...

5) Ritim: Bu duygularla bedeninize bir müzik ilave edeceksiniz.

6) Yol: Koreografi neyse o yolda yürüyeceksiniz.

7) Konsantrasyon: Yalnız yaptığınız işi düşüneceksiniz.

Bunları hissetmeden inandırıcı olunamaz ve bu meslek yapılamaz.

Beni artık maison sahipleri, çeşitli kuruluşlar aramaya başlamıştı. Olgunlaşma'ya bağlı olduğumdan, izin vereceklerini pek sanmıyordum. Bu kez birlikte Amerika seyahatinde tanıdığım Prof. Vedat Ar Bey arıyordu. Okulun karşısında Yeni Melek İş Hanı'nda Galip San Beyefendi'yle ADS adı altında bir reklam şirketi kurmuşlar. Benim muhakkak uğramamı istedi. Uğradım. Küçük olanaklarla, çeşitli ürünlerin reklamını yapıyorlardı. O zamanlar televizyon yoktu tabiî, sinemalarda, antraktlarda bunlar gösteriliyordu.

"Bak Lale, Vog Bali ne güzel reklamlar yapıyor, senin de bacakların çok müsait."

Eyvah, bacak fasılları başladı...

"Yok kızım, çekinecek bir şey yok sadece dize kadar. Yüzün de gözükmüyor."

Ve ben ADS'de Vog Bali'nin, Vedat Bey'in yönetimindeki (ki akademiden de hocamdır) reklam çalışmalarıma başlamıştım. Kendisine sonsuz güvenim vardı. O reklam filminde ben sadece yürüyordum. Dizlerime kadar gözüküyordu bacaklarım. Topuklu pabuçlarla, çok da estetikti.

Bugün dizden yukarı da olsa çekerim, ama o zamanlar cesaret işiydi. Ne var ki beni tanıyanlar, yine de "Bu senin bacakların" diyorlardı. Ben bizim ailenin dışındaki herkese "Evet" diyordum.

Bu çalışmalarımı, ADS için yapmıştım. Sonraları Vog Bali'nin sahipleri Kemal ve Nilüfer Sarper'i tanımıştım. Mualla'nın defilelerinden ve müşterek dostlarımızdan oğulları Mehmet Sarper de arkadaşımız Sema Özcan'la evlenmiştir. Bunlar ailevî ve özel konular, ne var ki, sevilen bir aileden bahsetmeden geçemiyorum.

Bu reklamdan hiçbir ücret almadım, ama yıllarca çoraba para vermedim. Beyoğlu mağazalarında Murat Bey vardı "Çorap" derdim on çift yollardı.

Reklamda oynamak iş değildi, o da mankenlik gibi kurulan

dostluklarla ve de bazı ilişkilerle oluyordu. Vog Bali benim ilklerimin listesine girmiştir. Daha sonra reklam ajanslarından yeni yeni öneriler gelmeye başladı, çünkü bu reklam beğenilmişti.

Şaşkın değildim ama artık düşünerek hareket etmem lazımdı. Galiba erişilmezliği devam ettirmem, kariyerimi daha da sağlamlaştırıyordu.

Birkaç gün sonra bana Haluk Doğanbey'den telefon geldi:

"Lale Hanım bir şirket bir ürünü için sizinle reklam fotoğrafı çekmek istiyor..."

"Hangi ürün?"

"Philips radyoları için."

Okula söylemedim. Başka kimseye de söylemedim. İzin vermeyebilirlerdi. Haluk Bey'e gittim. O sıralarda da çeşitli olaylar oluyordu, fotoğraf çekip artist yapacağım diye genç kızları kandıranlar çoktu. Hiç rahat değildim. Tedirgindim. Arada Vedat Bey'in olduğunu ve beni onlara onun önerdiğini öğrenince rahatladım.

"Bak kızım, bu çalışmaları Haluk Bey yapacak. Çekinmeden gidebilirsin" dedi.

Vedat Bey arada olduktan sonra ben her yere giderdim. Can bir hocaydı. Benim çok güvendiğim bir insandı. Kendi şirketi olmasına rağmen Haluk Bey'le de çalışıyorlardı.

Haluk Bey'e beraber gittik. Philips radyoları için çekim yapılacaktı. Basit bir ev kıyafetiyle çalışacaktık. Reklam senaryosuna göre siz evinizde radyo dinliyorsunuz ve bu ürünü memnun kaldığınız için başkalarına öneriyorsunuz.

Kaç yıl önceki bir olaydı bu. Senaryoyu bana verdi. Ben de bu düşüncelerle pozlar vermeye başladım.

"Yok yok, rahat ol... Serbest hareket et... Kendini rahat bırak... Bak dinliyorsun... Memnun da kalıyorsun... Çok da güzel sesler var..."

Haluk Bey bana radyoyu bir güzel anlattı. Bir de o günleri kasıp kavuran *Rapsodi* filminden Çaykovski'nin keman konçertosunu teybe koydu. Ben de kaptırdım kendimi. Başladım uyum içinde hareketler yapmaya. O kadar güzel ve doğal fotoğraflar çıktı ki ortaya, inandırıcı ve son derece sevimli olmuştu. Böylece çorap reklamından sonra yine ben ilk radyo reklamında öncü olmuştum.

Çok beğenildi. Her gün gazetelerde yayımlandı. Yine bana iki bin lira gibi artık ufak saydığım bir para vererek bol bol teşekkür ettiler.

Aradan dört beş yıl geçtikten sonra aynı firmadan bu kez bir broşür için fotoğraf çekim teklifi geldi. Bu sefer mayo giyecekmi-

şim ve daha farklı görüntüler de olacakmış. Ters düşerim diye kabul etmedim. Yüklü de para alacaktım. Kabul edemedim mayolu çekimi. Olmadı. Daha yeni yeni mankenliği kabul ettirmiştim, böyle bir şeye cesaret edemedim.

Şükürler olsun biraz kazanmaya başlamıştım. Artık kendi ihtiyaçlarımı karşılayabiliyordum. Her kazancımda da eve, anneme, yeğenlerime küçük de olsa hediyeler alıyordum. İlk armağanım annemeydi, onun çok sevdiği bir dantel ceket almıştım. Hâlâ saklarım o ceketi, annemi hep onun içinde görürüm ve zaman zaman konuşurum onunla...

Olgunlaşma'da yine bir hazırlıktır gidiyordu. Soru sormuyor, iş verildiği zaman ancak işimi yapıyordum. Kıyafetler hazırlanıyordu. Bakalım ne olacak...

Kemal Baysal dönemin iyi bir fotoğrafçısı. Çok uzun boylu, uzun dağınık saçlı, biraz da dağıruk bakışlı Leyla adında çok hoş bir hanımla evli. Dış görünüşleriyle de ilginç bir aile. Kemal Bey Beethoven, Bach görünümlü ya da benzeri bir tipti. Stüdyolarında fotoğraf çekilecekmiş, hazırlıklar da bu nedenleymiş. Stüdyoları da okulun yanındaki sokaktaymış. Elbiseler oraya gitmiş, ben Beyoğlu'nun yabancısı olduğum için her yer önemliydi benim için, adım atmam bile bir kazançtı. Beyoğlu'nda dolaşanlar ya yazarlar, ya çizerler, ya sanatçılar, ya politikacılardı.

Bir bakarsın elinde şık bir baston, başında melon şapkayla yürüyen ve tanıdıklarına "Ekselans" diye selam veren, falan Kartal Bey'e, rastlayabilirsiniz... Yan sokağa geçmek bile çok önemli.

Resim odasından çağrıldığımı söylediler. Koşarak indim.

"Kızım hazırlan, Kemal Bey broşürler için fotoğraf çekecek."

"Peki efendim."

Sonradan öğrendiğimde, *Hayat* mecmuası (o zamanlar dergi denmezdi) için kullanılacakmış. Kemal Bey'in yanında da bir gazeteci daha olacakmış, o da Suavi Sonar'mış.

Kemal Bey'i ben pek beğenirdim. *Yelpaze*'deki karakterlerden Andre'ye benzerdi, Amanda diye bir de sevgilisi vardı. Onların hayalleriyle uyurduk. Rüyalarımı süslerlerdi.

Stüdyoya iki talebe ve ben gitmiştik. Ben biraz daha profesyonel olmaya başlamıştım. İzin alarak ücret karşılığında defilelere çıkıyordum. Diğer arkadaşlarım Nurhan ve Gülşen Şefkatlioğlu daha acemiydiler. Aynı yaşlardaydık. Ama biz yine de bazı hareketlere kendimizi tutamayıp gülüyorduk. Onlar bize pozları gösterdikçe,

komik oluyorlardı. Hepimiz saygı ve sevgiyle büyümüş aile kızlarıydık, belki de böyle gülecek zamanlarımız olmamıştı.

Fotoğraf çekilirken durmak çok önemli. Mankenlikte duruşun profesyonellikle çok ilgili olduğu malum. Yalnız şu var ki, siz istediğiniz gibi duramazsınız. Öyle bir özgürlüğünüz olamaz. Nasıl bir film çekilirken yönetmenin yönetiminde oyununuzu yönlendiriyorsanız, fotoğraf çekimlerinde de fotoğrafçının yönlendirmesiyle hareket etmeniz lazım. Tabiî sonraki yıllarda bunlar da değişti, ama yine içerik aynı, mutlaka böyle çekim yapılıyordu.

Kemal Baysal'da güzel çalışmalar yapıldığını bilirdim, dergilerden de okurdum. Kendisi de popüler bir kişiydi zaten.

Çalışmalara başladık, bizlere vereceğimiz pozları göstermeye başladı. Her seferinde karşımıza geçer, nasıl poz vermemiz gerektiğini bize kendi üzerinde anlatırdı. Biz o muhteşem adamı öyle görünce başlardık gülmeye. Biraz ayıp olurdu ama, bağışladığını sanıyorum.

Bu fotoğraflar, *Hayat*, *Akis* vb daha birçok dergide yayımlandı. İşlerimiz bittikten sonra okulumuza döndük.

Bakmayın benim öyle ağırbaşlı, disiplinli olduğuma, biraz muzibimdir. Okulda gayet ciddi Nurhan ve Gülşen'le konuşurken, birden geri çekilerek, Kemal Bey olup, "Sizi şöyle aliyim, şöyle aliyim" diye bir yerlere oturturdum. Tabiî zor tutarlardı kendilerini.

Haluk Bey mankeni kendi haline bırakıyor, bu duruşlara kendi duruşlarını ilave ederek, değişik görüntüler elde ediyordu. Mankenlikte taşıma olayı oluyor, ama fotomodellikte, o enstantaneyi yakalamak çok önemli. Bir an meselesi. Onu kaçırmamak lazım. O da kurduğunuz diyalogdan sonra oluşan bir görünümün yakalanmasıyla elde ediliyor. Ustalık da burda başlıyor.

Nasıl defilede elbiseyle konsantre olup kaynaşıyorsanız, o duygularla elbiseyi taşıyorsanız, burda da yapılan sohbet ve müzik yardımıyla kaynaşıp bir duruş biçimi yakalanıyor. Kemal Bey ve Haluk Bey farklı kişilerdi. Biri *Yelpaze*'nin jön Vualteri, diğeri Cemal Nadir'in Amcabeyi'nin oğluydu. Yalnız Haluk Bey'in boynunda, on beş-yirmi adet fotoğraf makinesi asılıydı, bunlar benim görebildiğim ayrıntılardı. Ben şaşkınlık içinde bu kadar makineyle ne yapılacağını düşünüyordum. Sonra öğrendim ki Haluk Bey mankeni rahat bırakıyor, sonra da pozları topluyordu.

Harika fotoğraflar çıkmıştı. Nefisti. O kadar güzeldi ki, kendisi bana teşekkür etti.

Okulla dünyanın pek çok ülkelerine gidiyorduk. Çıktığım her defilede karşılaştıklarım bana örnek oluyordu. Yani nelerin yapılması,

nelerin yapılmaması gerektiğini kendim de ayırt ediyordum.

Ayrıca tabiî ki, salon defilelerinde bazı alışkanlıklarım vardı. Örneğin uzaktan akrabam, hem de çok iyi bir kuaför olan Vecihi'nin eli saçıma değmeden çıktığım defilelerde pek de mutlu olmaz, kendimi hep eksik hissederdim. Yanıma yedi çift çorap almadan çıkamazdım. Sunacağım elbiseleri mutlaka kendim sıralayacaktım. Böyle alışkanlıklarım olmuştu. Her zaman işimi çok ciddi yaptım. Sadece geçinebileceğim kadar para aldım. Tüm hayatımı alnımın teriyle kazanarak devam ettirdim. Hak etmeden cebime bir tek kuruş girmedi.

Christian Dior

Defileler ardı ardına devam ediyordu. Bir gün bir telefon aldım.

"Aman Belkıs, Dior'un bir mankene ihtiyacı varmış. Dior mankenleriyle senin çıkman gerekiyor."

Ben yeni Paris'ten dönmüş ve yabancı mankenlerle podyuma çıkmıştım. Ne yalan söyleyeyim pek de heyecanlanmadım. Bundan önce de American Saks Fifth Avenue'nün defilesine çıkmıştım. Bana şımardı demeyin ama, giysileri diğer mankenlerden daha iyi taşıdığım görüldü. Dior'da da herhalde böyle olacaktı.

Nihayet o gün geldi. Defile Hilton'daydı. Mankenler arasında bir kıskançlık bile görüldü. Sevgili Leyla Umar, gazetesinde bunu çok da güzel anlattı.

Yine bu defileden ben tek kuruş bile almadım. Nedenini ben de bilmiyorum...

Benim alnımda "Bu kız parasız çıkar" diye mi yazıyordu acaba?

Daha sonra Paris'ten bir davetiye aldım ve biletlerim yollandı. Hotel Pas de Calais'de kalacaktım. İyi bir ücret alacaktım. Gittim, yaptım ve yine de döndüm.

Ben ayrılamazdım. Vatanımdan, ailemden ayrılamazdım. Ayrılmadım.

Manken Zeki Müren

İstanbul'un fantezi tasarımcılarından Peyman Songar Hanım'ın defilesi vardı. O muhteşem Kervansaray'da bir muhteşem olay daha yaşanacaktı. Zeki Müren'in tüm kostümlerini Peyman Hanım dikerdi. Onun arzusuyla Zeki Müren de defilede bu kostümleri giyecekti.

O pırıltılı kostümleri, o "Gladyatör"leri, "Mihriban Sultan"ları, "Bahçevanın Aşkı"nı, hepsini tek tek Peyman Hanım dikmiş ve işlemişti. Bunların hepsini giyecek ve gazino müşterisine değil İstanbul sosyetesine sunacaktı. Çok heyecanlıydı. Her konuda son derece profesyonel olan Müren, yeni yürümeye başlayan bir bebek gibi amatör ve saygılıydı. Her duruşunu, yürüyüşünü bana soruyordu.

"Laleciğim, soldan sağa mı döneyim, yoksa sağdan sola mı?.."

"Zeki Beyciğim, nasıl rahat ederseniz öyle dönün..."

"Laleciğim, bu kostüm göbeğimi saklıyor mu?"

"Hiçbir kötü görüntünüz yok Zeki Bey. Sizin ihtişamınız her olguyu daha da parlatıyor" dediğim zaman yanaklarımdan öptü.

"Laleciğim sen kendi mesleğinin pirisin, ben de kendi mesleğimin."

Teşekkürler ederek birbirimize sarıldık.

Defilemiz renkli ve eşsiz olarak nitelendirildi. O da ben de unutulmayacak bir defile sunmuştuk. Ama tek oldu. Bunu birkaç kez yineleseydik hem bu güzellik anlamını yitirirdi, hem de sıradanlığa dönüşürdü.

Zeki Müren büyük bir sanatçıydı. Sanatla pekişen dostluğumuz devam etti. Atıf Yılmaz'ın yönetmenliğinde *Aşktan da Üstün* filmindeki beraberliğimizde, birbirimize olan saygımız, filmimizi daha da güzelleştirdi. Canım Filiz Akın'ı o filmde tokatlıyordum.

O kadar istemeyerek tokatlıyordum ki, Atıf Bey, "Mademki tokat atmak istemiyorsun, tam vururken elini tutsun" dedi. Yine de onu bile içim istemedi. Filizciğimden de her zaman özür dilemişimdir o sahne için.

Aşktan da Üstün filmini en az yirmi kez televizyonda izlemişimdir. Her seyredişimde Bodrum'da olan Zeki Bey'i arardım. En aşağı yarım saat konuşurduk. Son yolculuğundan birkaç gün önce yine gösterilmişti... Yine konuşuyorduk. Telefonlara ender çıkardı.

"Zeki Bey iyi ki bu filmi yapmışız. Yıllardır kendimiz de izliyoruz."

"Laleciğim acaba herkes bizim kadar mutlu mu?.. Belki rahatsız olanlar da vardır..."

"Olsun, artı, eksi birbirini götürür."

"Ben Bodrum'da bu konuşmalardan uzağım. Biraz yabancı kalıyorum. Ama birkaç gün içinde İstanbul'a geleceğim, görüşürüz" dedi.

İyilikler, güzellikler dileyerek ayrıldık. O mikrofonuna kavuştu ve en güzeli huzura da.

Film yaparken ben Bebek Gaskonyalı'da çalışıyordum. Emel Sayın da Ankara'dan orada sahneye çıkmak için gelmişti. Zeki Bey bizi dinlemek için oradaydı. Çok neşeliydi. Ben programdan sonra, masasına gittim. Birlikte oturuyorduk. Hayranları geldi. Beni de seyredenlerle birlikte resimler çektiriyorduk. Herkese "Karım, yeni evlendik" diyordu. Tabiî ben gülüyordum. O da hemen "Bugün evlendik" diyordu.

Birkaç gün sonra Hongkong'a gitti. O kadar hatırşinastı ki, ben ona, küçük bir Kuran'la iyi yolculuklar dilemiştim. Birkaç gün sonra Hongkong'dan bana sevgilerini belirten bir kart geldi. Döndüğünde de nefis bir bilezikle merhaba diyordu.

Aşiyan Gazinosu'nda çalışmaya başladığında onu dinlemeye gitmiştim.

"Laleciğim, bu kiloları nasıl saklayacağımı bilemiyorum..."

"Zeki Bey lütfen Demis Roussos gibi bol elbiseler giyin, daha da güzel olur."

Oysa o kadar muhteşemdi ki, bu gibi ayrıntılar gözükmüyordu onda.

Cennetin çiçeklerle dolsun... Yıldızın mutlaka orada da pırıl pırıldır. Saygı ve sevgiyle anıyoruz hep seni.

Erkan Özerman'ın sunuculuğa çıkması

Hilton'da çok başarılı bir defile yapmıştık. Tüm basın Mualla'dan bahsediyordu. Bizler de çok mutluyduk. Her zaman böyle olurdu Mualla'nın defileleri. Sunucumuz Orhan Boran'dı. İki gün sonra da Ankara Bulvar Palas salonlarında bu defileyi tekrarlayacaktık. Uçakla Ankara'ya geldik. Otele yerleştik. Suna Selen, Güler Kıvrak, Nebahat Çehre ve birkaç manken arkadaşımızla birlikte üstlenmiştik bu defileyi. Bir akşam önce de Mualla hepimize İstanbul'daki başarılı defile için bir yemek vermişti. Pek bir keyifliydik. Eğlendik. Sabah olduğunda Orhan Boran'ın rahatsızlığını işittik. "Katiyen defileyi sunamaz" dediler. Eyvah ne yapacaktık şimdi? Hepimiz ayrı ayrı düşünmeye başladık. Defilenin başlamasına birkaç saat vardı. Aklıma, bir röportaj esnasında tanıdığım Erkan Özerman geldi. O sıralarda "Eyfel'den Müzik" diye bir radyo programı yapıyordu. Çok da beğeniliyordu bu program. Yakaladığımda muhakkak dinlerdim. "Onu bulalım" dedim. Ne de olsa yapımcı ve sunucu, belki kabul eder. Hemen telefonla aradık.

"Laleciğim, ben kendi programımı radyoda yapıyorum... Halk içinde yapabilir miyim bilmem ki?"

"Erkancığım ben sana her yolunu gösteririm, sen eline verilecek olan elbise numaralarının altındaki metinleri oku, yeter" dedim.

Zorla kabul ettirdim. Bazı ipuçları da verdim. Uzatması için tekrar tekrar anonsunu söyledim ve o tatlı aksanıyla başarılı da oldu. Böylece, ilk defile sunuculuğunu başlatmış oldu.

Ama kendisi başka şekilde anlatabilir. Bizler defileden sadece bin lira almıştık. Erkan Özerman'ın iki bin lira aldığını iyi hatırlıyorum... Sonradan menejerliğine devam etmiştir.

Yine ilklere imza attığım bir defile

Dürdane Ablam, Lütfü Eranus'tan ayrılmıştı. O da çok genç evlendiği için, sonradan çıkan anlaşmazlıklar bu ayrılığa neden oldu sanırım. Ama Lütfü Eranus Enişteminin bana yaptığını hiçbir zaman unutamam. Bugün buralardaysam onun sayesindedir.

Benim için, Müştak Ağabey ve Lütfü Eranus'un usta şair ve düşünce adamları olarak hayatımdaki yerleri yadsınamaz.

Dürdane Ablam yalnızlığını çalışmakla hafifletti. O da Kadıköy'de bir terzihane açtı. Modayla ilgilenmeye başladı. Çok zevkliydi. Kocaman maisonlara taş çıkartırdı. Zaten bizim ailede giyim zevki ve buluşlar tartışmasız güzel olurdu. Kıyafetleri iyi taşıyabilmek de ailenin avantajıydı. Maşallah hepimiz de iyi taşırdık. Dürdane Ablam böylece bir iki yıl atölyesini çalıştırdı. Sonra onu da bırakmak mecburiyetinde kaldı. Beton mimarı Profesör Muhittin Toköz'le evlenip Ankara'ya yerleşti. Ankara'nın en şık hanımları arasına girdi. Protokol yaşantısı içinde her zaman sanat ve sanatçılarla iç içe oldu. Muhittin Eniştem o sıralarda Etap Marmara Oteli'nin beton işleriyle meşguldü. Ankara-İstanbul arasında mekik dokuyordu. Dürdaneciğim de, boş zamanlarında batik ve resim çalışmalarını sürdürüyordu.

Bir gün bana Ankara'dan bir telefon geldi:

"Belkıs, Gümüş Türk El Sanatları'nın defilesini yapmak istiyoruz, ne dersin..."

"Bir düşüneyim, ne yapabilirim?" dedim.

Yakın dostu olan, Hamiye Çolakoğlu (seramik ve heykel sanatçısı) hemen telefonu aldı:

"Lale Hanım. Ankara'ya gelirseniz görüşürüz."

"Tamam geliyorum" dedim. Ve Ankara'ya uçtum. Ablacığım beni havaalanında karşıladı. Hemen el sanatları derneğine gittik.

Ben zaten değişik bir mücevher defilesi yapmak istiyordum. Ne zamandır kimselere bir şey söylemiyor, zamanını bekliyordum. Canım ablamın sosyal yanları o kadar ağır basardı ki, benim profesyonelliğimi dahi hiçe sayarak, yapmamı rica etti. Ben de her zaman böyle kuruluşlarla ve hayır işleriyle el eleydim. Severek kabul ettim. Birkaç gün Ankara'da kaldıktan sonra İstanbul'a döndüm. Hemen Hilton'la anlaşma yapıldı. Şadırvan Salonu'na karar verildi. Ben şöyle bir kurgu yani koreografi yapmıştım:

Salonun tabanı tamamen siyahla kaplanacaktı. İki balet ve ben, dans ederek takıları gösterime sunacaktık. Bu defile için ben de birkaç dans figürüne çalıştım. Diğer iki balet üzerime takıları takacak birlikte dans ederek bu takıları nefis bir sunumla gösterecektik ve öyle de yaptık.

Müzik mi?.. Nedim Otyam'ın müziği eşlik edecekti. Anlatımı Hamiye Çolakoğlu üstlenmişti. Sözler Yunus Emre ve Mevlana'dan derlenmişti. Müthiş bir defile oldu. Çok beğenildi. Herkes bana teşekkür etti...

Bana eşlik eden baletlerin isimleri mi neydi?.. Birincisi can dostum Şehir Tiyatrosu oyuncularından Salih Sarıkaya... Diğeri de Devlet Tiyatro ve Bale Okulu'ndan Ender Alkan.

Bu defile uzun zaman konuşuldu. Aynı defileyi bir başka maison tekrarlamamı istedi, ben "Hayır" dedim bu tekliflere... "Güzelliklerin yıpranmaması gerek..." düşüncesiyle bir kez yapılmış olarak bıraktım.

Tiyatroya başlamam

Güzel bir sarışın hanım yanıma yaklaşarak, "Lale Hanım sizinle bir konuda görüşmek istiyorum" dedi.

"Tabiî buyrun..." dedim.

Eyvah, yine beni birisine isteyecekler diye düşünürken, "Ben Lale Oraloğlu, bir konu için sizinle acele görüşmem gerek" dedi.

"Tabiî nerde isterseniz."

"Şurada, şu Saray Muhallebicisi'nde oturabilir miyiz?"

"Tabiî olabilir..."

Okulun önünden yüz metre ilerde olan Saray Muhallebicisi'ne girdik ve oturduk, birer çay söyledik.

"Lale Hanım, ben bir tiyatro kurdum. Pangaltı Altı Tiyatrosu... Oyunumuzda İsveçli bir kız rolü var, bu role siz çok uygun, oynar mısınız?"

Allah Allah, şoke olmuştum. Hiç düşünmediğim, aklımın ucundan bile geçirmediğim bir öneriydi, şaşırdım.

Ondan önce sevgili Turgut Demirağ'dan beş film önerisi almıştım. O güzel insana şımarık bir şekilde "Ay... Sizin filmlerinizde mi oynayacağım?.." demiştim. Beş film için yüz bin lirayı reddetmiştim. Benden sonra o filmlerde Leyla Sayar oynamıştı... Filmlerden birinin ismi *Şeytanın Kılıcı*... Zaten o zamandan beri bana hep şeytanlı roller gelmeye başlamıştı...

Turgut Demirağ Ant Film'in sahibi. Saygın, sevilen filmcilerden biriydi. Ne var ki filmciliğe pek sıcak bakmuyordum. Kardeşi Toğan da bizim efsane Amerika-Tarsus gezimize katılmış çok sevilen bir kişiydi. Turgut Bey'den sonra çok özür diledim teklifini kabul etmedim diye. Lale Hanım benden cevap bekliyordu. Ben de bir şeyler yapmak istiyordum, ama olabilir miydi, yapabilir miydim?..

"Ben yapabilir miyim?.. Ben mankenim... Tiyatro çok önemli bir konu, sonra bütün yaptıklarımı da bozmayayım?"

"Ben çalıştırırım sizi."

"Bir okuyayım, birlikte okuyalım. Bakalım neymiş. Ben neymişim, kimmişim hiçbir fikrim yok."

O zamana kadar hiçbir konuşmaya katılmayan eşi Ali Oraloğlu da "Lale sizi çalıştırır, tam da o role uygunsunuz" dedi.

Bana teksti verdi, okumam için. Ertesi gün Şişli Pasiner Apartmanı'ndaki dairesinde buluşmak üzere ayrıldık.

Ben biraz şaşkındım. Ama sakin olmam gerekiyordu. "Al sana yeni bir iş" dedim.

Lale Belkıs tiyatroda

Annem için sorun değildi ama bu sefer ağabeyim karşı çıktı. Ne filme ne de tiyatroya sıcak bakıyordu. Babacığımı kaybettikten sonra bizler Eyüp'teki evimizi bırakıp Kadıköy'deki evimize geçmiştik. Eyüp'te ağabeyim ve kardeş gibi büyüdüğümüz ağabeyimin eşi Asuman Yengem ve iki yeğenim kalıyordu. Babacığım hiçbir zaman ayrılmak istemedi benim doğduğum evden, bizler de onun arzusunu yerine getirdik. Yeğenim Lütfü Durmaz ODTÜ'de okuyordu. O Durmaz ailesinin ikinci kuşak ilk göz ağrısıydı. Çok severdim onu. Canımın içi derdim. Yonca Durmaz da İstanbul Üniversitesi'ne devam ediyordu. Diğer yeğenlerim Lale ve Müge'yle de zaman zaman baba evimizde buluşurduk. Ben onlara evin en küçüğü olma ayrıcalığını elimden aldıkları için kızardım.

Neyse, biz Lale Hanım'la konuştuğumuz gibi Şişli'deki dairesinde buluştuk. Oyunu okumaya başladık. Acemilikten ve çekindiğimden olacak, sesim zor çıkıyordu. Ali Oraloğlu, küçük kızı Alev, yeğeni Akın, annesi Refika Hanım dolaştıkça çok utanıyordum. Ben acemiydim ama her okuyuşta içimde bir şeyler yeni yeni duygular uyanmaya başlamıştı.

Tiyatroya başlamam ustalara saygısızlık mıydı acaba? Yanlış mı yapıyordum yoksa? Buraya kadar gelmiştim, her şeyi bozabilirdim. Bu düşünceler içinde huzursuzdum. Ben konuşan bir insan değildim. İyi bir diksiyonum, artikülasyonum olup olmadığını da bilmiyordum. Sesim iyiydi ama yalnız ses yeterli değildi ki. O da terbiye edilmemiş bir sesti, kullanmasını da bilmiyordum. Herkesinki gibi benim de hamamda iyi çıkan bir sesim vardı. Sahnede ne olacaktı, bunu da zaman gösterecekti.

Laleciğim "Olacak hem de çok iyi olacak" diye beni yüreklendiriyordu. Ve her gün gece gündüz demeden bu manken Lale Bel-

kıs Hanım'ı çalıştırıyordu. Hem diksiyonumu hem de beden dilimi kullanmayı öğretiyordu.

Laleciğimin benim üzerimdeki emeğini hayatım boyunca unutamam. Ondaki enerji müthişti. Öyle bir enerjiyi bir kişide daha gördüm, tabiî farklı kişiliklerle. Büyük hoca, eğitmen Yıldız Kenter'de... Onları anlatmaya, kelimeler yetersiz kalır... Biz gelelim, benim hikâyeme.

Oyun üzerinde çalışmaya başladık. Bu çalışmalarla da bazı gazetelerde oyun arkadaşlarımla çıkan fotoğraf ve haberleri bizim beraberliğimizi istemeyen bir hanım arkadaşı Bay X'e ileterek, "İşte senin takıldığın manken" demiş. Daha şimdiden bu düşünceler beni rahatsız etmişti; onu rahatsız ettiği gibi...

Bu tatsız olaylar benim daha net düşünmemi sağladı. Böylece benim tiyatro çalışmalarına katılmamı hoş karşılamayan biriyle düşündüğüm evlilik projesini rafa kaldırmış oldum.

Görülecek bir piyes

Evlilik Dolabı. Bu komedi, Leslie Stevens'in bir eseri... Arif Özbilen'in kalemiyle dilimize çevrilmiştir. Evlilik hayatının erkekler için sadakat, kadınlar için kıskançlık olan iki mühim problemini ele alan, seyircinin gözü önünde bunları, oldukça nazik bir şekilde, esprili bir dille çözümleyen yazar, bazı nazariyatçıların, iddiaların, cazibe karşısında iflas ettiğini gösteriyor.

Birbirini gerçekten seven, çok iyi anlaşan, kültürlü karıkocanın savundukları, tek kişilik ve manasız kıskançlıklar yapmamaktır. İvga genç, üstelik dişi mi dişi, bir İsveç güzelidir. Evlerinde misafir olarak kalan bu dilber adamın meslektaşının kızıdır. Tek gayesi de hayran olduğu profesörden bir çocuk sahibi olmaktır. Bunu da açık açık söyler. Gayesine ulaşmak için de tüm cazibesini kullanır... Evde kıyametler kopmaya başlar.

Pangaltı Altı Tiyatrosu bu oyunla perdelerini açmaya çalışıyor...

Profesör Delville rolünde Erol Keskin, ağırbaşlı ve inandırıcı bir oyunla kocayı, Lale Oraloğlu da tesirli bir oyunla karısını canlandırıyor.

İsveçli dilberi, ilk defa tiyatro sahnesine çıkan Lale Belkıs oynuyor. Böyle bir role pek uygun düşen cazip fiziği, serbest oyunu ve zarafetiyle Lale Belkıs Pangaltı Altı Tiyatrosu'nun güzel bir keşfidir. Çok ümit verici bir istidattır.

Evlilik Dolabı'nı kaçırılmamasını tavsiye ederim...

Lütfi Ay, *Cumhuriyet*, 5 aralık 1960

Kadın sanatçılar arasında bir klasman yapılırsa Lale Oraloğlu *Evlilik Dolabı*'ndaki rolüyle ilk başta yer alacaklardan biridir. Sahnedeki yeri ve ölçülü hareketleriyle kusursuz. Sesini iyi kullanabilen, yüz ifadesi olgun bir sanatçı. Lale Oraloğlu Content Delville rolünde en ufak nüans-

larını aksettirerek oynuyor ve seyircinin haklı beğenisini topluyor.

Evlilik Dolabı'nın yükünün büyük bir kısmını Erol Keskin omuzlarında taşıyor.

Tiyatronun yeni kazandığı eleman Lale Belkıs bizim için hoş bir sürpriz oldu. Mankenlikten gelen rahatlık, onu sahneye çabuk alıştırmış. Hareketleri güzel, fiziği çok müsait, tabiatıyla henüz tiyatronun yabancısı, kalın ve ilgi çekici olan sesini iyi kullanamıyor ama *Evlilik Dolabı*'nın ilk piyesi olduğundan hareket edersek, başarı derecesinin büyük olduğunu söylememiz gerekiyor.

Ross Barnett rolündeki Necdet Aybek'e büyük bir iş düşmemiş.

Osman N. Karaca, *Milliyet*, aralık 1960

Evlilik Dolabı'nın sanatçılar yönünden üzerinde durulacak en önemli noktası, oyuncuların elde ettikleri başarı vasatiyesinin yüksek olmasıdır. Altı Tiyatrosu'nun *Evlilik Dolabı* bütün tiyatro sevenlere gönül rahatlığıyla tavsiye edilebilecek mevsimin en hoş, ilgi çekebilecek bir oyunu.

Evlilik Dolabı Lale Oraloğlu komedisinin bütün zarafetini ve inceliğini canlandırıyordu. Erol Keskin profesör rolünde emsalsizdi. İsveçli genç kız rolündeki Lale Belkıs bu rol için biçilmiş kaftandı denilebilir. Çok da güzel oynadı. Necdet Aybek'in rolü nispeten ehemmiyetsizdi. Ama onu sahnedeki başarısıyla tanıyorduk.

Orhan Seyfi Orhon, *Son Havadis*, 20 kasım 1960

Evet, mankenlikle başladım tiyatroya. Ne yazık ki bu durum benim için her zaman dezavantaj olmuştur. Çünkü beni tanıyan herkes, oyunlarımı önyargıyla seyrediyordu.

"Tabiî manken olduğu için çok rahat."

Oyunculuğuma, "Mankenliğin vermiş olduğu yukardan bakmalar" diye yaklaşıyorlardı.

Ben nasıl manken olmuştum... Her yaptığım işi başarmak için ne mücadeleler vermiştim. Çalışmalarım da iyi notlar getirdi bana ama, tiyatrodaki emeğime de önyargıyla yaklaşıp oynadığım karekterleri hiçe sayanlar olmuştur. Filmlerde kazanmıştım, oyunculuğumla da 1970 Antalya Film Festivali'nde En İyi Yardımcı Karakter Oyuncusu Ödülü'nü hak etmiştim. Ayrıca Altın Portakal'ı da kariyerime eklemişimdir. Görüntülerin hem inandırıcı hem de imrendirici olduğu muhakkak. Bunları hak ettiğimi kanıtlayarak, yoluma devam ettim.

Tiyatro oyuncuları acımasız olurlar. İlk başladığımda provalarda, deneyimliler ve daha da acemiler zaman zaman benimle eğlenmek, hatta beni yok saymak bile istediler. Çünkü çok farklı bir yerden gelmiştim. Beni tümüyle dış dünyanın insanı olarak görenler de vardı. Bunların hepsine ben işimi en iyi şekilde yaparak cevap verdim. Emek benim ekmeğim olmuştu. Ne yaptımsa isteyerek ve helalinden yaptım. Hakkım olan bedelleriyle yaşamımı devam ettirdim.

Evet, tiyatro çalışmalarımda hayli zorlanıyordum. Gerek çevre, gerek aile, gerekse deneyimsizlik yüzünden... Kurtlar sofrası yalnız bir kadını harcamak için her an hazır bekliyordu. Fırsat vermemek için elimden geleni yapıyordum. Çünkü tiyatrocuların, tabiî bazılarının, bizim gibi dışarıdan gelmişlerle çok alay ederek uğraştıklarını rahatlıkla görebilirdiniz. Ciddiye aldınız mı yandınız. Oysa şimdilerde tiyatrocuların mankenlerle aşk yaşamasına ve bunun da sanki bir oyun başarısıymış gibi çok konuşulmasına tanık oluyoruz. Ayrıca her elbise giyenin manken olmadığı gibi, her sahneye çıkıp oyun oynayanın da tiyatrocu olmadığını bile bile, bu ironiyi hayatınızın vazgeçilmezleri arasında buluyorsunuz. (Sözüm meclisten dışarı...) Mankenliğin paradan başka getirisi de bunlar oldu. Her yanlış hareketi mankenliğe yakıştırdılar. Aslında yanlış ya da doğru olan ne?.. Hangisi?.. Ölçüt ne?.. Kim karar verecek?.. Esas mesele de burada. Aslında bizim kızlarımızın bazı yanlışları var. Ben de çattım onlara. Hoş olmayan bazı hareketleri var... O kadar çok ortadalar ki, âdeta her yerdeler. Ayrıca bunları yapanların ille de manken olması gerekmiyor. Ama medyada birisinin her yanlış hareketinde onun mankenlik mesleğini öne sürüyorlar. Çünkü her elbise giyen ve giymeyen mankenim diyor... Onun için bu olayları da mankenliğe yakıştırıyorlar. Oysa her zaman söylediğim gibi, bir mankenin dokunulmazlığı vardır, olması da şart. Mankenler her zaman iyi yerlerde, iyi biçimde gözükmeye dikkat etmelidir ve örnek olacak şekilde davranmalıdırlar.

Hiçbir zaman çirkin ve kötü halim olmadı... Bu fırsatı kimseye vermedim.

Provalar

Oyun provası esnasında bir de baktım *Milliyet* gazetesi beni "yılın mankeni" seçmiş. Çok güzel bir duygu, hem şaşırdım hem de çok mutlu oldum. Tiyatroda herkes beni kutluyordu. Ama alay mı ediyorlar, gerçekten mi kutluyorlar anlayamıyordum ki... Burada herkes oyuncuydu çünkü...

Evet, oyunun provasına dönelim biz yine. Oyunun başlamasına birkaç gün vardı. Provalara Muhsin Ertuğrul'un geleceği söyleniyordu. Ama ne zaman geleceği belirsizdi. Bugün gelecek, yarın gelecek diye bekliyorduk...

Provalarımıza devam ediyorduk.

Başrolü Erol Keskin oynuyordu. Usta bir tiyatrocu, ciddi, bütün oyun karakterlerini tenine, canına, kanına sindirerek oynayan bir aktör. Onunla aynı oyunda oynama şansını yakaladığım için çok mutluydum.

Provalar ilerliyor ve Muhsin Bey gelmiyor... İki gün sonra oyun başlayacak, yine Muhsin Bey yok...

Pangaltı Altı Tiyatrosu'nda saat 21.00'de perde açılacak. Tevhit Bilge Tiyatrosu'yla değişik saatlerde aynı sahne paylaşılacaktı. Her gün 18.00'de biz oynayacağız. Haftada bir gece de suaremiz olacaktı.

Muhsin Bey geldi. Ben korkuyordum zaten. Laleciğim sağolsun beni çalıştırdı, çalıştırdı ama, olur mu hiç bir iki aylık çalışmayla... İki ayda bir oyun... Benim rolüm çok uzundu. Uzun soluklu bir roldü, sahnede çok uzun süre kalıyordum.

Tam bir İsveçliydim. Soğuk, bir şeyi kafasına koymuş, onu yapmaya çalışan bir kızı canlandırıyordum. Profesör Denwille'den bir çocuğum olsun istiyordum. Ben de çok güzel bir kızım. Doğacak çocuk kim bilir ne büyük bir dâhi olur düşüncesiyle, ısrarla yakla-

şarak, "Sizden çocuğumun babası olmanızı istiyorum" diyordum.

"Çocuğunuzun?"

"Evet. Çocuğumun..."

"Dur şimdi, nasıl olacak bu?"

Bende hiçbir değişiklik yok... Profesör şaşkınlık içinde. Ohhh, bakıyor, güzel bir kadın ortalıkta dolaşıyor. Bornozuna sarınmış, üzerinden ha düştü ha düşecek. O sıralarda da çok iyiyim ha... Tabiî, bu kadar rahat değilim... Her konuşmamın altında acabalar yatıyor... "Doğru mu yapıyorum acaba?" diye düşüncelerim beni tedirgin ediyor.

Yıllar sonra bir bey geldi, "Hanımefendi bir gün o havlu düşecek diye günlerce oyunu seyrettim... Ezberlemiştim artık... Ama heyhat!.." dedi.

Oyuna kaptırıyorum kendimi ama tam da kaptıramıyorum demek. Provamız bitti. Ezberler olmuş. Oyunda Cahit Irgat ve Mahir Özerdem de denenmişti ama olmamıştı. Erol Keskin tam oturdu role. Ağırlığı, tam bir profesör ciddiyetiyle... Benim ona olan önerimi bile gayet soğukkanlılıkla dinliyordu.

"Aaa... Şey, efendim... Anlamadım... Bir çocuğunuzun olmasını istiyorsunuz ha?.."

"Evet sizden bir çocuğum olsun istiyorum."

"Benden?.."

"Evet, sizden çocuğumun babası olmanızı istiyorum..."

"Eee, nasıl olacak bu iş?.."

"Bir gece beraber oluruz, olur."

Böyle başlayan, oldu mu, olacak mı kargaşasında sürüp giderek oynanan bir oyundu *Evlilik Dolabı*.

Bir gün, en arka koltukta oturan, bulunduğumuz yerden sadece gri bir siluet olarak görünen bir erkek sesi, "Lale kızım, çok yakışmışsın... Ama sesini kullanmaya dikkat et e mi kızım?.. Duygularını sesine ver, sesini öyle çıkar... Biliyorum, çok zor bir rol, ama senin için kolay olsa gerek..." deyivermez mi!..

Muhsin Ertuğrul'un sesiydi bu... Eyvah, ne yapacaktım şimdi? Acaba beni çok mu hafif buldu? Alınıyordum da kompleks var tabiî. Dan diye gelmişim oraya, ne söyleseler haklılar. Böyle yoğun çalışmalarla, Muhsin Hoca'nın geldiğini bilmeden oynadığımız oyunda bu haklı eleştirilere daha da dikkat ederek bu büyük ustanın önerileri doğrultusunda *Evlilik Dolabı* bir sezon kapalı gişe oynadı. Benim için Muhsin Ertuğrul'dan eleştiri almak bir onur ve ödüldü. Her oynadığım oyunda sesimi kullanabilme başarısını elde etmeme vesile oldu bu öğüt.

Canım Laleciğim, seni her zaman çok sevdim ve saydım. Bana tiyatro kapısını açan ve her şeyi öğreten sen oldun. Diksiyon çalışmalarımız, sonra o çalışmaları hareketlerimle uyumlu hale getirebilmem hep senin sayende oldu. Benim için çok güzel bir çalışmaydı.

Bunu özellikle belirtmek istiyorum, herkes A'dan başlayarak yola çıkar, bense Z'den A'ya dönerek hayatımı yürütmeye başladım.

Beş on yıl kadar Lale Oraloğlu'yla tiyatro yaptım. Her oyunumuz da çok başarılı oldu, değişik oyunlarda oynadım. *Ağaçlar Ayakta Ölür*'deki İzabelle'i unutamam. Aristofanes'in *Barış*'ını... Yani, *Kadınlar I-ıh Derse*'deki kadınların ayaklanmasını ve savaş karşıtlarının koro başını. Ve daha pek çok oyunları Laleciğimle tanıdım.

Sahnede, bir kılıcın üzerine gelen pelerinin görüntüde başka şeyler çağrıştırabileceği gerekçesiyle oyunu müstehcen bulup yasakladılar. Bunun üzerine Lale Oraloğlu açlık grevine başladı. Bu açlık grevine ilk ben onu yalnız bırakmayarak destek verdim. Diğer arkadaşlarımızla birlikte, sahnede oturarak kendisine katılmamızı sağladım. Bu grev on altı gün sürdü. Burhan Apayadın'ın hukukî girişimleriyle yasak kaldırıldı...

Tiyatroculuk ve mankenlik artık iç içe devam ediyordu. Tüm açılışlara manken değil, tiyatrocu olarak davet ediliyordum. Kazancım çok iyi değildi, ama idare ediyordum. Zaman zaman ihtiyaçlarımı karşılamakta zorlanıyordum. Bunu da ek iş yaparak telafi ediyordum. Daha önce de bahsettiğim gibi ben yine fötr kumaşından yaptığım etekleri ve yaptığım kolyeleri isteyenlere satıyordum. Eee... Esas mesleğim tasarım, üretim ve moda değil miydi? Yaptıklarım beğenildikçe içimde daha da iyilerini üretmek isteği doğmuştu.

Gazetelerde ön sayfalarda yer alıyordum. Mankenlik yapmış olmakla kazandığım zarafet tiyatro oyunculuğumda bana büyük fayda sağlıyordu. İyi ve farklı olmalıyım düşüncesini içime iyice sindirmiştim. Üretiyordum ve en önemlisi de bunu becerebiliyordum.

Bazı günler tanıdığım maisonlardan kıyafetler alır, işim bitince geri verirdim. Zenginlerle boy ölçüşmem mümkün değildi. Zaten bu tür yarışlardan da nefret ederdim. Ben ne giysem ilgi çekerdi. Kendi kendime de gülerdim, yaptıklarım aslında beyin zenginliğinden başka bir şey değildi.

Bir gün bir oyunun galasında, dublajcı, oyun eleştirmeni ve Maya Galerisi sanat yönetmeni canım Adalet Cimcoz'la karşılaştım. Onunla bazen dublajlarda da karşılaşırdık.

O, o güzel oyunların oynanmasına Almanca'dan yaptığı çevirilerle öncü olurdu. O gün yine çevirisini kendisinin yaptığı Brecht'in bir oyununu izledik. Oraya eşi Mehmet Ali Cimcoz ve Nejat Eczacıbaşı'yla birlikte gelmişti. Ben oyunu eleştirecek kadar bilgi birikimine sahip değildim, ama yine de oyundan pek hoşlanmamıştım. İyi geceler dileyerek ayrıldık.

Birkaç gün sonra gazetedeki eleştiri ve cemiyet haberleri bölümünde şöyle bir yazıyla karşılaştım:

> Oyun o kadar kötüydü ki, Lale Belkıs bile şık değildi...

O gün ne giydiğimi hatırlamıyorum. Demek ki performansım düşükmüş.

Biz arkadaşlarla sık sık bir yerlere gider, güzel zaman geçirirdik. Zafer-Jale Önen, Toron-Nurten Karacaoğlu, Asuman-Nejat Candaner yakın arkadaşlarımdı.

Bir gün Jale bana "Senin ne çok siyah elbisen var" dedi hayretle.

"Anlamadım, ne dedin?"

"Her gün siyah ama başka bir elbise giyiyorsun. Valla sayamadım, on beş-yirmi taneden fazla herhalde, değil mi?"

"Ne diyorsun Jale. Benim sadece bir tane siyah elbisem var. Ben her giyişimde o elbiseyi değişik aksesuarlarla süslüyor ya da modelini değiştiriyorum. Bu da benim çoğaltma buluşum..."

"Pes doğrusu..."

Bu açıklamaya epey gülmüştük.

Oraloğlu Tiyatrosu

Oraloğlu Tiyatrosu'nda turnelerle Anadolu'ya açılmış oldum. Ankara, İzmir, Mersin, Adana, Bodrum, Marmaris turnelerine çıktım. Değerli yazarlar ve fikir adamlarıyla tanıştım. *Yılkı Atı*'nın yazarı Abbas Sayar... O ne muhteşem bir kalp, duygu kaynağı. Yaşananları acı bir aşk öyküsü gibi sunan ne güçlü bir kalem... Tiyatro turnelerinde görerek, yaşayarak birçok yeni şey öğrendim. Kentli bir kadındım... Köylüyü tanımıyordum. Tiyatro, bana her kesimi tanıma fırsatı verdi.

Anadolu'nun her yerinde oyunlarımızı sahneleyecektik. Laleciğimin bir Volkswagen'i vardı. Eşi Ali Oraloğlu'yla birlikte, turne bağlamaya çıkar, sosyal kuruluşlarla anlaşırdı. Bizler de bir otobüs tutarak yolumuza devam ederdik.

Çoğu zaman onların arabasıyla, bazen de otobüsle yolculuk ederdim. Zaman zaman Lale'ye kızardım... Yemek yer yer sonra da çıkarırdı. Ama onun yanında olmak bana her zaman güç verirdi. Arkadaşlarımız arasında da hiçbir çekişme olmaz, herkes kendi hayatını devam ettirirdi. Ayten Güvenç, Aysel Gürel, Müjde ve Mehtap Ar, Abdullah Şahin, Yağız Tanlı, Erol Keskin, Ergun Özcan, Alev Oraloğlu, Esin Eden, İsmet Barlas, Pekcan Koşar, İhsan Yüce, Mahir Özerdem, Atıf Kaptan gibi daha birçok sanatçı arkadaşımızla turneye çıkarak halkımızla iç içe olduk. Bu turnelerde Anadolu'yu tanıma olanağını da bulduk. Tabiî ki yeterli değildi ama, ayaklarına kadar gitmek de her şeyin başlangıcıydı. Hele diyalog kurulduğu zaman yapılacak işlerin sorumluluğunu daha da ciddiye alıyorsunuz.

Sıcak bir gün otobüsle Gümüşhane'den yukarı çıkıyoruz. Pasinler'i geçeceğiz. Ben yine dalmışım. Gördüklerimi hem yadırgıyor, hem karuksıyordum. Nerelerden geçtiysek, kahvelerde otur-

muş bay candaşlarım ya iskambil oynuyor ya da sigara içiyorlardı. Zaten oldum olası bir sigara düşmanlığım vardır. Canım kadınlarımız da ellerinde çapalar, çalışıp duruyorlardı.

Bana kızmasın er kardeşlerim, ama onlara kinlendim.

Yukarı çıkıyoruz. Bir maral bizi görünce bunların ne yapacağı belli olmaz der gibi o güzel gözlerini süzerek kaçtı. Tanrım o ne güzellikti. Bir yürüyüşü vardı ki, görülmeye değerdi.

Yolumuza devam ediyorduk. Bir ara bir grup insanın birkaç ineğin peşinden koştuğunu gördük. Biz otobüste, onlar yaya. İlk önce ne olduğunu anlamak için uzun uzun baktım. Derken o inekler, oraya dışkılamaya başladılar. Arkadan yetişenler de altın bulmuş gibi o sıcak dışkıları avuçlayıp avuçlayıp sepetlerine dolduruyorlardı. Kışın ısınmak için onları yakacaklarmış. Şaşırmıştım. Gözlerimi ayıramıyordum. Başladım ağlamaya. Kim bilir daha nasıl, nelere tanık olacaktık... İçime çöken suçluluk duygusu tüm bedenimi sarmıştı. Şimdi olaylara daha da başka bakıyordum. Bakan gözlerim değişmişti. Bunları görebiliyordum.

Konaklayacağımız otele gelmiştik. Oyunumuz akşam saat sekizde başlayacaktı. Otele girerken bir çocuk yaklaştı yanıma.

"Abla ben de seyretmek istiyorum, ama param yok" dedi.

"Gel canım ben seni oturturum..." dedim.

Onu en ön sıraya oturttum. Oyun bittiğinde onu da bizim yemek yediğimiz otele götürdüm, beraber yemek yedik. Yemekten sonra da evine yolladım.

Sabah erkenden ayrılacağımızı biliyordu. İsminin Mustafa olduğunu söyledi. Teşekkür ederek bizden ayrıldı.

Biz restoranda konuşmalara başladık; hem de uluorta bazı suçlamalarda bulunarak:

"Kadınlar hep tarlada..."

"Erkekler kahvehanelerde."

"Kendilerine bakmaktan âcizken bir de kuma alıyorlar."

"Bu kadar da çok çocuk yapılır mı?.."

"Hiç mi vicdanları yok... Kadına nasıl dayak atılır?.."

Biz böyle aramızda konuşurken, "Hanımefendi, hanımefendi ne verdiniz de ne bekliyorsunuz" diye bir ses işittik. Ben susmuştum. "Uzaktan davulun sesi hoş gelir. Bir gün gelip görmekle ne verdiğinizi sanıyorsunuz? Ben Abbas Sayar, *Yılkı Atı*'nın yazarı... Evlatlarımız, analarımız, babalarımız buralarda heder oldu... Kimse gelip bize el uzatmadı."

Ve daha bir sürü haklı sözler. Ezilmiştim. Suçluluğum beni öldürüyordu, üzüntümden sadece "Haklısınız, özür dilerim" diye-

bildim. Başka bir şey söyleyemedim. Sabaha kadar konuştuk. Onların sorunlarını dinledim. Uzun yıllar yazıştık Sayar'la. Benim için en büyüt öğüt kaynaklarından olmuştur. Onu unutamam... Yazdıklarını, yaşadıklarını... Abbas Sayar haklıydı. Biz kentliler veremedik, buralara güzellikleri getiremedik. Ne var ki köylüler taşı toprağı altın diye kente geldiler. Kentler de çorbaya döndü.

O gece sabaha kadar uyuyamadım. Konuştuklarımızı yaşıyordum. Sabah saat onda hareket edecektik. Bir de baktım Mustafa beni yolcu etmeye gelmiş. Bir kez daha beynimden vurulmuşa döndüm. Mustafa gece ceketini yıkamış, ıslak ıslak giyip bizi uğurlamak için gelmişti.

"Abla ne olur gitme" diyordu.

"Ama bizleri bekleyenler var... Onlara da ulaşmamız lazım."

İkimiz de, kırık kırık vedalaştık. Yapabileceğim bir şey yoktu. O anda imkânım olsaydı onu yanıma alır kendi yapamadıklarımı ona yaptırırdım. Ama bu sorumluluğu yüklenecek gücüm yoktu.

Tiyatro yaşantımızın aynasıdır gerçekten. Bütün oyunlarda acısıyla tatlısıyla bizleri, kendimizi gördüm.

Söke'den Bodrum'a geçiyoruz. Hava bir tuhaf. Söke'de zaten ramazan nedeniyle oyunu da oynatmak istemediler. Bir bıkkınlıktır gidiyor. Kırık dökük bir ciple yola çıkmışız. Tam Söke Ovası'ndayız, bir fırtına bizi içine aldı, âdeta nefes alamıyoruz. Olduğumuz yerde kaldık. Birbirimize sarıldık, fırtınanın geçmesini bekliyoruz... Epeyi uzun sürdü. Yerimizde hopladık hopladık durduk. Neyse bizi bir yerlere atmadan geçti. Hepimiz öyle kalakalmıştık... Arkasından baktığımızda meğer muazzam bir hortum olduğunu gördük. Yakın köylerde ağaçların söküldüğünü, damların uçtuğunu öğrendik. Ucuz atlatmıştık. Ama çok sarsıldık. Ölüm ile yaşam arasında dakikalar geçirmiştik. Babacığımın sözleri aklıma geldi:

"İnsanları tanımak için, yolculuk, parasal ortaklık ve eğlence."

Ne kadar doğru söylemişti...

Herkesin olayları kabullenişi çok farklıydı. Arkadaşlarımın arasında çok yürekli geçinenlerin ne kadar ödlek olduklarını gördüm. Onların aralarında bir kez daha güçlü olmanın ne kadar önemli olduğunu fark ettim. Yaşam insanlarla el ele vererek devam etmeliydi. Ben en içten duygularımla böyle olması gerektiğini düşünüyordum. Hatta bu yüzden hep istismar ediliyordum.

Sonra bu yardımla yakınlaştığımız arkadaşlarımız oldu. Çünkü bana ihtiyacı olanı gördüm. Acımak mıydı acaba?.. Ve ilk evliliğim böyle bir olaydan sonraki yaklaşımla başladı. Bodrum'a geldiği-

mizde bir pansiyona yerleştik. Deniz üstünde küçücük yalılar vardı. Onlardan birinde kalıyorduk. Denize girdik. Alt kısmında içindeki hayvanları lütfen biraz uzaklaştırılmış olan açık hava sinemasında oynayacaktık oyunu. Oyun esnasında yanağıma bir atsineği yapışmıştı ve bir türlü gitmiyordu. Ben de oyun bozulmasın diye elimi kaldırıp kovamıyorum. O kadar her şeyi ciddiye alıyordum ki, ne de olsa mankenlikten geldim, bize her söz söylenebilir. Allah'tan Erolcuğum oyunu bozmayacak şekilde bir el hareketi yaptı da atsineği uçup gitti.

Karabük'te *Evlilik Dolabı*'nı oynuyoruz. İkinci ve üçüncü oyunlar da *Ağaçlar Ayakta Ölür* ve *Kötü Tohum*. *Kötü Tohum*'da Alevciğim harikalar yaratıyor. Oyunda Alev'in okul arkadaşının annesini de Aysel Gürel oynuyor. Aysel de iki kızını Müjde ve Mehtap'ı yanına almış öyle katılmıştı turneye. Onların *Evlilik Dolabı* oyununda rolleri olmadığı için fuayede bulunuyorlardı. Alev'i, Mehtap'ı ve Müjde'yi anneleri locaya oturtuyordu. Alevciğim ve Müjde çok tatlı yaramazlardı. Oyun esnasında gümbür diye bir ses işitildi. Herkes sesin geldiği yöne bakmıştı... Tabiî ki oyun devam ediyordu. Oyun bittiğinde o gürültünün nedenini merak ederek sorduk. Meğer Alev ile Müjde, Mehtap'ı locadan aşağıya atmışlar...

Yine Karabük'teyiz. Bize hoş geldin kokteyli veriyorlar. Hepimiz şık giyinip salonda toplandık. Ama salonda müthiş bir kadın vardı. Kaplin şapkası ve güzel bacaklarını ortaya çıkaran kısa eteğiyle oturmuş sohbet ediyordu. Çevresinde bir dolu erkek vardı. Kadın "Balkanlar'ın en güzel bacaklı kadınıyım" diyordu. Allah Allah, kim bu demeye kalmadan, Aysel Gürel olduğunu öğrendik. Gerçekten de özel bir kadın ve iyi bir anneydi.

Tiyatrocuların kaderidir bu. Kan tükürseniz, kızılcık şerbeti içtik diyeceksiniz. O günden sonra da, Pekcan Koşar'la kısa süren bir evlilik yaşadım. Anneciğimi ve ailemi beni merak etmelerinden kurtarmıştım... Benim dostum yine yalnızlığım olmuştu. Ama tiyatroda gönül hikâyeleri oyunlarla başlar ve oyunlarla da noktalanır. Her zaman böyle sürmüştür bu. Her ne kadar olmaz deniliyorsa da, kaçınılmazlığı kanıtlanmıştır...

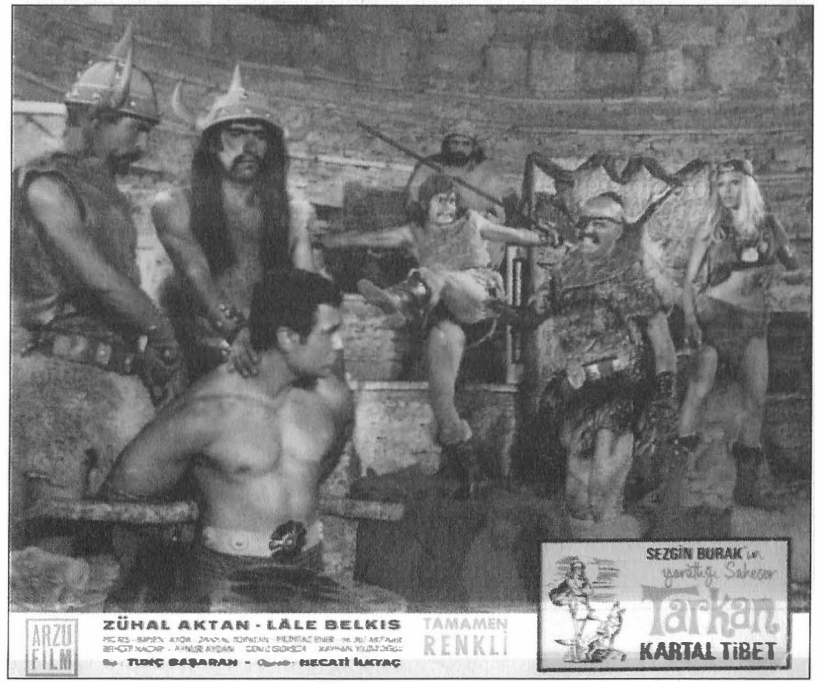
Özel yaşantılara girmek istemiyorum. Gizlilik bir sır küpü olmasını gerektiriyor insanın. İki kişinin yaşadığı olay anlatıldığında pek hoş olmuyor. Tabiî ayrıntıları herkes farklı biçimde yorumluyor, bu keyfi de yorumculara bırakalım.

Güzel oyunlarda rol aldım. Laleciğim bana her zaman en güzel rolleri verdi, ben de hepsinin altından kalkmışımdır. Konservatuvarımı bu oyunlarda tamamlamışımdır, yani alaylı Lale Belkıs us-

talarla oyun oynayarak eğitilmiş, deneyim kazanmıştır. Bu deneyimlerle de benim de birkaç konservatuvarı bitirmişliğim meydana çıkıyor... Bu arada da sınavımı verdim, ne yazık ki vakitsizlikten ve de ünümden dolayı istediğim akademiye ve diğer okulların ancak atölye çalışmalarına katılabildim. Evlilik yıllarında bir tiyatro kurduk.

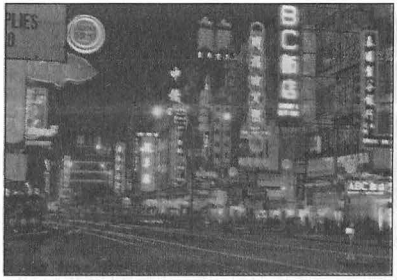
Hilton'da düzenlenen ilk mizansenli defilede Caspar'la podyumdayım (1967).

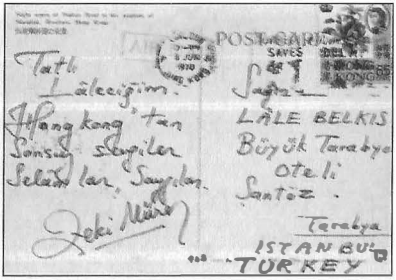

Sinema günlerinden bir anı: *Tarkan* filminin afişi.

Zeki Müren'le... Ne çok severdik birbirimizi...

Sanat güneşimiz biricik Zeki Müren'in ta Hongkong'dan gönderdiği kart (1970).

Bir stüdyo fotoğrafı... Geçmiş zaman... Niçin çekildiğini hatırlamıyorum...

Ankara'da verdiğim "Hanımlara Destek" konserinden sonra Nazmiye Demirel Hanımefendi tarafından tebrik ediliyorum (1970).

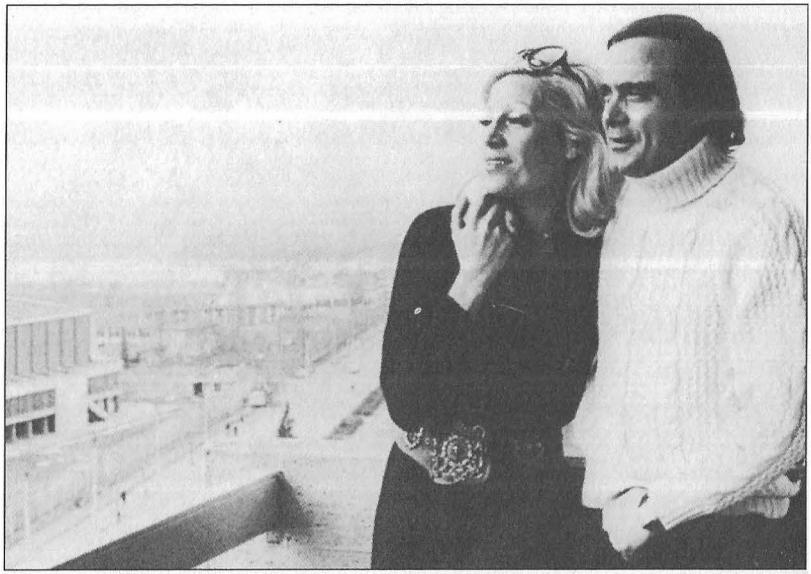
Bu kez şarkıcı olarak sahnedeyim. Ayhan Işık ile eşininin gözleri üzerimde.

Şeytan Ruhlar filminden bir sahne.

Bu reklam fotoğrafını Haluk Doğanbey çekmişti.

Yalçın'la henüz evli değiliz.

Erkan Özerman, Tosun Yan, Hilmi Rit ve ben bir davetteyiz.

İstanbul Playboy'da sahnedeyim.
Söylediğim şarkı "Ne me quitte pas".

Çok sevdiğim can dostum Muzum
(Musaffa Orhon).

Yalçın Otağ (Ateşböceği) ve ben evliliğe ilk adımı attığımız gün, Bedia Tüfekçi, Kayhan Taşkıran ve Taşkıran'ın yardımcısıyla birlikteyiz.

Ateşböceği Yalçın ve ben bir dostluk gecesinde Esin Afşar ve eşiyle birlikteyiz.

Emel Sayın'la birlikte sahne aldığımız Bebek Gaskonyalı'da
bir program sonrası karşılıklı sohbetteyiz (1974).

Yeğenim Lütfü'nün düğününde aile bireyleri bir arada.

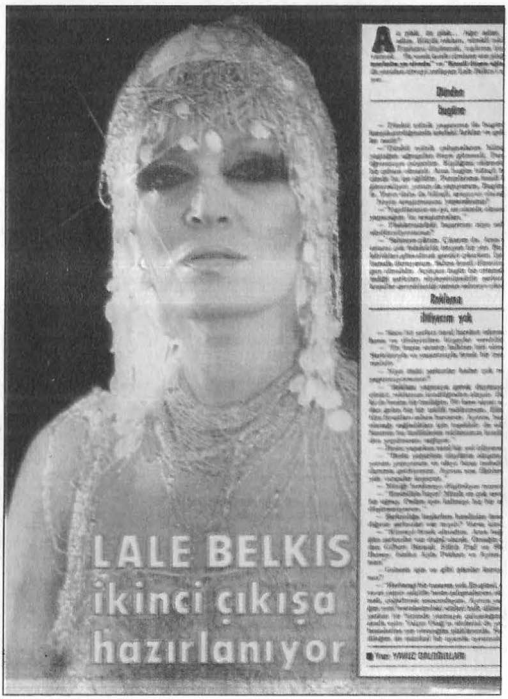
Brüksel'deki Türk gecesinde giydiğim
ay-yıldızlı tuvalet izleyicileri ayağa kaldırmıştı.

Paris'te Fransa'nın en ünlü kuaförlerinden biri Alexandre saçımı tararken (1975).

"Alta Gracia" şarkısını "Doğduğum Ev" adıyla ve Türkçe sözlerle plak yapmıştım. İşte doğduğum ev (1975).

Tarih 30 mayıs 1977... *Hey* dergisinde Yavuz Daloğulları'nın yaptığı röportajı süsleyen bir resmim.

Bir müzikalde Yalçın'la birlikte sahnede (1984).

Vitali Hakko'dan, dört eski mankene ilginç teklif

"Yeniden podyuma çıkın"

Vakko'nun 25. kuruluş yıldönümü nedeniyle, bir araya gelen Ayten Gökçer, Lale Belkıs, Başak Gürsoy ve Deniz Adanalı, bu hoş teklifi, memnuniyetle karşıladılar.

Erol DERNEK

VAKKO'NUN ESKİ MELEKLERİ

Vakko'nun kuruluşunun 25. yıldönümü balosuna katılan (soldan 1,2,4,5.) Deniz Adanalı, Başak Gürsoy, Ayten Gökçer ve Lale Belkıs, firmanın sahibi Vitali Hakko'dan (ortada), yeniden podyuma çıkma teklifi aldılar. Dört eski ünlü manken, "Podyumlara veda edeli yıllar oldu. Ama içimizdeki podyum sevgisi bir nefesle alevlendi. Vitali Bey'in teklifini memnuniyetle kabul ediyoruz" dediler.

Kadirbilir insan Vitali Hakko'nun benim de aralarında bulunduğum dört deneyimli mankene yaptığı çağrıyı duyuran bir gazete kupürü (1987).

Şan Tiyatrosu'nda sahnelenen bu müzikalde kimler yoktu ki...

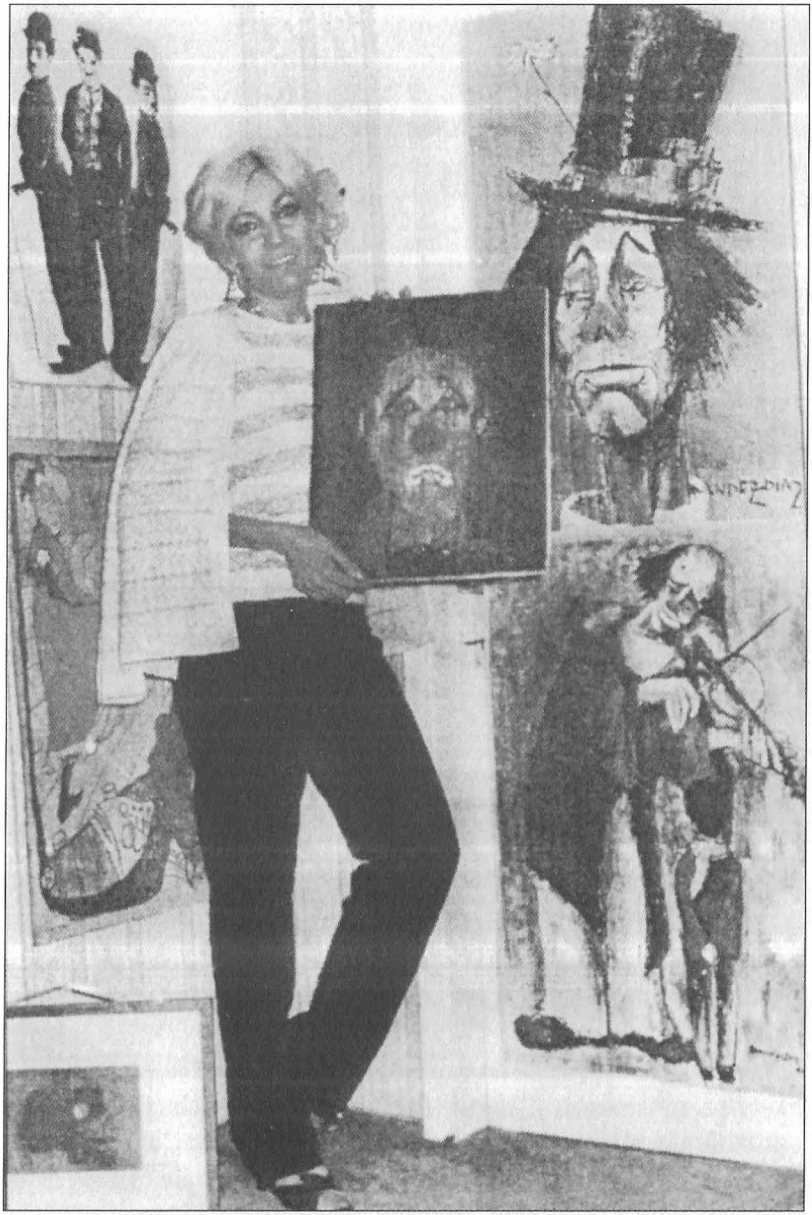
Cemil İpekçi'nin düzenlediği bir defilede bir kıyafeti tanıtıyorum.

Kendisine her zaman vefa borcum olan Refia Hanım'la birlikte.

Menkul Değerler'de verdiğim bir resitalde değerli müzisyen
Ender Bali'yle, izleyicileri selamlıyoruz.

Düzenlediğim bir resim sergisinde tablolarımın arasında.

Yalçın ve ben Kalp Vakfı'nın ödül töreninde
sevgili Ajda Pekkan'la birlikteyiz (1998).

Atilla Dorsay'ın benimle yaptığı bir röportaj sonrası çekilen fotoğrafım (2005).

Gong Tiyatrosu

O sıralarda mankenlik de yaptığım için, kazandığım paraları tamamen tiyatronun giderleri için harcıyordum. Beyoğlu'nda şimdiki Fitaş Sineması'nın bulunduğu binanın birinci katında bir saz salonunu tiyatroya dönüştürdük. Yıl 1963. İlk oyunumuz, *İkiz Kardeşim David*'di. Kadroda Seden Kızıltunç, Coşkun Delikan, Orhan Aydınbaş, Yıldır Olgaç, Pekcan Koşar, Sevim-Naci Girgin ve ben vardık.

Çok güzel bir oyunla açtık perdelerimizi. Ne var ki benim mankenlikten elde ettiğim kazanç ne kirayı ne de maaşları karşılayabiliyordu. Ödemeler düzenli yapılamadığından arkadaşlarımızla sorunlar yaşadık. İkinci, oyumumuzun adı *Sil Baştan*'dı. O da çok beğenildi ama arkadaşlarımıza ödemelerin muntazam yapılamaması ve daha başka sorunlar yüzünden tiyatroyu ikinci sezona taşıyamadık...

Bir başımıza kalmıştık. Defilelerden aldığım parayı da hep masraflara yatırıyordum. Devam etmemiz imkânsızdı. Çünkü öyle ters davranışlara maruz kalıyordum ki, "Ben para olsa da olmasa da oynarım" diyenler birden değişerek "Para almadan sahneye adım atmam" der oldular. Ve turnelerde de iyi tanıtım yapılmaması ve seyirci sayısının az olması nedeniyle "Bu kadar az seyirciyle oyun oynanmaz" diyenleri gördüm. Tiyatronun kuralına göre bir kişi dahi olsa perde açılır diye eğitilmiştik... Bunlar tadı tuzuydu mesleğin.

Tiyatrocu olmama karşı çıkan ağabeyim "Hadi bakalım, buraya kadar" deyip bir kuruş vergi borcumuz bile kalmadan pasaportumuzu elimize verdi... Bir yıl ancak dayanabildim.

Bir özel tiyatro hikâyesi de böylece bitmiş, bitirilmiş oldu.

Dahası var, ben mankenliğimi de yapıyordum. Yine çok ciddi,

yine çok güzel... Yine defileye çıkacağım diye sabaha kadar uyuyamadan, yanıma yedi çift ipek çorap alarak mesleğime devam ediyordum. Ne zaman ki film yıldızlarından P., (ismi lazım değil), koca poposuyla mankenlik yapmaya başladı, bir defilede de basın manken diye sadece ondan söz edince, bu işten de bir anda soğuyuverdim. Bu durum beni çok üzdü. Mankenliği biraz ağırdan almaya başladım.

Turneler sürüyordu. Her gittiğimiz yerde büyük ilgi görüyorduk. Bazen ters olaylar da cereyan ediyordu. Bu bir kültür anlayışıydı. Bazı yerlerde Nuri Sesigüzel konseri (!) tiyatroyu yok ediyordu. Bazı yerlerde de bizim oyunlarımız konserleri baltalıyordu. Buna alışmıştık...

Bu arada İzmir oyunlarımız devam ediyordu. Tiyatroya da o sıralar sık sık Tanju Okan geliyordu. O da İzmir de Kübana ve Mogambo'da sahne alıyordu. Berrin Süngü arkadaşımla sık sık oyun sonrası onu dinlemeye giderdik. O sıralarda da Dario Moreno'nun "Deniz ve Mehtap", "Haydar Haydar" şarkılarıyla Tanjucuğum ortalığı kasıp kavuruyordu. Her zaman Kübana'yı çınlatırdı. Onun program bittikten sonra da Ergun Özer sahneye çıkardı. Allahım o ne güzel şarkılardı... Ölürdük keyiften onu dinlerken.

Ben de yavaş yavaş o kasıntı manken kimliğinden biraz daha sıyrılmıştım. Tiyatroda zaman zaman şarkılar söylerdim. Beni de dinlemişlerdi Tanju ile Ergun. "Haydi bir şarkı da sen söyle" dediler. Mikrofonu elime verdiler. Ben ayy may diye diye "Les feuilles mortes"u söylemeye başladım. Efendim, bir alkış bir alkış... Artık ayıp olmasın diye mi, yoksa gerçekten mi beğendiler bilmiyorum. Benim de pek hoşuma gitti. Bir başka alkıştı bu. Söyleyemediklerimi ve söylemek istediklerimi dile getiriyordum sanki. Sanki değil, evet öyleydi. Hem dinliyordum, hem de söylüyordum. Bir ayrılışı, bir sevgiyi, yürekten koparcasına... Ne güzel bir duyguydu. Yaşadıklarını melodileştirmek... Bir tiyatro veya bir dinletiyle bunları sunmak çok güzel bir şeydi.

Ergun Özer o yanık sesi, İspanyol gırtlağıyla kendinden geçercesine söylüyordu şarkılarını. İkisi de bana "Sen illa ki şarkı söyleyeceksin" diyorlardı.

"Aman Tanjucuğum ben nasıl söyleyebilirim?"

Ergun: "Burada nasıl söyledinse orada da öyle söyleyeceksin."

Tanju: "Bak kızım üç şarkı daha öğren tamam."

Ergun: "Bak Niño de Murcia'nın 'El Cordobés'ini de güzel söylüyorsun. Biraz çalış, tamam..."

Başladım onlardan dinlediğim ve benim de çok beğendiğim Ti-

mur Selçuk şarkılarını çalışmaya: "İspanyol Meyhanesi", "Beyaz Güvercin", "Yollarımız Burada Ayrılıyor..." "Beyaz Güvercin" herkesin omzuna konmasını beklediği, beyaz güvercin...

Her tiyatro turnesinde duyduğum her yerde müzikle daha da bütünleşerek yeni yeni çalışmalar oluşturuyordum. Evliliğimiz de Gong Tiyatrosu'ndan sonra ayrı ayrı oyunlarla devam ediyordu.

Diğer tiyatrolardan da öneriler gelmeye başlamıştı. Ayrıca film teklifleri de alıyordum.

Arena Tiyatrosu'nda *Boeing Boeing* oynanıyordu. Üner İlsever ile Pekcan Koşar da başrolleri paylaşıyorlardı. Çapkın Ünver İlsever üç hostesi de maşallah idare ediyordu. Oyunda Çolpan İlhan Fransız hostesi oynuyordu. Ahmet Kozanoğlu Çolpan'ın rahatsızlığı nedeniyle acele beni arayarak, "Çok tutulmuş bir oyun, doluyuz, lütfen elinde teksle sahneye çık" dedi. Ben de cesaretle elime teksi alarak *Boeing Boeing*'de Jakline rolüne çıktım. O da pek başarılı oldu. Ve devamlı olarak o sezon Arena'da kaldım.

Doktor Kikota ve Kadınları'nın başrolünü bana önerdiler ve Devlet Tiyatrosu oyuncularıyla sahneyi paylaştım. *Büyük Kulak* oyununda Yıldırım Önal'la karşılıklı, Madam Dupont rolünü çok severek oynadım. Yıldırım Önal o sıralarda Işık Yenersu'yla *Sezar ve Kleopatra* oyunu için İstanbul'a gelmişlerdi. Muhteşem oyunlardı... Bu oyunlar İstanbul'da olay yaratmıştı. Benim oyunda Yıldırım Önal'ın karısını canlandırmam tiyatro kariyerimde önemli bir başarı noktasıydı. Sahnede kendimi oyuna o kadar kaptırmışım ki, hem Yıldırım'ın oyununu seyrediyordum hem de oynuyordum. "Madam Dupont..." diye beni bir sarması vardı ki, alkışları kulaklarımdan uzun süre silemedim.

Ankara turnesinde Devlet Tiyatrosu'nda oynuyoruz. Sahnede şan yapmam gerekiyordu. Ben de hiç prova yapmadan Schubert'in liedlerinden birini oyun içinde söyledim. Herkes çok şaşırdı. Çünkü onların gözünde ben alaylı bir manken sanatçıydım...

Herkes hem hayret hem de hayranlıkla benim ne zaman şan dersi aldığımı konuşuyordu.

Benim hayatımda boş bir günüm olmamıştır. Akademi, konservatuvar, Sayın Müeddet Günbay'la şan derslerim... Nasıl yetiştim bunlara ben de bilmiyorum.

Çok da sanatçı arkadaşım oldu...

Sezgin Burak ve "Tarkan"

Sezgin Burak akademiden arkadaşımdı. *Hürriyet* gazetesinde "Tarkan" diye bir çizgi roman dizisine başlıyordu. Ayrıca "Bizimkiler" adlı çizgi kahramanlarıyla da tanınmıştı. Sezgin ne zaman bir modele ihtiyacı olsa bana gelir, "Aman Laleciğim şunu çizeceğim bana modellik yapar mısın?" derdi.

"Tabiî Sezginciğim."

"Laleciğim Üşütük'ün karısı var durur musun?"

"Tabiî Sezginciğim."

"Aman Lale bu defa Tarkan'ın bir aşkı ve saklı kılıcın yerini bilen bir prenses..."

"Bunun gazetede tanıtımı çıkacak ve de filmi yapılacak."

"Elbette Sezginciğim neden olmasın?"

Uzun zaman Cağaloğlu'ndaki İstanbul Reklam'da beraber çalışmalarımızı yürüttük. Ve arkadan bu karakteri canlandırmam için film teklifi aldım. Zamanın en iyi oyuncularından Kartal Tibet'le filme başaldık. Tunç Başaran da yönetmenimizdi. Çok ses getiren, fantastik bir film oldu *Tarkan*. Sonraları değişik hikâyelerle de çekildi. Onların senaryolarında yeri olmayan çıplaklık vardı, kabul etmedim. Ama en başarılı *Tarkan* çekiminin bizimki olduğunu sonradan basında çıkan yazılardan öğrendim.. Her ne kadar "Fazla tevazu gösterme inananlar olur" denilse de size nasıl gelirse öyledir...

Aile dostumuz, arkadaşım Sezgin Burak nedensiz bir bunalım geçiriyordu. Güzel bir ailesi ve işi olmasına rağmen, yine de arayış içinde olan mutsuz bir sanatçıydı. Ne olduğunu söylemek istemediğim kaygıları, düşünceleri vardı. Hep bir şüphe içindeydi ve ölümden korkma olgusuna saplanmıştı.

Akademiden arkadaşlarımızla bazen evlerimizde görüşürdük.

Bir gün Vedat Demirci'nin Beşiktaş'taki evinde erken göçen sanatçılardan söz ediyorduk. Hepimiz çok duygulanmıştık... "Gidenler mutlaka yine bizlerin yanındadırlar... Bunu hissediyorum. Haydi yanımızda olmayanların şerefine" dedim ve kadehleri kaldırdık. Masada altı kişiydik. Altı bardak kalktı. O an birdenbire masada duran su bardağı devrildi. Sezgin müthiş bir rahatsızlıkla bana baktı. "Haydi canım sen de" dedim. İçerden aniden bir musluk kendiliğinden açıldı... Daha da rahatsız oldu. "Canım bunlar tesadüfî şeyler" dedim. "Yok ben kalkacağım" dedi. "Aman bunların üzerinde durma Sezginciğim" dedim. İşte o sırada da ışıklar birkaç kez söndü ve yandı. Rahatsız olmuştuk. İzin isteyerek evden ayrıldık. Vedat'ın zarif eşi de bu konuda fazla konuşmadan bizi uğurladı. Sezginciğim beni Ursula Andress'e benzetirdi. Dönüşte "Ursula, galiba seni almaya geldiler" dedi, gülüştük. Ama o hep rahatsızdı, birkaç zaman sonra da "Seni değil ama, beni götürecekler" demeye başladı. Öyle de oldu. O güzel insan bir binanın damına çıkarak kendini boşluğa bıraktı... Şimdi onun yarattığı tipler her gün medyamızda yer alıp onu hâlâ yaşatıyorlar...

Üzülme Sezginciğim, sen her zaman kalbimizdesin!

Arena Tiyatrosu'ndan sonra bana çeşitli tiyatrolardan teklifler geliyordu. Tiyatromun kapanması beni pek üzmemişti. Çünkü o yıllarda birçok tiyatro çeşitli nedenlerden dolayı ancak bir yıl dayanabiliyordu zaten.

Dormen Tiyatrosu'ndan Feydeau'nun bir oyunundaki Kontes İrene rolü için öneri geldi. Büyük bir memnuniyetle kabul ettim... O yılın en görkemli oyunuydu. Oyun için gereken kadın kostümlerini ben çizip yapmıştım. Kadro da muhteşemdi: Ayfer Feray, Haldun Dormen, Metin Serezli, Altan Erbulak, Füsun Şahin, Turgut Boralı, Erol Keskin, Mehmet Özekit, Yılmaz Köksal ve Erol Günaydın. En keyifli oyunlarımdan biri olmuştu. Zaten benim istemeden ve de keyif almadan yaptığım herhangi bir çalışmam olmamıştı. Zaman zaman Altan Erbulak ve Erol Günaydın'ın yaptıkları esprileri ciddiye alıp uzun uzun düşünürdüm. Kuliste rol gereği buzdolabı olurlardı. Dolap bozulunca sebzeler yerlere dökülürdü. Daha sonra sebzeleri oynarlardı. Sonra da aslında orada olmayan sebzeleri toplarlardı. Ben de şaşkın şaşkın onlara bakardım. Erolcuğum "Bir sarı Lale, beni getirdi bu hale" diyerek bana takılırdı. Bu ikimizin arasında hoş bir slogan olmuştu. Onlarla aynı oyunda oynamanın ayrıcalığını ilerleyen zamanlarda çok daha iyi anladım.

İkinci oyunumuz, *Borusunu Öttüren*. Kadroda Nisa Serezli, Me-

tin Serezli, Erol Keskin, Altan Erbulak, Yılmaz Köksal ve ben vardık. Kadromuz böyleydi. Ben cahil, artist olmak isteyen ve ağzına geleni çekinmeden söyleyen aptal sarışını oynuyordum. Ve iki yakışıklı da film yönetmeniyiz diye beni kandırıyorlardı. Ben de kendimi beğendirmek için, tüm gösteri kültürümü ortaya döküyordum.

"Uzanıp yatıvermiş... Yatıvermiş hem de sere serpe..." diye şiire başlıyordum... Saçma sapan vurgularla, Orhan Veli'nin bu şiirini okumaya başlıyordum. Sonra da hayranlıkla... "Yahya Kemal'e de bayılıyorum" diye gaf üstüne gaf yapıyordum. Bu oyunumuz da kapalı gişe olarak uzun zaman sergilendi.

Tabiî ki mankenliğim de devam ediyordu. Çok da zayıflamıştım. Sık sık başım dönüyordu.

Sevgilime Göz Kulak Ol'u oynuyorduk, birinci perde bitmişti. Başımın dönmesinden, sahneye çıkamayacak durumdaydım. Hemen bir doktor geldi, şekerli su ve birkaç lokma da yiyecek verdiler, ben toparlandım ve oyunumuza devam ettik. Her zamanki gibi güzel alkışlarla oyunumuzu bitirdik.

Bu olayı bir de Altan Erbulak'tan dinleyelim...

"Efendim karı manken. Ağzına bir lokma yemek koymuyor. Oyun arasında bayıldı, ne yapalım? Hemen bir doktor çağırdık. Reçete yazıldı. Ben de reçeteyi elime aldım. Oyun arası doğru eczaneye koştum. Eczacıya reçeteyi uzattım. Eczacı bir bana baktı bir reçeteye baktı ve 'Yanlış gelmişsiniz Altan Bey, burası eczane, peynir ve ekmek bakkallarda satılır' dedi."

Canım Altancığım her olayı kendine özgü yorumlarla anlatırdı. Bana da çeşitli adlar takardı. O oyunda adım "Merdivenli Karı"ydı.

Dormen Tiyatrosu'nda (eski Ses Tiyatrosu, günümüzdeyse Ferhan Şensoy'a ait olan tiyatro) iki tiyatroyla oyunlarını paylaşırlardı.

Kent oyuncuları, saat 18.00'de Anton Çehov'un ünlü *Martı*'sını unutulmaz bir şekilde oynarlardı. Ben tiyatroya her zaman erken gelirdim. Sema Özcan'ın antresini dinlemeyi kaçırmazdım.

Medvedenko: "Niçin daima siyahlar giyiniyorsunuz?"

Maşa: "Yas tutuyorum. Bu hayatımın yasıdır, bedbahtım."

Her zaman bu diyaloğu dinlerdim, sonra da kendi oyunum için makyajımı yapmaya başlardım. Hele Yıldız Kenter'in, o büyük ustanın, Arkadina'nın tiradı gelince yalnız bana değil, bütün oyunculara yol gösterici olurdu. Şükran Güngör de unutulmaz bir rol almıştı *Martı*'da. Ayakkabısının içine biraz yükseltici koyarak daha da uzun gösterirdi kendini. Oyunda öyle olması gerekiyordu.

Altan yine beni şaşırttı bir gün. Şükran Bey'in oyundaki pabuçlarını giyerek, karşıma kısa boylu uşak yerine uzun boylu garson ola-

rak çıktı bu sefer... Hep gülmemek için çok zorlamışımdır kendimi.

Borusunu Öttüren'i oynuyoruz. Metin ile Altan zıt kardeşler sanki. Çapkın mı çapkın ikisi de. Anne Nisa, baba Erol Keskin. Otoriter bir aile... Altan sıkıştığı zaman "Ceketimi..." diye tutturuyordu. Karşılık olarak "Baba ne oldu?" diye sorduğunda, hiç alakasız "Ceketimi diktiler" deyip dururdu, seyirciler gülmekten kırılırdı, alkış ve gülme sesleri kesilince de "Dikiş bitti" derdi, bu sefer seyirciler tekrar gülmeye başlardı.

Unutulmaz anılar zinciri böylece devam etti. Güzel günlerdi...

Ben tiyatro oyunları ile defileler arasında koşuşturup duruyordum. Olmayan çok şey vardı. Tamam, beğenilmek güzel bir şey ama yalnız kaldığımda hiçbir desteğim yoktu, uğraşılarımda bana destek olacak kimsem yoktu. Hayatımı kendim kazanıyordum ama bir yandan da çok yorulmuştum. Zor günler yaşıyordum, güçlüydüm ama aradığım neydi, tam olarak bilmiyordum. Tatminsizlik değildi bu, eksik bir şeyler vardı, bir omuz, bir dayanak; sallantıdaki evlilik olmuyordu, olmadı da...

Yine bir defile sonrasıydı. Yakın arkadaşım Esin Uluer'le yemek yiyelim dedik, Kumkapı'daki bir restorana yorgunluk atmak için balık çorbası içmeye gittik... Yorgunluktan çökmüştüm...

Yan masada on kişilik bir grup vardı. Eğleniyorlardı. Biz de masadan bazı şarkılara iştirak ettik. Aynı masada olmasak da şarkıları birlikte söylüyorduk. Teşekkür ettik, hesabımızı ödeyerek, iyi eğlenceler diledik ve kalktık.

Komşu masada oturan bir bey yanımıza geldi ve "Teşekkür ederiz, bize katıldınız. Birlikte kısa süren hoş birkaç dakika geçirdik... Kiminle görüşüyorum?" dedi. Şaşırmıştım, birdenbire "Ben... Ben şeyyy birisiyim..." diye cevap verdim. "Yo, yo, yo... O birisi benim... Ama siz kimsiniz?"

Bu yaklaşım çok hoşuma gitmişti... Düşünmeye başlamıştım. Bu sözler beni etkilemişti. Tanıştık... Müşterek dostlarımız oldu.

Kurulmaması gereken bu dostluk, arkadaşlıkta yapılmaması gereken bir davranışla bitti.

Benim de ayrılma zamanlarımdı. Pekcan da oyundaki partneriyle ilişkiye girmişti. Her oyunun sonu gibi, bu perde de böylece kapandı.

Hayat bir oyun,
İster giyin, ister soyun,
Yiyin beyler yiyin,
Aman ha, aç kalmayın, doyun.

Playboy

İstanbul'un en seçkin kulüplerinden birisiydi Playboy. Ünlü sanatçılar geliyor, çok da güzel programlar yapılıyordu orda.

1968 yılı...

Benim pek gece hayatım olmadı. Aileden kalma, gün kararmadan eve dönme zorunluluğum, işlerimin dışında hep devam etmiştir.

Evlenmeden önce kaçamaklarım olmuştur, ama baktım ki annem üzülüyor, evlilikle buna son vermiştim. Yine de gece kulüpleri beni pek fazla çekmemiştir. Ne zaman gerçek sanatçılar gelmeye başladı, işte o zaman konser, tiyatro, bale ve opera ilgimi çekmiştir ve kaçırmamaya özen göstermişimdir.

İzlemek güzel bir şey, değişik sanatçıları tanıma fırsatı buluyorsun. Hele dinlemeye doyamadıklarım olursa... Jacques Brel, Bécaud, Piaf, Timur Selçuk ve daha bazıları.

O sıralarda tiyatro sanatçılarını ve de şarkıcı olmayanları sahneye çıkarmak gibi yeni bir akım başlamıştı. Ayla Algan, Öztürk Serengil, Gülriz Sururi, Semiramis Pekkan... Bu kişiler kendi yeteneklerine göre program yapıyorlardı.

Öztürk Serengil Kanat Gür Orkestrası eşliğinde "One man show" yapıyordu. "Atlıkarınca" şarkısı dillerden düşmüyordu. Gülriz Sururi operetlerden kantolar söylüyordu. Semiramis Pekkan da "Benli" şarkısıyla çıkıyordu, tabiî ki Ajdacığımın şarkılarıyla devam ediyordu... Haa bir de Fecri Ebcioğlu bir Rus folk şarkısını "Bu ne biçim hayat" diye Türkçe'ye uygulamış. Nefis, herkese hitap eden bir şarkı olmuş... Playboy'da kıyametler koparıyordu... İşte tam bu sıralarda bana da şarkı söylemem için, Playboy'un müdürü Edward Saatçi Bey'den teklif geldi:

"Siz güzel şarkı söylüyormuşsunuz, hadi Semiramis Hanım'dan sonra sizi alalım..." dedi.

"Aman efendim benim belki sesim iyi ama, yeteri kadar bildiğim şarkı yok."

"Olsun daha bir ay var, çalışırsınız."

"Bilmem ki, nasıl olur?"

"Bakın yukarıda, Oriental Restoran'da Şefik Uyguner çalışıyor, kendisi de çok iyi bir hoca, sizi de o çalıştırır."

"Tamam güzel ama benim oyunlarım var."

"Onlar hiç engel değil. Hadi he deyin bakayım."

"Danışacağım kişiler var."

"Bakın size gecede bin lira vereceğiz."

"Ben şarkı söylemeyi çok seviyorum ama çok iyi hazırlanmam lazım."

"Ben sizi sahnede gördüm. Bildiklerinizi söyleyin yeter..."

Hem seviniyordum, hem de korkuyordum. O kadar sorumluluk isteyen bir işti ki. O sıralarda da Ajda Pekkan Maksim'de çalışıyordu. Tabiî her gün gazetelerde o vardı. Kıyafetleri, aşkları, renkli kişiliği, bir de "İki Yabancı" şarkısı gündemdeydi. Ben ne yapabilirdim ki; sadece manken ve tiyatro oyuncusuydum, üstelik evliydim de. Bunların hepsi dezavantajdı. "Olsun ben de sadece şarkı söylerim" dedim ve kabul ettim. Hemen Şefik Uyguner'e gittik. Böyle böyle dedik...

"Peki ama hangi şarkıları söyleyeceksin?"

"Daha bilmiyorum."

"Karar ver, hemen çalışmaya başlayalım."

Şefikçiğimle her gün üç dört saat çalışarak, şarkıları seçtik. Şarkılarımı tiyatral bir anlatımla söylemeye karar verdik, öyle de yaptık.

Benim söylediğim şansonlar vardı. Onlara "Ne me quitte pas", "Les feuilles mortes" ve "El Cordobés"i de ilave ettim. Karışık ve düşündürücü bir repertuvar oluşturduk.

Ayferi zamanın en iyi şarkıcılarından biriydi, sesi ve performansı şaheserdi. Onun "Bebek" ve "İçelim Arkadaşlar" şarkılarını da araya sıkıştırdık. Sonra da Fecri Ebcioğlu'na gidip, onun yazdığı şarkıları da alarak sıkı bir çalışmaya başladık. Şefikçiğim o kadar istekli çalıştırıyordu ki... Eşi Nihal Hanım bile aramıza giremiyordu. Kendimizi kaptırınca tutana aşk olsun. Şarkılar söylerken öyle duygulanırdık ki, ikimiz de gözlerimizde yaşlarla devam ederdik.

Ara verdiğimizde Nihal Hanım bizlere çay getirirdi. "Çaylara

tükürdüm onu bile fark etmediniz" derdi. Tükürüklü çayları sonradan çok özledim...

Bir ay sekiz on parça çalıştık ve güzel de oldu... Ama ben heyecandan ölecektim.

Peki ne giyecektim?..

Hocam Tomris Hanım bana üç tane nefis kıyafet hazırladı.

Birincisi ipek organzeden süper mini bir elbise. İki kolu da yerlere kadar uçuşan volanlı, kızıl pembe yaka ve bedeni gri gümüş payetlerle işlenmiş şaheser bir kıyafet. Tam bana yakışacak bir kıyafetti.

İkinci kıyafet beyaz brokar... Bacaklar bele kadar açık. O da çok güzel olmuştu.

Üçüncü kıyafet siyah saçaklı bir panço ve dore işli lame brokardan İspanyol paça bir pantolondan oluşuyordu. Gerçekten üçü de çok şıktı, alışılmış sahne kostümlerinden çok farklıydı.

Kanat Gür Orkestrası'yla provam iyi geçmişti. Şefikçiğim de zaten yanımdaydı. Tabiî ki beni hoşgörüyle destekliyorlardı.

Prömiyer gecesi geldi, gazetelerde ilanlar çıktı. Abartısız dümdüz siyah etek ve siyah süveterle, bir ayağım önde diğer ayağım arkaya doğru hafif bükük, yana doğru eğilerek çekilmiş bir fotoğrafım vardı. O da farklıydı. Süslü afişlerden çok sadelik içinde ve alımlıydı. Beğenilen bir afiş oldu. Her yere asılmıştı.

Ailemden gelenler olmuştu ama fazla değildi. Yine tiyatrodan arkadaşlarım ve diğer tanıdıklarım beni yalnız bırakmamışlardı.

Sarperlerden, Simavilerden, Gülmanlardan ve tanıdığım ve de tanımadıklarımdan demet demet çiçekler geldi. Hepsine teşekkürler ettim. En çok etkilendiğim çiçek, beni ağlatmıştı... On bir lale, her lalenin içinde de öğrendiğim şarkıların isimleri... Gönderen Şefik Uyguner. Canım Şefikçiğim beni destekliyordu, çiçeğin yanında da tükürüklü çaylardan kocaman bir sepet. Başarılar diliyordu. Çok mutlu oldum, kendimi daha da güvende hissettim, programıma başladım.

Acaba alkışları hak etmiş miydim, bilmiyorum. O kadar seçkin kişilerin, başarılı olmasam alkışlamayacağı kesindi... Beğenilmiştim... Bir aylık bir anlaşmam vardı, ama maalesef gündeme gelecek herhangi bir olayım olmuyordu. Sadece iyi şarkı söylüyordum, o da prim yapmıyordu. Ne var ki her gecemiz dolu dolu geçiyordu. Öztürk'le sahne almak da büyük ayrıcalıktı. Onun çok güzel bir şarkısı vardı, ara sıra söylüyordu. Bir gün, "Lale al bu şarkıyı sen söyle benim playback'imin üstüne, sesine de tam uydu galiba" dedi. Okudum, sonra şarkı bende kaldı. Bora Ayanoğ-

lu'nun bestesiydi. "Yalnızlığımı Hissettiğim Zaman." Onun söylediği "Atlıkarınca"yı nasıl olsa hepimiz söylüyorduk.

Sayan Plak'tan "Sen de aynı playback'in üstüne oku" dediler. "O zaman 'Şiribim'i de öteki yüze okuyayayım" dedim. Böylece plak işine de başlamış oldum... İkisi de klasikler arasına girdi...

Her şey güzel devam ediyordu. Teklifler, organizatörler, kulüp patronları kendi isteklerince yönlendiriliyordu. Hem hoş hem boş bir yaşam. Her an harcanabileceğin, nereden neyin geleceği belli olmayan bir dünya, gerçeği yakalamak çok zor... Bir kurtlar sofrasındasın... Neye, kime inanacağın belli değil... Prim çarpıklıklarda... Düz, çarpık belli mi? Kimine göre çarpıklık düzlüğü götürüyordu...

Olsun, hayat yine de güzel... Bu düşünceler içinde kendimi hem sağlam hem de iğreti hissediyordum.

Beğenilen ve aranılan biri olduğum için çeşitli kulüp ve gazinolardan teklifler geliyordu. Bu pek benim hoşlandığım tarzda bir şey değildi, ama yine de başarılı olmak için çaba göstermek gerekiyordu. Her şey organizatörlerle konuştuğunuz gibi olmuyordu. Hoş olmayan olaylar peşinizi bırakmıyordu.

Bebek Gazinosu'nda çalışmak için gazinonun sahibi Asım İslamoğlu adına Ayman Bey'le anlaşmıştım. Solist Müzeyyen Senar... Can, büyük bir sanatçı. Ben Müzeyyen Hanım'dan önce çıkacaktım. (Gazinolarda en çok çıkış sırası ve repertuvarla ilgili sorunlar yaşanır.) Kadromuzda Altan Karındaş, Salim Dündar, Mehmet Taneri ve Nükhet Duru vardı. Şarkı seçmek sanatçılar arasında her zaman anlaşmazlığa sebep olurdu. Müzeyyen Hanım için böyle bir şey tabiî ki söz konusu olamazdı. O alaturkanın mükemmelini söyler, şahane ve unutulmaz programlar yapardı. Ondan evvel çıkan sanatçılar da kendilerine göre repertuvar oluştururlardı.

Provalarımızı yapmıştık, her şey yolunda gidiyordu. Bir ay çalışacaktık. Nükhetçiğim çok gençti, henüz şöhret olmamıştı. Benim söylemediğim şarkılardan ikisini o söylüyordu. Birincisi benim Fransızca söylediğim "Tu te reconnaîtra" yani "Göreceksin Kendini", ikincisiyse Tanju Okan'ın ölümsüz şarkısı "Öyle Sarhoş Olsam ki"... Bu arada "Oçiçornia", "Kalinka" ve sevilen birçok şarkı gündemdeydi. Tabiî ki programda beş-altı şarkıyı geçmemek gerekiyordu, benden önce çıkanlar bu şarkıları söyleyince işin esprisi kalmıyordu. Ben de Nükhet'e "Nükhetçiğim, benim fazla parçam yok. Bu iki şarkıyı söylemesen olur mu?" diye rica ettim. "Tabiî Lale Hanımcığım" dedi ve o şarkıları söylemedi. O zarif jestini hiçbir zaman unutmadım.

Bu sırada yeni kadroda yer almayan bir hanım gelmiş ve benden evvel benim repertuvarımda olan şarkıları söylemişti. Allah Allah... Nerden çıktı şimdi bu?.. Ben yine de programımı yaptım ve sahneden indim. Doğruca Asım Bey'in odasına gittim.

"Neden benim repertuvarımdaki şarkıları başkası söylüyor?"

"Bir anlaşmazlık olmuştur herhalde..."

Ertesi gün Nükhetçiğim yine benim şarkılarımı söylememişti. Fakat o hanım söylemişti. Ben artık bu işin içinde başka bir iş olduğunu düşünerek tekrar Asım Bey'in odasına gittim.

"Asım Bey, nedir bu iş?.. Yalvardınız yakardınız, hiç istemediğim halde beni buraya başlattınız."

"Kızım seni Müzeyyen Hanım istemiyor."

"Allah Allah. Müzeyyen Hanım'la alıp veremediğimiz bir şey yok ki..."

Hemen gidip Müzeyyen Hanım'ın kapısını çaldım. "Canım, hoş geldin" diyerek bana kucak açtı. Müzeyyen Hanım'la çok ortak dostumuz ve komşumuz vardı. Bazı müşterek dostlarımızın evinde de bir araya gelirdik. Handan Aksu, Bedia, Adnan Tüfekçilerin evinde beraber birkaç yılbaşı da geçirmiştik. Hatta birkaç kez Mahmut Baler, Cemile Baler, Vasfi Rıza Zobu ve Bedia Muvahhit'le birlikte şarkılar da söylemiştik. Bu programın ilk gecesinde de Adnan Ağabey bana ve Müzeyyen Hanım'a birer Reşat altını takmıştı.

"Müzeyyen Hanım, siz beni niye istemiyorsunuz, benim size karşı ne yanlışım oldu?.."

"Haydaa!.. Kızım ben seni niye istemeyeyim ki?"

"Asım Bey öyle söyledi."

"Yok kızım... Onun kurduğu bir düzen bu. Bir nedeni vardır."

Sonradan bunun özel ilişkiler sebebiyle doğan bir davranış olduğunu öğrendim. Ben bir aylık anlaşmam olmasına rağmen avukatımın gerekli uygulamayı yapmasıyla işi bıraktım. İsmim bir ay neon ışıklarla yazılı olarak kaldı ama yine de gitmedim. Hiçbir zaman o tip yerlerin insanı olamadım. Öteki hanımsa işe devam etti. Bu böyle bir düzendi. Öyle de sürdü gitti.

Ben kabare, gece kulüpleri ve tiyatral şovlar –yani ismime yapılan şovlar– için biçilmiş kaftandım. Kendime şarkıcılıkta bulduğum yer böyle bir yerdi. Bu kez de Ankara Playboy Gece Kulübü'nden teklif geldi. Ne var ki, haklı olarak kimseye inanamıyordum. Kulübün sahibi Özcan Baran Bey eve kadar gelmişti. O ısrarla "tavşan kız" olarak sahneye çıkmamı istiyordu. Değişik ve yerinde bir fikir olduğunu düşünerek kabul ettim. Sahnede manken, tiyatrocu ve film yıldızı olarak tanıtılıyordum. Tavşan kız kıyafeti-

ni giyip, başıma da iki tavşan kulağını takarak sahneye çıktım. Bana İstanbul Gelişim Orkestrası nefis bir şekilde eşlik ediyordu. Ben çıkınca müzik biraz azalıyordu, çünkü bazı şarkıları resitatif (serbest) söylüyordum. Aralarında Emin Fındıkoğlu, Cahit Oben, Atilla Özdemiroğlu ve Mehmet Horoz'un olduğu çok değerli müzisyenler vardı. Alkış çok, beğeni çok... Ankara bir başka âlemdi...

Bu arada ben o kıyafetlerin içindeyken bir bey yanıma yaklaşmış ve biraz da yılışık bir şekilde "Bu kıyafet size çok yakışmış fakat, o başınızın üstündekiler ne?" diye sormuştu. Eh, tabiî benim tepem attı ve "Başımın üstündekiler sizin alıştığınız ve çok iyi tanıdığınız şeylerden değil!.. Benimkiler kulak" diye cevap verdim. Allah'tan usta yazar Mete Akyol da o gece salondaydı. Verdiğim cevap çok hoşuna gitmiş olmalı ki ertesi gün *Milliyet* gazetesinde bu olayı yazmıştı. Gecikmeli de olsa ona burdan teşekkür ederim. Kendisine sevgim ve saygım sonsuzdur.

Programım devam ediyordu. Bir ay daha uzatılması istenildi benden. Ancak on beş gününü kabul edebildim, çünkü Paris'te bizim turizm büromuzda defilemiz vardı. Yılmaz Çolpan Bey'e söz vermiştim. Yeni okul müdiremiz Nurinisa Şimşek'le Paris'e gittik. Gülşen de katılıyordu, Erkan Özerman'da oradaydı. Güzel bir organizasyonla defilemizi sunduk. Andre Brots'la tanıştım, bana çok iltifatlarda bulundu. Bana "Seni Avrupa'nın Marlene Dietrich'i yapayım" dedi. Avenue Foch'taki evinde bizi ağırladı. Sonra konuşmalarda her şeyin lafta kaldığını görüyorsunuz. Ve İstanbul'a döndük. Yaz sezonunda girmek üzereydik.

Bazı fotoroman ve film teklifleri gelmeye başlamıştı. Bir sürpriz gelişmeyle Olgunlaşma'dan ayrıldım. İki yerde çalışıyor gözükmem yasalara uygun değildi. Çok üzüldüm. Ayrılıklar beni yıpratır. Benden evvel Refia Hanım'ı da emeğini ve maddî katkılarını hiçe sayarak okuldan uzaklaştırdılar. Olmadık bir yere dikiş hocası olarak tayin ettiler. O buna dayanamadı, hemen ayrıldı.

Neden?.. Ben ve Refia Hanım, çok seyahatlere çıkıyormuşuz. Oysa bizi bir tek kuruş almadan görev için yollamışlardı. Refia Hanım'ın üzüntüsünü ben yaşadım. Benim çok işim vardı. Beni orası ünlü yapmıştı. Olgunlaşma'yla bütünleşmiştim. Oradan hiçbir zaman ayrılmadım, ayrılmam da. Maddî bir bağım olmadı, yaptığım işlerden de hiçbir ücret almadım, ama Refia Hanım'a yazık oldu. Çünkü o ikinci kez ayrılık üzüntüsü yaşamıştı, ölüm üzüntüsü gibi bir üzüntüydü bu. İlki sevdiği insan, ondan ayrılmıştı; ikincisi, yarattığı okulunu, sevgilisini elinden almışlardı. Bu başka bir ölüm-

dü. Haksızlıkların kol gezdiği dünyada yaşam çok zordu. Ne var ki gençlikte bütün bunların üstesinden geliniyordu. Refia Hanım yaşı biraz ilerleyince üzüntüden çöktü. Her yıl anıldı; yarım elma gönül alma. Okula kurucu olduğu için ismi verildi: Beyoğlu Refia Övüç Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Ensititüsü.

Sanıyorum bu onu mutlu etmedi. Çünkü haksızlık onu yıpratmıştı.

Yalnızdı, yeğenleri ona sarıldılar. Ama herkes elinden geleni yapıyordu. O daha fazlasını istiyordu. Sevgi dolu yüreği ömür boyu sevgisiz kalmıştı. O hiçbir şey alamadı, hep verdi. Okuldan ayrılırken kendi koleksiyonunu bir müzeye ve Akbank Kültür Evi'ne armağan etti. Tüm Türk işleme sanatının desenlerini, kullanıldığı yerleri hakkında ayrıntılı bilgi de ekleyerek İslam Eserleri Müzesi'ne armağan etti.

O benim isim annem, sanat yaşantımın doğumunu yapan kişiydi. Ona her zaman şükranlarımı sundum. Onu yalnız ben değil, bütün kadınların örnek alması gerek. Son nefesine kadar yanındaydım. Feri sönmüş gözlerinde bile Olgunlaşma parlıyordu. Edirnekapı'daki ebedî evine bırakılırken herkesi şaşırtan bir şey oldu. Tıpkı Abdullah Restoran gibi, kimseye yük olmamak için kabrini de kendi süslemişti... (Okuldan ayrıldıktan sonra kısa bir süre burarın dizaynını yapmıştı.) Çiçekler içinde evine teslim ettik. Ben onu çok özlüyorum. Ara sıra da dertleşerek özlem gideriyoruz...

"Ölüm Tarlası" ve filmler

Olgunlaşma'dan sonra benim tiyatro ve müzik hayatıma filmler de girmiştir. Bu arada İpek Film Stüdyosu'na gidip, Feridun Kınay (Emre Kınay'ın babası) yönetiminde dublajlar yapmaya başladım. Çeşitli karakterleri kolaylıkla seslendirebiliyordum; tabiî bu işin de mutfağından başlayarak. Sophia Loren, Ava Gardner, Jean Moreau, Lolita, bazı çocuklar, Cahide Sonku vb seslendirdiklerim arasında yer alıyordu. Bir ara Bülent Ersoy'u da seslendirmem önerildi.

Tüm bu çalışmalarla yaşantımı devam ettiriyordum. Gerçekten ben başka işlerle uğraşamazdım, böyle yoğrulmuştum.

Kâmran Yüce benim Kadıköy'den tanıdığım bir dostumdu. Bir araya geldiğimizde hep sanat olaylarını konuşur, tartışırdık. O, o zaman Kenterlerde oynuyordu. İyi bir tiyatrocu, aynı zamanda da usta bir şair ve yazardı. Kenterlerde oynanan oyunlarla ilgili *Kent Oyuncuları* adı altında yayımlanan kitapların yayımcılığını da o yapmıştı. Şükran Güngör'ün de yakın arkadaşıydı. İkisi Ran Film adında bir film şirketi kurmuşlardı. Yaşar Kemal'in Kilis'te geçen bir kaçakçılık hikâyesini anlatan kitabı *Ölüm Tarlası*'nı filme alacaklardı. Bu filmde Fikret Hakan, Suna Keskin, Güler Ökten, Mustafa Alabora, Erdal Özyağcılar, Pekcan Koşar, İhsan Yüce, Kâmran Yüce gibi birçok tiyatrocu arkadaşım rol alıyordu. Bu arada ben Lütfiye Hanım'ın Paris'teki gelinlik defilesine gidecektim. Fakat gitmeme daha on beş gün olduğu için hem Kilis'i gezerim hem de kumaş alırım düşüncesiyle gruba katıldım. Kilis enteresan bir sınır kentiydi. Beni büyüledi, Şükran ile Kâmran'ın dostları her gün bizi ağırlıyorlardı.

Geldiğimizin ikinci günü Yaşar Kemal bana bir şeyler söylemek için etrafımda dönüp dolaşıyordu.

"Bacım sen oynamayacak mısın?"

"Yaşar Bey ben kalamayacağım. Defilem var. Birkaç gün sonra ayrılacağım."

"Olur mu öyle şey. Falcı Emine rolü seni bekliyor."

Atıf Yılmaz'la birlik olup, iki günde bitiririz dediler ve beni oturttular Falcı Emine'ye.

Tam bir ay devam etti çekim, ne Paris'teki defileye gidebildim, ne de başka bir yere... İyi ki de kalmışım, Atıf Yılmaz'la da tanışmam bu film sayesinde oldu. Usta yönetmen "Bak Yaşar Kemal'in eserini, Ayşe Şasa senaryolaştırdı. Sana çok uygun" diye benim dönmemem için elinden geleni yaptı ve başardı da.

Falcı Emine rolü için kara çarşaf giymiştim. Kilis'te kaçakçılık yapan Şahan'da gönlüm vardı. Bakla falları açıyordum ve tabiî ki her falcı gibi işime geldiği gibi yorumluyordum. Güzel, unutulmaz bir film oldu. *Ölüm Tarlası*'yla Balkan Film Festivali'ne Haldun Taner'le birlikte katıldık. Jüri Özel Ödülü'nü almıştık. Nedense burada bahsedilmedi. Normaldi. Ne bir baskın olayım oldu, ne de iş kazalarım. Festivalde çıkıp "Demain Sera Demain" şarkısını da söylemiştim. Haldun Bey bile hayranlıklarını belirtmişti... Neden hiç bahsedilmemişti bilmiyordum. Başarılar desteklenir mi, kösteklenir mi? Oysa bunlar hepimizin başarısıydı...

Bütün çalışmalarım iç içe devam ediyordu. Her konuda araştırmalarım bitmiyordu, yalnızlık en büyük dostum olmuştu, sırdaşımdı, tek başıma yürüyordum, çevremde zayıf anımı kollayan fırsatçılar çoktu. Ama ben bu fırsatı kimseye vermedim.

Ama ben de insandım demir değildim ki... İnanmak, işte o biraz zordu. Artık dul bir kadındım, yok yok rahat değildim, kendime daha fazla dikkat etmem gerekliydi, bizler örnek alınacak kişilerdik, adımlarımızı çok dikkatli atmamız gerekiyordu. Gece kulüpleri, çalışmalarım, filmlerim, devamlı ortadaydım, çevremde de bir sürü çapkın vardı. Tam iki yıl da böyle sürdü. Sıkılmıştım artık. Bir yaş günümdü. Arnavutköy'de Tekellilerin yalısında oturuyordum. Karşımızda da Maksim Gazinosu'nun şeflerinden Kâmil Bey, Lale İşkembecisi diye bir yer açıyormuş, beni de davet etti, ben de karşı komşumuz, gitmezsem ayıp olur düşüncesiyle uğradım, memnun oldular. Tanıdığım ve tanımadığım birçok sanatçı oradaydı. Az kaldım. Esin ordaydı. Erkan Özmen, Orhan Boran, Süheyl Denizci, Verda, Ateşböcekleri vb. Arkadaşlarıma, "Yarın benim doğum günüm, isterseniz bende toplanırız" dedim.

"Ben de gelebilir miyim?"

"Tabiî, neden olmasın."

Bana bunu söyleyen, daha önce kendisiyle tanışmadığım Ateşböceği Yalçın Bey'di. "Allahaısmarladık" diyerek ayrıldım oradan.

Yalçın ertesi gün evime kırmızı güller yolladı, sonra da elinde bir içki ve biraz da balıkla kapımı çaldı. Diğer dostlarım da gelmişlerdi. Güzel bir doğum günü kutladık. Herkese teşekkür ettim.

O sıralarda ben Emekli Sandığı'nın otellerinden Tarabya Oteli'nin gece kulübünde çalışıyordum. Bir hafta sonra bitecekti anlaşmam. Ben de İzmir Efes Oteli'nde çalışmaya başlayacaktım, Yalçın Bey ara sıra bana uğruyordu. Söylediğim gibi sıkılmıştım çevremdekilerden. Kimi nişanlanalım, kimi evlenelim, kimi beraber yaşayalım, kimi şimdiye kadar nerelerdeydin diyordu. Bu beylik laflar çok sıkmıştı beni, kaçmak istedim... Uzaklaşmak istedim... Günüm geldi ve İzmir'e uçtum. Programıma başladım. Orada da aynı şeylerle karşılaşıyordum. Her akşam başka bir yere davet ediliyordum, Doruk Onat Kut Orkestrası'yla çalışıyordum. Birgün Nilgüncüğümle bir Fransızca şarkıyı hangimizin söyleyeceğiyle ilgili konuşuyorduk ki seslendiler:

"Lale Hanım telefon."

"Alo... Benim, ha merhaba... İyiyim... Teşekkürler. Bu akşam Sp...larla yemeğe gideceğim..."

"Hiçbir yere gidemezsin, sen benim karım olacaksın..." demez mi Ateşböceği Yalçın Bey!.. Ben şaşırmıştım... Telefonda evlenme teklifi... Sahiplenilmek hoşuma da gitmişti. Demek bayağı ciddi bu sorumluluğu alıyordu. Cevap vermedim. Ertesi gün uçağa atlayarak İzmir'e geldi ve evlenmeye karar verdik.

Tiyatro, müzik, film, müzikaller beni daha bilinçli çalışmalara yönlendiriyordu. Çalışıyordum, eksiklerimi tamamlamam lazımdı. Her gün bilmediklerimi öğrenmem için ne gerekiyorsa yapıyordum. Usta müzisyenlerle nota, solfej çalışmalarım, Ayhan Yünkuş'la şarkı çalışmalarım, Müeddet Günbay'la konservatuvarda şan eğitimim devam ediyordu... Yıllarım diplomasız eğitimle geçiyordu, ben çok mutluydum. Bu yorgunlukların keyfi de bambaşkaydı. Yine de kendimi yeterli bulmuyordum. Yalçın bana her zaman yardımcı oluyordu ve beni destekliyordu. Ben yere daha sağlam basmak için bilgi tıkıştırmıyordum. Yaşamak için gerekenleri öğreniyordum. Çünkü yaşam en büyük üniversite ben doktora için çalışıyordum.

Şarkı söylemeyi seviyordum, söylediğim her şarkıyı inanarak, yaşayarak söylüyordum. Değişik bir sesim olduğu kesindi, ama

yine de araştırarak seçmeliydim. Orijinal söylediğim parçalar güzel oluyordu. Kendime ait parçalar bulmalıydım. Bir ara Karacaoğlan'dan, Pir Sultan Abdal'dan parçalar denedim. Hatta bir açık hava konserine siyah deri kıyafetlerle elimde kırbaçla "Karayılan"ı söyleyerek çıktım... "Kadın Cem Karaca" dediler... O da güzeldi ama ben ben değildim... Araştırma içerisindeydim. Tarzımı oturtmak istiyordum. Mustafa Alpagut, Sayan Plak'a benim okumam için iki beste verdi. Sözleri kendisine olan şarkılar "Umut" ve "Nem Kaldı" adlarını taşıyordu. Malum sorunumuz denetimdi. Komünizm içeriyor diye hep geri döndü. O zamanlar pek üzülmüştüm. Şimdi sadece gülüyorum... Yılmaz Sayan bir Brezilya şarkısı olan "Şilli"yi Türkçe sözlerle söylememi istedi. Benim istediğim bu değil dedimse de hiçbir prozodi hatası olmadan "Çilli" diye şarkıyı oturttum. Çok da beğenildi. Şarkıyı başka sanatçı arkadaşlarımız da değişik şekilde düzenlemişlerdi ama benimki daha da farklıydı, söylerken yüzüme çiller de yapıyordum, şarkı daha da anlam kazanıyordu. Basında çıkan fotoğraflarımın altına "Çilli Lale" yazıyorlardı. *Hürriyet* gazetesinde bunu görmüştüm. Çok sattığını söylediler... Tek kuruş almadım. Vermediler, nedenini bilmiyorum. "Kazanmadık" dediler. Oysa herkesin evinde bu şarkı çalıyordu ve herkesin dilindeydi. Emek Sineması'nda Muazzez Abacı, Ajda Pekkan, Lale Belkıs konseri bile yapıldı. "Çilli"yi ilk orada söylemiştim. Hatta izleyenler de bana katılmıştı. Şarkı o kadar beğeniliyordu ki, Ajda "Lale sen bu işi bayağı ciddiye almışsın" dedi.

Her zaman çok sevdiğim ve beğendiğim Ajda'yla *Harun Reşid'in Gözdesi* filmini yapmıştık, çok da iyi arkadaş olmuştuk. Filmin çekimleri Yerebatan Sarayı'nda olmuştu. Ajda rol icabı benim esirimdi ve ben onu kırbaçlıyordum. Fakat tam bu esnada bizi gülme tutuyordu. Atıf Bey'den bu yüzden okul çocukları gibi bayağı azar işitmiştik. Filmin dekoratörü olan Duygu Sağıroğlu "Ne var, Allah aşkına, bize de söyleyin, biz de gülelim" diyordu. Oysa söylenecek hiçbir şey yoktu. Bizim aramızdaki bir elektrikti. Onu çok severdim. Çoğu şarkıcının onu örnek aldığı saklanamaz, ayrıca çok da taklit edenler oldu Ajda'yı. Gelmiş geçmiş en önemli şarkıcılardan biridir o. Bizi birbirimize çok benzetirlerdi hatta kardeş zannedenler bile olmuştu. Bu benzerliği bir ara Regal Şirketi'yle arası açılan Ajda'ya sesimle de rakibe olarak çıkarmak istediler... Fecri hemen bir şarkı yazdı... "Ben Senden Gencim." Patricia Carli'nin şarkısıydı. Bayağı da güzel oldu, benim tarzım değildi. Ben yine aramalarıma devam ediyordum. Kimse

bana şahane buketler sunmuyordu.

Çalışmalarım, çeşitli engellerle baltalanıyordu. Bana plak şirketleri tarafından yapmam için önerilen şarkılar, "Mezarının Başında Ağlama Anne", "Çocuğumu Senin İçin Öldürdüm"dü. Bunlar bana ters geliyordu... Ben yine bir defile için Paris'e gitmiştim...

"Alta Gracia" diye bir şarkıya takılmıştım... Sadece dinliyordum... Özlemlerim bu şarkıda beni kovalıyordu. İçimde nedenini bilemediğim yangınlar oluyordu, yürümeyen bir şeyler vardı.

Acı bir telefon aldım, anneciğim rahatsızlanmıştı... Koşarak yanına gittim. Tüm kardeşler yanındaydık, hepimize bakarak, hiçbir sıkıntı çekmeden bizlere hafifçe el sallayarak güzel gözlerini kapadı...

Durmaz ailesi öksüz kalmıştı, annesiz ve babasız...

Ailemiz, yavaş yavaş eksilmeye başlamıştı. Yaprak dökümü... Doğduğum evi özledim... Dünyadan habersiz, ne sıcak sevgiler yaşamıştık, çıkarsız...

Hatırla doğduğun evi
Hatırla doğduğun yeri
Bahçeni ve çiçeklerini
O çocukluk günlerini...

Hatırla o oyuncak köşeni
Emeklediğin merdivenlerini
Burnunun ucunu dayayıp
Dayayıp ağladığın duvarları...

Doğduğum ev ne güzeldi
Doğduğum ev ne güzel
Doğduğum ev ne güzeldi
Doğduğum ev ne güzel...

Hatırla kardeşlerini
Mutluluk taşan gecelerini
Babanın yıkılmaz desteğini
İlk aşkın olan melek yüzlü anneni...

Yok ağlama yalnızca hatırla
Biliyorum hasretsin o kucağa
Bir şarkı var şimdi,
Sende kalan, kulağında...

Şimdi her şey artık bir hikâye
Hem de dönüşü olmayan bir yerde
Dönülmek olsaydı bin güçlükle geriye,
Senelerin, sevdiklerin, doğduğun ev hani, hani nerde...

Doğduğum ev ne güzeldi
Doğduğum ev ne güzel.
Doğduğum ev ne güzeldi,
Doğduğum ev ou ou ooooo...

"Doğduğum Ev"i bu duygularla doğdukları evi, geçmişte yaşananları özleyenler için yazdım... Unutulmazlar arasına girdi, ben de buydum galiba, çabalarım sonuç veriyordu. Başka şarkılar olmuyordu bende. Galiba bana yakışan tarzı yakalamıştım... Balad... Resitatif... Biraz caz... Böyle de devam ettim. Malum bu tarzın pek getirisi yoktu. Bu şarkılarla masa üstüne çıkıp göbekler atılmıyordu. Kendi yatırımlarımla yaptım. Ben her zaman toplumsal görevlerimi yerine getirerek yaşamayı yeğledim. İnsanlarla saygı ve sevgi çerçevesi içinde yaşamayı istiyordum. Ben iki ihtilal ve birkaç hükûmet görmüştüm. Sosyal hayatımızdaki çarpıklıklar her zaman beni çok üzmüştür. Balansı olmayan bir düzen içindeyiz. Çıkar savaşları yüzünden insanlar hiçe sayılıyor. Emeksiz kazançlar, istismarla kazanılan başarılar kimliğimizi bozmaya başladı. Biraz daha dayanmanın ne fayda getireceğini bilemiyorum. Ama olsun... Yaşamak yine de güzel ve hayat devam ediyor...

"Doğduğum Ev"i bir şirkete verdim, onlar 45'lik olarak çıkardılar, çok beğenildi, ama ben yine hava aldım... Şarkılarım denetimden geçerek radyolarda çalmaya başlanuştı. Bu apayrı, onur verici bir duyguydu. Hatasız söylemek için usta müziyenlerle çalışıyordum. Söylediğim parçaları da Ayhan Yünkuş'la çalışıyordum. Tamamen hazır olmadan orkestrayla birlikte söylemiyordum. Düzenlemelerimi Onno Tunç, Zafer, Dilek, Nuray Demirci, Esin Engin ve Turhan Yükseler yapıyordu. Önder Bali, baterist Veysel ve Cezmi Başeğmez benim unutamadığım ustalardı. Bir duygu sihirbazı olan Atilla Özdemiroğlu'nun ise ayrı bir yeri vardır bende... Düzenlemesini kendisinin yaptığı "Yaşamak İçin" ile benim ilk söylediğim şarkı arasındaki farklı görünce "Çalışınca insan neler yapabiliyor görüyorsun" deyişini unutamam. Çünkü ilk şarkı söylediğimde çok zorlanmıştım. Onu da hiç unutamam.

Bir radyo piyesinde oynuyordum. Ahmet Üstel'in yazdığı *Sevenler Ölmez* oyunu... Şarkı söyleyecek kişi de, başroldeki kişi

de benim, ama ortada şarkı falan yok. Ne yapacağız?.. Piyanoda sevgili Ayten Alpman'ın eşi Ümit Aksu vardı. Orkestra şefi de Süheyl Denizci'ydi. Oyun çıktı, ama şarkı yok!.. Muhakkak şarkı olması gerek... Ben başladım mırıldanmaya. Süheylciğim "Aman Lale, unutma" dedi ve şarkıyı sözleri ve melodisiyle kayda aldı. Böylece ilk bestemi açık seçik yapmış oldum. Daha sonra o şarkıyla "Neşeli Günler" adı altında bir plak yaptım. Denetimden geçti ve radyo arşivine girdi.

Daha sonra kendi beste ve güftelerimle on parçayı kapsayan "Kadınca" adlı bir uzunçalar yaptım. Daha o zamanlar *Kadınca* dergisi çıkmamıştı... Beğenildi ama yine pek getirisi olmadı. Bu sefer başka çalışmalara girdim. On güfte yazdım ve seslendirdim. Marşandiz grubu Turhan Yükseler düzenlemesiyle çaldı, Turhan Bey bana öyle söz vermişti. Ben sadece Okan Demiriş'e yaylılar grubuna para ödedim... Kapılar artık açılsın istiyordum. Kapaklarını yaptırdım. Cengiz Tümay'ın fotoğraflarıyla harika oldu. Büyük bir heyecanla ilk üç yüz adedi bastırdım ve masrafların hepsini ödedim... Her işi bitmişti, bekliyorum çıkacak diye. "Neden çıkmıyor?" diye sorduğumda stüdyo sahibi, "100 milyon verirsen çıkarırım" dedi, yıkılmıştım.

O zamanın 100 milyonu, günümüzün 100 milyarı. Plakları topladım herkese bedava dağıttım... Yaptığım parçaların isimleri şunlardı:

"Kapılar", "Durdurun Dünyayı", "Erkekler Ağlamaz", "Miras", "Son", "Olur Görürsem Söylerim", "Liman Şehri", "Yarım Elma", "Canım İsterse", "Ben Sen O Olacak ki..."

Hepsi yerinde, güzel parçalardı. Bu işlerin yabancısıydım. Her gün yeni şeyler öğreniyordum.

Olsun hayat yine de güzel. Devam Lale, gittiğin yere kadar...

"Boyalı Yüzler"

Filmler, tiyatro oyunları, defileler, dublajlar, gece kulüpleri, tabiî ki çok renkli görünüm... Ama buralarda biraz güçsüzseniz, sizi ezmek için bekleyen hazır insanlar vardır. Tam kurtlar sofrası. Yıllar yılı hiçbir destek almadan hayatımı sürdürdüm. Hep kendime zarar vermeden ve kendimle barışık bir hayat yaşamaya çalıştım ve hâlâ çalışıyorum. Ama her zaman iş olmuyor, bir de bakıyorsunuz ki boştasınız, benim de boş kalmaya tahammülüm yok. Kapınız da artık eskisi gibi sık çalınmıyor. Hele bir de kaliteniz meydandaysa ve laylaylom yaşantısından hoşlanmıyorsanız, beklentiler hayır... Bu düşünceler içindeydim.

Çengelköy'de yazlık bir yalı kiralamıştık. Komşularımız da Sevim ve Erol Deran, Ajda Pekkan...

Bazı akşamlar keyif yapardık. Boğaz'ın mis gibi yosun kokusu, erguvanların görüntüleriyle kaynaşırken aldığımız aperitifler bizleri yine gidemediğimiz yerlere götürürdü.

Bir gün "Erolcuğum, sıkılıyorum" dedim.

"Oyununuz yeni bitti, şimdi ne yapacaksın? Sırada hangi oyun var?"

"Hiçbir oyun yok, içim sıkılıyor."

"Resim yapsana."

"Bilmem becerebilecek miyim, çok da ara verdim."

"Yap yap sen istersen her şeyi yaparsın..."

İyi güzel ama artık kırgınlıklarım beni üzüyordu, gençliğimiz biraz daha uzaklaşmıştı.

Geç vakte kadar sohbetimiz devam etti. Eve döndüğümde, makyajımı temizlemek için ayna karşısına geçtim. Her zaman kendimle konuşurdum. Bolca krem alıp yüzüme sürdüm, boyalarım ve ben karmakarışıktık, düşüncelerim ve ben yine buluşlar

içindeydim, kendimi arıyordum... Güzellik, çirkinlik, mutluluk, mutsuzluk hepsi vardı orda, ağlarken gülenler, gülerken ağlayanlar aynadaydı, bunlar bendim. Boyalarım... Bin yüzü gösterdi bana. Tamam, boyalı yüzleri gördüm, hepsi maskeydi. Hepsi bendim. Ve resim yapmaya karar verdim... *Boyalı Yüzler*'i. *Boyalı Yüzler* bizim iç dünyamızdı. Şişli'de Elle Sanat Galerisi'nde, ilk sergimi Hamit Kınaytürk'ün katkılarıyla açtım. *Boyalı Yüzler*'den kırk üç adet sattım, ressamların hepsi bana kucak açtı ve aramıza hoş geldin dedi. Ölene kadar yapacağım uğraşımı bulmuştum...

İkinci sergim de Dizayn Sanat Galerisi'nde yine Hamit Kınaytürk'ün önerisiyle yapıldı. Artık bana sergi için her yerden öneriler geliyordu. Kendimi her zaman olduğu gibi yine güvende hissetmeye başlamıştım. Yalnız bu seferki sergim ilki gibi verimli olmadı. Yine dostlarım geldi, defterime imzalar attılar. Canım Yıldız Kenter ve Şükran Güngör beni mutlandırdılar, hele Yıldız Hoca'nın yazısı tevazuunun şaheser bir ifadesiydi.

"Laleciğim senin yanında kendimi cüce hissediyorum..." diye yazıyordu. Bu iltifat karşısında ben ancak utandım...

Sergime Ali Ulvi de gelmişti, Alev İpekçi, karısı arkadaşımdı, Aysel Tursan'la ha bire oğullarından konuşurlardı. Biz de Ali'yle yakın arkadaştık, dertleşirdik. Türkiye'deki sanatçıların nasıl ayakta durabildiklerini her zaman dile getirmiştir. Canım, sergimi geziyordu.

Dışarıdan bakıldığında, çok renkli bir hayat yaşadığımız ve örnek alındığımız söylenir. Öyledir de. Ama bunu devam ettirmek için ölçüyü kaçırmamak lazım. Atalarımız ne güzel söylemişler. "İçi beni dışı sizi yakar" diye. Erol Evgin'in şarkısı da tam oturuyordu bizlerin yaşantısına: "Bir de Bana Sor."

Aliciğim sergimi dikkatle izliyordu. Sahne ağırlıklı resimlerim ilgisini çekti. Bana "Lale çok renkli yaşadın... İyi yaşadın... Örnek insan oldun... Sende iz bırakan kimse oldu mu?.." diye sordu. Düşündüm uzun uzun, cevap veremedim... Çok hassas yerimden yakalanmıştım, kaçamazdım... Aklıma kimse gelmedi. Hayır yoktu. Bu belki de çok acıydı. Çünkü hep yaşam mücadelesi verdim. Bana okulumdan başka kimse bir şey vermedi, hep almak istediler, verdim de, gönlümde iz bırakan kimse yoktu, belki ben de böylece yaşamdan intikam alıyordum... Hep toplumsal olaylar iz bırakmıştır. Kahramanlarım beynimde yarattıklarımdı. Hiç karşılık beklemedim, herkese elimi uzattım, elime muhtaç olanlardan o kadar nankörlükler gördüm ki, beni sarsmadı... Ben de ne yaptımsa istediğim için yaptım. Bile bile her şeye lades dedim.

İz bırakanlar diye düşündüm... Atam... İhtilaller, boşu boşuna öldürülen değerler. Bir Olimpia'daki Bécaud konseri, bir Piaf konseri, Goya'nın her otuz yılda bir dünya müzelerinden toplanan sergisindeki bir tablo... Bin yaşındaki bir kadının aynaya bakarak, "Hâlâ güzel miyim?" diye sorması...

Ali de o zaman "Göründüğün gibi yaşıyorsun, yaşadığın gibi de görünüyorsun" dedi.

"Sağol Aliciğim. Bu kadar yazarla konuştum, kimse bana böyle bir soru sormadı... Teşekkür ederim."

Bizlerin iç âlemlerinde her zaman bilinmeyenler ile bilinenlerin savaşı, mutlaka sürüp gidiyordur...

İyiyseniz sizi ararlar ve size bakarlar, biraz kötü durumdaysanız, suratınıza bile bakmazlar... Onun için her zaman iyi olmaya çalışıp, onurunuzu korumayı bileceksiniz ve de kimseye fazla sır vermeyeceksiniz...

Yalçın'ın bana yazdığı mektup:

Sevgili Lale,

O günleri anımsayarak, taruştığımızdan bugüne kadar bir sinopsis çıkarıyorum. Sürçülisan eylersem affola.

1971 yılında Nişantaşı'nda, üstü açık kırmızı Volkswagen arabamla hava atarken, yanımdan spor arabasıyla, sarı saçlı, havasından geçilmeyen bir hanım geçmişti. Merak ettim, yakın plan yanına yaklaştığımda, onun Lale Belkıs olduğunu anlamıştım. Havasından dikili ağaç kalmamıştı. "Zor dostum zor" deyip gazlayıp gittim. Ama aklım takılmıştı bir kere. Akşam Bebek Maksim Gazinosu'ndaki programım bittikten sonra, davetli olduğum, o gün açılacak olan, eski gazino müdürümüz Kâmil Bey'in Arnavutköy'deki işkembe salonuna gittiğimde, bir de ne göreyim, süper havalı hanım orda değil mi! Tesadüf'ün böylesine şapka çıkarılır. Hafif çakırkeyifim, birden tepeme vurdu. Kasıldım ve ben de hava attım.

Kendisi masasında oturan sanatçı grubuna, "Yarın benim yaş günüm, sizleri davet ediyorum" deyince dondum kaldım.

Lale Hanım salondan ayrılırken, usta bir hırsız gibi yanına yaklaştım, "Yaş gününüze ben de gelebilir miyim?" dedim. "Neden olmasın" demez mi... Adresi rica ettim, "Şurası" diye arkadaki yalıyı gösterdi.

Ertesi sabah, kadim dostlarım, Ayten Korkut'un oğlu Reha'yla adresine kırmızı güller yolladım. Akşam da, bir ufak rakı, roka, biraz da balık alıp düşüverdim yalıya. Eve girdiğimde ne göreyim, muazzam bir sofra, bir sürü dostlar. Gecenin bitiminde, hepimiz ayrılmıştık ya-

lıdan. Ama benim gidip gelmelerim bitmek bilmedi bu sihirli yalıya. Çok iyi arkadaş olmuştuk Lale Hanım'la.

O sıralarda hasta olan annem vefat etmişti, büyük bir yalnızlık çöküntüsü yüreğime oturmuştu. Beni tanımadan önce annesini yeni kaybetmiş olan Lale Hanım'la, birbirimize destek olmuştuk, kopmadık. O da çalışıyordu ben de.

O ara ben turneye çıkmıştım, telefonlarımızın birinde bana, "Akşama arkadaşlarla yemeğe gideceğiz" dediğinde, "Hiçbir yere gidemezsin, çünkü sen benim karım olacaksın" dedim.

İstanbul'a döndüğünde, bana sürpriz olarak kiraladığı benim de çok sevdiğim Bebek'teki Yılanlı Yalı'da oturmaya başladık. Çok iyi komşularımız vardı ve bizi hep evli biliyorlardı. Bir yıl sonra bir gün, kendilerini yemeğe davet ettiğimizde, biraz sonra nikâh memuru içeri girdiğinde hepsi şaşırmışlardı. Nikâh şahidimiz Adnan Tüfekçioğlu ve Kemal Kaynak, "Demek bizi aldattınız, alacağınız olsun" dediklerinde büyük bir kahkaha koptu. İşte böylece, 24.10.1973 tarihinde evlendik...

NATO konseri

Bebek Aşiyan'da, Yılanlı Yalı'da oturuyorduk. Adnan, Bedia Tüfekçioğlu, Meral, Metin Molu, Muammer Ağım, Silierler, Şükran Güngör ve Yıldız Kenter gibi güzel insanlarla komşuluğumuzu paylaşıyorduk. Her ailenin kendine göre işleri vardı. Birbirimizi seviyor ve sayıyorduk. Hepimiz kendimizi kanıtlamış kişilerdik. Her yönümüzle ortadaydık. Metin Molu'nun erkek kardeşi, Güneri Cıvaoğlu'nun kız kardeşi Ayla Molu'yla evliydi, zaman zaman birbirimizi ağırlardık, çok hoş sazlı sözlü gecelerimiz olurdu. Ayla Molu'nun ablası da bazen bizlere katılırdı. Sevim Uluğbay, Ragıp Uluğbay'ın eşiydi. O ara Brüksel Mons'ta bulunan NATO karargâhının kumandanıydı.

Sevim Hanım'dan bir mektup aldım. Düzenlenecek Türk Haftası'nda bir Türk sanatçının program yapması isteniliyordu, "Gider misin?" dediler, "Sevinerek" dedim.

NATO'da Türk Haftası sebebiyle tüm katılımcı ülkelerin kumandanlarına şarkı söyleyecektim. Bundan daha büyük onur olur mu? Hemen birlikte çok kez çalıştığım arkadaşım Ertuğrul Çayıroğlu'na gittim. "Seni yalnız bırakmam, ben de gelirim" dedi, daha da memnun oldum. İyice düşünerek, bir repertuvar oluşturduk, şimdi kıyafeti de düşünerek hazırlamalıydım. Ben yine antenleri çalıştırarak bize yakışır bir tasarım yaptım. Kırmızı şifondan bayrak gibi uçuşan bir tuvalet. Tam bedenimin üstüne de beyaz ay-yıldızımızı oturttum. Ve bayrak onurumuzu koruyarak nefis bir tasarım oldu... Daha sonra ver elini Brüksel. Bizi NATO'daki görevliler, yüksek düzeydeki sorumlu kişiler karşıladı. Hepsinin başında da Sevim Hanım ve oğlu çiçeklerle hoş geldiniz dediler. Askerî arabalarla Mons'a gittik. Bizleri karargâh orduevinde ağırladılar. Çok güzel ve anlamlı bir yerdi. Ragıp Paşa'nın yaveri

de Çevik Bir adındaki o yağız delikanlıydı. Böyle bir görevi aldığım için çok mutluydum, gurur duyuyordum. Top arabasıyla silah taşımadım, ama inşallah hiç taşımayız, bir sanatçının mutlaka yapması gereken görevlerden birini yapacaktım. Ertesi gün provalarımızı yaptık, Ertuğrul Çayıroğlu'nun şefliğinde yabancı orkestra elemanları da bize katıldı.

Ben önce bayrağımın ihtişamıyla "Memleketim" şarkısını söylemeye başladım. Muhteşem alkışlarla onlar da katıldılar. Ayakta aynı şarkıyı uzun zaman birlikte söyledik. "Bu sizlere selamımdı, teşekkürler ederim. İzninizle bizler bayrağımıza saygılıyızdır, onu incitmek istemeyiz. Elbisemi değiştireyim, diğer şarkılara geçeceğim" dedim ve içeri girdim.

Ben içerdeyken Ertuğrul yine bizim parçalarımızı içeren nefis bir potpuri çalarak ikinci kez gelmemi sağladı. Bu sefer siyah tüm payetli volanlı bir tuvalet giymiştim. Yaşam bana çok şey öğretmişti, sahneyi tanıyordum. Neyi, ne zaman, nerde giyeceğimi çok iyi biliyordum, yerinde giyim çok önemliydi, giysilerimin tasarımını da kendim yapıyordum, hiç de zorluk çekmiyordum.

Hiçbir zaman "Bu giysimi Paris'ten, bunu da Dior'dan aldım" demedim. Kendi tasarımlarım daha bir Lale markasıydı.

Günün sevilen pop ve klasik parçalarını da söylemeye başladım. Beğeni alkışlarla kanıtlanıyordu. Daha sonra Ertuğrul şehnaz longa ve köçekçelere başlayınca, bütün salon kendini ortaya attı ve güzelce eğlenmeye başladık. Belirlenen saate kadar da eğlenmeye devam ettik.

Yorulmuştum. Ama değerdi, ikinci olarak yine millî olmuştum. gururum katlanmıştı. Dürdaneciğim de yanımdaydı, o da çok mutluydu. Bu görevi yapmak çok ayrı bir duygu. Herkese, her zaman nasip olmaz...

Sanatın ve sanatçının dostu Sakıp Sabancı

Sakıp Bey'le birçok sanatsal aktivitede karşılaşmıştık. Eşi Türkân Hanım da hiçbir zaman onu yalnız bırakmazdı. Bütün açılış ve davetlere beraber katılırlardı. Tiyatro, bale ve resim sergilerini de her zaman desteklerlerdi.

Bebek Akbank Sanat Galerisi'nde açtığım serginin davetiyelerini onlara bizzat kendim götürdüm. Danışmanı Ali Haydar Bey ve eşi Bebek'ten tanıdığım dostlarım olurdu. Akbank Bölge Müdürü, tiyatrosever Hamit Belli de ilgilerini hiçbir zaman esirgemezdi.

Açılışım onur çiçekleriyle çok güzel bir şekilde yapıldı. Ama Sakıp Bey gelmemişti. Oysa ben annesinin resmini yapmıştım. Ülkeye hizmet verenlere saygım sonsuzdur, hele hele o insanların anne ve babalarının elleri öpülesidir. Sabancı ve Koç'un Türkiye ekonomisinin babaları olduğu inkâr edilemez. Onlar ülkemizde yaşayan insanlara eğitim ve çalışma olanakları sağlamışlardır. Onlar insanlığın gerçek aynalarıdır. Eminim ikisi de yıldızlar ve çiçekler içinde yatıyorlardır. Her ne kadar suçlular ile güçlüler bir arada yaşıyorsa da...

Ben olmasam neye yarar,
Sen olmasan neye yarar,
O olmasa neye yarar,
Neye yarar bu dünya...

Ağlayacaksın güleceksin,
Koşacaksın duracaksın,
Arayacaksın bulacaksın ki,
Tadı çıksın dünyanın...

Sergim güzel geçmişti. Hamit Belli gelincikli tablomu Akbank koleksiyonuna aldı.

Bundan bir yıl sonra AKM'de Akbank'ın kırkıncı yıl kutlamaları yapılıyordu. Ben de davetliler arasındaydım. Çok ayrıcalıklı bir kutlama oluyordu. Sakıp Bey ve eşi Türkân Hanım davetlilerle tek tek ilgileniyorlardı.

"Efendim, kırkıncı yılınız kutlu olsun."

"Teşekkürler Lale Hanım."

"Benim de küçük bir armağanım olacak, eğer kabul ederseniz size annenizin resmini vermek istiyorum."

"Nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum... Hemen Lale Hanım'dan adresini alın ve yarın resmi aldırın."

Öyle de yaptı. Ertesi gün evden Sıdıka Hanım'ın resmi alındı. Daha sonraki gün bir telefon geldi.

"Lale Hanım, eğer evdeyseniz bende bir emanetiniz var, bırakabilir miyim?"

"Tabiî buyrun."

Saat on ikide Sakıp Bey tarafından gönderilen paket geldi. Heyecanla açtım. İçine özel aile arması ve tuğra işlenmiş büyük bir tepsiydi. Bu kuşkusuz benim için de çok değerli ve özel bir armağandı.

Ellinci yıl

2004 yılı benim soket çoraplarımı çıkarıp ipek çoraplarımı giymemin ellinci yılı... Bugüne kadar kim bilir kaç ipek çorap eskittim. Belki de bana öyle geliyor. Eskitememişim ki Sayın Yıldırım Mayruk ayrım yapmadan beni altmış üç mankenle defileye çıkardı ve moda dünyasının ilk onur ödülünü bana verdi.

İlkokuldaki numaram da altmış üçtü. Altmış üç mankenle yine beni yeniledi. Barbaros Şansal ve Yıldırım Mayruk bu mesleği kazandırıp devam ettirdiğim için teşekkürleriyle beni onurlandırdılar. Okulumda açmak istediğim mankenlik okulu başvurumа cevap bile vermeyen eğitim yetkilileriyse bana sadece acı verdiler. Benim kazandırdığım bu mesleğe sahip çıkanlara teşekkür ediyorum. Ben ancak bu mesleğin bir sanat dalı olduğuna inanarak sağlam adımlarla kararlı bir şekilde yürüdüm. İnanarak ve yeniden doğmuş gibi "Devam" diyorum.

Türk sinemasında "meşum" bir kadın

Seçkin bir davetli topluluğu. Ortalıkta gezinen valeler. Ferruh ile karısı kameranın önünden geçerler. Ev sahibesi olan Tiraje Hanım konuklarını ağırlar. Bir kadın Ferruh ile karısını görüp, bakışlarıyla izledikten sonra, Tiraje'ye dönerek "Meryem'i çağırmadınız mı bu geceye?" diye sorar. Tiraje, kadının ne demek istediğini anlamıştır, yılansı yılansı gülümseyerek, "Herkesin aklına gelebilecek şeyler, benim de aklıma geliyor. Çağırmaz olur muyum? Çağırdım elbette" der. (*Dağınık Yatak*, Murathan Mungan)

Hatırlıyorum, sinemaya adımımı attığım yıllarda bir yanda iyiler ve masumlar, karşı cephedeyse kötüler vardı. Çarpışır dururlardı sürekli. Güzeller sonuna kadar güzel, masum ve aseksüel; kötülerse ölümüne acımasız. Ben ayağı yere basmayan, karton tiplemeler yerine karakter rollerinde buldum kendimi. Zor olan haini, meşumu, sosyopat kimlikleri canlandırmaktı kuşkusuz. Önce kör, sonra assolist olup, güllü dallı giysiler içinde şarkılar söyleyen, gözleri açıldığı gün amansız bir hastalığa yakalanan, evladının hasretiyle yanan, hep yanlış anlaşılmalara kurban giden masal kahramanları ve suyun öte yanında Aliye Rona, Suzan Avcı, Diclehan Baban, ben... Bizlerden bir önce Neriman Köksal, Leyla Sayar.

Güzel anneciğim İnci Sineması'nda *Feride*'yi izliyormuş. Birden hemen arkasında konuşanların fısıltıları gelmiş kulağına... Benim kötülüğüm, entrikalarla dolu hainliğim anlatılıyormuş. "Allah tez vakitte cezasını versin" deniliyormuş. Kendini tutamayıp geriye dönmüş annem ve "Ah bilseniz ne kadar iyi bir insandır o... Benim kızım..." demiş.

Senelerdir film çekmiyorum. Gelen pek çok sitcom tarzı televizyon projesini de, bana uygun rol bulunmadığı için reddettim. İzleyicideki, neredeyse kolektif bilinçaltına sızmış Lale Belkıs

imajını zedelemeye hakkım yoktu çünkü... Evet, film piyasasından hayli uzaktayım; ancak televizyon kanallarında hemen her hafta gösterilen filmlerimiz sayesinde hem üçüncü kuşakla tanışmış olmanın hem de sürekli hatırlanmanın keyfini yaşadığımı itiraf etmek istiyorum. Yolda beni gördüğünde "Ah Lale Hanım sizi çok özledik... İyi ki o filmlerde oynamışsınız, hasret gideriyoruz..." diyenler, *Nükte*'yle yaptığımız Anadolu turnesi esnasında çiçek uzatıp, çocuklarına, arkadaşlarına "Bakın bakın, Sezercik'in üvey annesi" diye beni işaret edip kucaklayanlar... Yürekten söylüyorum, on dört filmde rol aldığım için ve sinema izleyicisiyle söz konusu on dört film nedeniyle kurulan böylesi güçlü bir iletişimden ötürü o kadar mutluyum ki...

Tam bu noktada yazar Pınar Çekirge'yle yaptığımız bir söyleşiyi sizinle paylaşmak istiyorum:

Türk sinema tarihini ele aldığımızda, her defasında hırçın, iddialı, narsisist, ihtiraslarına yenilmiş, alkol bağımlısı bir öteki kadın, kimi zaman sevdiği erkeğin çocuklarına bakmak zorunda kalan bir üvey anneydi Lale Belkıs. Terk edilirdi. Üçüncü şahıs olarak kalır, lanetlenir, hep gidici erkeklere bağlanır, bedeller öder, duygusal çöküşler yaşardı. Çok önemli kentsoylu kadın tiplemeleri bir yana, sinema tarihimizde canlandırdığı her rol üzerinde mutlak egemenlik kurabilmiş, çoktan unutulmazlar galerisinde yerini almış bir karakter oyuncusuydu o.

Ölüm Tarlası (1966, yön. Atıf Yılmaz), *Harun Reşid'in Gözdesi* (1967, yön. Atıf Yılmaz), *Tarkan* (1969, yön. Tunç Başaran), *Kalbimin Efendisi* (1969, yön. Ertem Eğilmez), *Aşktan da Üstün* (1970, yön. Atıf Yılmaz), *Feride* (1971, yön. Metin Erksan), *Sezercik Yavrum Benim* (1971, yön. Safa Önal), *Çile* (1971, yön. Yücel Çakmaklı), *Paprika Gaddarın Aşkı* (1972, yön. Ülkü Erakalın), *Sezercik Aslan Parçası* (1972, yön. Memduh Ün), *Bir Demet Menekşe* (1972, yön. Zeki Ökten), *Dağınık Yatak* (1985, yön. Atıf Yılmaz), *Yılın Kadını* (1987, yön. Ülkü Erakalın) filmlerinde rol aldı.

Engin Çağlar, Salih Güney, Kartal Tibet, Kadir İnanır, Ayhan Işık, Ediz Hun'u rol gereği çok sevmiş ama kaybetmişti. Hep kaybetmişti. Güzele tercih edilen, soğuk bakışlarıyla bir kış rüzgârı gibi esip kavuran bir kadındı o. Ölüm döşeğinde dahi bilenmiş kıskançlık ve kiniyle Feride'yi Kemal'den ayırmaya çalışan Füruzan.

Aşktan da Üstün'de yaşlı koca ile genç âşık arasında cinsel sarsıntılar geçiren Selma...

Hayatı Hülya Koçyiğit, Emel Sayın, Türkân Şoray, Filiz Akın, Hale

Soygazi'ye âdeta cehenneme çeviren misillemelerle dolu bir kadın.

Doğu Roma Prensesi... Tarkan'ın kollarında ölüme gözünü kırpmadan merhaba diyen mağrur prenses...

Harun Reşid'in haremindeki hırslı, dediğim dedik, güzel kadın.

Bir Demet Menekşe filminde gözlerinde o paramparça yeis, kırgınlık ve terk edilmişlikle makyaj masasına geçip saçlarını fırçaladığı sahne... Gururuyla çektiği acıyı, yoksunluğu maskelemeye çalışan bir yüz ifadesi. Hale Soygazi'nin parmağına zorla taktığı, kocasının armağanı olan yüzük...

Dağınık Yatak filminde canlandırdığı Tiraje tiplemesiyse bir aktrisin varabileceği sayılı hesaplaşma noktalarından biriydi. Dorukta bir oyunculuk sergilemişti yine:

Tiraje: "Ee, anlat bakalım Meryemciğim, neler yapıyorsun? Nasıl geçiyor günlerin?"

Meryem: "Ne öğrenmek istiyorsun?"

Tiraje: "Aşk olsun! Öğrenmek istediğim öyle çok özel bir şey yok canım. Hani sözgelişi soruyorum."

Meryem: "Sen hiçbir şeyi sözgelişi sormazsın Tiraje. Seni ötekilerden ayıran şey, zeki ve hesaplı olman."

Tiraje: "Oo! Teşekkür ederim iltifatına."

Meryem "Açık konuş benimle! Nedir istediğin? Ömer'i neden taktın İsmail'in peşine?"

Tiraje: "Ne o? Yoksa benden korkuyor musun?"

Meryem: "Şimdi senin için bütün bir hayat Veliefendi Hipodromu. Kim kimi geçecek? Hangi at önde gidiyor? Bense bütün yarışlardan çekildim artık."

Tiraje: "Öyleyse hâlâ burada ne işin var? Yani bizlerin arasında?.. Bu dünyada?..

Meryem: "Yeni bir dünya kolay kurulmuyor."

Tiraje: "Sen sahiden âşıksın galiba. Bak bu çok kötü. Ayrıca şunu söyleyeyim sana: benden korkman için bir neden yok. Sen onu bırakmadan, o seni bırakamazmış."

Meryem sarsılmıştır.

Meryem: "Ne demek oluyor şimdi bu?"

Tiraje: "Nasıl mutlu olmak istiyorsan öyle yorumla. İster sevgi de buna, istersen minnet borcu."

Tortuyu eşeliyordu Füruzan. Unutamayışın tortusunu. Ne yapıp edecek sevdiği adamı o taşralı kıza bırakmayacaktı. Yüzünde günaha çağıran o bulanık ifade... Aşk acıdan ibaretti madem, Feride'yi silip atacaktı Kemal'in hayatından. Başka yolu yoktu. Yeniköy'deki yalının bahçesinde siyah tuvaleti ve fonda müziği olamayan bir Fransızca

şarkıyla çıkıvermişti Feride kız kardeşlerinin karşısına. Alımlıydı. Kendine güvenli... Şarkısını tamamladığında sıra Feride'ye gelecek ve Feride piyanodan kemana kadar tüm müzik aletlerinin eşliğinde başlayacaktı şarkısına... Ah Yeşilçam'ın star sistemi... Ve o sistemin komik, akıl almaz kuralları!..

Sevdiği adam uzakta, artık çok uzakta, yaşadıkça uzaktaydı.

Birini yakıp, diğerini söndürüyordu sigarasının. İçkiliydi. İşleyen, cerahatli bir aşktı onu bağlayan. Çocuklu bir adamı sevmiş, onun çocuğuna annelik yapmıştı. Kıymeti bilinmemişti oysa. Hasret ve sürgünlerle doluydu hayatı. İmkânsızı denemek istiyordu. Donmuş bir tebessümdü mutluluk dudaklarında nicedir. Bir ölçek olsun dinmeliydi azabı, kıskançlığı. Koşar adımlarla fırladı salondan. Arabanın kontağını çevirdi... Ölüme gitmek... Sevdiği erkekle... Kendisini hiç sevmemiş, sadece kullanmış, örselemiş o erkekle... Ölüme savrulmak... Direksiyonu kırdı bütün gücüyle.

Üvey kızı Oya'dan nefret ediyordu Selma. Koskoca Zeki Müren'in durup dururken Oya'yla ilgilenmesi canını sıkmıştı. Döndü ve "aile münasebetlerimize karışma hakkını nereden aldığını" sordu Zeki Müren'e.

İhtirasla tütsülenmiş Selma kalabalık arasında en yalnız olandı gerçekte. Önerilen hayatların dışına çıkmıştı çünkü. Sürüden ayrılmıştı. Sürüden ayrılanı kurt kapardı.

Bir tokat... Filiz Akın'ın uçuşan sarı saçları... Selma'nın nefreti o tokattı artık. Hiçlik duygusu tüketiyordu onu. Bohem düşüşler yaşayacaktı çok geçmeden. Aldatılacak, kovulacak, yüzüstü bırakılacaktı. Vebalı gibi yaşayacaktı sonraki yıllarını. Entrikalarla doluydu yüreği. Kumar salonları, şaşaalı davetler, yarış atları, alkol vurgunu yalnız geceler.

"Bu eve ne yüzle gelebiliyorsun?"

Kanlıca'daki yalının kapısındaydı. Hülya Koçyiğit'i eve sokmak, hükümranlık alanını kaybetmek demekti, tehdit altında hissetti kendini. Kıstırılmıştı... "Defol!.." diye çarptı kapıyı.

Selim İleri'nin senaryosunu yazdığı *Bir Demet Menekşe*'de vücudunun formunu bozmamak adına çocuk doğurmayı göze alamayan, bunun karşılığında on bin liraya bir süs köpeği almaya karar veren, mutsuz kentsoylu tiplemesiyle belleklere kazınmış bir Lale Belkıs vardı...

Histeri dolu hezeyanlar, cinsel sarsıntılar, ürperten yenilişler, duygusal çöküntü... Tüm bu ruh halleri Lale Belkıs'la canlanır seyirciye geçerdi perdeden... Tatlısu kahramanlarının, en kötüsünden *My Fair Lady*, *Jane Eyre* uyarlamaları arasında ayakları üzerinde duran, söylenecek sözünü oyuncu kimliğiyle haykıran bir Lale Belkıs vardı sinemamızda... Dahası bir film dışında hep kendini seslendirmiş olan bir

Lale Belkıs. Sesiyle, oyununu senkronize ettiğinde ortaya kalıcılık adına çok şeyler çıkıyordu böylece. Seslendirme dedim de, pek çok yerli ve yabancı filme sesini vermiş, pek çok oyuncuya dublaj yapmıştı Lale Belkıs.

Sinema serüveninizi soracağım size...

1966 yılında o zamanki eşim Pekcan Koşar, Kenter Tiyatrosu kadrosundaydı. Şükran Güngör, Güler Kıpçak, Muadelet Tibet, Mustafa Alabora, Fikret Hakan, İhsan Yüce, Suna Keskin, Erol Günaydın, Erdal Özyağcılar'la çekilecek *Ölüm Tarlası* filmi için Pekcan Kilis'e gidecekti. Bana da gelmemi önerdi. O günlerde çok yoğun bir tempoyla provalar, podyumlar, gazete, dergi röportajları, tiyatro, fotoğraf çekimleri arasında, inanın kendime ayıracak bir günün bile hasretini çekiyordum. Atladık otobüse... Ne var ki dört beş gün istirahat etmek benim de hakkımdı. Hele ki önümde beni bekleyen Paris defilesi öncesi şöyle bir kafamı toplamam şarttı. Şimdi düşünüyorum da tatil nedir bilmeden didinip duruyormuşum o dönemde. Bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiyle koşuyormuşum... Uzatmayayım, Kilis'e geldik... Bir akşam yemeği esnasında Yaşar Kemal, Atıf Yılmaz ve Zeki Ökten'le konuşuyoruz. Sahi Ayşe Şasa da vardı masada. Yaşar Kemal ile Atıf Yılmaz âdeta ağız birliği etmişçesine filmdeki Falcı Emine'yi benim oynamamı istediler... Şaşırmıştım, hiç beklemediğim bir teklifti bu. Laf aramızda Yeşilçam filmlerini küçümser, o piyasada, o roller arasında yerim olmadığına inanırdım... Sırf bu nedenle Turgut Demirağ'ın sunduğu beş filmlik bir anlaşmayı da geri çevirmiştim zaten. Ben ve Falcı Emine... Sarı saçlarım ne olacaktı peki? Aslında neden olmasındı ki, deneyebilirdim! Selma Güneri'nin başrolü paylaştığı bir filmde küçük bir rolüm olmuştu... Yaşar Kemal'i, Atıf Yılmaz'ı nasıl kırabilirdim ki... Nasılsa çekimler iki üç günde bitecek, ben de doğruca Paris'e uçacak ve podyuma çıkacaktım. Örgülü saçları, siyah çarşafı içinde Lorca'nın kadınları gibiydim Emine rolünde. Fiziğime uygun olmayan bir karakterdi...

Çok haklısınız. *Ölüm Tarlası*'nı televizyonda izlerken hayretler içinde kalmıştım. Aynen *Nükte*'de olduğu gibi farklı bir Lale Belkıs vardı ekranda. Bambaşka biri... Ne yazık ki, sinemamızın sizden yeterince istifade edemediğine inanıyorum. Tipten tipe çok çabuk geçebilecek bir yetenek belli bir kalıpla sınırlandırıldı. Tıpkı Filiz Akın gibi siz de şıklığın, zarafetin, kent hayatının, dahası Batı'ya çevrilen bir yüzün simgesi olarak salon filmlerinde takılı kaldınız. Hemen belirteyim, Falcı Emine bir uçtu sinema kariyerinizde tıpkı Füruzan, Selma, Tiraje gibi...

Katılıyorum. Bir tipe indirgenmem istendi nedense. Ha, onu diyordum, çekimler uzayınca hayatımda ilk kez mazeret bildirerek Paris'teki defileye katılmadım. Daha doğrusu katılamadım. Film gerçekten çok başarılıydı. Suriye sınırında mayın dolu bir tarlada ölümüne yaşayan insanların öyküsüydü. Tiyatrocularla film setinde olmaksa apayrı bir keyifti kuşkusuz... Ne yazık ki, Antalya Film Festivali'nde en iyi üçüncü film, en iyi kamera, en iyi erkek oyuncu ödüllerini almasına karşın *Ölüm Tarlası* seyirciyle pek buluşamadı...

Belki de erken bir filmdi Lale Hanım. İzleyici şarkıcı kadın filmleriyle efsunlanırken *Ölüm Tarlası*'nın ilgi görmemesi doğaldı bana göre. Ama bu filmin Balkan Film Festivali kapsamında ülkemizi temsil ettiğini hatırlıyorum şimdi... Festival dedim de, 1970 Antalya Film Festivali'nde en iyi yardımcı kadın oyuncu ödülüne değer bulunmuştunuz...

Hülya Koçyiğit ve Ediz Hun'la çektiğimiz *Kalbimin Efendisi* filmindeki rolümle kazanmıştım o ödülü. Ancak ödül dağıtım töreni esnasında yurtdışında olduğumdan, ödülü almaya gidemedim... Daha doğrusu festival komitesi beni davet etmeyi unuttu ve ne olduysa oldu, o ödül aradan geçen bunca yıla rağmen bana bir türlü ulaştırılamadı. Anlayacağınız Altın Portakal Ödülü kazanıp bu ödülü eline geçmemiş tek film sanatçısı olduğuma eminim. A, bu arada 2004 şubatında Antalya Film Festivali'nde ödül alan tüm sanatçıların yer aldığı bir sergide fotoğrafımın olması beni elbette mutlandırdı. Tıpkı Özel TÜRVAK Sinema ve Televizyon Müzesi'ndeki fotoğrafım gibi... İnanın bunlar çok anlamlı şeyler bir sanatçı için. Halkın ilgisi, sahiplenişi...

Lale Hanım. Siz eskimeden klasikleştiniz sinemamızda. Ve asla cinsel nesne olarak algılanmadınız... Dahası bunca menfi rolde oynamanıza karşın böylesine sevilmek kaç kişiye nasip olmuştur ki...

Haklısınız bu görüşünüzde. Sokakta, bir davette karşılaştığım, hiç tanımadığım insanlar bile "Artık sinemaya dönme zamanı gelmedi mi?" diye soruyorlar bana. Demek ki kalıcı olabilmişim... Can Yücel'in dediği gibi "sevdiğim kadar sevilmişim..."

Baştan çıkaran kadındınız...

Ama madalyonun diğer yüzüne baktığınızda asıl baştan çıkaran ben miydim, yoksa sevdiğim adamı benden alan o güzel hanımlar mı? Ne dersiniz? Aldatan kimdi sizce? Ben mi yoksa onlar mı? Ya aldatılan?

Aslında filmlerinizi defalarca izlediğim için bir saptama yapmak istiyorum. Çok cesur sahneleriniz vardı. Kaşınızla, gözlerinizle, mimiklerinizle öyle bir oyun sergiliyordunuz ki, karşınızdaki oyuncuların bu güç karşısında ister istemez zorlandıklarını düşünüyordum. Perdeden izleyiciye akıyordu oyununuz. Ve çok iyi biliyorum, kimi anneler yaramazlık yapan çocuklarına "Lale Belkıs gibi bir üvey annen olur inşallah" diye gözdağı verirlerdi.

Bunları duymak sevindirici... Demek ki görevimi tam olarak yapmışım diyorum.

Aslında mağdur üvey anneydiniz sinemada...

Ya, evet. Sezer yüzünden Boğaz'ın soğuk sularında mı bulmadım kendimi... Akmış makyajım, ıslak giysilerimle Sezer'le bahçede çıplak ayak kovalamaca mı oynamadım... Ya kapıyı açtığımda başımdan aşağıya boşalan kırmızı boya dolu kova... Ya su tabancasıyla yüzüme püskürtülen siyah mürekkep... Hangi birini anlatayım... Dikkat etmiş olmalısınız, Sezer'e ya da Ömer'e bir fiske olsun vurmamıştım... Öyle ki Ömer beni gerçek annesi sanıyordu.

Ama yine de bir tokat attınız...

Filiz Akın'a değil mi?..

Evet... Düşünün on yaşındaydım. Tam bir Filiz Akın fanatiği... ve siz onu tokatlıyorsunuz. Vallahi nefret etmiştim sizden... Falcı Emine'yi izlediğimde de bakışlarınız korkutmuştu beni... Demin anlatmaya çalıştığım oyun gücünüz ve bu güç karşısında izleyicinin yaşadığı duygu seli... *Kalbimin Efendisi*'yle ilgili bir anınız...

Yeşilköy'de Muammer Karaca'nın villasında çalışıyoruz. Ediz Hun'la karşılıklı bir sahnemiz var. Beni ihmal ediyor, yorgunum, hırçınım ve alkollüyüm. Senaryo gereği Ediz Hun omuzlarımdan tutup sarsacak ve bana tokat atacak, o hızla merdivenlerden yukarıya doğru koşacağım ve merdivende bizi dinleyen Ömer'e çarpacağım... Prova yaptık... Bir daha, bir daha, Ediz Hun vurur gibi yapıyor... Vurmasını söyledim, marke etmeden... Tokat tüm şiddetiyle yüzümde patladı... Sonrasını hatırlamıyorum bile... Sadece Ömer'in "Lale Abla bir şey oldu mu?" diye bağırışı, Ediz Hun'un yüzündeki pişmanlık ifadesi, Ertem Bey'in "Stop... Böyle bir sahneden sonra seti tatil ediyorum" demesi. Ediz Hun canım dostum, o sonsuz kibarlığıyla kaç defa özür diledi benden... Bakın mütevazı olmak istemiyorum, o sahne gerçek-

ten müthişti... Ve bir itiraf; o akşam gece kulübü programına sağ yanağımdaki hafif bir morlukla çıkmak durumunda kaldım...

Ve Doğu Roma Prensesi...

İlk *Tarkan* filmindeydi. Sezgin Burak aile dostumuzdu, *Tarkan* çizgiromanındaki prenses karakterini çizerken benim model olmamı istemişti... Sevgili Sezgin Burak, keşke öylesine erken ayrılmasaydı aramızdan diyorum. Ozan haklı. "Her ölüm erkendir." Ama Sezgin'in ölümü çok erkendi, bana göre...

Kendi filmlerinizi sinemada izlemiş miydiniz?..

Ne yazık ki hayır. Böyle bir fırsatım olmadı dersem inanır mısınız? Defileler, gazino, plak çalışmaları, provalar hemen hemen tüm zamanımı alıyordu. Sadece bir kez, o da, sanıyorum dublaj sonrası Acar Film Stüdyoları'nda Türkân Şoray, Rüçhan Atlı'yla beraber *Çile*'yi izlemiştik...

Yılmaz Güney'li bir proje vardı, değil mi?..

Yılmaz Güney'le çekilecek bir filmde "öğretmen" rolü önerilmişti... Ancak ücrette anlaşamadık. Geçmiş zaman on bin lira istemiştim, yapımcı araya girdi, "Başrol oyuncusu kırk bin lira alıyor" dedi. "Ben de bu projeden çekiliyorum o halde" dedim.

Doğal oyunculuktan yanaydınız perdede...

Güzelliğin, iyi fotoğraf vermenin değişmez ve tartışılmaz kural sayıldığı o dönem Yeşilçamı'nda mesela *Bir Demet Menekşe*'nin sabah yataktan kalkma sahnesinde hiç makyajsız geçtim kamera karşısına... Rolün gereğini yaptım her zaman. Öpüşmem, şunu yapmam, bunu yapmam demedim hiç. Ülkü Erakalın'ın çektiği *Paprika*'da Kadir İnanır'la bazı cüretli sahnelerimiz bile mevcuttu...

Ya televizyon?..

"Perihan Abla" dizisinde birkaç defa konuk oyuncu olarak rol aldım, ardından bir televizyon filmi yaptık Hümeyra ve Alev Sezer'le... Sonra "Aşk ve Gurur" adlı, 20 küsur bölümlük televizyon dizisinde bir işkadınını canlandırdım...

Evet, şimdilerde televizyonda izliyorum o filmleri... garip bir ürpertiyle. Özlemle izliyorum. Keşke rol almamış olsaydım dediğim, pişmanlık duyduğum tek bir film bile yok sinema kariyerimde.

Garson: "Sıcak olarak ne alırdınız?"

Tiraje, Meryem'in yüzüne bakar.

Meryem: "Ben bir şey yemeyeceğim. Çok oturmayacağım zaten."

İsmail hafifçe dönüp Meryem'e bakar, anlamıştır.

İsmail başıyla onaylar. Garson uzaklaşır. Tiraje sudan şeylerden konuşmaya başlar. Müzik başlar, sesi bastırır. Meryem önüne bakmakta, şarap kadehinin çevresinde parmağıyla halkalar çizmektedir. Konuşulanları dinlememektedir bile. Az sonra başını kaldırıp Tiraje'ye bakar.

Tiraje: "Evdeki bütün eşyaları değiştirdim. Bu kış bir de yeni at almak istiyorum. İstanbul'a dönünce yapacak yığınla iş bekliyor beni. Ha, sahi sen ne zaman dönüyorsun Meryem?"

Doksan yıllık Türk sinemasının en önemli karakter oyuncularından Lale Belkıs... Çoktan sonrasız hayata kavuşturduğu karakterlerle anılarımıza, kolektif bilinçaltımıza sızmıştır... Büyü gibi, tılsım gibi, metafizik gibi bir şeydir o.

Pınar Çekirge

Ve utanıyorum

Elimdeki kalemden utanıyorum...

Yazı yazdığım, temiz beyaz kâğıttan utanıyorum...

İnsan hayatının bu kadar ucuzlamasından, değersizliğinden utanıyorum... Utanıyorum onurumdan... Verilen paranın değersizliğinden utanıyorum, komik kuruşlardan utanıyorum...

Elli yıldır ışık tuttuğum mesleğimden, sanatımdan, emeğimden utanıyorum... Dimdik tuttuğum, hiç eğmediğim başımdan utanıyorum...

Bizlerin ödenekleriyle kendilerine her ay zam yapıp, emeklilerin bir an önce ölmesi için çaba gösterenler adına utanıyorum...

"Devlet sanatçılığı"na hangi kıstasla ele alınıp seçilmişlerse seçenler adına gerçek sanatçılardan utanıyorum...

Barların göbekçileriyle, uçağa bindiğimde onların VİP salonlarında nasıl ağırlandıklarını görüp de bir Ü, bir A bir Y, bir G, bir T olamadım diye kendimden utanıyorum...

Bir oyun için üç ay prova yapıp sadece yılda bir defa oynayıp, elimize üç yüz lira veren Belediye Kültür Sanat yetkililerinden onlar adına utanıyorum...

Utanıyorum, devremülk benzeri ilşki yaşayıp, haftada bir sevgili değiştiren ve adına manken denilen kişilerden gerçek mankenler adına utanıyorum...

Yıllardır birikimle taşıdığım dolu dolu gönlümden, bütün bu olayların, yanlışlıkların, haksızlıkların nedenlerinden onlar adına utanıyorum...

Lale Belkıs

Moda, 18 aralık 2004

Dünden bugüne

Az plak, öz plak... Ağır adım, emin adım. Küçük reklam, sürekli reklam...

Toplumu düşünmek, topluma bir şeyler vermek. Bu kesik cümleler *Ya Merhaba ya Elveda* ve *Kendi Düşen Ağlamaz*'la yeniden zirveyi zorlayan Lale Belkıs'ı anlatıyor.

Dünkü müzik yaşamınızla bugünkünü karşılaştırdığınızda aradaki farklar nelerdir?

Dünkü müzik çalışmalarım bilinçsizce yaptığım uğraşılardan öteye gitmezdi. Parçaları öğrenmeye çalışırdım. Kişiliğimi eklemek diye bir çabam olmazdı. Ama bugün bilinçli kişiliğimi ekliyor, yorum da yapıyorum. Bugün böyle. Yarın daha da bilinçli, araştırıcı olacağım. Yapıtlarımın en iyi olması için araştırmalar yapacağım.

Plaklarınızdaki başarınızı niye sahnede de sürdürmüyorsunuz?

Sahneye çıktım. Çıkarım da. Ama sahne ortamı çok fedakârlık isteyen bir yer. Bu fedakârlıkları göze almak gerekir çıkarken. İşte ben burada duruyorum. Açıkçası özgür bir ortamda, istediği şarkıları söyleyebilmelidir şarkıcı. Bu koşullar gerçekleştiği zaman sahneye çıkarım.

Reklama ihtiyacım yok

Sizce bir şarkıcı nasıl hareket ederse topluma bir şeyler verebilir?

En başta sanatçı halktan biri olmalıdır. Şarkılarıyla ve yaşantısıyla örnek bir insan olmalıdır.

Niye öteki sanatçılar kadar reklam yaptırmıyorsunuz?

Reklam yapmaya gerek duymuyorum, çünkü reklamım kendiliğinden oluyor. Bu belki de benim özelliğim. Bir kere sanat açısından gelen hiçbir teklife hayır demem. Elimdeki tüm fırsatları onlara feda ederim. Ayrıca, bana bu olanağı sağladıkları için teşekkür de ederim. Sanırım bu özelliklerim reklamımın kendiliğinden yapılmasını sağlıyor.

Beste yaparken bir yol izliyor musunuz?

Beste yaparken olayların akışına göre yorum yapıyorum ve olayı biraz melodik hale getiriyorum. Ayrıca anafikirlere büyük vurgular yaparım...

Müziği bırakmayı düşünüyor musunuz?

Kesinlikle hayır. Müzik en sevdiğim uğraş. Ondan ayrı kalmayı hiçbir zaman düşünemiyorum.

Şarkıcılığa başlarken kendinize örnek aldığınız şarkıcılar var mıydı?

Kimseyi örnek almadım. Ama beğendiğim şarkıcılar var doğal olarak. Örneğin dışarıdan Gilbert Bécaud, Édith Piaf ve Shirley Bassey, bizden de Ajda Pekkan ve Ayten Alpman.

Gelecek için ne gibi planlar kuruyorsunuz?

Herhangi bir planım yok. En güzel, en iyi ve en yapıcı şekilde beste çalışmalarımı sürdürmek, çoğaltmak istiyorum. Ayrıca yapacağım yeni bestelerimin de sözlerini halk diline daha yatkın bir biçimde yazmaya çalışacağım. Bu arada eşim Yalçın Otağ'ın beste ve güftelerine de yer vereceğim plaklarımda. Bir dileğim de müzikal bir oyunda oynamak.

(Röportaj: Yavuz Daloğulları, *Hey*, 1977)

Ne dediler...

Manken, tiyatro sanatçısı, film sanatçısı, ressam, şarkıcı, şair ve şimdi de yazar.

Çok sevdiğim ve güvendiğim psikiyatri profesörü ahbabım bana şöyle demişti:

"Dünya yüzünde pek az sanatçı sadece bir sanat dalında değil, ilgilendiği bütün dallarda aynı başarıyı gösterebilir."

İşte Lale Bekis bu nadir sanatçılardan biridir.

Bir şarkı vardır: "Kimler geldi kimler geçti hayatımdan... Hiç birisi

senin kadar sevilmedi." Sanki bu şarkı benim tarafımdan Lale Belkıs için söylenmiş gibi...

Kırk beş senelik tiyatro patronluğum sırasında onun kadar mert, onun kadar sözünün eri, onun kadar meslekî kıskançlığı olmayan, onun kadar arkadaşlarının başarısı için elinden gelen yardımı yapan birisine rastlamadım. Onun arkadaşlığı insanı mutlu eder. Yakınlarının hastalığı, kaybı sıralarında ortalıkta görünmez. Kendi mutsuzluğunu içine gömüp, ortalıkta görünmek istemez. Kısacası bir başkadır benim Lale Belkısım.

Lale Oraloğlu

Lale Belkıs'ı gazeteciliğimin ilk yıllarından tanıyorum, bir kere tanıyanın kolay unutamayacağı bir kadın o.

Güzel, kimlikli, sanatçı ve klasik. Klasik kelimesini çağın modern görünümlerinden uzak olmasına bağlıyorum. O hep kendi modasının, kendi tipinin takipçisi oldu. Asla güncelle ilgilenmedi. Sinemada hoş, kaliteli, acımasız bir üvey kadındı, baştan çıkaran bir karakter oyuncusu. Tiyatroda oynadığı role uyan ve rolü de kendine uyduran bir sanatçı ve sahnelerin en yabancı görünümlü ve sesli şarkıcısı. Bir de mankenlik yaşamı var, ben o dönemi yalnızca gazetelerden izledim. Magazinsiz, renksiz gazetelerin pek de net olmayan fotoğraflarından, ama soluk resimlerde görülmekte zorlansa da hatırlarda kalmayı hep başardı.

Çalıştığım gazeteler, dergiler adına görüşme yapmaya gittiğimde karşımda gerçek bir oyuncu bulurdum. Soğuk, etkili ve mesafeli. Sonra konuştukça, sohbet koyulaştıkça, onun pişiren, doyuran, hizmet eden, güzellikler sunan kadın yanını keşfederdim. Bir defasında Arnavutköy'deki evine gitmiştim, yanımda bir de foto muhabiri vardı, bizi bikiniyle karşıladı. Şunu söyleyebilirim ki, ne o güne kadar, ne de o günden sonra, böylesine düzgün bir vücut gördüğümü hatırlıyorum. Şimdinin en çok soyunan mankenleri, hiç estetiksiz Lale Belkıs'ı görselerdi, sanırım kendilerine güvenleri kaybolurdu.

O gün bu kıyafetle fotoğraflarını çekmek istedik, kabul etmedi. Kıyafetini değiştirip, herkesin tanıdığı zarif sanatçıya dönüştü ve bu alışılagelmiş görüntüsünü bir kere daha sergiledi, mayolu fotoğraf ona uygun değildi.

Yaşamını yazıyor, baştan beri bu olayı takip ediyor ve merakla bekliyorum. Onun gizemini deşifre edecek bir kitap her zaman ilgi çekecektir. Lale Belkıs'ı tanımak mümkün mü, belki kendi anlatırsa, bir yere kadar, ondan sonrası hayal gücüne kalmış.

Tuna Serim

O, elli yıldır Türkiye'nin Batı'ya açılan bir penceresi olarak modern Batılı kadını ve yaşam tarzını simgeledi.

Kültür ve sanat olarak varoşlara yenildiğimiz bir dönemde Lale Belkıs'ın varlığı başlı başına bir umuttur.

Manken, aktris, şarkıcı, ressam Lale Belkıs bu ilk kitabıyla yeni bir yol daha çiziyor kendine...

Pınar Çekirge

Nereden başlamalıyım söze? Sevgili Lale Belkıs'ın arkadaşlığından, dostluğundan mı? Profesyonel olarak yaptığı uluslararası çalışmalardan mı? Oyunculuğu, şarkıcılığı, ressamlığından mı?

Onunla 1960'lı yılların ortalarında tanıştık. Bana kapılarını sevgiyle açan Lale Oraloğlu'nun tiyatrosunda. Kimler yoktu ki kadroda: Alev Oraloğlu, Burçin Oraloğlu, Yağız Tanlı, Gürdal Onur, Ayten Güvenç, Zerrin Sümer, Berin Ötenel, İhsan Yüce ve her zaman zarif, şık, biraz da mesafeli Lale Belkıs.

Beklentilerimizin, düş kırıklıklarımızın bizleri esip savurduğu yıllardı onlar.

Arnavutköy sahillerini süsleyen ahşap İstanbul yalılarından birinin ikinci katındaki zevkle döşenmiş dairesinde, geçmişi, geleceği, konuştuğumuz günleri, geceleri hâlâ özlemle anarım.

O mesafeli, belki biraz da soğuk görüntünün ardında yatan yumuşaklığını, duygusallığını, esprili kişiliğini hep hatırlarım.

Hele hele bana her fırsatta vermeye çalıştığı zarif yürüme derslerini nasıl unutabilirim. Zarif, uçuşan adımlar atmayı asla öğrenemedim ama dünyaya gülümseyerek bakmak gerektiğini öğrendim Lale'den. En azından gülümsemek için çaba harcamasını öğrendim. Evet Lale Belkıs en karanlık gününde bile ufukta bir ışıltı yakalayabilen nadir insanlardan biridir.

Tiyatrodaki beraberliğimiz başka alanlara yönelmek üzere topluluktan ayrıldığım için kısa ömürlü oldu, ama Lale Belkıs'la kurduğumuz o dostluk ilişkisi hiç kopmadı. Yurtdışında bulunduğum yıllarda bile onun çalışmalarını takip ettim. Şurası gerçek ki, attığı her adımda yükseklere ulaşabildi.

Türkiye'nin ilk profesyonel mankeni olma onurunu, gururla omuzlarında taşıyor.

Dönemin belli başlı özel tiyatrolarında oynadı ve başarılı oldu. Filmlerde oynadığı rollerle akıllarda yer etti. Müzikallere sesiyle renk kattı, sonra bir gün, her zaman elinde tuttuğu, fırçalarına ve paletine daha sıkı sarıldı. Duyguları, renkleri ve çizgileriyle iç dünyasını dışa vurmaya başladı.

Bazen insanlar yıllarca görüşmeyebilirler, ama her karşılaşmada, buluşmada sanki bıraktıkları yerden devam edebilecekleri duygusunu yaşarlar. Her şey daha dünmüş gibi gelir insana, zaman ayrımı kaybolup gider.

Biz de Lale Belkıs'la 1960'lardan günümüze hep bırakmak zorunda kaldığımız noktalardan sevgiyle, saygıyla, güvenle yeniden başlama duygusunu paylaşıyoruz. Güzel duygular bunlar...

Lale Belkıs'ın ince bir üslupla kaleme aldığına inandığım anıları kuşkusuz bir dönemin tanıklığını yapıyor. Bu tanıklığı paylaşmak bir zevk olacak benim için.

Doç. Dr. Dikmen Gürün

Benim kocaman yürekli arkadaşım. Alman Hastanesi'nde menenjit mikrobu alıp da yaşam savaşı verdiğim sırada, benim için yaptığı, hastalığa "Höööö" deyip korkutan güzelim tablosuyla çıkagelmişti. Lale Belkıs'ı yıllar önce Ankara'da tanımıştım. Özellikle sergilerini kaçırmamaya çalışırım. Başka bir dünyaya götürür beni tabloları...

Sanat dünyasındakilerin aksine, hiç kimseyi kıskanmaz, açık sözlü, mert ve de tüm yeteneklerine karşın çok doğal bir insandır.

Şarkıcı, besteci, ressam... Şimdi de kitabınla hoş geldin Laleciğim...

Esin Afşar

Lale Belkıs'ı tanımak...

Bakıyorum da Lale hiç ama hiç ihtiyarlamadı... İhtiyarlayamazdı... Hiç durmadan çalıştı, yarattı. İhtiyarlamaya vakti kalmadı... Türkiye'nin övünç duyduğu bir güzelim manken... Sinema, tiyatro oyuncusu... Bir şarkıcı; değişik yorumlarıyla ilgi çeken... Bir ressam; sergiler açan... Kendine özgü bir filozof; yazılar, şiirler yazan... "Benim hiç canım sıkılmaz" der... Ona da vakti yok. Durmadan yeni şeyler peşinde koşar da koşar... Üretir... Yaşamına ve çevresindeki yaşamlara ışık saçar, renk katar.

Lale'yi tanımak, onunla beraber olmak bir ayrıcalıktır diye düşünüyorum ve onunla olmayı hep özlüyorum...

Yıldız Kenter

Adı Lale Belkıs...

Yaşı bilinmeyen ve sorulmayan o müstesna kadınlardandır. Onun gibi kadınlar yaş ötesi, zaman ötesidir. Zamana dayanıklı fizikleri, tükenmeyen enerjileri ve yaşama sarılmışlıklarıyla sanki doğaya meydan okurlar. Lale Belkıs on parmağında on marifet bulunan kadınla-

mızdandır. Türkiye'nin ilk uluslararası mankenlerindendir. Bu alanda heykeli dikilmesi gerekir. Sonra çok iyi bir şarkıcıdır. Fransızca şarkılar kadar bir dönem de Türkçe popta başarılı olmuştur. "Liman Şehri" adlı parçasını hâlâ zaman zaman mırıldanırım. Belkıs iyi bir tiyatro oyuncusudur. En son Kenterlerdeki *Nükte*'de izledim.

Ayrıca işini ciddiye alan ve yıllardır çalışan bir ressamdır. Hasan Kavruk ve Burhan Uygur'dan ders almıştır...

Şimdi Lale Hanım resimlerini sergiliyor. İstinye'deki Borsa binasının iki katlı geniş mekânında, Belkıs'ın değişik tarzlarda yaptığı çok farklı ve çok hoş resimleri var. Açılışta bir mini konserle kulaklarımızı şenlendirdi. Resim severler bu sergiyi izlemeli ve kamuoyumuzda Lale Belkıs'ı mutlaka tanımalı...

Atilla Dorsay

Zarif ve acımasız kadın...

Türk sineması Lale Belkıs'ı yeterince değerlendiremedi. Onun yarattığı soğuk ama çekici, mağrur ama güzel, yakın ama uzak, kendisine tam ulaşılacakken birden haddimizi bildiriveren karakterlerin, unutulmaz yaratıcının peşini kolay kolay bırakmamalıydı sinemamız. Ama belki de bunu kendisi istedi. Belki de biraz uzaklaşmayı tercih etti. Çünkü artık her şey ortaya döküldü. Pespayelik diz boyu. Silah özentililerin baş tacı ettiği kabadayı dizilerinin, kim kimi gözetliyor programlarının, şarkı sözü diye neredeyse küfür yazan sözümona sanatçıların ve televolecilerin piyasayı doldurduğu bugünlerde zarafet sembolü olan bir hanım elbette ki kendisini geri çekmek isterdi. Ama ben onu çok özlüyorum. Eminim ki sinemamızın güzel günlerine tanık olan herkes o zarif, soğuk ve acımasız kadını özlüyordur.

Mehmet Ünver

Lale Belkıs'la eski Dormen Tiyatrosu günlerinden beri ilk kez birlikte çalışıyorduk. İşini her zaman ciddiye alan, en ufak bir ayrıntı üzerinde bile saatlerce çalışmaktan yılmayan bir oyuncuydu. Hele kılık kıyafet konusunda, olmayacak bir titizlik gösteriyor, bir kostümün ayrıntısı için.

Haldun Dormen

Sevgili Lale Belkıs'ı otuz beş yıl önce ilk defa tanıdığımda yanına yaklaşılması zor bir insan olarak görmüştüm. Hâlâ da aynı fikirdeyim. Otuz beş yıllık eşimi yine de aynı şekilde görüyorum. Ciddiyetinden hiçbir zaman ödün vermedi. Lale Belkıs Türkiye'nin eşine ender

rastlanacak sanatçılarından biridir. Ne yaptıysa hep iyisini ve insanlara örnek teşkil edecek şekilde olanını yaptı. Şu an onu eşim olarak değil de bir sanatçı hayranı olarak, sizlere bildiğim kadarıyla anlatıyorum. Onu tanıdığım zaman çalışıyordu. Manken, film yıldızı ve tiyatrocuydu. Hiçbir zaman boş vakti olmadı. Evlilik yıllarımızda kendine ressamlık, şairlik ve yazarlık gibi yeni işler edindi. Her zaman merak etmişimdir, ciddiyetinden hiçbir zaman ödün vermeyen otuz beş yıllık eşine bile mesafeli davranan bu insan bunca yaptığı değerli işlerinin arasına, bundan sonraki yaşamında nasıl vakit bulup da yeni işler sığdırabilecek? *İpek Çoraplar* ismi bile senin yazdığın anı kitabında bambaşka bir değer bulmuş. Ne güzel yazmışsın. Tekrar tekrar okuyacağım geliyor.

Şansın bol olsun. Saygı ve sevgiler.

Yalçın Otağ
(Ateşböceği)

Dürdane'nin bir televizyon programından sonra bana yazdığı yazı:

Kardeşim Belkıs'a...

Televizyondasın bu akşam, izliyorum. Güzelsin görüyorum.

Bir şey var eksik olan, hissediyorum. Duygular, çığ gibi büyüyor gittikçe.

Düşünüyorum. Kayıp bir şeyi mi özlüyorum yoksa? Çok çabuk biten düşler gibi... Pırıltı mıdır eksik olan... Değil; hüzün ağır basıyor sende. Çığlıklara rağmen sessiz. Bana mı öyle geliyor yoksa? Anlıyorum...

Gözümle değil, yüreğimle izliyorum seni. Çok iyi tanıyor, içini görüyorum. Susuyorum.

Dürdane Toköz

Gerçek bir divaydınız program süresince. Işıltı, görkem, hiç eskimeden klasikleşmek, söylenecek sözü olanların özgüveniyle konuştunuz sürekli... Ve bir gerçek vardı ekranda: "Kimse kolay kolay Lale Belkıs olamayacak"tı bundan sonra da. Kimse boş yere heveslenmesin artık bir unvan, bir simge olmuş Lale Belkıs'ı o ya da bu şekilde geçmeye...

Kuşkusuz ün kadar çabuk geçen bir şey yok. Hem de birdenbire, önceden bir ipucu dahi vermeden, bugün varken yarın yok olan bir şey... Ve 1954 yılından bugüne hep var olabilmek. Ajda'nın şarkısında olduğu gibi "Kimler geldi kimler geçti" ama siz Lale Belkıs olarak hep kaldınız. Var oldunuz. Dün, bugün, yarın, yarından sonra da...

İnanıyorum ki, Tanrı ya da doğa, zaman zaman gülümsemek için sizin yüzünüzü ödünç almakta... Bunu program süresince hep düşündüm. Sizi unutulmaz kılan o ışığınızdı kuşkusuz. Elli yıldır bir deniz feneri gibi çoğalan o ışık çakımları...

Tekrar tekrar kutluyorum...

Pınar Çekirge

Sonsöz

Bugünlere kadar gelen yaşam sayfa sayfa yazılmakla bitmiyor. Yazılmayanlar sanılmasın ki bir amaç için yazılmıyor. Ben ne yaptımsa istediğim için yaptım. Kimse beni hiçbir şeye zorlamadı. Ne taçlanmak, ne de suçlanmak bana göre değil. Yazılarımda hiç kimsenin özel hayatına değinmedim. Yaşananlar ya da birkaç kişinin yaşadıkları. Sadece onları ilgilendirir çünkü. Eğer yazılası bir olaysa, o da kişilerin ille de gerçek isimlerini belirtmem gerekmez diye düşündüm. Ben zaten her zaman kamuoyunun önündeyim. Gizli saklı hiçbir şeyim olmadı... Haa, bundan sonra da yazacağım... Neleri mi?.. Yazmadıklarımı...

"İpek çoraplarının" ellinci yılında Sayın Yıldırım Mayruk'un "2023'e Hikâyeler X" (12 nisan 2004) defilesinde onur mankeni olarak hatırlaması, altmış üç mankenle –ki ilkokuldaki sınıf numaram da 63'tü– defileye onur vermemi istemesi, memleketime getirdiğim mankenlik mesleğinin ödülünü ve titrini bana yine özel olarak kendisinin modacı kimliğiyle vermesi, mesleğindeki saygınlığıyla, çabalarımı görerek yaptıklarımın ne kadar değerli olduğunu bilerek, onur mankeni ödülünü vermesi beni çok mutlu etti. Çünkü kimseden hiçbir şey görmedim. Hele devletten bir takdir filan hiç. Yıllar yılı Türkiye'yi dünyada temsil ettim. "Millî manken" unvanını bana halkım vermiştir. Filmsan'ın sigorta yapması sayesinde SSK'dan emekliyim ve düşük bir aylıkla yaşamaya mahkûmum. Eğer üretimlerim olmasaydı ben de sanatçılara layık görülen üç kuruşla sürünmeye devam edecektim. Devlet, devlet sanatçısı geçinen bazı kişilere kendi kıstaslarıyla devlet sanatçılığı ödülünü layık görürken, benim getirdiğim mesleği görmezden gelerek hiçbir değer vermeden geçip gitti.

Ama ben yeniden doğmuş gibiyim. Yine güzel şeyler yapacağım.

Daha yapacağım çok şey var... İnançla ve güvenle söylüyorum bunları. Sayın Yıldırım Mayruk ve Barbaros Şansal'a teşekkür ederim.

Hayatım boyunca büyük kazanmadım, büyük harcadım. Hep verdim... Şu anda da resim, tiyatro ve film çalışmalarım devam ediyor. Tanrının bana verdiği sağlıkla, sonra da beynimin, ellerimin ve ayaklarımın gücüyle kazanıyorum. Yaşamı da bir oyun olarak kabul ediyorum... Yani, yaşam beyinsel bir felsefe, bilimkurgu ve çelikçomak oyunudur.

İçindekiler

Teşekkür . 9
Önsöz 11
Önsöz 13
Doğduğum ev 17
Bir hıdrellez günüydü 23
Artık büyüyordum 25
Bir başka rüzgâr 28
Beyoğlu 32
Bir çift ipek çorap 35
Gazeteye çıkan ilk resim . . 41
Siyah pantolon 56
En pahalı, en güzel giysi gençlik 59
Atlas Okyanusu 73
Merhaba Lale 91
"Tamam efendim"ler 116
1954-1960 118
Ve Hilton açıldı 121
Brüksel'e gidiş 127
Mizansenli defile . . 142
Yaşam devam ediyor 146
İhtilal 153
Vakko . 154
Kadıköy vapuru 158
Ayla Erduran . . . 160
Kırmızı halılı ev . . 162
Lale Modaevi 164
Christian Dior 171
Manken Zeki Müren . . . 172
Erkan Özerman'ın sunuculuğa çıkması 174
Yine ilklere imza attığım bir defile 175
Tiyatroya başlamam 177
Lale Belkıs tiyatroda 179
Görülecek bir piyes 181
Provalar 184
Oraloğlu Tiyatrosu 188
Gong Tiyatrosu 209

Sezgin Burak ve "Tarkan" 212
Playboy 216
"Ölüm Tarlası" ve filmler 223
"Boyalı Yüzler" 230
NATO konseri 234
Sanatın ve sanatçının dostu Sakıp Sabancı 236
Ellinci yıl 238
Türk sinemasında "meşum" bir kadın 239
Ve utanıyorum 248
Dünden bugüne 249
Sonsöz 257

DK DOĞAN KİTAP

İpek Çoraplar

Lale Belkıs

"Ben titriyordum. Aynı zamanda utanıyordum da... Kısa siyah soket çorabımı sağ elimle tutarak çıkarmaya çalıştım. Onlardan ayrılmak istemiyor gibiydim. O siyah çoraplar çocukluğumdu belki de... Ama zamanı gelmişti artık. Bir şeyler kopuyordu benden; bir daha geri gelmemek üzere gidiyor, uzaklaşıp kayboluyordu. Bir ayrılık, buruk bir veda anıydı bu. Tıpkı bayram yerindeki veda gibi. Gözlerim yanıyordu. Yanaklarım alev alevdi. Garip bir sızı çöktü içime, sızım sızım içime döküldü. Kopan bir parçamdı yüreğimde. İşte bu da ayrılığın acısıydı sanki. Çıkmıştı benden. Geri dönmeyecekler gibiydi. İpek çorabı usulca ambalajından çıkardım. Kaçırmaktan korkuyordum. İpeğin yumuşaklığı bir su gibi kaydı elimden, parmaklarımın üzerine serildi. Kandırıcı ve baştan çıkarıcıydı. Onu tutmaya çalışıyordum. Yavaş yavaş hayatın yolunu çizer gibiydi... Kanatlarından iğnelenmiş kelebek gibiydim o an. Belki sonsuzluk... Belki göz kırpımı gibi bir şey. Bir çift ipek çorap. Hiç tanımadığım, tuhaf duygular uyandıran, kandıran, baştan çıkaran, okşayan. Belkıs Durmaz'ı yeni bir yolun eşiğine getiren bir çift ipek çorap... Hayatım bir çift ipek çorapla değişecek miydi? Bir çift ipek çorap geleceğimin yönünü mü çizecekti yoksa?"

Lale Belkıs İstanbul'da doğdu. Yüksek Olgunlaşma Enstitüsü'nde stilistlik ve mankenlik eğitimi gördü. Öğrencilik döneminden başlayarak Avrupa ve Amerika'nın birçok ülkesinde Türk giysilerini tanıtan gösterilere katıldı, "millî manken" unvanını aldı. Şan ve tiyatro oyunculuğu eğitimi de gören Belkıs, çeşitli filmlerde ve tiyatro oyunlarındaki rolleriyle adını daha yaygın bir biçimde duyurdu. 1970'te *Kalbimin Efendisi* adlı filmdeki rolüyle Altın Portakal Film Festivali'nde En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu Ödülü'ne layık görüldü. Çok yönlü bir sanatçı olan Lale Belkıs'ın resim ve müzik çalışmaları da vardır.

ISBN 975-293-456-0

SKB 286563 UNU

14 YTL